

DAVID NIETO.

MATTE H DAN

HETZ. 1780.

DZ. 1295

PINHAS NIETO, DAVID

Matte dan we-Kozary, heleq seni. Londres

Metz, s.e., 1780
89 f. 20 cm

(en hebreo)

R. 480

SC-C.4

1235

100/408

J.G
207

מטה דן

וכוזר

חלק שני

יוכיח ויזרה בטענות שכליות בראיות חזקות ובמופתים גדולים אחת תורה שנעל פה המקובלת מר"ז חכמי המשנה והש"ס • חזרו ה"ה מהו"ר דוד בן המשכיל זנבון כה"ר פנהם ניטו זל"ה •

נדפס מקדמת בק"ק לונדריש הבירה

וכד' לזכות הרבים הונא מחדש לבית הדפוס אשר הוקם ע"י ה"ה כה"ר געטשליק שפיידאר סג"ל מסארלואי

בק"ק מיץ יע"א

בחסד אדונינו המלך האדיר לואי ששה עשר מלך צרפת ונאוואר יר"ה

בשנת דן ידיו עמו כאחד שבטי ישראל לפ"ק

R. 480

הסכמת וחרם ארמז הגאון הגדול המפורסם בעל
 המחבר ספר שאגת ארי אב"ד ור"ס פה קהלתינו המפוארה
 ק"ק סיץ יע"א

נמצא

באמתחת זן ימיני • הספר נחמד מטה רן הנקרא בוודי חלק שני •
 המורה דרכי נבוכים לשנילי אמונה • ומוסיף דעת חכמים נוחה הימנו •
 לצטל ביתר שאת ובהרת לנה • נגעי בני אדם מהרסי אמונה • נוסף על ביעור
 וצטול חמץ ע"י תערובות נחורה שבכתב שלנו • ע"י הכוזרי ראשון המעמיד הדת על
 חלה ונכונה • והכוזרי שני הוסיף נוסף משלו בראיו' ברורות על החורה שבע"פ שנתנה
 למטה מסיני • ועושה חיזוק לדבריהם כאל תורה באמרי בינה • ולהיות שכבר ספו
 תמה הספר הכל' ולא נמלא בעיד אפי' אחד ממנו • וכדרשתי ללי' שאלו מדעת בעלים
 המחשודרי' את ה"ה כ"ה בטע מחיי' מקהלתינו וכעת נק"ק המנורג • ואומרים
 לכפשו המלענית חניך או שלח ניד תשלח על מזבח הדפוס שבבית גיסך הק' התורני
 כה' געטשליק סרלוחי שעוסק במלאכתו באמונה • להיות מדפיס ועולה ספר הכל'
 בדפוס שלו המשובח והמפואר • בכל מיני פחד והידור • ובנייר יפה לצדיקה • ומכל
 מוס ומסגה ושעות מנוקה ונייר ודיו יפה לצדיקה • לזאת נקש מאתי הסכמה והדמנח
 זכדי לזכות את הרבים הרואים להנות מהספר הכל' שיתהדש מיגיע כפו של הרר
 בעטשליק הכל' בדפוס שלו שנקהלתינו • בכל מיני הידור מלוח העולה על כולנה
 הרכנתי את ראשי לענוקסו • ושלא יהי' זריו ונפסד באתי בגזירה לגזירה בלאו
 הכיחן לחזרה • שלא ישיג שום אדם מכל החי את גבולו של ה"ה כ"ה בטע הכל' וב"כ
 להדפיס ספר הכל' שכית משך שמנה שנים מהיו' כ"ה אצהרמנח ורשותא של המרפיס
 הכל' וב"כ ועל מי שיעבור יחול גורא ושמתא • לערקי חוי' דרנכן דלית לי' אסותא •
 ולהשומעים יונעם ותנא עליהם ברכה • ומה' אלף פעמים ככה כ"ד המדבר לכבוד
 המלוכה פה מיץ היום יו' ה' כ"ו סיון תקל"ט לפק הק' ארי' ליב חפ"ק מיץ ואנפי' יע"א

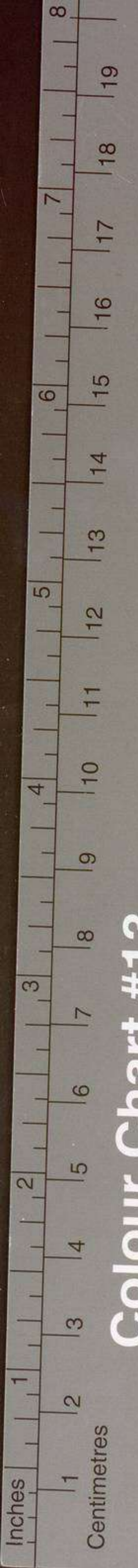
הקדמת המחבר

פנים

בישראל כי מלך ה' לצאות צהר ליון וירושלים היתה תהלה
 בארץ יערה על נביאינו וחכמינו רוח מרום רוח סכמה
 וצינה לנוא עד תכונת אמרת ה' לרופה לגלות מלפנייה לחפור מטמוניה
 ולמשול במכמניה לא יערכם זהב וזכוכית מרגניתא דלית בה עימי • וכל בית ישראל
 שולו עיניהם בנאמני ארץ סנהדרי גדולה עמודי הקבלה משען לחם ומשען מים להגיד
 להם פירוש תורה שבכתב אשר זולתו החקים והמשפטים והתורות כדברי הספר החתום
 ואין פותר אותם • וצימים ההם וצעת ההיא אין קטעה בבתי מדרשינו ואין מלחמה
 ציטיבותינו ואין לוחה ברחובותינו רק אמת ומשפט שלום כי חכמי ישראל
 הקדושים והנאענים יעידון יגידון כולם כאחד לכל שואל על טמא טמא ועל עהור
 עהור • ויהי כן מיום השמיע ה' את הוד קולו על הר סיני בקולות וזרקים וענן
 בנר ונשמע את קול ה' אומר חנכי ולא יהיה לך • עד אשר פרח לרעת לרוע
 ונניחום צימי בית שני תלמידים תולקים על רבם ענדים המתפרלים אשר פרקו
 מעליהם עול מלכות שמים תורה שבע"פ ופשתה הנגע נקירות בית ישראל לרעת
 ממארת היא כי העילו מוס בקדושים שלומי אמוני ישראל חכמינו ז"ל • או יחלק
 בעם ישראל לחגודות חגודות • או חרב פתחו רשעים לענות ישרי דרך ואיש כי
 יבה כל נפש אדם לריק וישר שפעת גמו"לים יכסוהו בקול רנה ותודה • או יגורו
 מלחמות הפירושים נגד הלדוקים להקהל ולעמוד על נפשם ליום קרב ומלחמה
 כי אמרו שנאה העורר מדנים ונסנו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ • ואף
 כי אחרי אשר הלדוקים מלאו כל ארץ ישראל חללים גברה יד הפרושים עליהם
 עכ"ז עדין לחלוקת שלכם קיימת עד אשר גלה יקרנו ונוטל כבוד מנית חיינו
 אן עטו קטו גס הם מלכות הפיזור והטלטול וימעטו וישתו ורוח עברה וינערם
 כמון יקוער מגורן ולא נודע מקומם תיה •

ואת

Colour Chart #13

הקדמה

זאת נחמתי עבדי ה' נגלותם המר והנמהר רב ועלוש נמנו אשר כולם כאחד
 שומעים לקול מוריהם חכמי המשנה והש"ס עמודי הקבלה לנותרות הזהב
 לוחות הנרית כרונים סוככים זכנפי תורותם וקבלתם ואמונתם וזכותם על עם
 ה' למען לא ימעדו אשוריו ח"ו מעולר רעב ויגון הצרות הצרות נסבלותם
 תכופות ותקיפות יום ניום די לא שלו וירנו הימים ויהי כשזע מאות שנה אחר
 אשר הוסיף ה' שנית ידו לענות את שאר עמו בשנת ד' אלפים תק"ב
 קמו המורדים והפושעים ההוללים והנהלולים ענן ושאלו ננו שמו בשמים פיהם
 הפרו ברית עולם תורה שזע"פ אשר תכנוים יגידו ויאמרו לה היו דברים מעולם
 כי הכל הנל ויטילו ארם סבלותם ורשעתם על פני כל הארץ ויסיחו וידיחו אנשים
 רקים ופוחזים ושבזי קרנות חלבי דקישמא כל מוס צם ולולי קמו עליהם
 הגאונים והרזנים המאורות הגדולים והריקו חרבותם על עממתם להשמירם
 ולהכחידם מעל נחלת ישראל שרפו כל מו"עדי אל בארץ יאף גם זאת בעונותינו שרבו
 ילאו ממנו מה שיאלו והללית מעשה שטן אברה האמונה וכרתה מפי קלח מאנשי ישראל
 כי הנה אלה רשעים פרצו פרץ נע"וה וחכמי הדורות הבאים אחר הגאונים לא
 נתחמקו ליטיל מקל להכות על קרקדם להחזיר להם תשובה יען העלו על לבם את
 מש"נה התורה הזאת אל תען כסיל כאלותו שבקיה לרויח דמנפשיה נפיל וצין דא לרא
 רבו המנוקות ויעלמו התלאות וידל ישראל מאר כודד הוא ללחם איה ועל פת לחם
 יפ"סע גבר חכם נעוו בשוקים ונרחובות לבקש טרף לביתו כי עוללים שאלו לחם פורש
 אין להם וילעק בקול גדול לאמר איה דגן ויין עגמה נפשי לאגורת כסף וככר לחם
 בקשתיו ולא מלאחתי ואין מנחם ואין מרחם לעני כי יעטוף ואין קומץ מלא קומצו מסלתו
 ומשמנו אל עני ונכה רוח החרד אל דבר ה' על כן תפוג תורה היתה כאלמנה מונחת
 בקרן זווית דורש אין לה כי מי חכם ויבן אלה נבון וידעם ולא יאמר לנפשו למה נמות
 מוי רעב ולחמי רשף הלא עוב לנו ללכת אל עיר מושב הממלאים בחיהם כסף כי
 שם לזה ה' את הצרכה ממגד תבואות שמש ואם יד תרולים תעשיר ותלצר כסף כעפר
 והכסף יענה את הכל הנה נמתכמה לו אולי יחנן ה' לצאות וכשזע לחם וכהיה טובים
 ונכן חסדם ישזבו מהיר מים חיים וילכו אחרי ההבל כסף אש"ס וכסף חע"אות ולא
 שמו על לבם לאמר מה עשינו כי יש לכסף מו"א לא לעומת שבה כן ילך על זאת
 תאלל הארץ כל פנים קצבו פארור כי העו"שר יהולל חכם ואין רואה ואין יודע
 ואין מזין דברי אלהים חיים ה' לצאות אלהינו אלף אחד מעיר ושנים ממספחה
 העניים והאציונים וצניחם אין לחם ואין שמלה ונוסף על זה שגר על שגר כי
 קמו עמדו תרבות אנשי תפאים חכמים צענייהם אשר לא ראו מאורות התורה
 מימיהם וישימו כסלם נשכלם וקלסונם בלשונם ויאמרו שפתינו אתנו מי אדון
 לנו מה לנו עם מחלוקות תנאים ואמוראים ומה לנו עם היות דרב ושמואל ואצ"י ורבא
 והלא זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל ברה כתשה מאירת עינים אין עיף
 ואין כושל בה כי ספר תורת האלהים מפורש בשום שכל ובהין נוקרא ולא ידעו ולא יבינו
 כי לולי קבלת חז"ל כשלנו בלהים כנסף ואם האמת אתם שאין לנו אלא מה שכתוב
 בתורה הלא הם יורני יאמרו לי למה דוד המלך החסיד והקדוש לפני ה' ישפוך שימו
 לאמר הורני ה' דרך חקיך הבינני ואצרה תורתך הבינני
 ואלמדה מצותיך עבדך אני הבינני ואדעה עדותיך וכי לא
 היה יודע לקרוא בתורה והלא כל שנחומם תיבוקות של בית רנן לומדין אותו אפילו
 בעל פה בר' וה' שנים עוד כתיב שבעת ימים תאכל מצות וכתיב
 ששת ימים תאכל מצות היאך יתקיימו ב' בחובים הללו וכן כתיב
 לא תשחט על חמץ דם זבחי וכתיב אך ביום הראשון תשביתו
 שאור מבתים ולענין הספורים פתיב נמעמר בין הנפרים ועבדום
 וענו אותם ת' שנה וכתיב ומושב בני ישראל אישר ישבו
 במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה כתיב ועשו להם

הקדמה

ציצית * וכתיב גרילים תעשה לך ולא ידענו לא חומר ולא לורת הליצית?
 פתיח אל יצא איש מטקומו ביום השביעי ואם הדבר כפשוטו לא
 היו ראין ללאת מפתח ביתם בשבת * ובתיב וימצאו איש מקושש עצים
 ביום השבת אם כן ילאו לטייל ומלאו אותם ועברו על מצות אל ילא איש ממקומו
 וגו' וא"עכ לא מלינו שנעכסו : הן אלה אחת מני חלק ממה שכתוב בתורה שאי
 אפשר להנין עלי פירוש ועל אלו וכיולא כהן בקש דוד למדני חקיד * הבינני
 וארעה עדותיך :

ואם אמור יאמר המכחיש והן לו יהי כדנרך שקלת מצות לריכות ציחור ואפילו
 תימא כולן אחת לאחת * מי הוא זה ואי זה הוא אשך מלאו לנו לקיים ולהשא
 שמה שפירשו חכמי המשנה והתלמוד הוא הוא מה שקבל משה מסיני ? אף אני
 אשיב אמריו לו כי זוהי מגמת ועיקר החיבור הזה ועל זה הענין דוקא יסונו כל
 גלגלי מיפתיו עטנותיו ורחיותיו ובכן לך קורא וכו' צחרדיו וחראה כי שמה היות
 ללכת לא יסנו בלכתן : ואם עדין יסנו ויאמר שאם כל מה שהורונו חז"ל הוא מקובל
 איכה יועם זהו הקבלה בלבול המחלוקות ? השונתו בלדו שאין מחלוקת נוגע בעיקר
 הדין אלא בפירושו ועל פי שנים עדים יקום דבר הרמ"צם והרא"צד"ל הראשון
 בהקדמת פירוש המשנה חראנו משם * ובשני יבהקדמת ספר הקבלה חז"ל :

זה ספר הקבלה כתבנוהו להודיע לתלמידים פי כל דברי חז"ל
 חכמי המשנה והגמרא כולם מקובלים חכם גדול וצדיק מפי
 חכם גדול וצדיק ראש ישיבה וסיעתו מפי ראש ישיבה וסיעתו
 מאנשי כנסת הגדולה שקבלו מהנביאים חז"ל ולעולם חכמי הגמרא
 וכל שכן חכמי המשנה אפילו דבר קטן לא אמרו מלבן חוץ מן
 התקנות שהקנו בהסכמת כולם כדי לעשות סייג לתורה * ואם לחשך
 אדם שיש בו ריח אפיקורסות לומר מפני שנהלקו בכמה מקומות
 לכך אני מסופק בדבריה * אף אתה הקהה את שניו והודיעהו שהוא
 ממרא ע"פי ב"ד ושלא נחלקו חז"ל לעולם בעיקר מצודה אלא
 בתולדותיה ששמעו עיקרה מרבותיהם ולא שאלום על תולדותיה
 מפני שלא שמשו כל צרכן * כיוצא בו לא נחלקו אם מדליקין
 גר בשבת אם לא * על מה נחלקו במה מדליקין ובמה אין מדליקין?
 ולא נחלקו אם חובה לקרות קרית שמע ערבית ושחרית או לא?
 ועל מה נחלקו מאימתי קורין את שמע בערבית ומאימתי קורין
 את שמע בשחרית וכן לכל דבריהם עב"ל :

ועתה שמענה ואתה דע לך שכל מה שאי כותב בספר אינו אלא פירוש הרמ"צם
 והרא"צד בענין הזה כי שני המחלוקות הגדולים האלו אשר לזן פפתחו של
 חולם די להם בראשי פרקים ולכן דבריהם מועטים וענייניהם מרונים אבל אני אחזה
 לי כי בימים האלו ונזמן הזה אשר חטאתינו מנעו העינינו ממנו ואין טוב אלא תורה
 צריכין לנו לדברים ולעניינים מרונים ולציחור רחב וכולי האי וחולי יספיק לשום
 מחסום צפי הדברים סרה על חז"ל עמודי האמת והקבלה ולכן אמרתי הנה צאתי
 במגלת ספר להוכיח במיטור נטענות שכליות בראיות אגנתיות וצמוטחים גדולים שר"ל
 אמת ורבריהם אמת ולפעמים הנאתי ראיות מפסוקים לפי פשטן להכריח למכחישים
 אל דרך האמונה והקבלה כמו שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך אף שלא
 נעלם ממני שחז"ל פירשום בענין אחר :

וקראתי בשם הספר הזה ציחור משה דין * וכוורי חלק שני * כשה דין
 כי הוא משה עוז ודין להכות על קדקד הקראים תלמידי ענין ושאלו
 לדן

לדון אותם במלכות נרועת האמת והסברה למען ירעו ויזינו כי שוא עמלו חכמיהם ומפרשיהם להנין דברי אלהים חיים מספרתם הרעועה בלי עזר וסיוע האמת המקובלת ממר"ע ועד היום והיום והעתיד בכלל כי לא תשכח מפי זרענו : עוף קראתיו מטה דן לפי שתינת ד"ץ פוללת שמי וכיכויי דוד גיטף :

כוזרי חלק שני

לפי שהרב ר' יהודה הלוי ז"ל וקל כל מגמתו בספר הכוזרי שלו היא להוכיח אמתת תורה שנכתב בהט ועל תורה שנ"עפ לא דיבר אלא דרך כלל ונכן מיניה ומיני תתברר אמתת שתיהן ויסתתמו עענות מכתישיהן ואף כי הוא ז"ל מגדולי חכמי ספרד היה וכביר מלכה ידו בכל חכמות אלהיות ואנושיות ואנכי הדל באלפי : עם כל זה לא משכתי את ידי מהמלאכה הזאת מלאכת שמים כי נטחתי נסיעתא דרחמנא דליבא בעי ונעמודי האמת המקובלת שהם הכהיכונים לקנאת קנאת ה' לצאות ותורתו העבודה והתמימה וחכמי ישראל הקדושים והנאמנים להודיע ולהודע שכל מה שהורונו והודיעונו אינו חלא מה שלמדו מרבותם ורבותם מרבותם עד משה נסיני : חץ מהסייגות והחקנות שלהם אשר הם עלמס ז"ל כתנו נכמה וכמה דוכתי הא דאורייתא והא דרבנן : מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא :

ולפי שיש מחלוקת על מלך כוזה הפאסון ועל מלכותו שזה אומ' צפה וזה אומר צכה : יש אומרים שהרב המחבר המליץ בדעתו מלך ומלכות אשר לא היה ולא נברא ויש אומרים שמעשה שהיה כך היה ככתוב בספר כדי שלא להפיש במחלוקת על הכוזרי שלי אני מודיע כאמנה לכל קורא נספרי שלא נהיה כדברים האלה כי מלני הכי נודאס יען מימי לא ראיתי לא מלכות כוזר ולא מלך כוזרי אלא שדרכתי אחרי עקבות הרב ר' יהודה הלוי ז"ל לקיים מה שנאמר למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור וחיברתי ספרי כספרו דרך שאלה ותשובה אף כי אני המדבר כי רב היל הסגנון הזה לתקוע חזק הטענות ותוקף הראיות וכה המופתים בלב הקורא יותר מאיזה דרך וסגנון אחר למען ידע כל שער עמי כי חכמה ר"ל היא חכמתנו ונינתנו וזולתה לא נדע מה נעשה בקיום התורה :

וחילקתי הספר הזה לחמשה ויכוחים :

בויכוח הראשון אני מוכיח מן המקרא . שהיתה לישראל תורה שנ"עפ צימי הכניאים מחברי המקרא :

בשני אודיע כאמנה שאי אפשר שח"ז נדו מלנס פיהוש התורה והמלוות :

בשלישי שמחלוקת ח"ז אינן על העיקרים המקובלים אלא על פירוט קלתם :

ברביעי שהיו נקייאים בכל החכמות והיתרון הגדול שיש להם על הפילוסופים אפילו במחלוקות :

בחמישי תגלה ותראה עוד אמתתם מסוד העיבור ואגפ גרשא אני משיב קושיות עלומות שמעוררים עלינו :

והנני מפיל תחתי לפני כל המרצילים תורה בכל נפולוח יהודה וישראל שקודם שיסנו לתלמידים פירוש המשנה או הגמרא שילמדו אותם שלשה ויכוחים הראשונים של ספר הזה ויפרשו אותם באר היטב כי לכן כתבתים בלשון לח ונקל ונכן נשיכנסו בחררי המשנה ובגמרא לא יפוג לנס נפאותם שקלא ופריא והיות דאנני ורבא כי מקדם קדמתה יכירו וידעו שאלו יאלו דברי אלהים חיים :

ואל אלהים ה' נוחן לבנות וכליות הוא יודע וישראל הוא ידע כי לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא עשיתי יען כל יודעי ומכירי לפנים ממי תרפי ועד היום הזה אשה נורקה נזי שיה יעידון יגידון כי מעולם לא גבה לנפולח המו עינא חלא לכבוד ה' ותורתו וחכמי וסכאל : עלה בדעתי לחזק ולחמץ אמונת בני עמנו בה"ז נטענות ונבאיות שכליות המתזשנות על הלכ למען יהיו תפוחי זהב נמשכיות כסף :

סוף דבר אני משתחוו בפיוטע ידים והגלים לפני הארון ה' אלהי ישראל ואסתחנן אליו בכל לבני ונפל גפשי וזכני ויחיני לעשות ספרים אחרים באשר עם לבני לכבוד ולכבוד תורתו הקדושה והתמימה עד אשר יקיים את דברו אשר עלינו נעלה הארץ דעם את ה' בחייבון וניומיכון ונבאו לכל נות ישראל בעגלת ונזמן קריב אכ"ר :

ויכוח ראשון

יוכיח שכל המלות והחקים שזכה הש"ית לאבות העולם ולאבותינו צין מלוח עשה צין לא תעשה היו נעל פה עד שנכתבו בתורתנו הקדושה : (ב)
בין בזמן מר"ע וצין בזמן שאר הנביאים והלדריקים מחנרי המקרא היתפ לישראל תורה שצ"עפ : (ד)
צרוכינ בימי חנו תורה שצ"עפ חפילו למלות שנראה שהן מפורשות בתורה : (יז)
 עזרא ונחמיה הולילו הנשים הנכריות ונכיהן עמהן או מפני שנרמו בתורה או מפני שהיתה קנלה נידם : (כח)

אמר הצעיר דוד בן המשכיל ונבון כהר פנחס ניטו זלה"ה :

אול שאלו מטני אוהבי וריעי לכתוב בספר הטענות והתשובות שיש לי על המכחישים תורה שנעל פה המקובלת מח"זל ולהפיק רזונס חספתי מה שמלאתי כתוב על ענין זה מויכוחי החבר השני עם מלך כוזר בשנת הת"ע ומעשה שהיה כך היה :

החכם

הזה ילא מעיר מולדתו ויניז"יאל דרך חניה בלב ים ללכת למסעיו ארצה בני קדם ויהי ביום העשירי ללאהו ויהי סער גדול צים וישא את האניה ויולך אותה במחוז ממחוזי מלכות הכוזר וינא אל היבשה ויקבלו אותו העם בכבוד גדול ובחבה רבה ויוגד למלך כי בא חכם נחכמי ישראל אל עירו וישלח ויקראהו ויבוא אליו וישתחו למלך על אפיו ארצה ג' פעמים ויאמר יחי אדוני המלך לעולם והמלך קם מכסא ויחבקהו בשמחה רבה ויאמר לו שלום בואך בוא צרוך ה' צרוך אתה לאל עליון וצרוך אל עליון אשר בו בטח בני וענני משמי קדשו כי טן היום אשר בינת אדם לי בדמעתי ערשי אמסה ואשפוך את נפשי לפני ה' בלום וסק ואפר להתחנן לו ולבקש מלפניו על בני עמי כי יראתי כי אמרתי פן יהיו לשלל לקראים המבקשים את נפשותם להסיתם ולהדיח' מהסתפת צנחלת ה' תורה שנעל פה ואף כי זה כשש מאות שנה האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו שלח מלאכו הרב הגדול רבי יהודה הלוי זלו"קל אשר הניל את נפשותינו ממכשול העלבים כולם תוהו ומאז הוהל לקרוא בשם ה' במלכותי עד היום הזה לא נסוג אחור לבנו תהלות לאל יען הטעימנו והראנו נספרו החשוב והיקר אשר שמו כשמי כוזרי כי טוב ה' לכל אשר יקראוהו באמת ועל כן אמרו המושלים דברי רבי יהודה הלוי כולם אמת ועוד אמרו ששאר לך פן תעזוב את הלוי הנה הוא זכרונו לברכה שם טגמת פני ויכוחיו עם מעלת הורי המלך יוסף זלה"ה אל תורה שצ"עפ לא דיבר אלא מעט מזער לא כציר ודרך העברה על זה היה דוה לבי שהקראים הממאנים ומכחישים קבלת חז"ל אומרים לטוב רע שמים אור לחשך ומתוק למר ואמת לשקר אלה עשן באפי מרו ועלנו את רוחי כעסוני בהנליהם גם בלילה לא שכב לבי ומוסף יגון על מכאובי בראתי חכמי ארצי לפניהם כרחל לפני גוזזים

עלה

באלמה כי אין לאל ידם לגלוס עדים בעתג ורסן התשובות בלתי נכתוב על
 פי התורה אשר יורוך והם ילעיגו להם יפטירו בשפה דבריו אשר לא כן
 על קבלתנו • זאת היתה לי מפח נפש כי קנאת ח"ל אכלתני ותהי לחרפות
 לי ואומר מי יתן לי אבר כיונה לעופה נא ואסובבה בארבע כנפות הארץ
 ואבקשה חכם מחכמי ישראל שיורכו מכח המקרא ומכח טענות שכליות
 אמתת קבלת תורה שבע"פ ואף כי הח"ר עמנואל אבוהב ז"ל חיבר ספר נחמד
 בלשון ספרדי על זה הענין ויקרא שמו כומולוג"יאה (ר"ל ויכחמי הדת) וכל דבריו
 אמת ולדק הנה עדין איננו מקפיק ללרכי כי שתי שאלות יש בדבר הגדול
 הזה : א אפסר להבין תורה שנכתב בלתי תורה שבע"פ :
 ב אם פירוש חז"ל הוא פירוש התורה שקבל משה מסיני :

זרהנה השכחיים מסכימים עמנו במקלת שתי השאלות וחולקים
 בקלת שהרי מודים שרריך קבלה לידע איזהו האבר הנימול
 כי לא פורש בתורה וכן לידע אם החדש האמור בתורה הוא של חמה או של
 לבנה אבל יכחשו בשיעור הסוכה ובחומר וזורת התפילין וכיונא וכן יודו
 במקלת השאלה השנית ויאמרו שאמת הורונו חז"ל באבר הנימול ובע"ל
 מלאכות שבת שהם מודים בהן כמונו אבל חולקים עמנו בפירושן ובפירוש
 כל המלות כמעט מחמת שהם מפרשים אותן כפי אומד דעתם ולא כפי
 קבלת חז"ל וכל אחד ואחד בונה במה לעצמו ואומר קבלו דעתי ובכן נעשו
 אגודות אגודות חבורות חבורות ולא אמרו בלבבם נירא נא את ה' אלהינו
 אשר קדשנו במצותיו ולונו תורה אחת יהיה לכם ולמען תדע כי לא מלבי
 דברתי אחיך שמע לי מה שמלאתי ראיתי בקנוטרים שבא לידי משלהם
 מספר אחד ששם מחברו אליהו בן משה אשר הודה ולא בוש ששלשה
 מחלוקות היו ביניהם בזמנים שונים לענין מילה בשנת שבדורות
 הראשונים היו מלין בו לפי שהיו דורשים כמונו וביום השמיני ימול
 אפילו בשנת (שנת מי"ט דף קל"ב) ויקם דור אחר אחריהם אשר חששו
 לחילול שבת וידחו אותה ליום ראשון ובנים אשר נולדו להם דור שלישי
 פרו מהר מן הדרכים אשר למדום אבות' ומזרו וחששו לעינזמו של יום
 השמיני ובכן גמרו לחזור ולטול ביום שבת כנראשונה אבל אחר שקיעת
 החמה דהיינו בין השמשות שהם קורין מגרש השבת מפני שאז לפי
 סברתם הוא שנת לענין היום ואינו שנת לענין חילול ולא ידעו ולא
 יבינו שהם שני הפכים ואי אפשר שיהיו בנושא אחד :

סוף דבר הקול נשמע שהקראים מכחישים רוב תורה שבע"פ והחכם
 הנ"ל בקש לקטור טענותיה' בהקש זה אשר למדתי מדבריו ז"ל :
אי אפשר להבין תורה שנכתב בלתי תורה שבע"פ : חז"ל פירשו
 תורה שנכתב • אם כן פירושם הוא תורה שבע"פ האמתית :

זרהנה יענון הסכחיים שאין התולדה נמשכת מההקדמה שהרי אף
 על פי שהוא מודה במקלת החלק הראשון של ההקש ויסקים
 ויאמר שאי אפשר להבין קלת תורה שנכתב בלתי תורה שבע"פ ויודה
 בכל חלק הב' ויסקים ויאמר עשנו שחז"ל פירשו תורה שנכתב עכ"ז ימהר
 ימים

ויכוח הראשון

יהי שווימאן ויכחיש בתולדה וידחה אותה בשתי ידיים כי יאמר שמלמד קלל
פרטים שהוא מודה בהן כגון מילה והחדש וכיוצא בהן כל השאר הוא
פרי מחשבותם של רז"ל ושחכמינו וזקנינו המה רמונו (יסקר פי דוברי
צקר) ולכן חובה עלינו להעמיד ולהחזיק החלק הא' בכל ולהורות שהתולדה
היא אמיתית ובכן אמתת קבלת חז"ל כארץ תוליה למטה ויכירו וידעו כל
יושבי תבל כי מה שהורונו ולמדונו בפירוש התורה הוא אשר דבר ה' אל
משה עמדו בקיני ולפי שעד עכשיו אין גם אחד מחכמי ישראל האחרונים
שידבר מהענין הזה אלא מעט ודרך כלל מלאם לבם למחשישים להרחיב
פה ולשארין לשון נגד הראשונים לאמר רדפו ותפסו כי אין חיל אמנם
צרוך ה' אשר השנית להם גואל היום ובוטח אני בחסדו שתהיה להם
למחסה ולמסתור מזרם טכחישיהם ולבי אומר לי כי לא לשעף מים רבים
הובאתה הנה רק ה' אלהים שלהך למלאכת מקום אשר הניחו לנו אבותינו
ולמען יוסר הסיר הזה שארץ יהודה ומכרם ה' לצלות בית ישראל ועתה
אבוני החבר התחזק והיה לבן חיל והרק חנית וקגור לקראת מחשישים
אמתת חז"ל שלומי אמוני ישראל אזר נא כנבור תלניך אשאלך והודיעני
הראיות שיש לך על תורה שבע"פ ומה ראית על ככה ועה הגיע אליך
והשיבה חורפי קדושים אשר בעדן גן אלהים המה דבר :
באמר החבר אדוני המלך הענת כל אשר דברת כי אין א'
מחכמינו האחרוני' שיזכיר העיקר הזה שהכל
הלוינו דהיינו שפירוש חז"ל על התורה והמצוות הוא תורה שבע"פ שקבל
משה מפיני והטעם הוא לפי שכל עם בני ישראל קוטפים על אמונת
חז"ל הירושפה להם טאבותיהם דור אחר דור מאמינים בני שאמינים
ולכן לא שמו על לבם לאמר מה נשיב לקראים אשר פיהם דבר שוא
נגד חז"ל ומזה ינא שרבו המתפללים והמדברים פרה על קבלתם נימים
האלו ובזמן הזה זכנן צריכי' לנו להודיע כי הם אמת ודבריהם אמת :
וראשונה אוכיח שכל המצוות שניתנו מאת ה' קודם הורת משה היו
בעל פה :
ואחר כך אוכיח שנימי הנביאים מחברי המקרא היה להם תורה
שבע"פ ושאלפי' במצוות המפורשות בתורה יש מצוות סתומות ואח"כ
אברר ואצדק שפירוש סורה שבע"פ שמסרונו חז"ל היא היא אשר קבל
משה מפיני • אך אשאל תחלה מאת אלהינו שנתן לנו תורת אמת יגזרני
על דבר כבוד שמו וכבוד חכמים ינחלו ויגדיל תורה ויאדיר :
להיות שנגמח הש"ית היתה לתת תורה לעמו ישראל שרובה בעל
פה רנה להרגיל למין האנושי מתחלת היותו לקבל בעל פה
המצוות שנוהו למען לא יהיה לזרה לדור אחרון בני יולדו עם בני ישראל
לקבל רוב תורתם בעל פה ולכן המצוה הראשונה שנוה לאד"הר בראשית ב'
שלא יאכל מעץ הדעת טוב ורע היתה בע"פ ולא בכחב שהרי לא נכתבה על
ספר עד שמשנה קבל תורה מפיני וכן מצוות לא תרצח והראיה שהש"ית
העניש את קין על הרגו את אחיו את הבן והוא התורה והנדיק עליו את

הדין באמרו שס' ד' גדול עוני מנשוא ואם לא היה מותרת מחללה היה יכול
 להתנצל ולומר שלא היה יודע שהרומה מתחייב בנפשו • וכן ראיה מדור
 המבול שהעניש אותם שס' ז' כי מלחה הארץ חמס מפניהם וכי השחית כל
 בשר את דרכו וכיון שפלק ומאזני משפט זה' ודאי שלא היה מענישם אם
 לא שהתרה בהם תחלה וניזם על היסור החמס והזנות שהרי השכל מלמד
 אדם דעת שאין מלקין אלא אם כן מתריץ • וכן לזה שלא יאכל חזר
 מן החי שנאמר שס' ט' אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו וחזר וזוהו על הרניחה
 שנאמר שס' טו' דם האדם באדם דמו ישפך • שס' יג' נגע את פרעה נגעים
 גדולים שס' כ' ועלר בעד כל רחם לניית אבימלך על דבר שרה אשת אברהם
 מפני שרנו לשכב אלהה להיות עמה והיא בעולת בעל • כל אלו הם מלות
 לא תעשה וכולן ניתנו בעל פה :

ובמצות עשה מלינו שקין והבל וגח והאבות בנו מזבחות ויזבחו
 זבחים • הש"ת לזה לא"ע על המילה ואמר קודם
 הפיכת קדוש ועמורה שס' יח' המבטח אני מאברהם אשר אני עושה כי
 ידעתיו למען אשר ילום את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה לעשות
 לדקה ומשפט והעיד עליו שס' כ"ו וישמור משמרתו עלותי חקתי ותורותי •
 יעקב לזה את ביתו ואת כל אשר עמו שס' ל"ה הסירו את אלהי הגכר אשר
 בקרבכם והטהרו והחליפו שטלותיכם :

ועתה אשאל מכל איש חכם לב אשר חנן לו האלהים שכל ובינה
 שיורני ויאמר לי מי עלה שמים וירד להגיד לקין ולהבל ולגח
 ולאבות שהק' בה מתרלה ומתפיים בזבחי בני האדם ? שהרי השכל אינו
 מחייב זה לא בדכתיב מהל' כ' אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה •
 ולמה נתקבל קרבנו של הבל ושל קין למה נפסל מה עשה ? ומה סימן
 נמסר להם לידע שזה נרלה וזה לא נרלה ? וכן אשאל מה הן הדקה
 והמשפט והחקים והתורות והמלות ששמר אברהם אבינו ושלוח את בניו
 לשמור שנראה שרבו כפון רבו מפסע הכתוב ולא ידענו אלא המילה ?
 וכן איזה דבר רע או טובאה נמלאת בצורות של מתכות או של עץ ואבן
 שיטמאו את אשר ישנם תחת רשותו ? ולמה יולרכו ליעהר ולהחליף
 שמוותם ? אלא ודאי שרריך להודות ולהאמין בהכרח שכל החקי' והמשפיים
 שנוה הש"ת קודם מעמד הר סיני בין שגלויים לנו כגון אבר עין החי •
 מילה • גזל וכו' • בין שאין גלויים לנו כגון מלותי חקתי ותורותי הנאמרים
 באברהם כולם היו צע"פ ולא בכתב • ולזה הש"ת כל הדברים האלה
 לאיזה איש או אנשים באיזה זמן ונעלם מענו ואנחנו לא נדע :

ג א"מ' ר' ב' יפה דנת אהובי החבר :

ד א"ר' ר' ח' אוכיח ואערכה לעיני כל איש אשר רוח בו מן המקרא
 שבימי משה ושאר הנביאים היה להם תורה שבעל פה •
 שהרי ירמיהו מכריז בשערי ירושלים סוף סימן י"ב אומר ה' השמרו
 בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים ולא
 תגילאו משא מנתיכם ביום השבת • ולא עלינו מלה זו בכל התורה כולה •

זיכרון הראשון

א"כ לריך לומר שהמורה בעל פה מימות מרע"ה עד שנכתבה ע"י ירמיהו:
ה א"הב כדברך כן הוא אבל עדין יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר
שירמיהו לא פרוש שיעור המשא :

ו א"הח מסום ראיה שהרי הוא מדבר עם מלכים ושדים שאין דרכן
לישא משא כנד כסבלים ובעלי מלאכה • וכיון שדיבר עם גדולים שאין
דרכן לישא אלא משא קל כגון סודר או מפתח קטנה או אגדת ואקרן לריך
לומר שאף משא קל נאסר :

ז א"הב יאמר המכחיש שזוהי השערה בעלמא ושירמיהו דיבר עם
המלך לפי שיש בידו מקל זרועה להלקות לעם • ולעולם
דמשא כנד אסור אבל קל מותר :

ח א"הח איסור משא קל כמעט שמפורש בתורה שהרי דהע"ה אמר
תכלים ל"ג בדבר ה' שמים נעשו וגו' וכן כך היתה הצדיקה •

ביום הראשון אמר הש"ת בדאשית א' יהי אור ויהי אור • כנ' יהי רקיע ויהי
רקיע • כג' יקוו המים • כד' יהי מאורות • כה' ישראל המים • כששי תולא
הארץ נפש היה בהמה ורמש • ויור את האדם ויפח באפיו נשמת חיים •
כז' ויכלו השמים והארץ וכל לבאם ובתיב ושבנות ביום השביעי • נמלא
שכשבת לא שבת אלא ממאמר בעלמא שהוא דבר שאינו יכול לגרום לו ליאות
ויגיעה משני טעמי • חדא מפני שבו יתברך שהוא בלתי בעל תכלית וכחו
בלתי בעל תכלית לא יתכן ליאות וגיעה • ב' שאפילו תימא ח"ו שהיה ראוי
לכך אי אפשר שיעף וייגע על הולאת שתי מלות בכל יום בלבד • נמלינו
לעדים שהקב"ה שבת ממה שלא היה יכול לייגעו מב' הטעמים • ולכן
האיש הישראלי אשר ישבות מטשא כנד בלבד לא ישבות כמו שבת הקב"ה
אבל כשישבות אף מטשא קל אזי באמת שומר שבת מחללו ומחזיק בצרייתו
יתברך :

ושמע מינה תרתי • חדא שאיסור הולאה מרשות לרשות הוא מאת
ה' מן השמים לפי עדות ירמיהו • ב' שאפילו משא קל ומועט
נאסר וכיון שלא נכתבה מצוה זו בתורה אלא על ידי רמז במן שלא היה יורד
בשבת כדי שלא יביאו מרשות הרבים לרשות היחיד לריך לומר שהיתה
בע"פ מימות מרע"ה עד ירמיהו :

ט א"הב ודילמא לא כון ירמיהו לכך ?

י א"הח התורה אסרה המלאכה בשבת בכמה מקומות ובשום מקום
שאלה לא פירש לא נדרה ולא מהותה ואע"פ עינינו ראו
ולא זר כתוב לאמר שהמקושם נסקל על פי ה' ואם נשים דעתנו להבין
בהם מקושם נמלא שהוא כגזר מאורש קשם ואחיו בן אמו קשם ולפי פשט
המעשה כינה הכתוב בשם מקושם ולא קראו מלקט או כורת עליים לפי
שזה אירע במדבר שכולו ארץ מלחה לא תזרע ולא תצמיח לא אילני מאכל
ולא אילני סרק אלא קוליס ודרדרים שהם מאכל גמלים והם אמרעיים בין
האילן והקש לכן קראם הכתוב בשני השמות יחד ואמר מקושם עליים • הרי
לך שזו מלאכה קלה ואעפ"כ נסקל אדם בעבורה :

מה"ב

י"א א"הב ראיתי דבריך עונים ונכוחים :
י"ב א"הח לזה הש"ית לאברהם אבינו ע"ה בראשית י"ג שימול בשר
 ערלתו הוא ובניו וילידי ביתו ומקנת כספו וכן לזה לעמו
 ישראל ויקרא י"ג וביום השמיני ימול בשר ערלתו • אבל לא פורש בתורה
 האבר הנימול לא לזה ולא לזה ולא כזכר בשום מקום במקרא • וכן לזכר
 להקריב קרבן פסח בי"ד לחדש הראשון הוא חדש האביב ולזכר ג"כ על
 השבת שאור ועל אכילת מצה ז' ימים • לזכר ג"כ לענות נפש בעשור לחדש
 השביעי ושלא לעשות בו מלאכה • הרי ג' מצות שמורות ששלשתן ענין
 כרת וע"כ לא פורש בתורה איזהו האבר הנימול ולא בפסח וי"הכ אם
 החדש לריך למנותו כפי מהלך החמה או הלבנה • ולכן אי אפשר לידע
 אם יש לנו לשמור חג הפסח ומועדי תשרי בניסן ותשרי דחדשים או
 דתקופה • ואין ספק שישראל שמרו כל מועדי ה' בימי משה ויהושע
 והסופטים והנביאים ומלכים וצדיקים בהכרח שידעו פירוש המצות הללו
 בכל פרטיהן ודקדוקיהן וזה הפירוש אינו בכל תנ"ך אם כן בימי הנדיקים
 האלו היה להם תורה שבעל פה :

י"ג א"הב אפי' המכחיש בדברי ר"זל יודה בזה :
י"ד א"הח איסור קנין ומכירה בשבתות וי"ע לא נכתב בתורה ולא
 נכנס תחת סוג מלאכה שהרי לא מנזרו ח"זל בע"ל מלאכות
 ואע"פ כן נתפשט איסורו בכל ישראל ואין יודע אם נאסר למשה מסיני או
 אם הוא תקנת חז"ל אבל מצינו בנחמיה שקבלו עליהם עולי הגולה
 כחמיה י"ג באלה ובשבועה ללכת בתורת האלהים אשר נתנה ביד משה עבד
 האלהים ולשמור ולעשות את כל מצות ה' אדוננו ומשפטיו ומקיו •
 ואשר לא נתן בנותינו לעמי הארץ ואת בנותיהם לא נקח לבנינו • ועמי
 הארץ המביאים את המקחות וכל שבר ביום השבת למכור לא נקח מהם
 בשבת וביום קדש ונטוש את השנה השביעית ומשא כל יד • הרי כאן ג'
 מצות ששתיים מהם כתובות בתורה דהיינו לא תתחתן ושנת השמיטה •
 אבל איסור הקנין והמכירה ביום קדש לא נמצא בתורה לא בהדיא ולא
 ברמז ואע"פ כן הלדיקים האלו קראוהו מצות ה' • ונחמיה כתב שם י"ג
 והגורים ישבו בה מביאים דאג וכל מכר ומוכרים בשבת לבני יהודה
 ובירושלים ואריבה את חורי יהודה ואומרה להם מה הדבר הרע זה אשר
 אתם עושים ומחללים את יום השבת • הרי ששמו הקנין והמכירה בין
 החיתון והשמטה שהן שתי מצות כתובות בתורה וכללו אותה עם שתיהן
 וקראום מצות ה' אדוננו • ועוד קרא העוברים מחללי שבת נמצא שזאת
 המצוה היא מאת הש"ית ולא מצינו שנכתבה על נחמיה א"כ היתה בע"פ :
ט"ו א"הב ולמה לא הוכחת איסור קנין ומכירה מעמום שזועק במרה
 על מפקיעי שערים שהיו אומרים עוונם ח' מתי יעבור החדש
 ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר :

י"ו א"הח מפני שיונתן בן עוזיאל ור'שי ור'דק והרצ דון יצחק
 אברבנאל מפרשים דשנת דקאמר עמוק אינו שנת בראשית
 חלא

ויכוח הראשון

אלא דשמטה דכתיב בה ושבתה הארץ שבת לה' ואינו רוצה להביא ראיה
אלא מפסוקים שאין מחלוקת בפירושם :

י"ז אה"כ יפה כיוונת צמה שפענת :

י"ח א"הח סגרת מכחישי חז"ל היא שאין לנו פריכין קבלה אלא
למיעוט מלות שהרי הרוב נתבארו בתורה כל הנריך
ואני אוכיח שלא מצעיא המלות הסתומות אשר הזכרתי פריכות קבלה אלא
אפי' המפורשות בתורה באופן שנראה שאין בהן כדי להוסיף או לגרוע
יעלימו תחת כנפי דבריהם ענפים אשר לא היו עולים על דעתנו לולי
שהזכרו במקרא • ומזה ילא לנו מחלוק' גדולה בינינו ובין המכחישים
שהם אמרו שאין לנו פריכין לתורה שבע"פ אלא למלות הסתומות בלבד •
כגון מילה וחדש ופרי עץ הדר וכיוצא באילנו • ואנו אומרים שכמעט כל
התורה שנכתב פריכה לתורה שבע"פ ובלתה תהיה לנו כדברי הספר
החתום • והנני עליג לפניך קלת מלות מפורשות וברורות אשר בכללן
מלות אחרות שלא היה אפשר להשיגן בשום פנים אם לא שנכתבו במקרא •
י"ט א"חב אשמעה את אשר ישים ה' בפוך :

ק א"הח כתוב הדר הוא דכיוס' כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר
אתה בא שמה לרשתה ונשל גויים רבים מפניך החתי והגרגשי
והאמרי והכנעני והפרזי והחוי והיבוקי שבעה גויים רבים וגו' ולא תחתן
בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מאחרי ועבדו
אלהים אחרים וגו' הרי שאמר לנו החיתון בשבעה עממים בלבד ולא בשום
אומה ולשון אחרת וזו היא מלה ברורה ומפורשת אשר אין בה לא דבר
סתום ולא מסופק אמנם כתוב על שלמה מלכים א' י"א והמלך שלמה אהב
נשים נכריות רבות זאת פרעה מואביות עמוניות אדומיות לדניות
חתייות מן הגויים אשר אמר ה' אל בני ישראל לא תבואו בהם והם לא יבואו
בכם אכן יעו את לבבכם אחרי אלהיהם • הרי שש אומות אצל אין ביניהן
אלא שתיים מ"ז עממין שהן לדניות וחתייות ואע"פ כן אמר על כולן מן הגויים
אשר אמר ה' לא תבואו בהם וגו' • לריך לומר א"כ שאע"פ שהכתוב לא
אמר אלא שבעה עממין כונתו גם כן על כל האומות שאינן ישראל דאי לא
תישאל הכי היה לו להזכיר לדניות וחתייות בלבד שהן משבעה עממין ולישתוק
מהשאר • אלא ודאי כדאמרן • נמצא שיש בידנו מלה מפורשת שנראה
שעליה אין להוסיף • ועיניך רואות שכוללת ששים ושש פעמים יותר
ממה שאומרת דהיינו שאר ע' אומות :

כ"א אה"כ במחיל' מכבודך העלית חרס בידך דלעולם אימא לך דשלמה
עבר על כולן בלא יבא דהרי לדניות וחתייות הן בלא תחתן
ומלרית ואדומית ומואבית ועמונית בלא יבא דהכתוב אשר אדומי ומלרי
עד דור שלישי ועמוני ומואבי עד עולם א"כ שפיר אמר קרא דשלמה עבר
בלא יבוא האי כדיניה והאי כדיניה • ואל תשיבני בדרש חז"ל שאמרו
עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית משני עממים • מלא שאתה אמרת
שאי חתה רוצה להביא ראיה מדבריהם עד שתוכיח אמתת קבלתם • כי
שישיבו

שישיבו לך מטונך וכסס שח"ל דרשו סמוכים ידרשו גם הם ויאמרו כתוב
לא יבוא ממזר בקהל ה' וכתיב בתריה לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד
עולם ולא יבוא אדומי ומואבי עד דור שלישי מה עמזר אחד זכרים ואחד
נקבות אסורים אף עמוני ומואבי וכו' א' זכרים וא' נקבות אסורים • והיינו
דקאמר קרא על כולן מן הגוים אשר אמר ה' לא תבואו בהם • ועוד
למה התיירו נקבות עמון ומואב ואסרו של עצרים ואדום מה נשהנו לו מאן ?
כ"ב א"הח כתיב כחייב י"ג ביום ההוא נקרא בשפר משה באזני העם
ונמלא כתוב בו אשר לא יבוא עמוני ומואבי בקהל האלהים
עד עולם כי לא קדמו וגו' ויהי כשמעם את התורה ויבדילו כל ערב מישראל
ואם איתא דכל שהוא בלא יבוא אחד זכרים וא' נקבות במשמע לריך
לומר שהבדילו הזכרים והנקבות :

כ"ג א"הב ודילמא פשעה שהיה כך היה ?

כ"ד א"הח אי אפשר לומר כן דהרי פתיב בסוף הספר גם צימים
ההם ראיתי את היהודים הוסיבו נשים אשדודיות עמוניות
מואביות ובניהם וגו' ולכס הנשמע לעשות את כל הרעה הגדולה הזאת
למעול באלהינו להוסיב נשים נכריות ? ואם איתא דבלאו דלא יבוא עמוני
ומואבי אף נקבות במשמע לריך לומר שכשהבדילו הזכרים הבדילו גם כן
הנקבות ואם כן למאי הלכתא תזר והזכירן בכלל נשים נכריות • אלא
ודאי שפאמת עם חז"ל שדרשו עמוני ולא עמונית ושכך היתה קבלה ביד כל
ישראל מימות מר"ע ולא נכתב עד נחמיה ואתו רבנן ואקטבות אקרא
והנשים עמוניות ומואביות פתגרשו משום נשים נכריות ולא משום לאו
דלא יבוא עמוני וגו' וכל נשים נכריות בכללו בלאו דלא תתחתן • הרי שאפי'
המפורש שבתורה לריך קבלה :

כ"ה א"הב אפשר לומר שבזמן אחד הבדילו הזכרים ועזבו הנקבות
לזמן אחר • אבל לעולם שזכרים ונקבות של עמון ומואב
הם בכלל לא יבוא :

כ"ו א"הח אם כן איך נשא בועז את רות אע"פי שנתגיירה והלא כתיב
בעמון ומואב עד עולם • ואיך מלך רחבעם שהיה בן נעמה
העמונית והא ק"ל בנך הבא מן השפחה ומן הגויה אינו קרוי בנך אלא
בנה ונמלא לפי כלל זה שרחבעם לא היה בן שלמה :

כ"ז א"הב זכית במה שהוכחת שרות אבל איני יודע איך שכחת והבאת
ראיה שח"ל קודם שהוכחת אמתת קבלתם כפי מה שעלת
בדעתך לעשות :

כ"ח א"הח הכני הולך להוכיח זה • אמר שעלה עזרא מבבל וגלותו
עמו הוגד הוגד לו שהתערבו זרע הקדש בעמי הארצות
וירע בעיניו מאד ויבך וילום שורא • ויען שבניה בן יחיאל ויאמר לעזרא
אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקום
לישראל על זאת ועתה נכרת ברית לאלהינו להוציא כל נשים והנולד מהם
בעלת ארני והארדיוס במלכות אקינו וכתורה יעשה • הרי שכרתו ברית
להוציא

ויכוח הראשון

אלא דשמטה דכתיב בה ושנתה הארץ שנת לה' ואינו רוצה להביא ראיה
אלא מפסוקים שאין מחלוקת בפירושם :

י"ז אה"כ יפה כיוונת צמה שפענת :

י"ח א"הח קנרת מכחישי חז"ל היא שאין לנו פריכין קבלה אלא
למיעוט מלות שהרי הרוב נתבארו בתורה כל הנריך

ואני אוכיח שלא מצעיא המלות הסתומות אשר הזכרתי פריכות קבלה אלא
אפי' המפורשות בתורה באופן שנראה שאין בהן כדי להוסיף או לגרוע
יעלימו תחת כנפי דבריהם ענפים אשר לא היו עולים על דעתנו לולי
שהוזכרו במקרא • ומזה ינא לנו מחלוק' גדולה בינינו ובין המכחישים
שהם אמרו שאין לנו פריכין לתורה שבע"פ אלא למלות הסתומות בלבד •
כגון מילה וחדש ופרי עץ הדר וכיוצא באילנו • ואנו אומרים שכמעט כל
התורה שנכתב פריכה לתורה שבע"פ ונלתה תהיה לנו כדברי הקספה
החתום • והנני עליג לפניך קלת מלות מפורשות וברורות אשר בכללן
מלות אחרות שלא היה אפשר להשיגן בשום פנים אם לא שנכתבו במקרא :

י"ט א"חב אשמעה את אשר ישים ה' בפוך :

ק א"הח כתוב הדר הוא דכיוס' כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר

אתה בא שמה לרשתה ונשל גוים רבים מפניך החתי והגרגשי
והאמרי והכנעני והפרזי והמוי והיבוסי שבעה גוים רבים וגו' ולא תחתן
בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מאחרי ועבדו
אלהים אחרים וגו' הרי שאמר לנו החיתון בשבעה עממים בלבד ולא בשום
אומה ולשון אחרת וזו היא מצוה ברורה ומפורשת אשר אין בה לא דבר
סתום ולא מסופק אמנם כתוב על שלמה מלכיה א' י"א והמלך שלמה אהב
נשים נכריות רבות גאת פרעה מואביות עמוניות אדומיות לדניות
חתיות מן הגוים אשר אמר ה' אל בני ישראל לא תבואו בהם והם לא יבואו
בכם אכן יטו את לבבם אחרי אלהיהם • הרי שש אומות אצל אין ביניהן
אלא שתיים מ' עממין שהן לדניות וחתיות ואע"פ כן אמר על כולן מן הגוים
אשר אמר ה' לא תבואו בהם וגו' • פריך לומר א"כ שאע"פ שהכתוב לא
אמר אלא שבעה עממין כונתו גם כן על כל האומות שאינן ישראל דאי לא
תימא הכי היה לו להזכיר לדניות וחתיות בלבד שהן משבעה עממין ולישתוק
מהשאר • אלא ודאי כדאמרן • נמלא שיש צידנו מצוה מפורשת שנראה
שעליה אין להוסיף • ועיניך רואות שכוללת ששים ושש פעמים יותר
ממה שאומרת דהיינו שאר ע' אומות :

כ"א אה"כ במחיל' מכבודך העלית חרס בידך דלעולם אימא לך דשלמה
עבר על כולן בלא יבא דהרי לדניות וחתיות הן בלא תחתן

ומלרית ואדומית ומואבית ועמונית בלא יבא דהפתוב אשר אדומי ומלרי
עד דור שלישי ועמוני ומואבי עד עולם א"כ שפיר אמר קרא דשלמה עבר
בלא יבוא האי כדיניה והאי כדיניה • ואל תשיבני בדרש חז"ל שאמרו
עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית משני פעמים • חדא שאתה אמרת
שאי אתה רוצה להביא ראיה מדבריהם עד שהוכיח אמתת קבלתם • כי

שישינו

ויכוח הראשון

ז

שישיבו לך מטונך וכשם שח"ל דרשו סמוכים ידרשו גם הם ויאמרו כתוב
לא יבוא ממזר בקהל ה' וכתיב בתריה לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד
עולם ולא יבוא אדומי ומלרי עד דור שלישי מה ממזר אחד זכרים ואחד
נקבות אסורים אף עמוני ומואבי וכו' א' זכרים וא' נקבות אסורים • והיינו
דקאמר קרא על כולן מן הגוים אשר אמר ה' לא תבואו בהם • ועוד
למה התירו נקבות עמון ומואב ואסרו של זכרים ואדום מה נשהנו לו מאן ?
כ"ב א"הח כתיב כחמיה י"ג ביום ההוא נקרא נספר משה באזני העם
ונמלא כתוב בו אשר לא יבוא עמוני ומואבי בקהל האלהים
עד עולם כי לא קדמו וגו' ויהי כשמעם את התורה ויבדילו כל ערב מישראל
ואם איתא דכל שהוא בלא יבוא אחד זכרים וא' נקבות במשמע לריך
לומר שהבדילו הזכרים והנקבות :

כג א"הב ודילמא מעשה שהיה כך היה ?

כ"ד א"הח אי אפשר לומר כן דהרי פתיב בסוף הספר גם צימית
ההם ראיתי את היהודים הוסיפו נשים אשלוהיות עמוניות
מואביות ובניהם וגו' ולכס הנשמע לעשות את כל הרעה הגדולה הזאת
למעול באלהינו להוסיב נשים נכריות ? ואם איתא דבלאו דלא יבוא עמוני
ומואבי אף נקבות במשמע לריך לומר שכשהבדילו הזכרים הבדילו גם כן
הנקבות ואם כן למאי הלביתא תזר והזכירן בפלל נשים נכריות • אלא
ודאי שפאמת עם חז"ל שדרשו עמוני ולא עמונית ושכך היתה קבלת בידי כל
ישראל מימות מר"ע ולא נכתב עד נחמיה ואתו רבנן ואקטבות אקרא
והנשים עמוניות ומואביות פתגרשו משום נשים נכריות ולא משום לאו
דלא יבוא עמוני וגו' וכל נשים נכריות בכללו בלא תתחתן • הרי שפתי
המפורש שבתורה לריך קבלה :

כ"ה א"הב אפשר לומר שבזמן אחד הבדילו הזכרים ועזבו הנקבות
לזמן אחר • אבל לעולם שזכרים ונקבות של עמון ומואב
הם בכלל לא יבוא :

כ"ו א"הח אם כן איך נשא בועז את רות אע"פ שנתגיירה והלא כתיב
בעמון ומואב עד עולם • ואיך מלך רחבעם שהיה בן נעמה
העמונית ופא ק"ל בנך הבא מן השפחה ומן הגויה אינו קרוי בנך אלא
בנה ונמלא לפי כלל זה שרחבעם לא היה בן שלמה :

כ"ז א"הב זכית במה שהוכחת מרות אבל איני יודע איך שכחת והבאת
ראיה שח"ל קודם שהוכחת אענת קבלתם כפי מה שעלת
בדעתך לעשות :

כ"ח א"הח הכני הולך להוכיח זה • אחר שעלת עזרא מצבל וגלותו
עמו הוגד הוגד לו שהתערבו זרע הקדש בעמי הארצות
וירע בעיניו מאד ויבך וילום עזרא • ויען שכניה בן יחיאל ויאמר לעזרא
אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקום
לישראל על זאת ועתה נכרת ברית לאלהינו להוליא כל נשים והנולד מהם
בענת ארני והארדיש במלות אקינו וכתורה יעשה • הרי שכרתו ברית
להוליא

ויכוח הראשון

להוליא האמהות והבנים ואמרו וכתורה יעשה לומר שאין זו תקנת חז"ל
או הסכמת בני אדם אלא גזרת הק"ב ולא נמצא כזה בכל הכתוב לגבי
הבנים • אלא אדוני העלך אמור לי היכא רטיזא בתורה שהנושא נכרית
והוליד ממנה בן אם על בנים רטשה :

כ"ט א"הב אפשר שרמז באיזה מקום אבל לא ראיתיו עד הנה ואם
באולי ראיתיו אינו בדעתי לעת עתה :

ל' א"הח כתיב בעבד עברי שנות בא אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו
בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יצא
בגפו • הרי שהבנים הנולדים משפחה ומנכרית אינם מתיחסים אל האב
ישראל :

ל"א א"הב זהו דרש חז"ל עיין בפ"ב לשכונות דף כ"ג דילפי מדכתיב כי
יסיר את בנך מאחרי ודרשו מדכתיב בנך • רמז"ס עט"ו ויהי

איסורי ביאה לין ד' בנך הבא מן השפחה ומן הנכרית אינו קרוי בנך אלא בנת
אבל הדרש רחוק מהפסע כרחוק מזרח ממערב ודע לך כי ראיה כזאת לא
ישיב את פני המכחישים ובכן תכין לך דרך אחרת לשום מחסום לפיהם :

ל"ב א"הח ידעתי אדוני ידעתי כי לא נכון להשיב למכחישים בדרשו'
רז"ל אמנם כ"ע מודו דבשפחה משתעי קרא שנאמר האשה
וילדיה תהיה לאדוניה ובאיזו שפחה? אי לימא עבריה והכתיב דניס ע"ו
כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית
תשלחנו חפשי מעמך • אלא ודאי בשפחה נכרית הכתוב מדבר :

ל"ג א"הב ודילמא בעבריה וזאת דוקא חיפה יוצא' בשש לפי שנישאת
לעבד :

כ"ד א"הח אי אפשר לומר כן שהרי הכתוב אומר שצריך שיעד אותה
לו או לבנו ואם לאו שנות כ"א לעם נכרי לא ימשול למכרה

שר"ל שאינו יכול למכרה לאיש אחר • ועוד דודאי פקודי ה' ישראלים ואיך
יעלה על הדעת שמי שנמכר בגנותו יצא לחפשי בשש והאמה אשר אין לה
עון אשר חטא תשאר שפחה ואלמנות חיות כל ימיה? ועוד שהכתוב אומר
ויקרא כ"ה כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת
עבד וכי הנשים לא יצאו ממצרים ואיכן בכלל עבדי ה'?

ל"ה א"הב אם ושלום מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לדבר כן?
ל"ו א"הח נמצא שבהכרח בשפחה נכרית משתעי קרא וכתיב האשה

וינדיה תהיה לאדוניה • א"כ בן ישראל הבא מן השפחה
ומן הנכרית קרוי בנה ולא בנו ומכאן למד עזרא להוליא כל נשים והנולד
מהם :

ל"ז א"הב ודילמא דוקא בן שפחה דאית ציה תרתי לגריעותא הולך
אחר הפגום אבל בן נכרית בת חורין דליכא בה אלא חדא •
ולדה ישראל?

ל"ח א"הח מה נפשך או בן נכרית בת חורין נכלל בשפחה או לא? אם
תאמר שנכלל הרי שאפילו במפורש בעורה יש סתום • וא"ת
שלא

שלא נכלל צריך לומר שעזרה וסיעתו הולילו בני הנכריות מקבלה שהיתה
בידם שנכון לעשות כן • הרי מלות בעל פה שלא נכתבו בתורה אפילו
ברצו נפי דעתך • ועזרה ובני דורו אמרו וכתורה יעשה :

ל"ע א"הב יישר • אבל שמעתי שהמכחישים אומרים שעבד עברי
הכתוב בתורה אינו ישראל רק משפחת אברהם כגון בני

ישמעאל ובני קטורה ובני עשו • ואם הדבר כן לריק יגעת :

מ' א"הח הרא"ב הביא הפסוק הזאת משמש צרישפ' משפטים וסתר
דבריהם בעוב טעם ודעת ואמר דאי הכי יונה בן אמתי הכניא

לא היה מישראל לפי שאמר למלח' עברי אנכי • וביעי עלי אמרו הפלסטים
איך אל רעהו שמואל א' ד' התחזקו והיו לאנשים פלסטים פן תעבדו לעברים

כאשר עבדו לכם • ואין ספק אפילו לקראים שהיו אומרים כן על בני ישראל
ידמוה לי ובירמיהו כתיב לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו העברי

והעבריה חפשים לבלתי עבד גם ביהודי אחיהו איש • הרי שפירש ביהודי
אחיהו לומר שהיינו עברי והיינו יהודי • ועוד כתיב ויקרא ל"ה וכי ימך

אחיק עמך ונאמר לך וגו' עד שנת היוכל יעבד עמך • ובעבד עברי כתי'
שש שנים יעבד • ואם עבד עברי הוא מבני ישמעאל וקטורה ואדום • נמלא

שיפה כמו מהעבד הישראלי • שהרי העברי אינו עובד אלא שש שנים
זהישראלי אפשר שיעבד מ"ט • ועוד שאמר הקב"ה ויקרא כה כי עבדי הם

אשר הולאתי אותם נוהרץ מנרים לא ימכרו ומכרת עבד • וכי בני ישמעאל
ובני קטורה ואדום נשתעבדו ממנרים וילאו ממנרים : אלא ודאי טענה זו

אינה אלא פתיות ומכלות :

מ' א"הב כן דברתי • אמנם איני רוצה להסתייך יותר כי היום יצאת
ען הים והיום באת לעיר ואסה עיף ויגע ובכך נך ותנוח במלון

אשר הוכן לך עמי במחיצתי ושלחתי מחר ולקחתיך משום ואתה תאכל
לחם על שולחני כל ימי היוזך עמנו :

מ' א"הח יחי אדוני העלך דוד לעולם • מדוע מלאתי חן בעיניך
להכירני ואנכי הלעיר בחכמי ישראל ישלם ה' פעלך ויוסף

ימים על ימך ושנים על שנותיך :

מ' א"הב לך לשלום וה' יהיה עמך :

ויכוח שני

אי אפשר שחז"ל צדו מלבם תורה שצ"עפ • לפי שאף שר או נגיד עושה חקים
רעים לו ולעמו :

לפי שמסרו יפסס של קידוש השם : (י"ו)

אעפ"י שאמרו הלכה עוקצת את המקרא • אינה אלא מפרשת : (כז)

אם כשזוה הש"ית שכשנסתפק צדס ודין ונגע נלך לנ"ך הגדול הוא דוקא • אף
הוא הדין בכל מילי : (נ"א)

אנו שוענין צדי • והמכחישים שמא : (ס)

שגראה

ויכוח שני

שנראה אמת וזרקת חז"ל במה שניחנו בין דאורייתא : לדרבנן : (סו)
פירוש אפילו אומרים לך על ימין שהוא שמאל וכו' לא תסור : (סו)
 דם ודין ונגע לאו דוקא • אלא הוא הדין בכל דבר המפומק : (פא)
חז"ל היו יכולין להשתרר על הלצוד בהפסד ממון מועט • וצלי שום הפסד נפשות :
 (פו)
בכמה עניינים הם עלמם מי'עשו ממשלתם : (צ)
אם אמרו הגדפיות מפני הסכנה • היה להם לתלות איסורם זה ולא בתורה
 שנע'פ : (צג)
קצת דינים שנראה לנו שהם חידושים • אינם אלא מדאורייתא : (צח)
מוזמן וסדר המשנה ומהסכמה כל ישראל עליה • נודעת אמתה : (קיא)
קצת דינים שנראין לנו חדשים ממש • כבר היו לעולמים מוזמן האבות וממתן
 תורה בהכרח : (קכח)
כל שופטי אומות העולם מנבקים עילות להרחיב גבול ממשלתם • אבל חז"ל
 חדרבה הסיגו את גבול עלמם כששעצרו נפסם למבמי ארץ ישראל : (קמח)
הדינים הנלמדים מהכתוב • ציור שהם רחוקים מפשוטו • מודים ציור שאת
 וציתרעו אמתת קבלת חז"ל : (קנה)

יום השני ערם הלהדים שלח המלך שרים רבים
 ונכבדים לקרוא לחבר אל משתה אשר יעשה
 ביום ההוא לכל שריו ועבדיו • וילך החבר וישתחו למלך
 וישאל לו המלך לשלום וילו וישימו לו ולחבר לבדם
 וגדולים ושרים לבדם ויאכלו וישתו ויהללו את ה' ויהי
 אחרי הסעודה :

א' א' רב שטעתי שהטכחשים מתרעמים על חז"ל באמרם שגדו מלבם
 חקים ומצות אשר לא ליה ה' והעבירונו על דבריהם' לא תוסיפו
 על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא הגרעו ממנו וגו' ופוענין כך • כתוב
 בתורה שמות כ"ג ובשר בשדה טרפה לא תאכלו • ומשטעו' הכתוב הוא שלא
 תאכל בעל חי שנטרף מבעל חי דורס • אבל הם השוו דבר לדבר והעלו דלא
 מצעיא דטרפה כמשטעה אסורה אלא אפי' כל שיש לה מיני חלאים או
 מכות צין שבאו לה דרך טבע צין דרך מקרה כגון שגפלה ונשתברו
 לגעותיה או בוקא דהעמא דסף מדוכתיה ונתעכלו ניביה צין מחמת חולי
 צין מחמת מכה או נפילה • ונכך עשו משלת טרפה סוג וכללו בו ח' מינים
 שסימנם דין חנ"ק נפ"ש ותחתיה ח' ענים ע' אישים שקראו אותם ע'
 טרפיות :

צוה הש"ית שלא נעשה מלאכה בשבת שם ז"ל כל העושה בו מלאכה
 ביום השבת מות יומת • ולא פירש לנו גדר המלאכה ולא המינים
 שתחת סוגה • אבל חז"ל חלקוה לע"ל סינים שקראו אבות מלאכות ושמו
 תחתיהם כמה וכמה אישים שקראים תולדות • ואין הפרש צין אב לתולדה
 אלא רמז"ס פ"ז חפ' שבת שהעושה אבות מלאכות הרבה בשוגג חייב חטאת
 אחת לכל אב ואב • כגון אם עשה ח' או עשרה אבות מביא ח' או עשר
 חטאות

ויכוח שני

ט

חטאות : אבל אם עשה אב אחד בכל תולדותיו אפילו הן מאה אינו חייב אלא חטאת א' • הרי שהלניעו לנו ע' דרכים להפקיד ממוננו ודרכים אין מקפיד לאבד חיינו בחרפה • ומה תשיב על זה אהובי החבר ?

נ' א"הח אם הש"ית לזה דברים י"ז כי יפלא ממך דבר וגו' וקמת ועלית וגו' על פי התורה אשר יורוך והאיש אשר יעשה בזדון וגו' ומה האיש ההוא • איך שלא לנס לקראים לפנות פה וללפנך נגד מצות ה' ברה כזאת ?

ג' א"הב מפני שאומרים שח"ל עשו מהמפורש קתום ובלבלו הפסוקים הברורים כדי שיהיה מקום להם לפרש כפי רצונם כמו שעשו בתולדות המלאכות ונטרפיות וכמעט בשאר כל המצות :

ד' א"הח מי שיש בידו כח לעשו' נמוסים ודתות כגון המלך או השר או קצין טובי העם אם הוא לדיק וישר ודורש טוב לעמו לא ישים מגמת פני נימוסיו אלא להנאלת עמו ולטובתו כדי לשעור גופם וממונם • ואם הוא להוט אחר הממון ישים עליו עול כבד למלאכת אונותיו כסף וזהב ולא יכמרו רחמיו לשוד עניים ולאנקת אביונים • אך אם הוא בינוני במדות ישים עליו מס באופן שלא יעדיף המרבה והממעט לא יחסיר אבל הוא לעולם בריוח נמצא שהא' יעשה טוב לעמו ולא לו • הב' לו ולא לעמו • הג' הרוב לו והמיעוט לעמו • ד' אבל כל יראה וכל ימצא מלך אושר בעולם שיעשה דתות ונימוסים רעים לו ולעמו להפקיד ממונם ולאבד גופם בדרכים מדרכים שונים :

ה' א"הב הכי נמי מקתנרה כדאסרת :

ו' א"הח אם ח"ל נדו מלבם והוסיפו מדעתם דיכי התולדות והטרפיות נמלא שעשו דתות ומקיס רעים להם ורעים לעם • כי הנה אם יארע טרפות נבהמה או עוף של החכם תהיה אקורה לו כמו לעם הארץ • וכן אם יעבור על איזה עתולדות מלאכות נשוגג יביא חטאת במזיד חייב מקילה כי אין יתרון לחכם מן ההדיוט בדבר איסור • היאמין אם כן כי יסופר שח"ל עשו דתות והמניאו נימוסים שאינם אלא אבות נזיקין להם ולכל ישראל הן בגוף הן בממון בלי שום הנאה ותועלת לא לחכם ולא לעם הארץ ?

ז' א"הב זה לא יעלה על לב איש :

ח' א"הח הוספת טיס הוסף קטח שהרי יש כמה מצות מלבד אלה שפירשו' הם ז"ל ומפירושים יבוא נזק גדול למפרשים ולשומעים בקולם :

ט' א"הב ספרה נא לי קלת מהנה :

י' א"הח כתוב בתורה ויקרא יט"ז לא תשחית את פאת זקניך • ומשמע מהכתוב שאין איסור אלא בפאה א' ולא נתפרש בתורה איזו היא הפאה • וכן לא נתפרש אם השחתה היא בכל מיני כלים או במקלת והם הקלו בכלים והחמירו בפאות שהרי פ"ג דמכות דף כ' ע"א ודף כ"א רע"א דמ"ט פ"ז מהלכות ע"ז ט"ז יד סי' קפ"א אמרו אין השחתה אלא בתער ובמספרים בעין תער מותר אע"פי שמתן הכתוב משמע איסור גילוח הפאה לגמרי

ויכוח שני

9

על זה קבלנו מחז"ל מלבד כמה וכמה דקדוקים ומילוקים וחומרות בכתיבתן
 ובסידורן אשר יארך סיפורם • וכל זה אינו נעשה אלא בהולאה רבה
 ובאיבוד זמן רב ובטורח גדול • ואילו היו מניחין הדברים כפשוטן דהיינו
 לכתוב אלו הפרשיו' על נייר או קלף ולקושרם בחוט ובמשיחה על היד וצין
 העינים המרשתי • אבל הם שמו על עצמם ועלינו כל ההולאות והטרחות
 והחומרות הללו בהפסד גדול ונלי תועלת והנאה לא להם ולא לנו :
בחג הסוכות אשר הכתוב ויקרא פ"ג ולקחת' לכם צינור הרלסין פרי עץ הדר
 וגו' ואפשר שהכוונה היא על רמון כאה או חבוש או תפוח או אשכול
 של ענבים • אבל הם ז"ל פירשו שהוא לתרוג דוקא ופסלו כל מה שאינו
 לתרוג מטעם כפי הסימנים אשר מקרונו אעפ"י שיהיה מאותו המין • וזה
 גורם הולאה רבה ועגמת נפש גדולה ליושבי ארלות ואקלימים הקרים לפי
 שצריך שיביאו להם לתרוג מארץ מרחקים לחוב צו את חג הסוכות בהולאה
 רבה • ולא עליה תלוותי כי אין לצור עני • אלא שלפעמים יש להם הולאה
 אבל לא הסנח של המלכה בגון בשלא הגיע לידם אלא בתוך ימי החג או
 אחריו • התאמין אדוני המלך שאנשים חכמים ונבונים בדו כל זה מלבס
 מבלתי טעם ויסוד אחר אלא להשתרר על הלבד :

י"א אה"ב קשיותיך הם עלומות ומזקות • אך מה יש לך להשיב
 עליהן ?

י"ב אה"ח שאלה אחת אני שואל מהמכחישים ואחר כך אחזיר להם
 תשובה :

י"ג אה"ב שאל ואני השיב בעדס עד מקום שיד תשובותיהם שגעת :

י"ד אה"ח עשה כל אשר בלבבך • ועתה אשאל ממך אם הם מחזיקים
 חז"ל ללדיקים או לא ?

ט"ו אה"ב אם היו מחזיקים אותם ללדיקים לא היו דוברים קרה
 עליהם :

י"ו אה"ח ואם לא היו לדיקים איך מסרו נפשם למות על קידוש ה'
 כמו שעשה פ"ט דצדקות ד' ס"א ע"ב ר"ע שפרקו את בשרו

במסקרות של ברזל והיה מאריך בלאחד עד שיאלה נשמתו (הקדושה
 והטהורה) בלאחד • פ"ק דע"ז ד' ס"א ע"ב ור"י בן בבא שעשו את גופו

בכברה על שסמך המטה זקנים נגד גזרת המלכות • ט"ס ד' י"ט
 פ"ב ור' חנינאל בן תרדיון שנשרף וס"ת עמו • מ"ס שמונת דב"ח ורש"ב

ור' ישמעאל ובל שאר הרובי מלכות • וכי אדם מוסר נפשו למיתה משונה
 על דת שאינו מאמין ?

י"ז אה"ב אפשר שלא מסרו נפשם אלא להגדיל שמש כדי שבני ישראל
 יחזיקום לקדושים ויהיה זכרונום לצרכה :

י"ח אה"ח ויש מי שיכול לטעון צרי שמסרו עצמם למיתה זה ולא על
 קידוש ה' ?

י"ט אה"ב צודאי שלא יש מי שיכול לטעון זה :
כ' אה"ח אמור לי עוד אדוני המלך מינו יותר קרוב אל העצב ואל
 הסכרה

ויכוח שני

הפנר שאלם ימקור עצמו למיתה על קידוש שם ה' אלהי ישראל או
 על דבר כבוד שם עצמו אחר מיתתו שאין לו תועלת ולא הנאה •
 ובפרט כי יש נידו להכיל את נפשו מלהטע החרב או מלהצת האש בשני
 דברים בלבד • שהרי אם העשרה הרוגי מלכות היו ח"ו עושים רצון
 הקיסר היו נלולים בלי ספק וכדי גדולה וכבוד היו להם :
כ"א א"הב אין ספק שכל המוסרים נפשם למיתה ויש נידם להנצל
 בנקלה שמתים על קידש ה' :
כ"ב א"הח א"כ העשרה הרוגי מלכות שהיו חכמים גדולים ותנאים
 היו לדיקים וחסידיים קדושים ישרים ותמימים :
כ"ג א"הכ אפשר שהיו כך בשעת מיתתן אבל בחייהם נדו מלכס דברים
 הרבה להתגאות על הלבד :
כ"ד א"הח וכיון ששבו אל ה' בכל לבם ובכל נפשם בשעת מיתתן למה לא
 הודיעו לפל ישראל או לפחות ליושבים אצלם ובפרט להמון
 העם שכל מה שהורו להם היו מורשי לבנם ולא דבר ה' אשר דבר אל
 משה בסיני :
כ"ה א"הב אפשר שלא היה להם פנאי או שלא נמצאו אצלן בני ישראל
 בשעת מיתתן או שאעפ"י שהודיעו להם • התלמידים
 העלימו הדבר מהמון העם כדי להתגאות ולהשתרר על הלבד :
כ"ו א"הח נא אדוני המלך החכם שים עיניך ולבך אל כל מה שטענת
 לזכות המפחיסים שאינן אלא טענות שמה • וכי בשביל טענות
 רעועות כאלו נבטל מצות לא תסור !
כ"ז א"הב אם חז"ל היו מפרשים הפסוקים כפי פשוטן או קרוב
 לפשוטן • בודאי שלא היה נמצא פולה פה ומלפנך נגדם •
 ואם באולי המלא יעלה היינו אומרים שתואנה הוא מבקש להעביר מעליו
 עול מלכות שמים • והיינו מחזיקין אותו למין ולאפיקורוס • אבל הם פירשו
 בהרבה מקומות דברים שהם ממש נגד הפשט • ואעפ"י שתירצת קושיות
 הפלות ובשר בחלב וכלאים ותפילין • [לעיל בסו' ו'] אביא אני דברים קשים
 להולמם ולהשיב עליהם • אמרו פ"ב ד' סו"ט 77 ו"ו בשלשה מקומות הלכה
 עוקבת את המקרא • התורה אמרה בעפר (לעכין פוסין הדם ולא הכטיף דבר אחר)
 והלכה בכל דבר • (הקנדל נמחוס כנון הנור והזרניך והסוד ומרסות ולבנה שכתשה •)
 התורה אמרה ספר • (לעכין בט כריות) והלכה בכל דבר • (על עלה של זית
 על הכיור ועל הלוק •) התורה אמר' בתער • (בכזור (במדבר ו) מער לא יטכור
 על ראשו) והלכה בכל דבר • (גזיר פ"ו משנה נ' דתכן כזיר שנוצח בין בזוג בין בחטף או
 שספסוף כל שהוא קיים •) הרי שחז"ל עלמס הודו שהלכה דהיינו הלכה למשה
 מסיני שקבלו עוקרת את הכתוב מפשוטו • ומי הוא זה ואיזה הוא שיהיה
 מעלר לרוחו ולא יתריס נגדס לומר שגרעו והוסיפו בתורה פפי רלונס ?
כ"ח א"הח מה נפסך לומר בפירוש הסקראות הללו ?
כ"ט א"הב להניחן כפשוטן • דהיינו שאין מכסין אלא בעפר דוקא •
 ואין

ואין כותבין את הגט אלא בספר דוקא • והנזיר אינו עובר אלא כשיגלה בתער דוקא :

ל' א"הח אם כן איש שהרג את האשה פטור ;

ל"א א"הב מנא לך הא והיכא רמיזא ?

ל"ב א"הח שנאמר שמות כ"א מכה איש ומת מות יומת • הא מכה אשה ומתה פטור :

ל"ג א"הב אי אפשר לומר כן • שהרי כתיב בסוף סי' אמור ויקרא כ"ד

ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת • ושם אדם כולל כל

מין האנושי בין זכר בין נקבה וכתיב גם נפש תחת נפש קתם • דמשמע שההורג אחד משניהם חייב :

ל"ד א"הח ואיך יאמרו כך ? והלא הם בורחין מדברי חז"ל כברות

הלאן מן הארי והזאב והדוב • וזהו כלל חז"ל בהרבה

מקומות • שאמרו דברי תורה שתומים במקום א' ומפורשים במקום אחר • ובכן בכל מקום ילמד סתום מן המפורש :

ל"ה א"הב המכחישים אינם בורחים מדברי חז"ל • אלא במה שאומרים

נגד הפשט או נגד הסברה :

ל"ו א"הח אם כן לריק על כרחם שלא בעונתם שידו בפירוש חז"ל

על שלשה מקראות הללו • שאינו לא נגד זה ולא נגד זה :

ואיך תוכיח זה מן הכתוב ?

ל"ז א"הב הרי הוא ברור כשמש שחמת סוג עפר ככלל כל מה שמצטיח •

ונוסף לו כל מה שהתורה קראו עפר אע"פ שאינו ראוי

להלמיח • כגון אפר שהתורה קראו עפר שנא' בויקרא י"ט ולקחו לעמא מעפר

שריפת החטאת ואיירי באפר פרה אדומה • וכן מצינו בזהב שקראו הבתוב

בשם עפר שנא' איוב כ"ט ועפרות זהב לו • הרי שההלכה אינה נגד הפשט

ולא נגד הסברה • וכן בגט התורה אמרה וכתב לה ספר כריתות • ואפשר

להבין שהקפידה על חומר הספר שיהיה ד"מ מעור דוקא • ובזה שהלכת

ללמדנו שלא הקפידה אלא על הכתב ולא על הספר • דושיא דכתיב בכהן

גדול ויקרא ג' ומן המקדש לא ילא • שרונה לומר שלא ילא אחר מטת אביו

ואמו ללוותם • כדאיתא בריש פרק כהן גדול דף י"ט :

ל"ט א"הב ודילמא כונת הכתוב כפשוטו שלא ילא מן המקדש לעולם !

מ' א"הח הכתוב אמר ויקרא י"ט ומקדשי תיראו שר"ל שינהגו בבית

כל הכבוד שיש כח ביד בני אדם לנהוג בבית המיוחד

והמקודש לכבוד ה' אלהי ישראל לעבדו ולשרתו ולנרדך בשמו • ואם יש

שם דירה לכהן גדול היכן יפנה גופו והיכן יזדווג עם אשתו • הנהא

בעיניך שזהו שוראו של צ"ה וזהו דרך כבוד כלפי מעלה ?

מ"א א"הב זכורני פ"ג לזעזע שני פ' שהיו בב"ה לשבות בנייות

בקדש ובחול • ואפשר שתהיה דירתו בלשכות של סול

הסמוכות לקדש :

מ"ב א"הח ואם כן שיאך אני מקיים ומן המקדש לא ילא ?

ויכוח שני

מ"ג אה"ב הדין עמך • צרוך שנתר בחכמי ישראל ובטשנתם שכל
 דבריהם אמת ולדק • ועתה גמור מה שהתחלת :
מ"ד א"הח כשם שמן המקדש לא יאל לאו דוקא • כך ספר דקאמר
 צנע לאו דוקא אלא כל דבר הראוי לכתיבה :
מ"ה א"הב ומה תשיב על הנזיר ?
מ"ו א"הח כל דברי ההלכה מוכרחים :
מ"ז א"הב מאי קראה תוכיח זה ?
מ"ח א"הב דכתיב צוודבר ו' גדל פרע שער ראשו • וא"כ כל מי
 השרת שיער אסור בין ביד בין בכלי בין בסס :
מ"ט א"הב כמדומה לי שאין כח ביד שום אדם להכחיש דבריך •
 אבל אם פשט הכתוב מוכיח מה שאושרת ההלכה למה אמרו
 חז"ל שההלכה עוקבת את המקרא ונתנו מקום לבעל דין לחלוק ? והלא
 מקרא והלכה לדקו יחדיו ?
נ' א"הח מפני שלכאורה נראה שהתורה אומרת דוקא • וההלכה
 ריבתה מה שלא נכתב בתורת האלהים מפורש • אע"פי שכפי
 מה שהוכחתי נכלל או נרמז :
נא א"הב אחילה לאלהי ישעי שעולתה תקפוץ פיה לקול דבריך •
 אמנם עדין לצבם כים נגרש והסקט לא יוכל נגד חז"ל שנטעו
 דגל ממסלתם במה שאינו ראוי להם • שהנה אף שהכתוב אומר שנדבר
 המסופק ילכו לצ"ד הגדול היינו דוקא בדם ודין ונגע • וכמו שפירש דברי
 ריבות • אבל אין כונת השי"ת שהם יפרשו כל התורה אפילו היכא שאין שם
 פסק כמו שעשו • שהרי אין מצוה ואין פסוק ואין תיבה ולא אות ולא נקודה
 שלא דברו עליה וסמכו על מה דכתיב דברים י"ז לא תסור מן הדבר אשר יגידו
 לך ימין ושמאל • ונוסף מזור על מזורס צראותם שפירשו אפילו אומרים
 לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין לא תסור • שר"ל שאפילו
 אומרים לך נגד מה שלזה השי"ת שתשמע בקול דבריהם ולא בקול ה' ח"ו •
 ואיך לא ישאגו כאריות נגד החכמים ?
נ"ב א"הח לאט לי אדוני המלך לחז"ל • נבין צראסוג' פשט הפסוקים
 האלו ואח"כ נשמע מה שפירשו חז"ל עליהם • ובין דא לדא
 הנה אני מודה בעת ובעונה הזאת (אבל לא אח"כ) שדוקא בדם ודין ונגע
 יהיה מה שיהיה נלשונו לילך לצ"ד הגדול ולשמע בקול פסק דינו • אבל
 צריך גם כן שהם יודו לי שהכתוב לא פירש את התורה אשר יורונו בדבר
 המסופק תהיה מאת הק"ב או מאת סברתם ?
נ"ג א"הב נראה לי שמוכרחים להודות בזה :
נ"ד א"הח כשלא שכל מה שיאמרו לנו הקנהדרין בדבר המסופק •
 אע"פי שהוא נגד סברתנו ואע"פי שהוא מסברתם ולא נאמר
 למשה נקיני • מייצגים לנו להאשין שהוא רלון ה' והעוצר על אותה הפסק
 מייצג מיתה :
נ"ה א"הב כדבריך כן הוא • אבל מה יאל לנו מזה ?

כ"ו אה"ח

נ"ו א"הח אמתת ולדקת וענות חז"ל :

נ"ז א"הב ואיך תלדיק את דינס :

נ"ח א"הח שהרי היו יכולין ליחס לעצמן כל מה שיחסו לתורה שנע"פ

שקבל משה מקיני • ולומר שהם מפרשים כך • וכל

המכחיש פירושים חייב מיתה של דברים • והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמע

אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלהיך או אל השופטומת האיש ההוא :

נ"ט א"הב אפשר שיחסו הכל לתורה שנע"פ כדי שהעם יחשנו

שדבריהם הן דברי השי"ת וייראו :

ס' א"הח הנה חזרנו אל האפשר ומה יש לי עוד להרבות דברים • אתה

אדוני המלך שופט לדיק ישר ונאמן • אם יבא לבית דינך

ראובן וצידו שטר כתוב וחתום בשני עדים אשר בו עודה שמעון שחייב לו

חלף זהובים • ויטעון שמעון דשמה השטר מזוייף בלי ראיה וכלי טענה

אחרת • מי יבא משפטו מלפניך חייב ?

ס"א א"הב אין ספק שראובן שטוען ברי על ידי השטר המקויים שצידו

הוא הזכאי ושתעון שטוען טענה רעועה דהיינו שמה שטר

מזוייף הוא • הוא החייב :

ס"ב א"הח השטר המקויים הוא של חז"ל וחתום עליו לעד ה' אלהי ישראל

אשר עשה את האם ואת היבשה • והחכמים הם הם הטועני'

צרי • ואיך אפשר אם כן שאיתרע חזקתייהו בטענת שמה ?

ס"ג א"הב בנדק כל אמרי פיך :

ס"ד א"הח מכאן ראיה לאמתתם ולדקתם וענותותם • שהרי כבוד

גדול יהיה להם אם פירשו התורה מסברתם וישמעו כל

קהל ישראל ממה שאם יאמרו שקבלו הפירוש ממשה • ואף על פי כן הקדימו

האמת והלדק והענוה לכבודם :

ס"ה א"הב כך נראה לי מכח טענתך :

ס"ו א"הח אל יאמר המלך כן אלא כך הוא יוהראיה שהם ז"ל שמו מחינה

של ברזל מפסקת בין דבריהם ובין דברי הקבלה • שכל מה

שהוא קבלה אמרו הלכה למשה מקיני • בי הא דאמרו פ"ט דמ"ק דף ג'

עשר נטיעות • ערבה • וניסוך המים • הל"מ • שי"ן וקשר של תפילין •

ודלועות שחורות • ותפילין מרובעות הל"מ • ועל תקנותיהם אמרו שהם

שלהם • ולכן תמלא שאמרו בבמה מקומות • יהוצע תקן כך וכך • שלמה

תקן כך וכך • עזרא תקן כך וכך • וכן ר"ג • ריב"ז • רבינו הקדוש וכו' •

והתלמוד מלא על כל גדותיו לומר הא מדאורייתא • הא שדרבנן • ופעמים

הרבה אמרו מדרבנן וקרא אקפכתא בעלמא • זאם היה עולה בדעתם לנקש

גדולה לעצמם הלא טוב להם לומר שהכל מאתם :

ס"ז א"הב ומה תשיב על מה שאמרו • אפילו אומרים לך על ימין

שהוא שמאלוכו לא תסור ?

ס"ח א"הח הרב רבי אליה מזרחי ז"ל בפירושו לרש"י על התורה •

פירש דברי רש"י שהן של ספרי כך • אפילו תחשוב בלבך

שהוא

ויכוח שני

שהוא טועה בדיו ואומר על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין • עשה
בחזותו • ואל תאמר איך אוכל זה שהוא חלב גמור והוא אומר שהוא
שומן • או איך אהרוג האיש הזכאי הזה שהוא אומר שהוא חייב? לא תאמר כך
לזנו כותן התורה שנעשה ככל אשר יורנו השופט ההוא כותן לנו את התורה •
כ"ס שאינו אומר רק על ימין ימין ועל שמאל שמאל • כי רוח השי"ת ויתעלה
על מזרתי טקדשו תמיד • וישפרם טן הטעות וטן המכשול ולא יאל
ספיהם כי אם האמת • עכ"ד לענייננו • ודבריו בדברי מלאך ה' :

פ"ט א"הב מדבריו משמע דס"ל שכל מה שאמרו חז"ל בפירוש התורה
והמלצה הוא שלהם ולא קבלה ממשה מקיני :

ע' א"הח חלילה לחכם גדול ורשום מחכמי ישראל ולהאמין ולומר כך •
אלא שכתב בך בדרך סלקא דעתין • כלומר לע"פ שיעלה
בדעתך שאין באן קבלה ושכל מה שהורונו הוא כפי שעלה בדעתם •
חייב אתה להשתענד לפסק דינם • וזה נכלל גם כן בפשט הפתוב כפי
מה שהוכחתי [סימן כ"ב כ"ג ו"ד] :

ע"א א"הב כך הוא כמו שהוכח שם :

ע"ב א"הח אני אבוא אחר הרצ הכ"ל ז"ל ומלאתי את דבריו במשל •
נא לדוני המלך הע אונק ושמע דברי • אתה הוא מלך
גדול ומדינות רבות תחת עמשלתך • ויהי היום שלחת אחד משריך אל
סדינה אחת להיות ליושביה למנהיג ולראש ולשופט • ונזית להם לשמוע
בקולו וכל אשר ימרה את פיו יענש במאה שקל כסף לאוצרותיך והשר
העביר קול בכל ערי מדינתו • שכל יראה וכל ימלא ברשות שום אדם
כלי ברזל שיש בו כדי להמית • ויבוקש הדבר וימלא בבית ראובן סכין
אחד • ויאמר לו השר תן מאה כסף לאוצר המלך כאשר צוה • וישאן
ראובן כי אשר • המלך העביר קול כזה בכל שאר המלכות אבל לא אשר
הסכינים • וראיה לזה שאין בכל ערי המלוכה בית אשר אין שם סכין
כלי פזלה פה ומכסף • וכך הוא האמת • אך השר לא שת לבו לטענותיו
ויתנהו אל בית הקוהר עד שפרע הקנס על שהמרה את פיו • ויבוא ראובן
לפניך • ויפול לפני רגליך • ויבך ויתחנן לך • להעביר את רעת השר
ולנוות לו שישיב לו את הכסף אשר לקח ממנו בחזקה • אמור לי
בבקשה ממך מי משניהם יאל חייב עבית דינך הלדק • השר או ראובן?

ע"ג א"הב וראי שהדין עם השר ושענת ראובן אינה טענה • כי
אין לו לחפש אחר מה שזויתי בשאר המדינות • אלא

לשמוע בקול השר מבנתי נטות ימין ושמאל כי כן צויתי :

ע"ד א"הח השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפ"ך • זהו טעם מה
שזנו השי"ת על פי התורה אשר יורוך וגו' • אבל יש
יתרון גדול ועמוס למשל על המשל • שהרי בטעם הנעתי שראובן יודע
בדאי שלא נאסרו הסכינים אלא במדינתו בלבד וכך הוא האמת • אבל
בכדון דידן מי יוכיח טעה שהורונו ח"ל אינו מה שקבל מר"ע מקיני?
בגון • הם פירשו לנו שפרי עץ הדר האקר בתורה הוא אתרוג דוקא •

היש

פי' אדם בעולם שיוכל לטעון או להוכיח באמת שאינו אחרוג אלא
רמון תפוח אפרסק או פרי אחר ?

ע"ה א"הב

מי הוא אשר דבר פי ה' אליו ויגידה ?
ואם השר יאמר לעם שישמעו בקולו אפילו במה שהוא
נגד מצותיך • מה תאמר ?

ע"ו א"הח

אומר שאחד מג' לא ימוגע • או שהוא שיטה • או שהוא
מורד במלכותי • או שהוא מואב בחייו :

ע"ז א"הב

ואם יטעון שאמר כך • כדי שלא יהיה לבם של אנשי
המדינה נוקפם לידע אם מצותיו הם כפי רצונך או אם

ע"ח א"ה"ח

צדה אותם מלבו • ולכן אמר להם בני עשו מצותי בלי פקפוק • שאף
שנראה לכם שהן נגד מצות המלך לא יאשימו המלך אהכם • ולא ימלא
בכם עון אשר תעו • ואם באולי תעשו איזה דבר נגד מצותו עלי קללתכם
ואתי תלין משוגתי • ואני אחייב את ראשי למלך ואתם תהיו נקיים • שהרי
זוה אהכם שנכל דבר המסופק תבואו אלי ?

ע"ט א"הב

אם יהיה כדבר הזה • אזי אומר שבחכמה עשה • ושהוא
נאמן לעבודתי • יען בזה הכין לב העם לשמוע לפצותי
ולעשות רצוני בלי גמגום ופקפוק :

פ' א"הח

זהו ענין מה שאמרו חז"ל בשאמרו אפילו אומרים לך על ימינו
שהוא שמאל וכו' לא תקור • שר"ל עשו מבל מקום מה שאנו
מורים אהכם ואל תיראו שאפילו תימא שאנו מורים את אשר לא לזה ה' ח"ו •
אתם תהיו נקיים ותקבלו שכר מאת ה' באלו עשייתם מצותי • שהרי זוה
אתכם לא תקור • ואם אנחנו חייבים ואשמים דמנו צראשנו ורצ טוב לבית
ישראל :

פ"א א"הב

ברוך ה' אלהי ישראל אשר הביאך הלום • כי שמחתני
בתירוץ הטובים והאמיתיים וחזקת רפיון ידינו נגד
המכחישים • אשר עד עתה אמרו ללשוננו נגביר ומבאן ואילך צע"ה ישימו
יד על פה • אמנם עדין יש מקום להם לחלוק ולומר כי הכתוב לזה לישראל
שנדבר המסופק בדם ודין ונגע ילכו אל הסנהדרין ויעשו כפי הוראתם •
כדכתיב דברים י"ז על פי התורה אשר יורוך • אבל אין כח ביד הסנהדרין
לפנות פיהם במה שאינו אחד משלש אלה :

פ"ב א"הח

הייתי יכול להשיב להם שתחלה יבארו לי מהו גדר דם ודין
ונגע • ואח"כ הייתי משיבם • אבל כדי שלא יאמרו שאני
רוצה לבלבל הדברים מפני שאני מבולבל בדבר הזה ואין לי תירוץ מספיק •
אני רוצה לחלוק עמהם בפירוש דם ודין ונגע • אבל אשאל מהם אם נפל
שחלוקת בדבר שאינו א' משלש אלה כגון אם החדש הכתוב בתורה הוא של
חמה או של לבנה • אל מי נשלח ומי יבאר לנו • החיית הספר או הבנאי ?

פ"ג א"הב

אין ספק שזהו דבר הנוגע לחכמים • וכן כל כיוצא בזה •
לפי שעמי הארץ אינם יודעים כלום בכלל ובפרט בדבר
חכמה :

ויכוח שני

פ"ד א"הח אס כןמה למכחישים כי נזעקו על חז"ל • הרי מוכרח מדרך השכל שכל ספק שנוול בתורה החכמים יבארוהו :

פ"ה א"הב יפה דנת יפה זבית לחז"ל • ואע"פ עדין יאמרו שזדו כל אלו הדקדוקים כגון התולדות של שבת והשנעים טרפיות • שאע"פי שגורמים הפסד ממון הפסד נפשות יש בהם תועלת וכבוד גדול לחכמים • מפני שזוה ערמיבין ממסלתם ומטילין אימה יתירה על הצבור • וזבן יכבדום וינשאוים כל ימי עולם :

פ"ו א"הח הייתי יכול להשיב כמו שכבר השבתי (סימן ט') שהרי חזרנו אל השמא • אבל כדי סיבירו המנגדים כח טענותינו אשיב דרך פרט לטענה הרפועה הזאת • ואומר דאם כדבריהם כן הוא היו יכולין להקל הקנא בתולדות • שבמקום שקילה ילקו לעובר • וצטרפיות אס המלא תמלא סירכא המטרפת • ישליכו הריאה • ויאכלו שאר הבהמה • וכן בכל שאר הערפיות ישליכו האבר הנערף ויכשירו השאר • כמו שהורונו בענין מולין דפ"ד דף ס"ח דע"א • עו"ד סו"י ג' : עובר שהוליא ידו והחזירה • שאמרו שכל טה שילא טהאבר לחוץ אפור • וכן שם דף ע"ג סי' דסו' ס"ב • באבר או צטר המדולדלין • שאמרו שהם אסורים והשאר מותר • וזבן ירחיבו גבול ממסלתם בלי הפסד נפשות ובהפסד ממון טועט :

פ"ז א"הב כך היה עוב להם זמנא לעם :

פ"ח א"הח ועוד שאם כונת חז"ל היתה להפיל אימה יתירה על הצבור • למה נכמה וכמה ענינים פיתחו כבודם וסיעטו ממסלתם ?

פ"ט א"הב הודיעני מקומם איש ?

צ"א א"הח צטר שהפית את האדם • דכתיב ציה שמות ד"א הצטר יסקל וגם בעליו יומת • ומשמע שימיתוהו צ"ד זהם פירשו שמייתתו בידי שמים :

צ"ב א"הב בתלחא הויא חזקה ולא בחד :

צ"ג א"הח כתיב זיקרא כ"ב ושמרו את משמרתיו ולא ישאנו עליו חטא ומתו בו כי יחללהו • ואלח"זל סנהדרין פ"ט דף ס"ג פ"ק דחלה • ופ"ב דנכורים • דאיירי בזר שאכל בין תרומה טהורה בין טמאה שהיא צמיחה וכן כהן טמא שאכל תרומה טהורה חייב מיתה • וסתו המיחות הללו בידי שמים • הרמ"ב פ"ז מה' תרומות דין ו' סנהדרין שם דף פ"ג ופ"ד ורמ"ב שם דף פ"ז • וה"ה בחלה ובנכורים ועיין בהרמ"ב ה' סנהדרין פו"ט דין ב' • שטנה י"ח שמייתתן בידי שמים וג' אחרים שהם בין הכל ב"א • ואם עלה בדעתן של חז"ל לדרוך על צמתי עם ישראל • למה לא אמרו על אלו שמייתתן בידי אדם ?

צ"ד א"הב זוהי טענה גדולה לזכות חז"ל • אבל שמעתי שיש מהמנגדים אומרים שח"זל אפרו הערפיות משום סכנת נפשות • לפי שלא היו בקיאים במלאכת הרפואה אלא בידיעה גסה • והיו חושבים שהאוכל מהערפיות שאקרו יבוא לידי סכנה כי יקפוץ עליו החולי עצמו שהיה בנעל קי • וא"כ אינם הלכה למשה מקיני :

צ"ד א"הב

ז"ד א"הח אי אפשר מכמה עעמים ראשונה שזוהי עענת שחא כמו
 שטענתי ואטעון עוד כל היכא שקושיות המכחישים יהיו
 ממין זה • שניה דהניחא במוליי הריאה שאפשר שיקפלו על גוף האוכל •
 אבל מה נאמר על בעל חי שילאו מעיו לחוץ ונהפכו האם חז"ל חסנו
 שהאוכל מהם יהפכו מעיו ולזה אפרוס • וכן אם נמלאו שתי מרות או
 שני כרסים • או שהיתה יתרת רגל • וכי חששו חז"ל שהאוכל מהיתרות
 האלו יולדו בגופו מרה שניה או כרס שני או רגל שלישי • אלא ודאי הנה
 אלה רשעים הדוברים קרה על קבלת חז"ל בלי טענה • לא להתיר לעצמם
 כל תועבות ה' אשר שנא בפרהסיא • ועוד שחז"ל בכל מילי דסכנתא אמרו
 חמירא סכנתא מאי קורא • ולכן פ"ת דתרוומת דנוכ"ס פ"א וא"וה' דונח אפרו קלת
 עסקין משום גילוי • דשחא הכחש הטיל בהן ארס תרוומת שם ודיו"ב שם פ"ב
 וכן אפרו כל בעל חי שנשכו נחש • וכן פרי מנוקר • ואם אפרו הטרפיות
 משום סכנה • הלא טוב להם לפרסם טעם האי קור • שאז לדיקים
 ורשעים יבדילו עצמם מהם להליל ממות נפשם :

ז"ה א"הב תאלמנה שפתי שקר הדוברות על חכמי ישראל עתק • כי
 אין מלה בלשונם להכחיש הדברים והאמת האלה • ומודה
 אני לפניך כי שם אנכי על אמרותיך כמולא שלל רב • שהם הרהיבוני
 להאמין בדברי חז"ל בראיות שפלויות מה שלא הייתי מאמין עד עתה
 אלא באמונה בלבד • כנער קטון שיאמין מה שלא יבין :

ז"ו א"הח ברוך ה' אלהי אבותינו אשר נתן כזאת בלב אדוני המלך
 הוא ישמרהו ויחייהו ויאשר בדרך :

ז"ז א"ה"ב היש עוד אתך ראיות על אמתת חז"ל • נא בלשון בקשה
 אל תכחד ממני מאומה :

ז"ח א"הח הרבה דינים מלינו בדברי חז"ל שנראה לכאורה שהם
 תקנום ואינם אלא מדאורייתא • כגון ההולאה מרשות
 לרשות שכבר הוכחתי מירמיה הנביא (ויכוח ראשון סי' ד') איסור משא קל
 שהק"ב עלמו [שם ח'] ומהמקושש [שם סימן י'] איסור קנין ומכירה
 בשבתות וימים טובים מנחמיה • [שם סי' י"ד] שכשאלמר הכתוב לא יבוא
 עמוני ושואבי בקהל ה' • היינו עמוני ולא עמונית כמו שאמרו חז"ל •
 מנחמיה [שם מס' כ' עד פ"ו] שבגד הבא מן השפחה זמן הנכרי' אינו
 קרוי בגד אלא בנה • מעזרא [שם מס' כ"ח עד ל"ח] ועכשיו אביא ראיה
 למה שאח"ל חולין פ"ד דף ע"א שטומאה בלועה אינה מעמאה חז"ל •
 מנין לטומאה בלועה שאינה מעמאה • שנאמר ויחרא י"א והאוכל מנבלתה
 יכבס בגדיו מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה ואמר רחמנא
 עבור? סירוש ראובן אבל כזית מן הנבלה או יותר בתחלת ליל יום ראשון •
 ושמשון אבל זה השיעור עלמו או יותר בסוף יום ראשון זמן מועט קודם
 שקיעת החמה שניהם טובלים יחד • ולערב עהורים • נמלא אותו שאכל
 בתחלת הלילה שובה כ"ג שעות בטומאתו • ואותו שאכל בסוף היום אינו
 שובה אלא חני טעה • ואפשר שלא ישהה אלא רגע אם היה אפשר
 לנמנם

ויכוח שני

לפמלם • ואין ספק שעדין לא נתעכלה הנבלה ואפ"כ טהור • נמלא
טעומאה בלועה אינה מטמאה מדאורייתא :

פ"ט א"הב אין לערער על דין זה כי ברור הוא בשום שכל והבין
במקרא • אמנם לא תפחד ממני קים פקוקים ספירשן
אותם נגד הכתוב :

ק' א"הח הוסיאם אלי ואדעה אותם :
ק"א א"הב הכתוב אומר בפירוש שמות כ"א עין תחת עין שן תחת שן

וגו' • ועוד אמר ויקרא ב"ד כאשר יתן מוס באדם כן ינתן
צו • וסם כתב ג"כ עין תחת עין • וחז"ל ב"ק דף פ"ג דע"ב ודף פ"ד ע"א
פירשו שר"ל שנותן לו דמי עינו • ובשלמא בפרי עין הדר שפירשו שהוא
אתרוג דוקא יוכלו להתנבל ולומר כי אין ביד שום אדם ראיה שאינו
אתרוג כמו שאמרת • [סיומן ע"ד] אבל בנדון הזה פה נדבר ופה נלטדק ?

ק"ב א"הח חלילה חלילה לחכמי ישראל הפדיקים והנאמנים לפירשן
נגד כונת הכתוב כי הם ז"ל לא ידברו כזב ולא ימלא
בפיהם לשון תרמית כאשר הדע והשכל מתשובת שאלתך • וכן הוא
לשון הפסיקים כמו שהלעת איש על מקומו • ומ"מ כל מה שאמרו חז"ל
חמת ולדק • ודבר ה' אשר דבר אל משה עבדו :

ק"ג א"הב הורני איזה הדרך ישכון כח טענתך ?

ק"ד א"הח כתיב בסוף פ' מסעי במדבר ל"ה ולא תקחו כופר לנפש רולת
אשר הוא רשע למות כי מות יומת • מכאן ראיה שאין רשות

ביד צ"ד לפדות את הרולת צדמים • אלא אין לו תקנה אלא מיתה • אבל
כל מזיק שאינו רולת יכול לפדות עצמו בממון • הגע עלמך שהאובן סימא
עינו של שמעון או קטע את ידו וכו' • אם שמעון מת שחמת המכה • אין לו
תקנה לראובן אלא מיתה שפא' ולא תקחו כופר לנפש רולת וגו' • ואפילו
נתרנו יורשי הנרלח שני כי מות יומת • אבל אם סימא עינו או קטע ידו וכו'
ולא הפיתו • אזי יאמר צ"ד לשמעון הניזק מה הנאה יש לך לראובן יאבד
את עינו כמון • כיון שאי אפשר להשיב עיניך • טוב ליקח ממון תמורתו
והיה לך למשיב נפש • ואם לא ירצה יכריחו אותו הבית דין • ובזרת
הכתוב לפי פשוטו היא כך • ולא תקחו כופר לנפש רולת וגו' • אבל למזיק
שאינו רולת קחו כופר :

ק"ה א"הב זהו טעם נכון ומספיק ואמיתי • ואין מקום למכחישים

לערער לפי שהיא גזרת הכתוב • אבל יש טעם אחר שג"ל
שים להקשות עליו • והוא שאמרו ב"ק דף פ"ד ע"א אמר קרה נפש תחת נפש
ולא נפש תחת עין • ואם המכה איסטניס ימות אם נסמא את עינו • וה"ל
נפש תחת עין ולא עין תחת עין • שומו שמים על זאת • וכי כשהמכה נקרה
עינו של חבירו אמד אותו בתחלה אם ימות או לא • בודאי שזוהי טענת
שאלן הדעת סיבלתה :

ק"ו א"הח נפש הראיות הוא טוב סידורן • כאשר עיניך תחזינה

בענין זה • ופנה לא לבקד ממך שקוסיחך גדולה • אבל
בשאיניג

ויכוח שני

פיו

כשאלני לפניך הטענות כסדרן: תאמר שכל דברי חז"ל מיוסדים על אדני האמת והלדק:

ק"ו א"הב אין לי ספק בזה: ובכן עיני לדבריך תלויות:
ק"ח א"הח כיון שהכתוב אומר שלא יקחו כופר לנפש רוח: אבל יקחו אותו מהטזיק? יתיישב היטב טעם עין תחת עין: ולא נפש תחת עין ונפרש כך: שהק"ב לזה שיקחו כופר על עין אן אן או יד או רגל כדי שלא יבוא המכה לנדי ספכה אם הוא איסטנים וימית: ואם תאמר כ"ק טט והא הנלקה אומדין אותו: ואלמרינן מכות פ"ב דף ק"ז שאל מת בפחות ממה שאמדוהו ששלית ז"ד פטור מפני שמכה ברשות: כימא הכי נמי בסימא עין חבירו שנקרו את עינו אחר שאמדוהו ואם ימות ימות: ויש לוטר שיותר שכיחא שימות בנקירת עין או בחיתוך יד ורגל מבמלקות? ועוד שהכתוב אומר שנות כ"א חבורה תחת חבורה: ובתיב לעיל וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות וגו' הק שכתו יתן ורפא ירפא: ובדאי רמז ס"ט א מהל' חובל ומזיק דין ס' שאין מכת אבן בלא חבורה ואמר שישלם ממון שני רק שנתו יתן: אם כן מה חבורה הנעשית? כאן ממון: אף חבורה ועין וסן ויד ורגל הנאמרים להלן ממון:

ק"ט א"הב מעולם לא חשבתי שהיו בידינו ראיות כל כך סמיתיות וברורות ומזקות לאשר ולקיים דברי חז"ל:

ק"י א"הח יש לי עדין להוסיף עליהן בהנה ובהנה:
ק"יא א"הב כבר השגת לכל מה שהקשיתי בשם המכחישים בעוב טעם ודעת: ועתה הואל הבא עוד ראיות לזכות ז"ל:

ק"יב א"הח דע אדוני המלך שאדריאנוס הקיסר אשר כלנו ואשר דמה לנו: הרס עד היסוד בה כרך גדול של ביתר בשנת כ"ב למרבן בית שני מיושין ס"ד דף ע"ג ובאותו הפרק נהרג ר' עקיבא ובאותו היו שנהרג כולד רבי: וזה הקיסר טוב מיד בתחלת מלכותו שנהר פרס יהיה גדול ממסלת רומי ללד מזרח ולא יעבור משם והלאה: וכן קיימו וקבלו עליהם הקיסרים אשר מלכו אחריו עד כמה שנים אחר פטירת רבינו הקדוש:

ק"יג א"הב ומאי נפקא לן מיכה?
ק"יד א"הח רב עוב לבית ישראל: יען וביען בספור הזה אשר אין מי שיכחיש אותו לא מישראל ולא מאומות העולם: החזקתי תורה שבעל פה שהיא המשנה במסמרי הראיות: כל תמוט עולם ועד מלב בני ישראל מאמינים בני מאמינים:

קט"ו א"הב איככה אוכל וראיתי חזק טענתך ועולם כחיתך כי שתומים ושתומים דבריך:

ק"ו א"הח תהי נא אזניך קשבת: ארץ ישראל היא למערב פרת ובבל למזרחו: ולכן בתלמוד בבלי קובין לארץ ישראל מערבא פתח: ורבי פיה נשיא בל"י: ומשם דהיינו מכהר פרת עד קסכד שהיא סוף המערב: היו כל המלכיות והמדינות תחת ממסלת רומי: נמלא שהיהודים היושבים שנהר פרת והלאה ללד מזרח לא היו משועבדים לא לקיסר

ויכוח שני

לקיסר רומי ולא לרבינו הקדוש • ונכון בכל ומדי ופרס וכו' היה להם ריש
גלותא שלא היה תחת נשיא ארץ ישראל • כדאיתא בגמרא במקומות הרבה :
קי"ז א"הב ומה שמן דבר נמלא בזה לאמתת תורה שנעל פה •
קי"ח א"הח אם מה שכתב רבינו הקדוש במשנה לא היה מקודם ידוע
ומפורסם ומקובל לכל ישראל • בודאי שיהיו זה דברים
זרים ומדשים אשר לא שמעתם און מעולם • כגון בפרי עץ הדר שאפשר
שיכיון הכתוב לרמון או לשכול של ענבים או תפוחי כו' כמו שהוכחתי (סימן י')
ועוד שברור הוא שכשאלם מדבר עם חברו באיזה ענין לריך שהשומע ידע
שמות הדברים וגדרם ויבין אותם מקודם • ואם לאו לריך שהמדבר יפרש
מהותם ואיכותם :

קי"ט א"הב הרחב פירך במשל למה הדבר דומה • מפני היושנים
סניבותינו כי לא כל הדעות שוין :

ק"כ א"הח אם האמר למי שאינו יודע חכמת הגעאוגר"אפיה
שירושלם היא באורך ס"ו מעלות • ולונד"ריש ראש מלכות
אינגלא"טירה קרוב לעשרים • ושלכן יזרח ויעריב בירושלם שלש שעות
קודם לונד"ריש • ישאל לך מה הן מעלות וטהו אורך ? ולמה השמש
יבא ויבוא בירושלם קודם לונד"ריש ? ולמה שלש שעות ולא שתיים ולא
ארבע ? ולכן לריך שתודיע לו גדר השמות ופירעיהם אחד לאחד ואם
לאו לא יבין תוכן הדברים ויבזז לשכל מליך • אבל אם תאמר סתם
ליודע חכמה זו שירושלם היא מ"ו מעלות יותר מזרחית מלונד"ריש •
באזינו ישמע ולבנו יבין דבר מחוק דבר בלי שיצטרך לפירוש • כך רבינו
הקדוש כתב בפרק לולב הגזול נושפי נ' רבי ישמעאל אומר שלשה הדסים
ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד • ואילו לא היה ידוע לכל ישראל
שאתרוג הוא פרי עץ הדר האמור בתורה הי"ל לרבי לומר איזהו פרי
עץ הדר זה אתרוג • כמו שאומר ז"ל אוהו כסך פ"ה משנה א' איזהו כסך
המלוח קלע זה' דינרין • סאתים חשין בג' • שהזכיר לפרש כי לא פורש
בתורה • אלא ודאי כיון שהזכיר אתרוג סתם בלי פירוש נראה בבירור
שכל בני ישראל הקרובים והרחוקים היו יודעים מהו :

ועוד • שאם רבי עם כל החכמים אשר תחת עמשלתו הספימו מחדש
שיהיה אתרוג שאיזה טעם הנעלם ממנו • איך לא קמו נגדם
חכמי צבל באריות שואגים ? אפשר שכל יראה ובל ימלא צין רבנות
אלפי ישראל שהיו בצבל גם אחד הירא את דבר ה' שיקרא ויאמר מה
הטעם הרע הזה אשר עשיתם והפכתם את דברי אלהים חיים ה'
לכחות אלהינו • אשר אמר למשה בקיני ספרי עץ הדר הוא רחוק או
תמות וכו' ? וכן היה להם לומר על כל מה שכתוב במשנה שלא נמלא
בתוב בתורה • כגון חולין פ"ג משנה א' ואלו ערפות בבהמה נקובת הוסט
ופסוקת הגרנרת ניקב קרום של שוח וכו' • וכן בכמה וכמה מלות •
אבל לא מיבעיא לא הטיחו דברים כלפי מעלתו • אלא אדרבא שבתו
וסודו לשמו ויכתבו את ספרו היקר על לוח לנצח • ועל טוב יזכר שמו
לדיק

צדיק בכל הדורות כי כל דבריו אמת ולדק • ורצ ושמואל תלמידיו הלכו
 לצבל ופירשו המסל' באין פולה פה ומלפני נגדס • ורבי יוחנן חיבר
 תלמוד ירושלמי בארץ ישראל קרוב למאה שנה אחר חיבור המשנה •
 ורבינא ורבי אשי בצבל חיברו תלמוד בבלי כמה וכמה שנים אחריה בזמן
 שלא היה ניכר לא זרע רבי ולא נשיאות בא"י • הרי לך שכל מה שכתוב
 במשנה נתקבל בכל ישראל לאמת וליב בימי חייו ומה גם כי אחרי מותו
 שנים רבות :

קכ"א אה"ב ראיתי דבריך טובים ונכוחים אבל כראה לי שהדברים
 עתיקים • שכבר שמעתי פעם אחרת העענה הזאת עלמה
 או קרוב לה :

קכ"ב א"הח כן דברת אדוני המלך ולכן אערוך לפניך כל הענין כי
 הוא ערב ומועיל • דע כי אגוש"טינו חכם גדול מחכמי
 המוצרים כתב [בספר ט"ו ושירו פי"ג] על המקרא וז"ל • או אפשר להאמין שהיהודים
 זייפו בסוס אופן הספרים הקדושים ופכו שראיה בלתי אפשר שהפכונו כולם ברצון אחד לרע כיון
 שהם ופוזרים בכל רוחות העולם בלתי שיונא צרכים קצת וזה שיוואנו בעון הגדול הזה שהוא זיוף
 דברי הקדש עכ"ל : והאמת העענה עלמה הבאתי לאשר ולקיים אמתת המשנה •
 לפי שרבי היה אחר חרבן ביתר • וכבר נגדעה קרן ישראל זידל ישראל מאד •
 ואם כן איך יקבלו עליהם כל כך חושרות ודקדוקין הגורמין איבוד
 ממון וזמן כגון הטרפיות ובהנה ובהנה רבות • אם לא שיאמינו וידעו
 שהם מאת ה' מן השמים • זה אי אפשר בשום פנים • כי היאך הכביד
 דבי עולו על ישראל והם בתכלית הדלות והעוני ? ועכ"ז כולם קבלו דבריו
 בסבר פנים יפות • ולא שמן על לב לא איבוד ממון ולא עמל ויגיעה לשמוע
 בקול דברו • והנה אם העענה הזאת היא חזקה להשיב תשובה למתגוללים
 עלינו על זיוף המקרא • למה לא תועיל גם כן לממאנים בדברי המשנה ?
קכ"ג א"הב כל דבריך סיוסדים על אדני האמה והשכל ואין בהן
 נפתל ועקש :

קכ"ד א"הח כל מה שנכתב במשנה בלי מחלוקת (שנקרא סתם משנה) •
 על הרוב הויא קבלה • אם לא שיחידאה היא • ומה גם יש
 משניות בשם יחידיו והלכה כמותן • משום שמה שאמר אותו יחיד הוא קבלה •
 והכי מוכח סוף פ' מקום שכתבו בהדיא גבי יששכר איש כפר ברקאי דקאמר רב
 אשי התם יששכר איש כפר ברקאי לא תנא מתניתין • דתנן כריתות כ"ח רש"א
 כבשים קודמין לעזים בכל מקום • יכול מפני שהם מובחרין מהן ת"ל ל"ס
 כבש מלמד ששניהם שקולים ע"כ • וכתב רש"י ז"ל שרוב פעמים מקדים כבש
 וכאן הקדים שעירה לכבש לומר ששניהם שקולים • עוד פרש"י שהמלך
 והמלכה שנפל המחלוקת ביניהם היו ממלכי בית חשמונאי • הגע עומך
 שבהן גדול הזה היה בימי אנטיגנוס בן אריסטובלוס מלך האחרון
 לחשמונאים • שהיה לפי חשבון הצמת דוד בשנת ג' אלפים תש"כד • הנה
 דבינו הקדוש לא נולד עד שנת תת"קי • ואע"פי שיש מחלוקת גדולה על
 השנים הללו איני רוצה להכניס ראשי בה • מפני שלכל הסברות אין ספק
 שעברו

חיכוך שני

שעברו קרוז למאחיים שנה בין מלך האחרון של בית חשמונאי וזין רבינו
 הקדוש. ואם כן איך היה אפשר שישישכר אכ"ב ידע המסנה שנכתבה
 מאחיים שנה אחר מותו? ומאי טקשה רב אשי לא תנא מתניחין? אלא ודאי
 פריך לומר על כרחך שכשאר ששכבש ועז שקולין. לא אמר מסברת עלמו.
 חנה שכך קבל וכך היה שגור בפי חכמי ישראל הקדמונים בימי יששכר
 אכ"ב. ומשם ראיה לא מצעיה לרוב משניות סתמיות. לא אפילו לאותן שנזכרו
 בהן תנאים באין חולק עליהן שכולם קבלה. לפי שרבינו הקדוש לא היה
 חנא חלקט ומסדר ופוסק מה ששמע ואסף מיטי התנאים אשר היו לפניו
 עד האחרונים אשר הוא אחד מהם:

קכ"ה א"הב זוהי עענה ענוטה להוכיח אענתת חז"ל לישרי לב. אבל
 אפשר שעדין לאיכנע לנצם הערל של השכחישים. ויאמרו
 שרב אשי הקשה בגד יששכר אכ"ב בקברת ר"ש באילו היתה מקובלת
 בישראל מימי קדם קדמתה. אבל לעולם יאמרו שר"ש הכינה וגם חקרה:
קכ"ו א"הח הניחא בדיניי שאי אפשר להוכיח בדרך מופת וראיה
 שהם סימות עשה. אמנם מה יאמרו בדיניי אשר בלי
 ספקהיו נוהגים משנים קדמוניות. שח"זל כתבום באילו היו חדשים
 מקרוז בלו?

קכ"ז א"הב משול משל להבין אמרי בינה:
קכ"ח א"הח אמר הק"נה לאברהם בראשית י"ז המול לכם כל זכר ולא
 פירש מקום הלריך לימול. ב"ר פ' מ"ו ואר"ע ארבע ערלות
 הן. נאמרה ערלה באזן ירושה' הנה ערלה אונם? נאמרה ערלה בפה
 שוחת' הן חני ערל שפתים. נאמרה ערלה בלב ירושה' כל בית ישראל
 ערלי לב. ונאמרה ערלה בגוף בראשית י"ז וערל זכר. ונאמר לו פס התהלך
 לפני והיה תמים. אם ימול מן האזן אינו תמים. מן הפה אינו תמים.
 מן הלב אינו תמים. ומהיכן ימול ויהיה תמים? הוי אומר זו ערלת
 הגוף. מקרא אחר וכו' מסתברא הדא מקרא וערל זכר פו"ד דשבת דף ק"ח
 וכי יש ערל נקבה? אלא ממקום שהוא ניכר אם זכר אם נקבה משם
 מוהלין אותו. ואם איתא דכל מה שנראה חדש בדברי חז"ל הוא חדש טמא.
 מוכרחין אנו לומר שלא נימול אדם מישראל לעולם עד שנא ר"ע ולמד
 דערלה דקאמר קרא היינו ערלת הגוף. ועדין לא פירש כל הצורך.
 עד שנא רבי תנחומא ולמד מן הכתוב ממקום שניכר אם זכר או נקבה
 משם מוהלין אותו. וכי תימא הכי נמי. והא מנינו שנימול אברהם
 וישמעאל בנו וכל בני ביתו וינחק בן שמנת ימים. ונקש השי"ת להרוג
 את משה מפני שאיחר מילת בנו. ויבואע מל צמלות ה' את כל העם
 הילדים במדבר בדרך. וכי סלקא דעתך שמלו ונא היו יודעין מהיכן
 היה להם לימול? אלא ודאי צריך לומר שכשאר השי"ת לאברהם אבינו
 שימול אחר לו גם כן מקום הנימול. ויודע בישראל מאבות אל בניו
 בלי הפסק. אלא שחז"ל אסמכוהו אקרא:

קכ"ט א"הב אין קפק שכך היה מעשה ואין מי שיכול להכחיש זה
 ואפי'

ואפילו הקראים מודים בו כמו שהודעתך כבר (ויכוח א' סי' א') :
ק"ל א"הכ גם לי לבד כמוך לידע שהקראים מודים בזה • אבל אני ח"ו
למד מכאן דבר גדול לזכות חז"ל :

ק"ל א"הב הודיעני נא מה הוא :
ק"ל א"הח הכל מודים שהשי"ת נזה לא"ע המילה בכל דקדוקיה •
והתמידה בבני ישראל עד היום הזה בלי הפסק • באופן

שאין בין בני ישראל מי שאינו יודע מה היא מילה ואיזה הוא האבר הכיטול •
ואעפ"כ ר' עקיבא ור' תנחומא דברו על נידון זה כאילו לא מדע מעולם וכאילו
למדוהו הם מהפסוק בבה עיונס ובדקות פלפולם • ולפיכך בשם שבענין זה
הודיעונו דבר יסגן כאילו הוא חדש • כן כל שאר הלימודים הדומים לאלו היו
מקובלים בכל ישראל • אע"פי שנראה שהחכמים חידשו :

ק"ל א"הב אין לערער על זאת הראיה רק היא יחידה וקיימת לך
דבתלתא הויא חזקא :

ק"ל א"הח רוב המשניות וברייתו' ומימרות התלמוד הן על זה הדרך •
הניכח וזמא דפח דף ע"ג ע"ג יום הכפורים אקור באבילה

ובשתייה וברחיצה ובפיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה • ועוד סס דף
ע"ד ת"ר תענו את נפשתיכם יכול ישב בחטה או בלנה כדי שילטער •
ת"ל וכל מלאכה לא תעשו וכו' • איזהו עינוי שיש בו אבידת נפש •
הוי אומר זה אבילה ושתייה • כפי מה שנראה מלשון המשנה והברייתא
מעולם לא שמרו ישראל ית"כ במלותיו עד שבאו רבי ורבי חייא • ופירשו
להם אופן שמירתו • אמור לי אדוני המלך הייטבו בעיני שכלך הכרור
הדברים והטענות האלה :

ק"ל א"הב לא בודאי • ועתה נשאר עדין ללך משל אחר :

ק"ל א"הח כתיב דברים י"ג רק בכל אות נפשך תזבח זאכלת בשר •
ולא פירש מה היא זביחה וכשאת רבי לפרש לנו דיני

שחיטה לא התחיל בסדר הראוי • אלא דפ"ק דחולין הכל שוחטין ושחיטתן
בשרה ועדין לא פירש מהו שחיטה • ואיזהו הכלי הראוי לשחוט בו ?
ואיזהו המקום הראוי לשחוט ? עד דפ"ב • ושם כתב השוחט אחד בעוף
שנים בבהמה שחיטתו בשרה • וכן לא יעשה • כי היה לו להתחיל
ולומר מקום השחיטה הוא בלואר בקנה זבושע וכו' • ויותר קשה בגמרא
דבעי התם דפ"ג מניין לשחיטה מן הלואר ? שנא' זשחט • ממקום
שחח חטבו • ואם איתא שח"ל חידשו מה שעלה במחשבתם • נמא
שלא נודעו בישראל דיני שחיטה עד שבאו מחברי המשנה והתלמוד
ופירשו • וכי תימא הכי נמיו ? והאמר יחזקאל סוף פרק ד' ונבלה וטרפה
לא אכלתי מנעורי ועד עתה • ואם לא ידע הלכות שחיטה בודאי
שאכל נבלה ? אלא צריך לומר שישראל היו יודעין מה היא שחיטה וכל
פרטי דיניה • ולכן לא דקדק רבינו הקדוש בשמירת הסדר לפי שמונעת
לו שהיו מבינין מה שרולה לומר הכל שוחטין בתחלת פרק ראשון קודם
שיקראו תחלת פרק שני אשר שם פירש שהשחיטה צריך שתהיה

ויכוח שני

איתא במשנה כמות פ"ז דף ע"ב ואלו יולדות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית וכו' * ואיזוהי דת יהודית יולדה וראשה פרוע * ומקשינן פ"ז דף ע"א ראשה פרוע דאורייתא הוא שכל ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אזכרה לכתובת ישראל שלא תלכה בפירוע ראש * ומתרג' וכו' ע"ש * והעולה משם הוא שמדאורייתא אסור לכתובת ישראל ללכת לשוק ושער ראשה גלוי * ואם כיספו במעמדת אינה עוברת על דת משה אבל עוברת על דת יהודית * דהיינו מנהג לניעות שנהגו צנות ישראל שלא ללכת לשוק או למצוי מפולש וראשן פרוע *

(וכ"כ הרמב"ם בפ' כ"ד דמס' חופות דין ו"א וי"ב * וסמ"ג בה' גירושין דף קכ"א דף ע"א * ופ"ה ה' חופות סו' קט"ו * וב"י פ"ז * ונ"ט ע"א ה' כתובות סיוון קט"ו) למדנו מכאן

שמדאורייתא די שיהיה שערך מכוסה כדי ללכת לשוק או למצוי מפולש או לר"ה * ופדת יהודית לא די לה שתהא שערך מכוסה * שזה קגי לה בביתה * אבל לשוק צריך כיסוי אחר ע"ג כיסוי השיער :

ק"לז א"הב ודילמא דרך הקושה לילך ופניה מכוסין * מפני כושתה ולא מדת משה ויהודית ?

ק"לח א"הח חזרנו אל השמא * ועוד מי יודע יותר דיני ומנהגי צנות ישראל שהיו בזמן שבית המקדש קיים * אנו שרחוקים

מהם מכמה וכמה מאות שנים * או התנאים האחרונים שהיו דור שני או שלישי להן ?

ק"לט א"הב אין ספק שהתנאים שהיו קרונים :

ק"מ א"הח איככה אוכל לסבול אש כן שהאחרונים יחלקו עם הראשונים וכי לא תהא ראייה גדולה משמיעה ?

ק"מא א"הב אין להשיב על דבריך :

ק"מב א"הח בתוב בתורה בי"ע של ר"ה במדבר כ"ט יום תרועה יהיה לכם * ואין אנו יודעים אם תרועה שאמרה תורה היא

בשופר או בחלוצרות * משום שמלינו תרועה ותקיעה בחלוצרות * דכתיב פ"ז ו' והרעותם בחלוצרות וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו' ותקעתם

בחלוצרות והפעם הראשונה שזכר שופר במשנה הוא באופן שנראה שהיה ידוע לכל ישראל * כדאיתא בפ"ג משנה ב' דראש השנה וז"ל כל

השופרות כשרין חוץ משל פדה ולמה לא כתב רבי בלשון זה * תרועה הנאמרה בתורה צר"ה היינו בשופר דוקא ? אלא ודאי כיון שלא כתב

כך בלי ספק שהיה ידוע לכל ישראל הקרונים והרחוקים ולא היה דין מחודש מהחכמים :

כתב רבי כל הנשר אסור לבשל בחלב חוץ שנשר דגים וחגבים חולין פ"ח

דף ק"ג ור"ל שאסור לבשל בחלב לא מבעיא גדי בחלב אמו

בכתוב בתורה * אלא אפי' בחלב עצמו או בחלב אחרת אסור * ולא מבעיא

גדי * פ"ז דף ק"ג ב' אלא אפי' פרה ורחל בנשמוע * פ"ז דף קט"ו ולא מבעיא

בבישול אלא אפי' באכילה ונהנאה אסור * היחכן שמידשו התנאים כל

אלו הדינים מקברתם וכתבם רבי במשנה לכל ישראל כדבר הידוע *

באילו

באילו נאמר פסח לא יחול אלא בט"ו ניסן • ולום כפור צי' תשרי • וחג
 הסוכות בט"ו בו • אם לא שהיה גלוי ונפורסם בכל ישראל שמה שכתב רבי
 היה אמת ויניב כמו שגלוי וידוע שהחגים הנ"ל חלין בימי החדשים הנ"ל :
ק"מג א"הב כך הדין נותן ונאמת שאין פה לקראים להשיב ולא
 למכתישים מנח להרים ראש נגד המאמינים : אמנם
 עדין יערערו ויאטרו שאם אמת היה הדבר הזה שכל דברי התנאים
 והאמוראים מקובלים • איך ולמה רב המחלוקת ביניהם במשנה ובתלמוד ?
ק"מד א"הח נא לדוני המלך חכה עד בוא דברי כי בוא יבוא לא יאחר
 על ענין זה מחר (צוים ויכוח ג') • וכשאלדבר מיתרון
 החכמים על הפילוסופים : (צוים ויכוח ד')

ק"מה א"הב כן אעשה כאשר דברת : אבל בין כך וכך הבא
 חבילות חבילות של ראיות כי צרכות הראיות תתחזק
 ותתברר האמת :

ק"מו א"הח הנה עד עתה כל שנמת דברי היתה להוכיח אמתת
 חז"ל • ודברתי שטן דבר מלדקתם וענותנותם • ועכשין
 עת רצון היא להוכיח שתיים אלה בהם לחתום פי המשעניים :

ק"מז א"הב כאשר יחלוס הרעב והנה אוכל כן נפסי תערוג אליך
 לשטוע דבריך הנחמדים מזהב :

ק"פח א"הח כל מלכי הגוים כולם ממנים שופטים ושוערים בכל
 מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך
 ודתו מגיע ונפטו בין איש ובין רעהו • אלו לדיני ממונות ואלו לדיני
 נפשות • ויש בין צתי דינים האלו מעלות מעלות כמו שהיו בינינו בית
 דין של שלשה לדיני ממונות • ושל כ"ג לד"מ ולד"כ שהם הקטנים •
 ובית דין הגדול אשר אין למעלה ממנו הוא סנהדרין של ע"א • שעליו
 נאמר על פי ההורה אשר יורוך • וכל אשר ימרה את פיו יומת • אבל
 יש עוד באומות העולם דיינין ודיינין שוים במשלתם מה שלא היה
 בינינו שכל צ"ד וב"ד היה יודע עד מקום שידו מגעת ויאל להם מזה
 שפעמים יש בין צ"ד וב"ד קטנות על האיש הנידון שזה יאמר לי הוא
 ואתה באת בגבולי • וזה ישיב אמריו לו אתה מסיג גבולי שזה האיש
 שלי הוא • וסוף דבר כל מגמתם להרחיב משלתם כל האפשר • וראיתי
 מזה המין של קטנות מעשים בכל יום בצרכים ועיירות גדולות אשר נס
 צתי דינין הרבה :

קמ"ט א"הב שמעתי אומרי שזה דרכם :

ק"כ א"הח לפי מה שהגדתי שמעת שכל דייני א"ה עושין כל מאמלי כחם
 להרחיב גבול משלתם • אך חכמי ישראל אררבו בלבב שלם
 ובנפש חשלה הם הסיגו לעצמם את גבולם • באופן שעונים בקול גדול
 ואומרים שהם הדיוטות והם שלוחי חכמי ארץ ישראל • מפני שדרשו •
 שאלהים • דאשר קרא אינן אלא דיינים הקמוכים בא"י • ועוד דרשו
 ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם לפנייהם ולא לפני הדיוטות ואמרו

ויכוח שני

פרק מקום שבהנו דף כ"א • אכן כייפינן להו ר"ל אכן בני צנל משועבדים
 לחכמי א"י • ופירש"י דאינהו סמיכי ובני צנל לא סמיכי • ובהמגרש אמרו
 פ"ט דנוטין דף פ"ח אכן שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוה אהודלות
 והלואת אכל לא פנולות וחבלות משום דהויא פילתא דלא שכיחא • ופתב
 ד"שי ז"ל שליחותיהו של בני א"י עבדינן • הם נתנו לנו רשות : ונפ"ק
 דף ט"ו וטיון צפ' החובל דף פ"ד דב"ק איתא דאין סגבין דיני קנסות צנל •
 ומזה המין היו הדיינין הנזכרין בפנהדרין פ"ח דף י"ז : דייני דקורא
 רב הונא ורב ינחק • דפומבדיתא רב פפא בר שמואל • דייני דנהרדעא
 רב אחא בר מניומי • ולא היו דנין דיני נפשות כלל ולא דיני קנסות •
 ואם כן ואמונת הקבלה לא היה מבריחם להשתעבד לחכמי א"י • למה להם
 להקיר נזר הממשלה מעל ראשם ולתת לאחרים הודם ?

קנ"א א"הב זהו סימן מובהק בודאי שחכמי ישראל אמתיים וענויים •
 אכל עדין אפשר לומר שחכמי צנל נשתעבדו לחכמי ארץ
 ישראל לפי שהיו גדולים מהם בחכמה • ולכך היו קורין אותם צבלאי
 טפשי • כדאשכחן בזבחים פ"ו דף פ' אהא דאמר אבוי קדשים קלים נפסלים
 צפגיות המזבח • ואמר עלה ר' ירמיה סס צבלאי טפשי אמטול דיתבי
 צארעא חסוכא אמרי שמעתא דמחשכא • לא שמיע להו הא דתניא בשעת
 סילוק מקעות קדשים נפסלים וכו' • ובפסחים פ"ב דף לז גבי הא דתנן
 שתילי תרומה זנטמאו ושתלן עהורים מלטמא ואסורין לאכול וכו' וא"ה
 שסת עלה מאי אסורין ? אסורין לכהנים הואיל ואפסלו להו בהיפסח הדעת •
 וא"ר ירמיה צבלאי טפשי משום דיתבי צארעא דמחשכא אמריחון שמעתא
 דמחשכי • לא שמיע לכו הא דאר"שבל וכו' אין זריעה להקדש ה"כ אין
 זריעה לתרומה (לטהרה דמעלה עשו רבנן צה) • ובכמה דוכתי קדו להו הכי
 צבלאי טפשי • הרי שאפשר שחכמי צנל היו מכירין יתרון חכמי א"י
 עליהם • ולכך היו משעבדים עצמם להם • ועוד ראיה שכיון שר' ירמיה
 חירף וגידף אותם ואת שכלם ואת ארץ מגוריהם • נתיך להאמין שאמרו
 דבר שאין לו שחר :

קנ"ב א"הח חלילה לחכמים גדולים לומר דבר שאין לו שחר • וחירוף
 ר' ירמיה אינו אלא דרך שפוק וחבה • דאל"ת צריך לומר
 שר' ירמיה לא היה יודע התנאים הנריכים לאמורא • וראה והבן מקושייתו
 שעל ההיא דזבחים אמר לא שמיע להו הא דתניא וכו' • וזו אינה קושיא
 להוכיח ממנה שמי שאינו יודע הברייתא הזאת הוא טפש • שהרי כלל גדול
 הוא בגמרא לגבי אמוראים ברייתא לא שמיע ליה לפלוני • ואע"פכ לא
 חיסר שכבודו כלום דאעו מאן דלא שמע האי ברייתא גברא רבה הוא •
 וחובת האמורא אינה אלא לידע המשנה • א"כ אחד משתים לא ימנע • או
 צ"ל שר' ירמיה לא היה יודע מה משפט האמורא • וזה אי אפשר לפי שהוא
 שהוא אחד מגדולי האמוראים שהרי רוב קושייותיו סלקי בתיקו • או שהיה
 אומר כך דרך חבה כפ"ט • ועל ההיא דשתילי תרומה דפסחים • קל וחומר
 דאם האמורא אינו חייב לידע הברייתא אע"פ שדבריה הן דברי תנא • כ"כ
 דברי רש"ל שהוא אמורא :

קנ"ג א"הצ

קנ"ג א"הב ודילמא ברייתא דקילוק מסעות היתה סגורה בני הכל
 הליכות עולם שער ב' רפ"ד ה' ודאוי שתדע ודנור שאקרו ולכך מקשה
 מינה ומקשה נמי מדרשנ"ל טעום דהלכה כמותו ?

קנ"ד א"הח והן לו יהי כדבריך לא יאות לנבליים תאר העפשות כי
 העפשות הוא חוסר שכל לא חוסר בקיטות :

קנ"ה א"הב מוכרחין אנו לומר שהם אמת ודבריהם אמת :
קנ"ו א"הח עוד יש לי להוסיף שני נבל היו מסזיקין את עלמם
 ליותר חכמים מבני א"י • כדאמרי בתנ"ח פ"ז דף ע"ט

וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו • דהיינו שתכסת בני
 א"י היתה להם מחמת נחות ודקות האויר כדאמרינן אוירא דא"י
 מחכים אבל לא מטבעם ומזגם • אמנם חכמת בני נבל היתה להם
 מעוב תכונתם ודקונו שכלם ולכן כשהיו עולין לא"י היו חכמים יותר
 מהם לפי שהיו בידם שתיים טוב חכונתם וטוב אויר א"י וביד בני א"י לא
 היתה אלא אחת דהיינו טוב מזג ארצם • והכי מוכח בהדיא מהודאת ר' יוחנן
 שהיה מא"י ב"ק פ"ו דף ק"ז שאמר דילכון אטרו דילהון היא ? ופירש"י
 דילכון שלכם הייתי אומר תורה של בני א"י היא דילהון של בני נבל היא :
 ועם כל הכבוד הזה היו קארינן עלמם הדיוטו' לגבי דידהו והיו משועבדים
 להם • היש ענוה גדולה מזו בעולם ? ואם לא היו שאמינים קכך לוס ה' את
 טסה היו פושטים לנפש מלכות מעליהם ?

קנ"ז א"הב ברובים הם לה' אשר בזה למדונו אמתת תורה שבע"פ ?
 וטדת הענוה המשובחת • אמנם ראיתי דבר נחממתם ולא

ירדתי לסיף דעתם • והיינו שגשר בחלב נאסר בתורה בניסול בלבד בידוע ?
 והם ז"ל אמרו שאסור ג"כ מדאורייתא באכילה ובהנאה • ואני שאמין בלזה
 בלי ספק כאילו שמעתיו בסיני מפי הגבורה • אבל היה לי לזרה לראות מהיכין
 מביאין הראיות • שהרי איתא בפרק כל הבשר דף ק"ו דאמ"ר א"ר אשי מכין
 לבשר בחלב שאסור באכילה של דברים • ללא תאכל כל תועבה • כל שתעבתי
 לך הרי הוא נבל תאכל ולר"ל נפקא ליה מדכתיב גבי קרבן פסח שנות י"ג אל
 תאכלו ממנו נא ובשל מבושל • מה ת"ל מבושל לומר לך יש לך ביסול אחר
 שהוא בזה ואיזה ? זה בשר בחלב • ור"ל מדכתיב גבי דם ודברים י' בלא
 תאכלנו למען ייטב לך • ולתנא דבי ר' ישמעאל כ"ל מדכתיב שנות ק"ג לא
 תבשל גדי ג"פ • אחד לאיסור ביסול וא' לאיסור אכילה וא' לאיסור הנאה :
 מריה דאברהם חלי תניא בדנא תניא ! מי שמע כזאת מי ראה כאלה !
 בשלמא לרב אשי שאסר כל שתעבתי לך לא תאכל כיסא : אבל לר"ל קשיא
 טובא מה לקרבן פסח עם בשר בחלב ? ולר' נמי מה לדם עמהם ? ומי הוא
 זה ואיזה הוא אשר נתן ה' לו לב לדעת ועינים לראות אשר יאמין שכוונת
 הפסוקים המדברים על הפסח ועל הדם היא לאסור בשר בחלב באכילה
 ובהנאה משום כפל לשון בשל מבושל או משום יתור לא תאכלנו ומה נדבר
 וטה כלטדק למחמישים אשר יאמרו ללשונם נגביר נגד החכמים ?

קנ"ח א"הח שי שואל מכין לבשר בחלב שאסור באכילה ובהנאה מדאורייתא ?
 הוא

ויכוח שני

הוא מקופק על הראיה אבל לא על העיקר שעליו מנקש רחיה • אדרנא
הוא אללו לודאי גמור :

ק"ט א"הב לא יסתפק בזה אלא שישלח ראה מאורות החכמה מיטיו :
ק"ס א"הח אתה רואה ג' חכמים מולקין על רחית איסור בשר בחלב •
ואין גם אחד לא מהם ולא מאזרים שימלוק על העיקר
שהוא איסור בשר המבושל בחלב ובחילה ובהנאה • א"כ העיקר הזה
היה מקובל וידוע לכל ישראל מבלי חולק :

קס"א א"הב גם בזה אין שום ספק :
קס"ב א"הח כיון שהעיקר הוא אמיתי מה איכפת לך אם הראיה
אינה ברורה • וכי סלקא דעתך שאלא לא נכתבו הפסוקים
הללו באותן התיבות שמוציאין מהן הראיה יהא מותר לאכול בשר בחלב •
קס"ג א"הב לא בודאי לפי שאלו הייתי אומר כן הייתי קותר דברי
עלשי • שהרי הודיתי שהוא עיקר מקובל ולא כתוב :
קס"ד א"הח א"כ כן לא תלו החכמים המולקים בראיה ונתיא בדלא
תניא • אלא העיקר מקובל והראיה אינה רחיה אלא
אסמכתא בעלמא וזה מוכרח • דאלת"ה לריך לומר שרבי ור"ל לא הבינו
פ"ט הפסוקים שהביאו לראיה או לאסמכתא :

קס"ה א"הב יחולו ברכות על ראשך שככה השבעתני ממעדני שכלך :
קס"ו א"הח כה משפט חז"ל לסמוך העיקר המקובל על איזה פסוק
אע"פ שהוא רחוק כמעטוי קשת מפשוטו כי זה אינו
אלא לעורר הזכירה • ובכן ברמז בעלמא סגי כמו שעושים בני אדם
שקושרין קשר בקודר לזכור איזה דבר • כגון מבושל דקרובן פסח
לניסול בשר בחלב • והו"ל כאילו אמר קרא כשם שאי אתה יכול לאכול
הפסח מבושל • כן אי אתה יכול לאכול בשר מבושל בחלב • וכן גבי
דש שאמר ב"פ לא תאכלנו א' לדם • וא' לבשר בחלב • ובדבר הזה
וכיוצא כל אחד וא' בומר בפסוק שנראה לו יותר נכון ושם אותו לסימן
מוצהק • שא"נ עיניך וראה הדוני המלך מ"ש צפ' אלנו טרפות 97 ס'
א"ר חנן בר אבא השקועה דצייס י"ד זה ברירה שיש לה ב' גבין וב' שדראות
שאסורה • ואפילו תנוקות של בית רבן יודעין שהשקועה הוא שם
התאר של הפרסה ור"ל שלא יאכלו ארנבת גמל או שפן אע"פ שקלתן
מפריסים פרסה שקועה • ואעפ"כ פירש רב חנן ששקועה היינו ברירה
שיש לה ב' גבין וכו' • מה כאמר א"כ שרבי חנן לא הביין פ"ט הפסוק •
זה הכל ורעיון רוח • אלא ודאי לריך לומר שרבי חנן הביין הפסוק
כפשוטו • והיה קבלה בידו הדין ההוא וסמכו על תיבת השקועה •
וכן יש לנו לומר בכל כיוצא בזה • ובכן לא נשים תהלה בקדושי עליון •
ונקים את אשר ליה ה' על פי התורה אשר יורוך :

קס"ז א"הב הנה נא פנה היום לערוב • קושה אהובי החבר ולך
לניהך וקעד לבנך במנוחות שאננות וטחר תבוא אלי :
קס"ח א"הח יברכה ה' אדוני הסלך משטי קדשו :

ויכוח שלישי

מחלוקות רז"ל אינון על העיקרים המקובלים • אלא על פירוש קלתן : (א)
יפרש יום שאמר הרמ"ב ז"ל שנתחדשו בכל דור ודור דינים שלא
למדום מפי השמועה : (ה)

אי אפשר לשמור מצות התורה כחוקין • אלא כנלע דקדוקיה ודקדוקי דקדוקיה : (טו)
איך חז"ל שמרו העיקרים ושכחו פירושים ? (כא)

אם היה מחלוקת בין החכמים על איזה דין • איך היו נוהגין בו כל ימי משך
המחלוקת עד שנפסקה ההלכה ? (כג)

למה התחילה המחלוקת מחלמידי שמי והלל • ומהו שלא שמשו כל לרכן ? (כט)
איך נחלקו בסדר הקידוש והנדלה • כיון שהם דברים תדיריים ? (לג)

אם אפשר שיסחר איזה דין בשפק אלל הסנהדרין ? ואם נאולי נשאר •
איך היו מורים לעם ? (לה)

אע"פ שיסלף יד האמוראים לחלוק על התנאים • מעולם לא נחלקו ולמה ? (מב)
ואם אמת היה הדבר הזה • איך אמרו אין למדין הלכה מפי משנה אלא כ

נפסקה בגמרא ? (מט)
אם מה שאמרו שלבן של אחרונים קטן מהראשונים • הוא ממעיט השכל
או מרוב הדרוש ? (נא)

קשה למכחישים • אם פורשים מספק חמץ בפסח • מספק חלב • או מספק
יה"כ • למה אין פורשין ג"כ מספק בתולדות שנת וכיוצא ? ואין להם
להתנצל ולומר דמ"ל דמסקא דאורייתא לקולא • (סב)

שהרי מוכרח מן פסוק צרור ומפורש שהוא להומרא ? (עד)
במה הן מצות דרבנן ואיך מברכין עליהן ולונו ? (פט)

אם יש כח ביד הראשונים להכריח לאחרונים לשמור תקנותיהם או גזרותיהם ?
(קג)

למה נטלו מצות שיפד ולולב • כשחל ראש השנה וסוכות בשנת ? (קיג)
איך התירו קלת מיני הלואות שנראה שרין רגיש ממש ? (קלה)

פירוש שלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן • והסכמתן אל הסברה : (קלו)

איתי ונחון את לבי שכל מה שאמרת

א' א'הב

לזכות חז"ל ואמתתם הוא אמת
ויציב • אמנם עדין יש מקום למכחישים
לדורות • שהרי יאמרו דאם איתא שכל
דברי חז"ל הן קבלה • איך ראינו אותם
מולקין מן הקלה אל הקלה • זה מכשיר
זה פוסל • זה מטהר וזה מטמא • זה אוסר וזה מתיר • זה מחייב וזה

פותר • וסוף דבר זה אומר בכה וזה אומר בכה ?
ב' אה"ח דע אדוני המלך שמעולם לא נפל מחלוקת בין חז"ל על
העיקרים המקובלים • אלא על פירוש קלתם • כגון •
תקיעות

ויכוח שרישי

תקיעות שופר בראש השנה נכתבה בתורה ברמז שנאמר • בחלבו כט יום
תרועה יהיה לכם ונזכרה במשנה כדבר ידוע לכל ישראל כדאיתא
בפ"ג דר"ה חסנה ב' כל השופרות כשרין חוץ משל פרה • ואע"ג דנאמרה
תקיעה ותרועה בחלוצרות ועולם לא עלה על לב איש ישראל לומר שתרועה
של ר"ה תעשה בחלוצרות או בכלי אחר שלא יהיה שופר • וכן בפ"ג
דסוכה חסנה ב' מזכיר האתרוג כדבר ידוע אע"פ שלא מנינו בתורה אלא
פרי עץ הדד רתנן רבי ישמעאל אומר ג' הדסים • ושתי ערבות • לולב
א' ואתרוג א' • ואין חולק על זה פלני שהוא עיקר מקובל בכל ישראל
שפרי עץ הדד האמור בתורה הוא אתרוג • והמכחיש זה כאילו מכחיש
בתורת משה וכן בשופר • אמנם המחלוקת היא על פירוש קצת העיקר •
בגון רבי יוסי שמכסיר של פרה שקובר הגם הוא בכלל שופר והמחלוקת
הזאת אינה נוגעת בעיקר בשום פנים • וכן בענף עץ עבות • כ"ע לא
פליגי שהוא הדס מפני שזה עיקר מקובל אבל יסלקו אם לריך שיהיה
א' שלם לפחות או לא איכפת לן אם אפילו שלשתן קטומים • וזו אינה
מחלוקת בעיקר המקובל כלל • וכן במלאכת של שנת כ"ע לא פליגי שהן
ט"ל • מפני שזה קבלה • וכן בערפיות • וכן כמעט בכל הדינים שכולם
עיקרם מקובלים ואין חולק עליהם • ולא מבעיא נטלא זה בתנאים • אלא
אפילו האחראים יש להם קצת דברי קבלה שאין חולק עליהם פי הא
דאיתא בפ' אלו ערפות דף מו וריש דף נ"ז כשה וכמה שימרות של רבא
ואין חולק עליו וז"ל אמר רבא ריאה שיבשה מקלחה טרפה • ואמר רבא
הני תרתי בועי דסמיכי להדדי טרפה • ואמר רבא הני תרתי אונאי
דסריבן להדדי שלא כסדרן טרפה • ואמר רבא ה' אונאי אית לה לריאה
אפה כלפי גברא תלתא מימינא • ותרי משמאלא • אי חסיר אי יתיר
אי חליף טרפה • וכן בכל הדינים בין דיני פמוכות בין דיני נפשות :

ג' א"רוב הוסף והבא עוד משל אחר :
ד' א"הח נחלקו בש' אלו ערפות דף א"ה ט"ב על חוט השדדה שנפסק
ברובו אם רובו היינו רוב עורו או רובו מוחו • הנך רואה
בעיניך שחולקים על פירוש העיקר לא על העיקר עצמו • ומה שמורה ביתר
שאת ויתר עז שהעיקרים כולן קבלה מעשה נסיני • הוא שהתנאים עלמס
אינם חולקים בעיקרים אלא בפירושים ג"כ כמו שהובחתי משופר והדס :
ה' א"הב דפירנא כד הוינא עליא שמאלתי בהקדמת הרמ"ב ז"ל לספר
היד החזקה שלו שכתבו ז"ל וכו' כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו
מבואר בתורה ומהלכותיה כמו שטע ונזכרים שנתחדשו בכל דור ודור בלי כוונתם שלא לנודוס מפי
הש"מ ע"כ אלא במדה נ"ג מלות והסכומן עליהם ז"ל הגדול וכן הוה דלבר סמוך וכו' • ואם משה
קבל תורה מסיני עם כל פירושה וכלליה ופרשיה ודקדוקיה • איך כתב
הרמ"ב דברים שנתחדשו בכל דור ודור וכו' ומה לורך היה לחידוש ?
ו' א"הח כתוב בתורה שמוט סג ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה'
אלהיך • זכתיב בהבאת הביכורים • דברים כ"ו וענית
ואמרת וגו' ועמה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי
ה'

ו' • והנה אין ספק שהק"נה הורה למשה בסיני כל הדינים העיקריים
הנוגעים לביכורים • אבל הדינים שאינם עיקריים לע"פ סוגייתם נהם
בהם עזבם לפניהם ונכללו תחת כי יפלא • כגון הא דאיתא פ"ד דגיטין
הסולח דף מ"ז ע"ב המוכר שדהו לפירות דפליגי רבי יוחנן ור"ל ר"א מביא
וקורא קנין פירות בקנין הגוף דמי • ר"ל אמר מביא ואינו קורא • קנין
פירות לאו בקנין הגוף דמי • ופיר"ש ז"ל לפירות שיאכל הלוקח פירות
עד עשר שנים • ותחזור הקרקע לבעליה ובזמן דאין היוכל נוהג קאמר
דהינו וכז' • דאי בזמן שהיוכל נוהג סתם טבירה לפירות היא שהרי
קופה לחזור ביובל • בקנין הגוף דמי ויכול לומר אשר נתת לי : הגע
עלמך שראובן מבר שדהו לפירות לעשר שנים לשמעון וירד שמעון לשדה
וראה תאנה שנברה אשכול שנבר • רמון שנבר מה יעשה • יקרא או
לא יקרא ?

ז' א"הב יביא ויקרא יען אין נזק בקריאה :

ח' א"הח אל יאמר המלך כן • שהרי יש כאן נזק גדול שצריך שיאמר
הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה' ונמלאת
מעיד עדות סקר על ענמו שהרי אין לו קרקע וכתיב דובר שקרים לא יכון
לנגד עיני :

ט' א"הב פעיתי • אמנם כיון דמילתא דשכיחא היא שימכור אדם
שדהו לפירות ואיך שכחו הדין עד שהוכרחו לחלק זו ריש
לקים ור' יוחנן ?

י' א"הח דע אלוני המלך הרמב"ם דפ"ב מה' בכורים שהביכורים לא היו
נוהגין אלא בפני הבית ובית שני נחרב לפי חשבון הלשון
דוד בשנת ג' אלפי' תת"כח ור"י ור"ל היו בג' אלפים תת"קז • הרי
שעברו יותר מק"ס שנים אחר החרבן • נמלא שאינו דבר תימא ששכחו
דין זה כיון שלא היה נוהג בימיהם • ובנואם לעיין בה' ביכורים נסתפקו
מה יהיה משפט הלוקח שדה לפירותיו ובקשו לפסוק אותו בדרך סברה •
ואין ספק אנלי שהיה פשוט בזמן שב"ה קיים מפני שהיה אז דבר מלוי
בין לגבי מכירת שדה לפירותיו בין לגבי הביכורים :

יא' א"הב שפתים ישק מסיב דברים נכוחים :

יב' א"הח בפ"ק דר"ה דף מ"ז ע"ב בעי רבי זירא יורש מהו צבל תאחר
(על נדר אביו) כי תדור נדר אמר רחמנא והא לא נדר ?
או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה והא מחייב ? ת"ש דתני רבי חייא מעמך
פירע ליורש • גש בזה נסתפק רבי זירא משום שהיה קרוי למאחיים שנה
אחר החרבן • ולא ידע איך היו נוהגין בנידון זה בזמן שב"ה קיים •
והשיבו לו דיורש אינו עובר משום דכתיב מעמך וזה הספק עלמו נולד
בימי רבי חייא • והוא התיר אותו בהגין במקרא • ובדאי שבזמן שב"ה
קיים היו יודעין הדין לפי שהיו מוכרחים משום דמילתא דשכיחא היא
שימות הנודר קודם שישלם נדרו • ויסתפק היורש אם הוא עובר צבל
תאחר בעבור מורישו • ואלה וכיוצא בהן הדינים שנתקדשו שאמר הר"מ

ויכוח של ישי

אבל לא שחידשו דינים ממש • דהכתיב לא חוקיף עליו •

י"ג א"ה ב זהו פשט הרמ"ב לפי דעתי :

י"ד א"ה ח אע"פ שהרמ"ב ז"ל כתב שנתחדשו דינים שלא למדום מפי

השמועה באחת מי"ג מדות לא סלקא דעתך שכל מה שנלמד

בי"ג מדות הוא מחודש • אדרבא רובא דרובא הוא ישן נושן לענין הדין

שלא שהתנאים והאטוראים למדו אותו הדין הידוע והנהוג מזמן מתן

תורה במדה מן המדות • והילך המשל עצמו שהבאתי (ויכוח סבו סי' ק"לד)

על יום הכפורים שאי אפשר שמימות מרע"ה לא יודע לכל ישראל מהו

עיניו נפש האטור בתורה • ואע"פכאם תשים לבך אל דברי הברייתא

תאמר שלא נודע מהו עד שבא תנא דברייתא ופירשו? וזה אי אפשר •

לריך לומר אם כן שכסם שנעינוי יפ"כ שהוא דבר קדמון כתבו התנא

באילו הוא חדש • כן רוב הדברים הנלמדים בי"ג מדות :

ובפרק לולב הגזול דף ל"ח רע"א דרש רבי אבהו הדר אל תקרי הדר

אלא הדר לשון דירה דבר שדר באילן משנה לשנה • וכי ס"ד

סקודם דרשת רבי אבהו לא היו יודעין שפרי עץ הדר הוא אחרוג?

זהו במשנה א"ר ישמעאל שהיה הרבה שנים קודם לו לולב א' ואחרוג

א' ואין חולק עליו? אלא ודאי שלא נלמד מלשון הכתוב אלא כך היה

מקובל בכל ישראל וקרא אקמכתא בעלמא • ודע אדוני ששמדו כל העיקרים

הלריכים לכל הדינים בין בזמן שב"ה קיים בין אחר המרבץ :

ט"ו א"ה ב כבר נתקררה דעתי במה שתירלת דברי הרמ"ב ז"ל

אבל עדין מערערים על חז"ל לומר שמחלקותם הם

דקדוקים ודקדוקי דקדוקים עד אין סקפר באופן שגורמים עמל ורעות

רוח לקורא בהם וכל שכן למעיין :

י"ו א"ה ח אם ילא דבר מלכות מלפניך שכל איש ואיש יתן לך טעשר

מכל מה שטרותי קחם • יתחלקו כל בני עמך לשתי

כתות • האחת תחשוב שכונתך על מה שאדם מרויח בדרך פשא ומתן

אבל לא על תנובות השדה • ופשניה תאמר שכונתך על הכל • ולהשקיט

מחלקותם ילכו אל אנשים יודעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם להבין

אמרי ספר והם יעינו בדבריך פעמים רבות • וידקדקו בהם ברוב

דקדוק ועיון ופלפול • ויתובחו זה עם זה • זה יאמר בכה וזה יאמר

בכה זה יביא ראיה לדבריו וזה יביא ראיה לדבריו • ונזה הדרך עצמו

יתנהגו להבין דברי שער או לוואה כדי להבין כוונת הדברים • ואם

על דברי נשר ודם מדקדקים ומפלפלין כל כך • למה לא ידקדקו

ויפלפלו ויעיינו יותר ויותר בדברי מח"ה הק"ב שהם חיינו ואורך

ימינו :

י"ז א"ה ב אין ספק שכך חובתנו וכך נאה לנו אבל מה נעשה שהרי

המבחישים אומרים שכל הדקדוקים המליאום חז"ל מעלמם

מבלתי שיהיה להם שורש לא בכתוב ולא בשכל :

י"ח א"ה ח אני אוכיח בהפך אם יגזור ה' :

י"ט א"ה ב

י"ט א"הב
כ' א"הח

השמיעני את קולך כי קולך ערב לי :

הגבילה זמנה מטילא לריכין אנו לחפש מאימתי מתחילין ומקיימין
השחר והערב ? ולריך שנדע אם השחר מתחיל משיעלה עמוד השחר
או שהנץ החמה ? וכן אם הערב מתחיל אחר ביאת השמש או אחר
צאת הכוכבים ? וא"כ השאלה הזאת אינה מיותרת אלא לריכה ועיקריית
למלות ק"ס . אדרבא בלעדה לא נדע מה נעשה :

וכן

בפאה הכתוב אומר ויקרא כ"ג לא תכלה פאת שדך בקלרך . ולא
פירש גבול השדה וכיון שאמר שדך כלסון יחיד ברור הוא שכונת
הכתוב שיתנו פאה מכל שדה ושדה אפילו שיהיו לאיש א' שדות הרבה .
וא"כ לריכין אנו לידע כמה יבחנו שדות של איש א' זה מזה אף שיהיו
תכופים . וזה מפורש ברפ"ב בפאה דתנן התם ואלו מפסיקין לפאה
הנחל והשלולית וכו' . ר"ל שאם יש צין שדה לשדה דבר מפסיק כגון
נהר . או אחת המים . או דרך של ארבע אמות וכו' הרי אלו שתי שדות .
ואע"פי שהם של בעל א' לריך ליתן ב' פאות . עוד אם יזרע אדם שדהו
חציו חטים וחציו שעורים שהן ב' מינין לריכין אנו לידע אם נותן פאה
א' או ב' לפי שאין אנו יודעין אם כשאמר פאת שדך מייחס שם שדה
לקרקע או לזרע ודברה תורה כלסון בני אדם ששחליפין פעמים רבות
שם זרע בשדה . ושם שדה בזרע . ונפקא מינה שאם כונתו על הזרע
אם זרע ב' מינין אע"פי שזרעם בשדה אחד נותן שתי פאות . ואם שדה
היינו כמשמעו אפי' זרע מאה מיני זרע בשדה א' אינו נותן אלא פאה
א' וכן קצר חציה בתחלה וא"כ מפר חציה . על מי חובת פאה על הקוצר
שהתחיל או על הלוקח שגומר ? אמור נא לי אדוני המלך הנמנא בזה דבר
מיותר או דקדוק מיותר ?

כ"א א"הב

אין ספק שכל אלו דברים ראשיים ועיקריים ואי אפשר
לקיים מצות ה' כהוגן בלתי ידיעתם . אמנם יש מקום
לשאל איך שמרו העיקרים ולא שמרו פירוש העיקריים ?
כ"ב א"הח כדי להשיב לשאלה הזאת מוכרחני להציג לפניך מה היה
משפט ישראל ומעשהו לענין תורה שבע"פ ולזה אשרוך דברי

הרמב"ם ז"ל כ"א מה' מורים דין כ' שכתב וז"ל . דבריו קבלה אין בהן מחלוקת לעולם . וכל
דבר שתנוא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממש רבנו . ודברים שלמדן מן הדון אם הכתוב עליהן
ב"ד הגדול הרי הכתוב . ואם כאלקו בהן בולכין אחר הרוב ומנוצחין הדון אחר הדברים וכן כו' :
ד' כשהיה ב"ד הגדול קיים לא הוצא מחלוקת בישראל . אלא על דין שנוול בו ספק לא' מוסראל שאל
לכ"ד שכתבו אס ידעו אורו לו ואס לאו הרי השאל אומר ב"ד או עם שלוחו עולין לירושלם וסאלין
לכ"ד שנהר הבית אס ידעו אורו לו . ואס לאו הכל באין לכ"ד מעל פתח העזרה . אס ידעו
אורו להן . ואס לאו הכל באין ללשכת הגזית לכ"ד הגדול וסאלין . אס הוה הדבר שנוול בו
הספק לכל . ידוע אצל ב"ד הגדול בון חפיו הקבלה צין חפיו המלך שלכו בה אומרוס מוד . אס
לא הוה הדבר ברור אצל ב"ד הגדול דמין בו בשעתן וכוסאין וכוחבין דלכר עד שיהבינו כולם או
ועמדו לנצח וילכו אחר הרוב . ויאורו לכל הסאלים כך הלכה והולכו להן . ומשעל ב"ד הגדול
דכתה מחלוקת בישראל זה משהא וכותן טעם לבררו וזה משהר וכותן טעם לבררו . זה אומר ונס
מוסר : ה' שני חכמים או שתי דמויות עמלקוסלא נזמן הפכהרין או על סלא הוה הדבר ברור

ויכוח שרישי

להט ציון ציון א' ציון צזה אחר זה אחד נוטח וא' נוטח • א' אוסר וא' נוסר אם אינו יודע
 להוכיח הדין נוטה • בכל תורה הלך אחר הנחמיר בשל סופרים הלך אחד הוויקל ע"כ • (כל דברי דין
 ד' הם ברייתא בפ' אלו הכתובין דף פ"ח רע"ב : ובתוספתא פ"ב דחגיגה ופ"ז לסנהדרין :)

עוד יש לך לדע שכל מגמת החכמים והתלמידים היתה לשמור
 העיקרים ופירושה • אבל כיון שלא חובר ספר מתורה שבע"פ
 עד המשנה היה נקל לשכחם • ולכן היו עושים כל מאמלי כחם לזכור
 העיקרים שאם ח"ו ישתכחו תשתכח תורה מישראל ולא ימלאו כל אנשי חיל
 ידיהם • כי איך יודע שהכותב שהי אותיות חייב משום מלאכה • וכן
 צטרפיות מי יאמר שכל מה שמנו חכמים בפ' אלו ערפות נכלל בתורה תחת
 סוג ובשר בשדה ערפה? אמנם בפירוש העיקרים אינו כן לפי שיכול החכם
 למלאו או בדרך סברה • או בכמה דרכים אחרים • ואעפ"כ היו כותבין
 בקונטרסים כל מה שלמדו או שמעו • וכל דבר מקופק יביאון אל צ"ד הגדול
 שמשם תלמי תורה ובכן לא היתה בישראל מחלוקת וכל איש ואיש על מקומו
 יבא בשלום • וכן היה נוהג עם ה' כל הימים אשר עמד טעמו בו וריחו לא
 נמר • ולפיכך לא מצינו מחלוקת כלל ועיקר בתנאים הקדמונים אלא
 פ"ב דחגיגה דף 97 יא אם מותר לקמוץ על שלמי חגיגה ועולת ראיה בי"ע
 והיינו דהכתוב אומר ויקרא א' וקמץ את ידו על ראש קרבנו • וק"ל שאסור
 להשתמש בצעלי חיים בי"ע משום שבות דרבנן • והקומץ קומץ בכל כחו •
 ומ"ד שלא לקמוץ ס"ל דלא אמרינן תקף לסמיכה שחיעה • הילכך יקמוץ
 מצי"ע • זוהי לצדה המחלוקת שנמלאת בין התנאים הקדמונים ז"ל ושמאי
 והלל נחלקו בג' דברים בלבד הנה הנס בריש פ"ק דעדות • אבל משרבו
 תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית
 תורה כשתי תורות כדגרסינן בפ' הנחנקין דף פ"ח ע"ג ובהוספתות שהבאתי
 לעיל :

ב"ג א"ה ואיך היו נוהגין בסמיכה כלימי מסך המחלוקת שהיו חמשה
 בתי דינין זה אחר זה?

ב"ד א"ה נראה לי שהיו קומכין בי"ע משום דסמיכה אליבא דכ"ע
 דאורייתא ולא פליגי אלא בתכיפה ועוד דאיסור סמיכה
 אינה אלא משום שבות • וק"ל דאין שבות במקדש (אבל קשה א"כ למה
 אמרו שלא לקמוץ ול"ע) משנה פ"ט דנזירות דף נ"ג ע"ב דמנ"ס פ"ג מהלכות נוטע
 הקדשות דף י"ב ואפשר שמקלתן לא היו קומכין בי"ע מפני שסמיכה שירי מלוא
 ואינה מעכבת • ואם היא ענמה אינה מעכבת כל שכן אם אינה תכופה :

כ"ה א"ה אם כל החולקים היו נשיאים ואבות צ"ד • למה נחלקו
 ה' דורות על דבר שהוא בכי יפלא ולא עמדו למכין ופסקו

אם צריך תקף לסמיכה שחיעה או לא? וצוה תתבטל המחלוקת?
כ"ו א"ה אפשר שלא ראו לעמוד במכין על זה • מפני שכל אחד
 היה מבקש להעמיד חבירו בסנתו במשך הזמן?

כל זמן שטענתי טענת שמא בשם המכחישים קמת כנגדם
 באריה יסאג וביטלת טענותם באמרך צרי וסאג • צרי
 עדיף

עדיף • ועכשיו שענת שמא היא להנאתך ולטובתך החזקת בה? והלא לא נכון לעשות כן :

כ"ח א"הח סתיתי טענותיהם מפני שהייתי טוען ברי והם היו רולים לקתור דברי בטענת שמא ואין ספק שאין כח ביד טוען שמא • לקתור ברי • אבל במקרה מודה אני לפניך שהכל שמא מפני שאין מי שיוכל לטעון ברי • ובכן אם באולי המלא ימלא מי שטוען ברי בראיות מקפיקות אבעל דברי מפני דבריו ;

כ"ט א"הב דברי פי חכם חן • ועתה הודיעני למה התחילה המחלוקת מתלמידי שמאי והלל • ומהו שלא שטאו כל לרכן ?

ל"א א"הח לא שטאו כל לרכן ר"ל שלא עמדו אלל רבותם הזמן הלריך לשמוע פירוש העיקרים ומזה נולדה המחלוקת ביניהם ; ולמה לא עמדו אללם כל זמן המספיק ?

ל"ב א"הח מוכרח אני להגיד לך מעמד ומושב ישראל מימי שמאי והלל שהיו דור סביעי לתנאים עד רבינו הקדוש דרך כלל ;

דע אדוני המלך שהלדיקים האלה היו בזמן הורודוס המלך אשר הרג צ"ב י"ג' ויסיון בספרו לכוזיים את כל חכמי ישראל חוץ מבבא בן בוטא מיראתו פן ימאנו במלכותו לפי שלא היה מזרע ישראל וכתיב לזכרם וז' מקרב אחיך תשים עליך מלך וא"עג שאחר כך השלים עמם ויכבדם וינשאם כל זמן שהיתה לו ישיבה בעולם • הנה אחר מיתתו רבו המלחמות ותכפו הלרות • כי אם מחוץ לא תשכל חרב שונאי ישראל • מחדרים אימת הלדוקים והפרושים זה על זה וכל דאלים גבר ומתנשא לאמר אני אמלוד • אחר כך קמו הפריצים על הלדיקים והחסידיים והחכמים והשועים המבקשים לנפאם השקט שלום ומרגוע • ויהרגו מהם כרלונם בהמאז והנשארים ברחו אחד הנה ואחד הנה כי ראו כי בלתה עליהם הרעה וישארו התלמידים בלי רב כלאן אשר אין להם רועה בתוך זמן למודם • ואיתא בר"ה פ"ד דף ז"א ס"א שער גליות גלתה סנהדרין ובשנת פתחו פ"ח י"ג ט"ו ס"א עד שלא חרב הבית מ' שנה לא דנו דיני נפשות • וכתב רש"י מאוס דנפיש רולחים • אמ"כ נחרב בית המקדש ותסקוט הארץ קלת שנים • עד אשר יהודים אשר במדינת ליר"יני ואשר במלכות מלרים קמו על הרומיים והיונים היושבים שם ויכו בהם מכת חרב והרג ואבדן וכמעט שנתנו הארלות ההם שמטה מבלי יושב • והיהודים אשר באו ליפר"ו הרגו בה מאתים אלף וישלח עליהם טראג"י יאנו קיסר רומי חיל גדול ויהרוג משפרי עלום ונורא של יהודים וזה נמלא ברמז בירושלמי דסוכה פ"ה החליל ובמדרש איכה בפסוק על אלה אני בוכיה • וכן על פסוק דוב אורח הוא לי • אמרו דוב זה אקפסי"אנוס • ארי זה טרכי"נוס • אבל לריך להגיה טראג"י יאנו במקום טרפ"ינוס • וימת טראג"י יאנו ויטלוד אחרינו אדריאנוס קרובו • ויהי מקץ שנים למלכו וינו ויבנו את ירושלם והיהודים גבנו יד ויקמו חומותיה ויליצו דלתותיה ויאחזו בתוכה ויבואו הגוים גם כן לגור בה ויקישו אשרים וחמנים ומזבחות לבעלים • ויחר אף היהודים ויאקרו

ויכוח שלישי

ויאמרו הייעב צעיני ה' שהערלים המתועבים ישימו חסלם צעיר אשר
צחר ה' ויטמאו את עיר הקדש • ועוד חרה אפס כי אחרי עלחמת
טראגי' אנוס נאסר להם ללכת בתורת משה עבד ה' • לכן קמו על הערלים
ויכו זהם מכה רבה כי בטחו בצן כוכבא • הנקרא אח"כ בן כוזיבא • וישמע
אדריאנוס ויבא עליהם בחיל כנד מאלד בשנה העשירית למלכו • ויהרוס
את העיר הגדולה ביתר בשנת נ"ב למרצן הבית עם חמשים ערי סבב
ותתקפה ערי הפרזי וימת עם רב מישראל • כדאיתא דף כ"ז סע"א צפ'
הניזקין ואז נגדעה קרן ישראל עד יצמח קרן לדוד בנ"א ונהרגו עשרה
ה"י גי מלכות באותו הפרק על קידוש השם • כאשר הוכחתי (ויכוח שני סימן
י"ו) ואדריאנוס לזה שתבנה ותכונן עיר ירושלם לדור אחר רי"בז ור"ג •
והיינו שמוניו שבימי ר' יהושע בן חנניא שהיה א' מה' תלמידי רי"בז כדאיתא
צפ"ב דאבות וסנה"ח גזרה מלכות שיבנה בית המקדש כדאיתא בנ"ר סדר
תולדות יצחק (כ"ף פ' ס"ד) עמדו פפוס ולוליאנוס והוסיבו שולחנות בדרכים
להספיק מחיה ומזון וכסף וזהב לעולי הגולה • הלכו כותיים והלשינו למלך
לאמר אם תבנה העיר הזאת לא יחנו עוד לך מס ויטרדו בך • אמר
הקיסר דבר הסלך אין להשיב • אמרו לו לזה שיוסיפו לו יגרעו סן המדה
הראשונ' כל שהוא והן בטלין מאליהן • וכן עשה • ויהי כשמוע בני ישראל
את הדבר הרע הזה געו בבכיה בצקעת בית רמון • וייראו זקני הדור סן
יטרדו במלכות • ויאמרו ילך ר' יהושע בן חנניא ויפייס את העם • הנך
ואמר להם ארי טרף טרף ועמד עלם בגרונו ואמר כל מי שמוליאו אתן לו
שכר גדול • בא קורא טרי שחרטומו ארוך והוליאו ואמר לארי תן לי
שכרי • אמר לו הארי לך והתפאר שנכנסת בפי הארי בשלום ויצאת בשלום •
כך דיינו שנכנסנו לאומה זו בשלום ויצאנו בשלום • וזה ר' יהושע בן חנניא
תלמיד רי"בז היה בנ"ב שנים שבין חרבן הבית למרצן ביתר ואילו ליווי בנין
צ"ה היה בזמן הקיסר יוליאן הנקרא מורד לפי שמרד באמונת הנוצרים
וחזר והקים שולחות לאלילים • נמצא שבין בנין של רי"בז לבנין הקיסר
יוליאן יש יותר מר"ן שנים • א"כ צריך לומר דתרי בניני הוו • חד בימי
טראגי' אנו או אדריאנוס וחד בימי יוליאן • ושל יוליאן לא נזכרה בספרנו
אלא בדברי הימים של האפיפיורים בשנת שס"ו לחשבונס בימי דע"סו
אפיפיור ל"ח • כאשר כתב פלאט"נא בעל ספר חיי אפיפיורים • הרי
שמימות שמאי והלל ואילך היו בני ישראל נולכים ודלים • והוא על הוה
תבוא לא שלונו ולא שקטנו ולא נחנו ויבא רוגז ב' חדבנות של ירושלים
צראשונה • ושל ביתר באחרונה • ובכל איש לדרכו פנו למלט את נפשם
מקול תרועת מלחמה ומתוקף החרות ורוע הגזרות ולפיכך לא היה להם
פנאי לא ללמוד ולא ללמד • ויהי כי באו לעיין בפירוש העיקרים זה אמר
בך נראה לי • וזה אומר כך נראה לי • ואם באולי איזה תלמיד זרין
ווחיק בתב איזה פירוש ששמע באבדו כתיבותיו וספר זכרונותיו בברחו כי
די לו שתהיה לו נפשו לשלל • חלה הן תולדות המלחמות דרך עבד בלי
תוספת ומגרעת • וא"כ אם צעיניך יפלא איך נשכח פירוש קלת עיקרים

צעיני

צעיני יפלא איך שמרו העיקרים עלמם ?

ל"ג א"הב הניחא בדינים הנוהגים בזמן שב"ה קיים כגון קרבנות וזיכורים • אבל מה תשיב על שכת דברים הנוהגין בכל יום כגון קידוש והבדלה שמצינו ב"ש וב"ה חולקים בקידוש ברכות פ"ח א"ס שברכין על היום תהלה או על היין וכן בהבדלה א"ס לריך נסדר נר ובשמים ומזון והבדלה • או נר ומזון ובשמים והבדלה • וכן א"ס אומרים שברא מאורי האש • או בורא מאורי האש • וכי לא ראו ולא שמעו איך היו מקדשים אבותם ורבותם בשבתות וי"ט היאמן כי יסופר ששכחו דברים כאלו שהם תמידיים ?

ל"ד א"הח איך מקום לקושיותך משום דקיימא לן סדר ברכות איך מעכבות • כדמוכח בפ"ק דברכות דף י"ג רע"א וסרו"ב פ"ו פ"י פ"ו ומוספין זמרים פ"ה דתמיד • דאמר להם הממונה ברכו ברכה אחת • דהיינו אהבת עולם לבדה בלא יוצר אור • ולכן בראשונה כל א' וא' היה מקדים או מאחר הברכה שהיה רונה • עד שבאו ב"ש וב"ה ועמדו למנין על סדר הברכות ונפסקה ההלכה • ואל"פ א"ס הקדים המאוחרת • או איחר המוקדמת ילא • וכן יש לומר בכל המחלוקות שתמלא מזה המין : **ל"ה א"הב** א"ס צאולי עמדו הסנהדרין למנין ונשאר הדבר שקול איך היו נוהגין ?

ל"ו א"הח בדיני ממונות אוקי טמונא בחזקת מריה • בדיני נפשות פוערין את הרולח :

ל"ז א"הב כיון שאין צ"ד שקול שהרי הסנהדרין הם ע"א • איך אפשר שישאר שום דבר נספק ?

ל"ח א"הח כגון של"ה אומרים זכאי ול"ה חייב ואחד אומר איני יודע :

ל"ט א"הב לפי זה כך הוא התיקו שנבמרא :

מ' א"הח בן אדוני • והכלל הוא תיקו דאוריית' לחומר' • דרבנן לקולא :

מ"א א"הב היש עוד עמך ראיות ?

מ"ב א"הח הרי טקדתי נך העיקרים הכלליים להבין דברי חז"ל ויקוד עיקריהם וסבות מחלוקתם • והנה מנחת ראיות שאין שום מחלוקת נוגעת בעיקר אלא בענפים שניים ושלישים ואופן הנהגת הסנהדרין נספקות ונמה שאטרתיה היה די והותר לדרך וללכך אמתתם ונדקתם עד יבוא משיח ה' צב"י אבל עכ"ז רונה אני להביא ראיה אחרת אשר בה יתחזק ויתאמץ כל האמור :

כתב הרמ"בם ז"ל (רפ"ב ויה' נזורים) בית דין גדול סדרשו באמת וון סגולות כפי מה שכראה בעיניהם מהדין כך ודנו דין ועמד אחריהם צ"ד אחר וכראה לו

שעם אחר לסתור אותו הרגזה סותר ודן כפי מה שכראה בעיניו שכאמר אל הסופע אשר יהיה ביונים ההסוכו' וכתב עליו הכסף משנה וא"ת א"כ אנואי לא פלוגי אמוראי איתנאי דבא בכל דוכתא וקסיכן לאמורא קיימנ' או נבדליה • ונריך לוור אכא דאורו כו האי תנא וא"ס לא יאמר כן קטלא ליה וכפי דברי רבינו הרשות נחובה להם לחלוק על דברי התנאים ? ואפשר לוור סנווס חקיות הנושכה קיוונו וקבלו שגורות האחרונים לא יחלוקו על הראשונים וכן עשו גם בחקיות הגורא סנווס סכתנוס לא כיתן רשות לשום אדם לחלוק עליו :

מ"ג א"הב איני רואה שום ראיה לאמתת חז"ל מדברי הרמב"ם :

מ"ד א"הח

ויכוח שלישי

- פ"ד א"הח** הסכת ושמע ותראה טענה גדולה והיא הטענה עלמה שהנאתי על חכמי בבל [ויכוח שני סימן ק"ו] דהיינו שאין אדם בעולם שיסיר כוז הגדולה מעל ראשו ויתן לאחרים הודו • והנה לפי דברי הרמ"ם היה כח ביד האמוראים לחלוק על התנאים • ואע"פ אינו חולקין עליהם ואחרי דבריהם לא ישנו • ואם באולי נראה שהאמורא חולק על על התנא שואל הש"ס כמהן ? לפי שנראה בעיניו שאי אפשר שהאמורא יחנוק על תנא ומשני כי האי תנא דתנן או דתניא • ושפיר מקשה הכסף משנה למה אינו חולקין ? ותירץ דשמא קבלו עליהם כך מיום חתימת הסנה • ואני שואל מפני מה שמו על לואר עלמם העול הכבד הזה ולמה נשתעבדו לדברי התנאים בתלמידים לפני רבם ?
- פ"ה א"הב** דילמא מפני שהיו גדולים מהם בחכמה ובמנין • כדתנן בפ"ק דעדות מ"ח א' אין ב"ד יכול לנטל דברי ב"ד חברו א"ב היה גדול מטנו בחכמה ובמנין :
- פ"ו א"הח** היינו דוקא הדומ"ס פ"ב מ"ה מומרים דין ב' בגזרה או תקנה שגזרו או תקנו ב"ד א' ופשע איסורה בכל ישראל ועמד ב"ד אמריו ורנה לעקרה :
- פ"ז א"הב** אם כן למה נשתעבדו לדבריהם ?
- פ"ח א"הח** אי אפשר לומר אלא לפי שהיו חושבים שכל דברי התנאים דברי קבלה • מפני שקבלו מדורות הראשונים שלא היה בהם מחלוקת :
- פ"ט א"הב** אם כן איך אמרו שאע"פי שכתוב במשנ' והלכה כדבריו (דפלוני) לא עבדינן כוותיה עד שיפסקו כמותו האמוראים בגמרא ?
- נ"א א"הח** מפני שאפילו הכי לא ינאו ממה שקבלו עליהם לפי שאם המסנה פסקה ההלכה ד"מ כר' אליעזר והגמרא כר' יהושע • מה איכפת לן האי תנא והאי תנא ?
- נ"ב א"הב** והלא הוכרחו לעשות כן מפני שבדורות האחרונים תורה היתה מתמעטת והולכת • לפי שהלכות היו דוחקות את השעה וכן הודו האחרונים עלמם בר"פ אלו נועברין דף נ"ב ע"א דא"ר יוחנן לנן שז ראשונים כפתחו של אולם שרחבו עשרים אמה • ושל אחרונים כפתחו של היכל שרחבו עשר • ואנו כמלא נקב מחט סדקית • דהיינו שחט שחזפרין בה סדקי בגלים שהוא דק ביותר • והוסיפו לזיי ורנא ורב אשי למעט חכמת עלמן לגבי הראשונים צין בגמרא צין בקברא צין בזבירה • וא"כ יותר נכון לוטר שלא חילקו האמוראים על התנאים מפני שהכירו שהיו גדולים מהם בכל הבחינות • ודלא כמו שכתב הכ"מ שקבלו על עלמם שלא לחלוק :
- נ"ג א"הח** אם כן לפי דעתך כל מה שהדורות היו מופלגים מחכמי הקבלה • תורה היתה מתמעטת והולכת :
- נ"ד א"הב** אין ספק משה שהם העידו על עלמם ?

נ"ד א"הח

נ"ד א"הח והלא מלאנו ראינו שאנני עצמו פ' מוי שוחו דף כ' דע"א ובפ' פדרי
 מעניות אלו דף כ"ד סע"א אומר שהוא ונני דורו שהיו בדור
 החמישי של האמוראים היו יותר חכמים מרבי יהודה שהיה בדור השלישי
 שהרי בימי רבי יהודה רוב לימודם לא היה אלא בנזיקין • וזימי אנני היו
 לומדין כל הסיתא פדרי • עוד רבי יהודה כשהיה מעין במסכת עוקלין היה
 אומר שהיה רואה בה קושיות עלומות ואנני היה קורא בה י"ג פנים • ועוד
 ק"ל הלכה כנתראי א"כ אינו כללודאי שהראשונים היו גדולים מהאחרונים
 כי לא כל הדורות ולא כל הדעות שוין :

נ"ה א"הב כך הדין כותן • אבל לא תכחד ממני שקשיא דידיה אדידיה
 לאנני • שהרי בנרכות הגדיל עצמו על רבי יהודה שהיה
 קדמון ממנו • ובעירובין השפיל עצמו עד עפר לגבי הראשונים :
נ"ו א"הח אעפ"כ לא קשיא • לפי שיש לומר שמה שהשפיל עצמו הוא
 מה שהיה הוא באמת • ומה שהגדיל עצמו הוא על דרך
 המשל הידוע שנגס רוכב על ענק רואה יותר ממה שרואה הענק אע"פי
 שהנגס הוא כנמלה לגבי הענק • והיינו שעמא נפי דהלכה כנתראי :
נ"ז א"הב זוהי תשובה הגונה לפי השיקרי' שהלצת אבל קשה לי צמאד
 מאד להאמין שכל עוד שהעולם מתיישן והולך דעתן של
 בני אדם ג"כ מתמעט והולך • וזהו דבר שאין הדעת סובלתו והניסיון
 מכחישו שהדי עינינו הרואות שנתכמי אומות העולם טובה לפורקן של
 אחרונים מברקן של ראשונים :

נ"ח א"הח מיעוט הלב שאמרו על עצמם האחרונים אינו ממיעוט
 השכל אלא מרוב הנרות והגזרות והערדות אבל המקובלים
 יפרשו להפך ואין לי עסק עכשיו בנסתרות :

נ"ט א"הב נכנסו דבריך באנני • כי דברי טעם הן • אמנם אם לא
 יאמינו לך המכחישים ולא ישמעו לקול טענותיך מה תאמר
 נפסק • האם תשיב ידך מבלע פסילי סכלותם :

ס' א"הח בכל זאת לא שב אפי' ועוד ידי נטויה עליהם בטענה אשר לא
 יוכלו להמלט ממנה :

ס"א א"הב הודיעני נא את דרכיך :
ס"ב א"הח אומר אני שבהכרח חייבים הם לשמוע בקול דברי חז"ל ובכן
 אני שואל מאתם • אם א' מהם מצא עוגה בפסח ספק
 חמץ ספק מצה • וכו' חתיכה ספק שומן ספק חלב אם יאכלנה או לא ?

ס"ג א"הב מסתברא שלא יאכל אחת מהן משום דאיכא ספק כרת :
ס"ד א"הח ואם אדם נמצא בדד בין הגוים או במדבר זהו מקופק אם
 יום פלוני יום הכפורים • מה יעשה יאכל זיעשה מלאכה
 ביום שיש לו בו ספק או לא ?

ס"ה א"הב אם בעל נפש הוא יערה למות נפשו ולא יאכל ולא יעשה
 מלאכה משום ספק כרת :
ס"ו א"הח א"כ לפי דבריך אפילו המכחיש בדברי חז"ל יעשה כך :

ויבות שלישי

נראה לי ספק ראוי לו לעשות :

פ"ז א"הב

אם כן על כרחן הם טאמינים מה שאמרו חז"ל בכמה דוכתי
ספקא דאורייתא לחומרא :

פ"ח א"הח

בוחיך ולא מטעמך * איכהו נסי אית להו האי כללא אבל
לא מפני שהז"ל אמרזבו אלא מפני שהקברא נוסתא שראוי
לילך בספק לחומרא :

פ"ט א"הב

מאחר שמודים בכלל לא איכפת לי אם עודים בו מפני חז"ל
או מפני שיקול הדעת :

פ"א א"הח

פ"א א"הב ומה לזה עם עניננו ?

הכתוב אומר דברים י"ז והאיש אשר יעשה בזדון לבנה שמע
אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלהיך או אל השופט

פ"ב א"הב

פ"ג א"הח

נעת האיש ההוא * נמנא שהעובר על דברי חכמים חייב מיתה במגלה
עריות * כשופך דמים * בעובד עבודה זרה * וכמחלל שבת * והנה הש"ית
צונו שלא נעשה מלאכה ביום שבת קדש ולא פירוש לנו מה היא מלאכה *
וצאו חז"ל ופירשו שתחת סוג מלאכה נכללו האבות והתולדות ושחייבין
סקילה על התולדה לבדה כמו שחייבין על האב לבדו * ואין הפרש ביניהם
אלא לענין שוגג כמו שפירשתי (ויבואו ב' סימון א') ובודאי שהמכחיש אינו
יכול לטעון דרי שח"ל צדו מלבס התולדות אלא טוען ששא דהוה ליה
ספק * והספק הזה הוא דאורייתא * ועתה אשאל מאת המכחיש כיון
שחמץ במסח * ומלכ * ואכילה ומלאכה צ"הכ הם במיתה * והעובר על
דברי חכמים ג"כ הוא במיתה * למה בחמץ * ומלכ * ויה"כ אזיל לחומרא *
ובספק של חכמים אזיל לקולא ?

פ"ג א"הב

הניחא אי קבירא להו ספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא *
אבל אי סברי שהתורה לא דברה בספקות יאמרו שילכו
בספק לקולא * ואז לא הקשית כלום * ואל תקניטני לומר שכבר הודית
שלא יאכלו הספק שלא אמרתי אלא באומד הדעת מה שראוי לעשות *
לא שאני יודע פנירור מה שיעשו אם יבוא לידם אחד מהספקות האלו :

פ"ד א"הח

כתיב ויקרא ה' ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצוות
ה' אשר לא תעשינה זלא ידע ואשם ונשא עונו והביא איל
תמים מן הלאן וגו' * הרי שהכתוב מעיד עליו שלא ידע * ובכך ק"ו הוא
דהשתא ומה מי שנתבון לאכול שומן ועלה בידו חלב כתיב ציה ואשם ונשא
עונו * מי שהוא מסופק אם מה שיש לפניו הוא שומן או חלב ואכלו לא
כל שכן שחטא ? אם כן ספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא * והדרא
קושיא לדוכתיה * שאם בספק חמץ או חלב או יה"כ כל אוכליו יאשמו
אפילו לדידהו * למה לא יהי' כך בעובר על דברי חז"ל * ועוד כתיב
במזיר זכי ימות טה עליו בפתע פתאם וגו' וכפר עליו מאשר חטא על הנפש :

פ"ה א"הב

זהו ק"ו שאין עליו תשובה * ואתי כרס"י ותוספות והרש"ב
והר"א והר"ן דסברי שהוא מדאורייתא :

פ"ו א"הח

מונעת אני שאין להם להשיב על המקרא הזה לפי שאם
יאמרו

יאמרו שאינם יודעים שתולדות מלאכות אסורות • גם אנחנו נאמר
שאינם יכולין להוכיח שמותרת וכיון שכן נמלאו נכשלין בקסקא דאורייתא
ומכח הפסוק הוא לחומרא • ויש להם ליזהר בהן כמונו :

ע"ז א"הב ישיבו שהדין עמך צמי שלבו נוקפו • אבל כיון שאין לבם
נוקסם לא הוי ספק לגבי דידהו :

ע"ח א"הח אינו תלוי במה שלבם נוקפם אלא בדבר עצמו אם יש בו
כד ספק או לא :

ע"ט א"הב איכה נדע אם יש בו כד ספק שהרי בתולדו אנו אומרים
שודאי אסורות • והם אומרים שודאי מותרות :

פ' א"הח הפנרא תוכיח צראיות עלומות :
כיצד תמלא ראייה לדבריך ?

פ"א א"ה"כ אם נמלא דבר שאינו לא מלאכה ולא תולדה ולדידהו נמי
אסור :

פ"ג א"הח אם נמלא כזה הדין עמך :
פ"ד א"הח הרי הקנין והמכירה שאינן לא זה ולא זה ואע"פ כהם
נוהגין בהן איסור כמונו ?

פ"ה א"הב ואיך תוכיח מאלו לתולדות ?
פ"ו א"הח מק"ו דהשתא ומה קנין ומכירה שאינן לא תולדה ולא מלאכה
נאסרו ע"פי ה' ככתוב בנחמיה (טי"ו ויכוח א' סו' י"ד)

תולדה שכל א' וא' היא מעין מלאכה לא כל שכן • ונוסף על זה שאין א' בכל
רצבות אלפי ישראל שלא יאמין בלי פקפוק וערעור שהתולדות אסורות
כמלאכות עצמן והסבמה כללית כזאת ראויה לשום ספק בלב האריה • אלא
שהם הולכים אחרי שרירות לבם ואינם דולפים להעמיק הדברים לידע
האמת על צוריו :

פ"ז א"הב צרוך אתה לה' אשר פתחת מוסרי הסכלות מעל צוארי •
והארת עיני ועיני בני עמי צאור אמת תורה שנעל פה •

אל אלהי הרומות ישביע בנחמיות נפסך ויעניקה מטובו הגדול בע"הו
ונעולם הבא :

פ"ח א"הח צרוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם אשר זיכני
לצרף וללבן אמתת חורתו הקדושה והטהורה ולהניח

עלבון נפסך היקרה ונפש בני עמך הישרים והתמימים • הוא ברמיויתן
את אויביך הקמים עליך נגפיש לפניך וידבר עמיס תחתך ותנשא מלכותך :

פ"ט א"הב הנה הוכחת נאמנה בטוב שעם זדעת אמתת חז"ל ונכן אפרי
הדברים והאמת האלה המתיישבים על לב כל בעל שכל

וסנרא אין מענה נפי המכחישים להטיח דברים כלפי מעלת חז"ל • אך
עדין ימלאו מקום לערעה על המלות שאנו קורין מלות דרבנן • ולכן ספרה
נא לי במה הן ועל איזו מהן טברכין :

צ' א"הח מספרן עשר ואלו הן • מנלה • חנוכה • נר שבת וי"ט •
הלל • עירובין • נטילת ידים • יום טוב שני של גליות •

שבעת

ויכוח שלישי

שנעת ימי המשחה • שנעת ימי אכלות • וד' תעניות • וכולן טעונות
ברכה חוץ טאכלות וד' תעניות :

צ"א א"הב והא באכלות איכא דיין האמת ובר' תעניות שלית לבור
קובע ברכה לעצמו בין גואל לרופא :

צ"ב א"הח דיין האמת היא ברכת ההודאה • וענוה היא תפלה :

צ"ג א"הב ניחא באלו • אבל מה תאמר כשאנו מברכין ולונו על

מקרא מגלה • לגמור את ההלל • להדליק נר של חנוכה •

וה' לא נזהר ? ואל תשיבני מה שתירלו • מנשמתו ד' י"ט ויהיכן לונו ? מלא

חסור • דזה שייך דוקא בפירוש הטלות כגון לומר שפרי עץ הדר הוא

אתרוג ולא דבר אחר • אבל לא שחז"ל יחדשו דין ויקראוהו מלוח

ויכריחונו לומר ולונו משום לאו דלא הקיב :

צ"ד א"הח דע אדוני המלך כי לא שלבם תקנו הו"ל לומר ולונו במלות

דרבנן • אלא בדבר ה' ובמלותו • ולא עוד אלא בכל מה

שתקנו וגזרו שחו לבס להתנהג בתורה וכמלוח • והיינו דקאמרי בכמה

דופתי כל מאן דתקון רבנן בעין דאורייתא תקון :

צ"ה א"הב הבא ראייה לדפריך והפטור :

צ"ו א"הח בשני פנים יודה וישפט האדם לש"ית על הטובות שעשה

עמו • או ע"י קרבן או על ידי דברים • כח נתן הודאה

לק"נה כשילא מן התיבה ע"י קרבן שנאמר בראשית ק' ויבן נח מזבח לה'

ויקח מפל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור ויעל עולות צמזבח •

אזרם כשאל' הש"ית שם י"ג לזרעך אתה את הארץ הזאת כתיב ויבן

שם מזבח לה' הנראה אליו • ביעקב כתיב שם ז"ג ויבא יעקב שלם

ויבב שם מזבח • ובפירוש אמר לו הש"ית קום עלה בית אל ושם שם

ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בצרחך מפני עשו אחיך • והוא אמר

לבניו שם ז"ה ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אותי

ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי • הרי כאן בפירוש שהקרבנות

היו לתת שבת והודאה לש"ית • מצינו ג"כ הודאה בדברים שאלכני לדק

אמר שם יד וברוך אל עליון אשר מגן לריך בידך • פשטרה ילחק הבאר

הג' קרא שמה רחובות שם כן ויאמר כי עתה הרמיז ה' לנו ופרינו בארץ •

לאה כשילדה את יהודה אמרה שמות כט הפעם אודה את ה' • ביציאת

מצרים שם ט"ו אז ישיר משה ובני ישראל • יתרו אמר שם י"ח ברוך ה'

אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה • דוד רינהו להק"נה בשירות

ותשחות פנראה בפטר תהילים • והוא הורנו במזמור ק"ז הודאה ד' ז"ה

שארבעה לריפין להודות יורדי הים • הולכי מדברות • ומי שהיה מולה

ונתהפא • ומבוס בבית האסורים • ומה לי חבוש • ומה לי מפרש בים •

ומה לי מי שפולל מאויביו המבקשים את נפשו • ומה לי יחיד ומה לי

רבים • ועל הכל הק"נה רועה ומלווה שכיתן לו שבת והודאה על

הטובות שעושה שאל' שמות י"ג והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור

זה עשה ה' לי בלאתי מצרים וכתיב דברים ק' ואכלת ושבעת וברכת את

ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך וכתוב ויחיה ל' בסכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו' • מכל הפסוקים והמעשים והמנוחות הללו נראה בבירור שהש"ת רולה ומנוחה שנשבת לשמו הגדול על כל הניסים והנפלאות והעצבות והחסדים שעשה עמנו • ובפן חייבים לנו להללו בחגים ונמועדים והיה לנו לתת בפנינו שיר חדש תהלה לאלהינו • אמנם כיון שיש לנו שירות ותשבחות דה"עם שאמרן ברוח הקדש הלוא טוב לנו להלל ולשבח להק"ו בשרים שערבו לפניו ית' • בין מלך השירים עלמון בין מלך המסורת • ובכן אנו גומריין את ההלל במועדי ה' ומברכין וזונו לפי שאע"פ שלא זוכו שנאמר אלה הדברים בדוקא • זוכו דרך כלל שגודה ונשבת לשמו הגדול והקדוש • וחכמי וגדולי ישראל בחרו להם שירי דוד מהטעם שאמרתיו • וכיון שמונות הש"ת היא שישבתו ויודו לשמו שפיר שייך למימר בהלל וזוכו משום יודו לה' הסוד וגו' אע"פ שאנו קורין ההלל טובה דרצון וכן יש לומר וזוכו על מקרא מגלה בלי פקפוק משום דכיון דקריאתה פיינו הלילא דפיינו זכרון הנס שעשה עמנו להגילנו מיד המן • אע"פ שלא זוכו בפרט שנקרא מגלת אסתר • זוכו דרך כלל כמו שהזכרתי משום יודו לה' חסדו • וכן יכולין אנו לומר וזוכו בפר של חנוכה כיון שהיא לזכרון נס של פך ששמן הטהור שלא היה בו שמן אלא ליום א' והדליקו בו ח' ימים • וכן בשר של שבת וי"ט • דבשבת כתיב וישיה פ"א וקראת לשבת עונג ואין עונג לישה בחשך בעולמים לא ראו אור • וכי"ט כאלו דברים וישמחת בחגך ואין שמחה בלא אור • כמלא שאע"פ שלא נלעונו בהדיא להדליק נר של שבת וי"ט • כיון שנלעונו על עונג שבת ועל שמחת י"ט נלעונו על כל דבר המענג והמשמח • ואין עונג ואין שמחה בלא אור • מה ששייך לי"ט שני של גלויות הלא הוא מתורץ (בויפוס חנוכי •) בארבע העניות ליכא קושיא • ראשונה שענו ליכא בה וזוכו ואינו אלא בקשה ותפלה • ושוד שהש"ת הסכים על ידם שנא' ופדיתם כה אמר ה' לצאוח לוס הרביעי וזוס החמישי וזוס השביעי וזוס העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים • צו' ימי אבלות ליכא וזוכו ובן בחופה ליכא אלא וזוכו על העריות • ובן כהנא • ושאר ברכות הן ברכות השבת :

ל"ז א"חב איתא בפ"ב דעירובין י"ג כ"א פ"ג ששלמה תקן עירובין ונעילת ידים • ובשלמא על נעילת ידים בין לתפלה בין לאכילה בין אחר פנות הגוף ניחא • וכל בעל שכל יודה להז"ל במה שאמרן והתקדשת שרריך שגוף כל בן ישראל יהיה נקי להזכיר שמו ומברך הגדול והקדוש • ושפיר שייך בה וזוכו • אבל על העירובין בין של שבת בין של תבשילין ירמינו פה יאריכו לשון ויאמרו שמו"ל תלו עלמון באילן גדול שלא ליחן פתחון פה למכתישים • ואע"פ שאנו חייך בברך וזוכו לה' לא לזוכו ל"ח א"חח והן לו יהיה פדברי המכתישים שזמן פרבה אחר שלמה נתקן העירובין אוכיח ואערכה לפנייהם שדדון ומשפט יפולין לנו לומר וזוכו קברי כתוב בפרק ל' איש כי ידור פדה לה' או השבע שבושע ללפור

ויכוח שלישי

לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה • הגע עצמך
שאיך ישראל נדר לחת סך קנוב לנדקה או להתענות ביום פלוני • חו
כיוצא בזה • היה יכול לומר ולונו אחר שקיים נדרו • ואם ישאלך בנד
מחר לאמר מה זאת והיכן לונו ? אף אתה תשיב אמריו לו מלא יחל דברו •
והנה כל בני ישראל קבלו על נפשם ועל זרעם מימי שלמה המלך ע"ה
או מימי איזה סנהדרין אחריו שלא לנאת בשבת חוץ לעיר אלא אלפים
אמה לכל רוח ואם ילטרך אדם לילך לאיזו סנה עד ארבעת אלפים אמה
יערב • דהיינו שילך מע"ש קרוב לסיף אלפים אמה ויניח שם מזון ב'
סעודות לרוח שרובה לילך בו • א"ת ה' עירובי מחוץ סי' ת"א סעי' ה' וזהו
לומר אני שמתי עירובי לסוף אלפים אמה והוי כאילו שם הוא מקום
שביתתי ומשום ואילך יש לי רשות לילך אלפים אמה • ונקרא עירוב לפי
שהוא מערב האלפים אמה שהיו לו לרוח מזרח ד"מ עם האלפים שהיו לו
לנד מערב וכיון שקבלנו עלינו שלא לילך בשבת יותר מאלפים אמה אלא
על ידי עירוב לכבוד שבת • נמצא שזו מצוה עלינו וכשעירבנו קיימנו לא
יחל דברו הילכך שייך שפיר לומר ולונו • וא"ת ולמה כל אחד ואחד אינו
טורך כשקיים נדרו ? י"ל לפי שאין מתקנין ברכה לדבר שאפשר שלא
יארע • שהרי אפשר שלא ידור לעולם :

נ"ט א"הב דנריך רזויים ומתקבלים אל הסברא • ואני רואה דהיינו
טעמא שאומרים ולונו בין על עירובי תחומין בין על עירובי
חצרות וסתופי מבואות • דכל מגמת רז"ל לא היתה אלא להגדיל כבוד
שבת ולהכיל נפשות עם ישראל אשר לא תמותנה • אך טה נאמר על
עירובי תבשילין אשר לא נמצא רמז מהם בתורה ?

ק' א"הח לא אדוני כי יש אומרים שהוא מדאורייתא מדכתיב שמו' י"ו
והבינו את אשר יביאו • אבל לפי' תימא שהוא מדרבנן
שייך ביה ולונו • והטעם הוא שהכתוב אומר שמו' י"ז אך אשר יאכל לכל
נפש הוא לבדו יעשה לכם • ובודאי שזהו דוקא לצורך יום טוב • אבל שלא
לצורך יום טוב ליכא מאן דפליג דאסור • דחול מכין לשבת • וחול מכין
לי"ט • וי"ט נמי מכין לשבת • אבל חז"ל אסרו בלי עירוב שמו' יבשלו מי"ט
לחול • ועכשיו ישאו ק"ו בעלמס ויאמרו • ומה מי"ט לשבת אין מבשלין •
מי"ט לחול לא כ"ש ? והעירוב הוא לומר כבר התחלתי לבשל ביום חול
לשבת בזה העירוב • ואז אע"פי שמבשל לכתחלה בי"ט שהוא ע"ש לשבת
הוי כמי שגומא לבשל התבשיל שהתחיל מערב יום טוב וזה בתקן לכבוד
י"ט המוקדש כדי שלא יזלזלו בו • וכל ישראל קבלו עליהם שלא לבשל בלי
עירוב • נמצא העובר על זה עובר על לא יחל דברו • ובכן שייך לומר ולונו :

ק"א א"הב אם כן אין לנו צריכין לדרשת לא תסור ?
ק"ב א"הח דרשת לא תסור היא דרך כלל • אבל אני פרשתי דרך פרט •
טפני שאני יודע שהמכתישים מערערין מאד על מצות דרבנן
כשיש בהן ולונו :

ק"ג א"הב האם היה כח זרשות ציד הראשונים להכריח לדורות
הבאים

ויכוח שלישי

כח

הנאיים לקבל עליהם החומרות שנתרלו הם זהנה ?

ק"ד א"הח

אין ספק בזה שיש לאל ידם :

ק"ה א"הב

מהיכן הוכיח זה מן המקרא ?

ק"ו א"הח

משה רבינו אמר ^{דברים כ"ט} ולא איתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו

עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום • הרי שיש כח ביד דורות הראשונים לשענד לאחרונים :

ק"ז א"הב

אין משם ראיה • לפי שמה שעשה משה מפי הגבורה עשה :

ק"ח א"הח

זה לא נעשה הגבועני' שלא מפי הגבורה נהיתה השנועה

שכ' יהושע ט' ואת פי ה' לא שאלו • ואע"פ כנענסו האחרונים

על שעברו על שבועת הראשונים שכ' שמואל ב' כ"א ויהי רעב בימי דוד שלש

שנים שנה אחרי שנה ויבקש דוד את פני ה' ויאמר ה' אל שאל ואל בית

הדמים על אשר המית את הגבוענים • ולשכך חמת ה' הולרכו להמית

שבעה יולאי ירך שאלו • הרי שהק"ב נקם נקמת הגבוענים מאת שאלו

ומה גם אחרי מותו על מה שקבלו ת' שנים לפניו :

ק"ט א"הב

איכא לסיפרך מה לשאלו שכך עבר על שבועה שקבלו עליהם

כל ישראל • ואם תקח כל ישראל בכלל היינו ישראל שבימי

יהושע • היינו ישראל שבימי שאלו • והיינו ישראל שבימינו • ואיכא חילול

ה' גדול לעיני הגבוענים לעבור על שבועת יהושע אע"פ שלא יהיו חייבין

בה אלא בדורו בלבד • תאמר במקום דליכא חילול ה' ולא שבועה אלא קבלה

בעלמא • דודאי אין הראשונים מחייבין את האחרונים ?

ק"י א"הח

והרי ימי הפורים שלא היתה שם שבועה אלא קבלה בעלמא •

ואע"פ הראשונים חייבו את האחרונים שגא' אמר ט' ק"טו

זקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות

עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה זשנה זהימים

האלה מזכרים ונעשים בכל דוד ודוד וגו' וכתיב לקיים את ימי הפורים

האלה בזמניהם וגו' וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הלומות

זועקתם : והנה ארבע נומות לא נלעוו מהש"ת אלא ישראל קבלום עליהם

זהק"ב רלה בהם • בדכתיב ויהי ט' כה אמר ה' נבאות לום הרביעי ולום

החמישי וגו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים • הרי

שהפורים והלומות שיש כח ביד דורות הראשונים להכריח לאחרונים

שיקבלו גזרתם לזו הסכמתם :

ק"יא א"הב

אחרי הטענות האלה אין להרהר על מה שתקנו לומר

ולונו • על מצות דרבנן :

ק"יב א"הח

הגידה לי אם יש עוד הערות וקושיות למכחישים נגד

חז"ל :

ק"יג א"הב

הטה אונך ושמע • אני מאמין באמונה שלימה במצות

שופר נאמרה למושה בסיני ונרמזה בתורה במה דכתיב

^{דברים כ"ט} יום תרועה יהיה לכם • אמנם מזה הטעם עצמו איני רואה

התנללות

ויכוח שלישי

התגלות לחז"ל כמה שאסרו לחקוע כשחל בשבת • וכן ליטול לולב צי"ע
 א' של חג הסוכות • כיון שלפי דבריהם יום א' במדינה בלבד הוא
 מדאורייתא ושאר כל הימים מתקנת רבן יוחנן בן זכאי • כדתנן פ"ד
 דר"ה חשנה ג' ופ"ג לסוכה חשנה ו"ג בראשונה היה הלולב ניטל במקדש ז'
 (דדרשינן לפני ה' אלהיכם שבעת ימים •) ובמדינה יום א' [ולא בגבולין
 ז' ימים • וירושלם יש לה דין גבולין לענין זה] משארב צ"ה התקין
 רי"בז שיהא לולב ניטל במדינה ז' זכר למקדש • איך בעלו אם כן מלוא
 דאורייתא בגבולין כשחל ראש השנה וסוכת בשבת ?

קי"ד א"הח מהפעם עלמו שביטלו לום יום הכיפורים לחולה שרריך
 לחכול :

קט"ו א"הב מי יאמין לשמועהך ! מה לר"ה וסוכות עם יום הכיפורים ?
 קי"ו א"הח כולי עלמא לא פליגי דחולה שרריך לאכול מאכילין אותו

ביה"כ • מפני שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש •
 וכן מי שמתו לו שני אחים מחמת מילה אין מלין אותו • ואע"ג דיה"כ
 זמילה בכרת • ואע"פ שלא מנינו בתורה שיפטור לחולה מעינוי י"כ ולא
 למי שמתו אחיו מחמת מילה מלמול • אלא שדרשוהו חז"ל מוחי בהם • לא
 יראה ולא ימלא עב"ז איש אשר רוח בו שיכחיש זה • והנה גלוי וידוע לכל
 יודע ספר כמה וכמה רבנות אלפי ישראל היו בזמן בית שני • ואחר חרבנו
 כמה מאות שנים בארץ ובה"ל אשר לא יאמן כי יסופר • שהרי אסרו צפ'
 תמיד כשחט' דף ס"ד ע"ג פעם א' בקש אגריפס המלך ליתן עיניו באוכלוסי
 ישראל • א"ל לכ"ג תן עיניך בפסחים • נעל כוליה סכל א' ואחד זנמלאו
 ס' רבוא כליות בפלים כיוצאי מצרים • חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה •
 ואין לך כל פסח ופסח שלא נסנו עליו יותר מעשרה בני אדם ע"כ •
 ולפי חשבון זה הם י"ב פעמים עשר מאה אלף דהיינו בלעז י"ב חיליאז"ניש •
 וזהו יכול ואפשר • אבל מ"ש בפ' הניזקין דף כ"ז ס' רבוא עיירות היו לו
 בינאי המלך וכל א' זא' היו בה כיוצאי מצרים • חוץ מג' שהיו בהן בפלים
 כיוצאי מצרים • גוזמא • כי הא דאמרו ברפ"ב דתמיד דברו חכמים לשון
 הבאי • דאל"תה ס' רבוא עיירות כל א' מחזקת ס' רבוא בני אדם בקושי
 תחזיק אותן א"י ולא תשאר פרסה של קרקע לחרוש ולזרוע • אלא ודאי
 גוזמא • וכן הא דאמרו סס סס ע"ג שאדר"יאנוס הרג בחלכסנדריאה ס'
 רבוא על ס' רבוא כיוצאי מצרים גוזמא • אבל אין ספק שיבודה וישראל
 רבים כחול שעל שפת הים • והנה אליגה נא לפניך דברי אגריפס המלך
 אל הקיסר קא"יו • והיינו שהרשע הזה עלה בדעתו שישתחו לו כל מלכים
 וכל גוים יעבדוהו כאלוה • ולכן לזה שישימו ללם דמות תבניתו בכל בתי
 ע"ז של אומות העולם • ובכל בתי כנסיות של כל ישראל הנפונים בארבע
 כנסות הארץ ובבית המקדש • ואגריפס המלך כתב לו אגרת תחנונים
 להשיב את מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים • ואלה קצת דבריה
 לעניננו :

לזכות בעור הקדושה אשר הוא חולתו שנינו ופול להגוד אל מעלתך שהוא מטרופולין

לא זכר אל חלופה אחת של יהודים • אלא למדינות רבות לסבת החושבים אשר זלאו חוננה
 להאחו בחוכן • אם קרובות לה כולדות השכנות זכרים אלה יסור"א החלק חוננה הנקרא
 ע"לו וזאת תמונה • או הולדות הרחוקות פאמפ"לואה זלו"נאה ורבים וחלקי האס"יאה
 על בועי"כואה ונבולות פונ"טו • וכן באז"רופא השיב"לואה הזואינ"יאה הזק"דואה אוטו"ליאה
 אט"וקא קור"יכטו וזכר ערו הפול"ופוכיו • ולא זל כות היבשה לבדן זלאו יהודים • כי גם
 בזוה הראשיים בוגרופ"זטו נופ"ר וקאל"דיאה • ואניח מהזכור הזואינ"יאה זעבר לזכר פרס
 אטר לבד זחלקים זעט ט שהם זככל וזתר זחזופ • הנה כל עיר זזכר זכל חלקה טובה ויהודים
 זשכנו בה • עכ"ד : וזאת מחבמי הזולרים הפריו על המדה • שכתב שהיו
 בארץ ישראל בזמן בית שני ששים ושש פעמים עשר מאה אלף דהיינו ס"ו
 מיליא"וניש ור"ס אלף • וכתב כך מפני שמנא ביוסיפון לרומיים שזכפר
 א' זגליל היו ט"ו אלף נפשות • ומדמה שזה הסך עלמו היו זכל כפר
 זכפר • זלכל עיר מוקפת חומה נותן כ' אלף • זלכל שזט ושזט ס' עיירות
 מוקפות חומה שהם חמשה מיליא"וניש ות"ק אלף נפשות זאם תרבה
 אותם זמספר י"ז יעלו לסך הנ"ל של ס"ו מיליא"וניש ור"ס אלף :

זורה דבר שאין לו שחר • כי בבית שני לא היו אלא ז' שבטים וחצי וכהנים
 וכוים • זאם היו שם קלת משאר שבטים היו בטלים זמיעוטן • ועוד
 שלא כל המקומות שוין • שאפילו תימא שזכפר א' היו ט"ו אלף אינו מזכרת
 גם כן שזשאר כפרים ועיירות של המדינה יהיה יישוב לערך אותו הכפר •
 זאפילו תימא שמדינת גליל תהיה מיושנת הרבה לא משני זה תהיה מדינת
 יהודה כל כך מיושנת כמוה • ויהימה כולי עלמא לא פליגי שמספר עם
 בני ישראל היה רב ועלום דבר שלא ישוער ולא יסופר בין בארץ בין בח"ל •
 זרובא דרובא היו זבהרת זעלי קחורה זשלאכה בדרך כל הארץ • לפי
 שבהרת היו זיניהם הכרים זכורמים חרשי ברזל ועלים זנאי חייטים
 ספרים זכוכסיה זכו זוכי איתא בשלהי ר"ה דרבן גמליאל פוטר עם שזשדו'
 מזפנות ר"ה וי"ה מפני שס"ל שבעיר מזליאן ידי חובתן • זכן אע"פי שאמרו
 עם שאמורי הכהנים אינן זכלל הזרבה • עם שזשדות הוא זכלל הזרבה •
 זמנא שרוב עם בני ישראל היו עמי הארץ • זמיעוטא דמיעוטא היו חכמים •
 זביון שרובא היו ע"ה ממילא לא היו זקיאין בזקדוק מצות • זלכן כשחל
 ר"ה זסכות זשזת ינך חלל זקי עם השופר או עם הלולב כדי שיתקע או
 זברך לו או כדי ללמוד נעילתו או זרכתו ויוליכנו ד' אמות זר"ה ויבא לידי
 איסור שקילה • זאף אם יתרו זו לא ישמע לקול זוריו כי אמר שאינו רולה
 לנטל המנוה :

קי"ז א"הב ולמה לא יטה אזנו למלמדיו • אטו זרשיעי עסקינן ?
קי"ח א"הח ח"ו אלא זחסיד שוטה • זהילך מעשה שהיה • פ זז זורר
 97 כ"ו הנהו קבוראי דקבור נפשא זי"ט ראשון של עצרת
 שמתינהו רב פפא זפסלינהו לעדות • זאכשרינהו רב הונא זריה דרב
 זבושע • א"ל רב פפא זהא רשעים זינהו ? קברי מצוה קעבדי • זהא קא
 משמתינן להו ? קברי כפרה קעבדי לן רבנן • זכתב רש"י ז'ל זפסלינהו
 לעדות • דמשום שזר עמון עזברים על דת זה"ל זרשע דחמס : זהא
 משמתינן להו • על הראשונה זחזרין זסונין זעבירה • קברי האי דשמתינן
 משום כפרה הוא על שזברנו ולא משום שנהדר בן אלא מזתר לחלל י"ע משום

2010 Ministerio de Cultura

ויכוח שלישי

המלכות ונשב בנידוי נושם כפרה • והכי מסק בט"ח ה' עדות ס' ז"ד וזרפ"ב
 דדמאי גרסינן הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן
 ושאלו בשבת יאכל על פיו דאימת שבת עליו שמתירח לשקר בשבת יותר
 שבחול • והוא לשון הירושלמי שם • הרי בטמ פירות מוטעות ומזוייפות
 היו בלב המון העם • והנה בחיינו ובימינו מעשים בכל יום מכמה וכמה
 שעושים מן העיקר עפל • ומן הטפל עיקר • ומחמירין בקל • ומקילין
 בחמור לפי שיש בכל מקום ובכל זמן עמי הארץ שאין תירוץ לקושיותיהם •
 ולא ישמעו לקול מנחשים • וכגון אלו יהיו מוליכין לולב ושופר זר"ה • והיו
 עוברים על איסור סקילה • היש פיקוח נפש גדול מזה?

ק"ט א"הב • וכי מפני הסכלים והטפשי' נבעל מצות שופר ולולב מישראל?

ק"כ א"הח לא היה אפשר באופן אחר:

קכ"א א"הב לריך שמתן טעם לדבריו:

קכ"ב א"הח הטעם הוא מפני שאין בכל העולם מי שיודע אישתי

ראש השנה • אלא ירושלים ותחומה • ואין מי שיודע אישתי

מג הסוכות אלא המקומות שהם קרובים מהלך עשרה ימים לירושלים •

הילכך אם ב"ד היו מתירין ליטול שופר ולולב לרחוקים בשבת שהוא להם

שלשים לאלול • או בע"ז שלהם שהוא לירושלים י"ד • אפשר שלא קדשוהו

ב"ד בירושלים ונמלא הנוטל בו שופר ומוליכו ד' אמות זר"ה עושה שתיים

דעות שתוקע שופר בשבת ביום שאינו ר"ה בלי תועלת ומטלטל מר"ה לר"ה

בלי ריח מצוה וכן בלולב • וא"כ לא היו יכולין להתיר שופר ולולב לרחוקים •

ד"פ לולב וערבה וצירושלמי דפ"ד זר"ה וזויקרא רבה (סוף פרשה כ"ט)

בפירוש ארש"זי ידחה במקדש שהן יודעין זמנו של חדש ואל ידחה בגבולין

שאין יודעין זמנו של חדש • דאר"שבי דבריו כ"ט יום תרועה יהיה לכם

ועשיתם אשה • מקום שהקרבת קרבין:

קכ"ג א"הב הדין עמך • ואני רואה עומק חכמת מז"ל בזה ובכן יסבר

פי דוברי קרה שמערערים עליהם ואומרים למה אסרו

לנו שופר ולולב בשבת • אבל עדין יש לי קושיא עלושה עליך שהרי עדין לא

יצאת ידי חובתך • כי אין להשוות בשום פנים חולה זי"ה עם עם הארץ

זר"ה וסכות • מפני שהחולה לריך שיהיה בו סכנה • ושימוש שיסחכן יותר

או שימות • ונהאי איתחזק ביה ריעותא • שהרי הוא חולה בפועל • וקרוב

לודאי הוא שיבא לידי סכנה עלושה מחמת הזום • אבל בעם הארץ אינו כך

לפי שאפשר שיבוא לידי איסור סקילה • ואפשר שלא יבוא • שהרי אפשר

שישאל לחכם ויודיע לו שאין לתקוע ולא ליטול לולב בשבת • או אפשר שימלא

סכנו הקרוב אל ביתו בקי וילמדנו ולא יבוא לידי מכשול • וא"כ אין מקום

למה שאמרת שכשם שעוברים על עונש כרת משום פיקוח נפש במילה וזיה"כ •

כך מבעלין ע"ע של שופר ולולב משום פיקוח נפש דעם הארץ •

קכ"ד א"הח והרי ערל שמתו אחיו מחמת מילה דלא איתחזק ביה

ריעותא אלא מחמת אחיו שהן גופין מוחלקין • ואע"פ

פטור מן המילה שהיא בכרת • הכא נמי נפטרינהו ממלות עשה שהוא דבר

סוללי

סולליי ולא מעשיי • דהיינו שאינו עושה מה שנוה' ה' • אבל אינו עושה נגד מצותו כחולה האוכל צי"ה :

קכ"ה א"הב שפיר קאמרת דאיכא לדמויי עם הארץ לערל שמחו אחיו שחמת טילה • אבל לעולם אימא לך דליכא לדמויינהו לחולה דהתם איתחזק ריעותא בחולי • הכא מי איתחזק ריעותא בהולאה מרשות לרשות :

קכ"ו א"הח אפילו הכי איכא לדמויינהו לחולה דמה לי איתחזק ריעותא בניף • מה לי איתחזק ריעותא בשכל ומה לי סכנה הבאה שחמת חסרון הבריאות • ומה לי הבאה מחמת חסרון הדעת • כיון שזו וזו מביאין לידי מיתה ועוד מה לנו להתגולל ולהתנפל ולהקטית על חז"ל למה תקנו כך ולא תקנו כך • והלא לא יקשה כך אלא טפס וסבל שהרי הוללות זמכות הוא שהאחרונים יוכיחו לראשונים על מה שתקנו בנימיהם לבני דורם הנודעים להם • ואיך נודעין לנו :

קכ"ז א"הב אודך ביושר לבב שחרפה היא לאחרונים לערער על הראשונים צמה שמלאו ראוי לתקן להנהגת בני דורם • אבל לא תכחד ממני שבהשתנות מלב העם לריך שתשתנה ההנהגה • ובנידון כזה ודאי שתקנות הראשונים לא יאותו לאחרונים :

קכ"ח א"הח בלדק כל אמרי פיד :

קכ"ט א"הב אם כן כשלא היינו בקיאין בקיצועא דירחא נכון וישר שני ח"ליעשו שני ימים מספק • אבל השתא דבקיאינן בקיצועא דירחא מאי איכא למימר

ק"ל אה"ח אני אשיבך טילין באורך כשנדבר על ענין העיבור שלא לחלק העניינים • וכאן אומר לך בקיבור סג' געמים בדבר • חדא מה שמתרץ הגמרא על השאלה הזאת בעינה • בפ"ק דבילה ד' סע"א הזהירו צמנהג אבותיכם שבידיכם זמנין דגזרה מלכות גזרה [שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מכס ותעבדו נמי מד יומא] ואתי לקלקול • (ולעשות חסר מלא ומלא חסר ותאכלו חמץ בפסח) ב' שאם מלך המושל צא"י קודם ביאת משיחנו ועודנו בגלות יתן רשות לישראל לשבת על אדמתם ולמכות עליהם סנהדרין יחזור העיבור ליושנו והיו מקדשין על פי הראיה כימי קדם קדמתה ואז לא היינו חוגגין לעולם יחד ביום א' אלא לפעמים • ג' משום שכל דבר שבמנין לריך מנין אחר להחירו • וכיון שכל ישראל הרחוקים מא"י קבלו עליהם לעשו' שני ימים להסתלק מן הספק • לריך שיסכימו כולם ג"כ לנטל תקנה זו • וזה אי אפשר דרך טבע מפני שאנו מפוזרים ומפורדים בין כל אומות העולם אחת הנה ואחת הנה ויש כמה וכמה עבני ישראל במדינות רחוקות אשר אין לנו יודעים זה מזה ולא יש דרך הכרה ביניהם ובינינו בשום פנים בגון במלכות פרס וכו' וכו' • ובמלכות צי"ה וטארטא' ריאה בפי עה שמאלתי ראיתי בספרי המלחים והמהלכים :

ק"לא א"הב ה' אלהים יתן לי לשון למודים להודיע לכל יושבי חלד חמימות

ויכוח של ישי

תמימות ואמונת וחכמת חז"ל • ברוך חונן הדעת ליריאי וברוכים הם לה' אשר בלדקתם וביזר לבנה עשו פסוקות לתורה והורו לעם בני ישראל דרך ישר נא יכשלו בה :

קל"ב א"הח אילו המכחישים היו מתכוננים בפשט תורה שבכתב היו מודים ממילא לבל מה שאמרת • אמנם הם עשו כל מאמצי כחם להתרחק מקבלת חז"ל מבלי שיפתחו עיניהם לראות שנללו במי המבוכה ועבדו במלכות הקושיות והמחליקות ואין מושיע :
קל"ג א"הב כן דברת • אך אף שכבר העבדתיך בפשט מאד בשאלות • והוגעתיך בהערות לא אחדל מלהוסיף ולשאל כי תורה היא וללמוד אני לריך •

קל"ד א"הח שאל אדוני כי שומע עבדך :

קל"ה א"הב חז"ל החמירו בעון רבית ואמרו משנה ס"פ איזהו נשך דף ע"ה רע"ז שה' לאוין נאמרו בו • ושעוברין עליהם המלוה והלוה והערב והעדים כל א' לפי מה שעסק בו • שם דף ע"א רע"א ושכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין וכאילו כפר באלהי ישראל • ואע"פ התירו קבלת דברים אשר כל איש שוגה ופתי יכיר בנקלה שהם רבית • כגון משכנתא דסורא • הדמ"ב פ"ו מה' מלוה ולוה • י"ד קע"ז א' דהיינו שראובן משכן בית לשמעון בק' סלעים על סנת שידור צה שמעון עשרים שנה • וכתב שמעון לראובן במשלם שנין חילין תיפיק ארעא דא בלא כסף אע"פ ששכירו' הבית שוב י' סלעים לשנה עושין אותו ביתר גסור • זהו א' מדרכי המשכנתא • שמו שמים על זאת ? והלא זהו רבית גלויה ומפורקת • שהרי לסוף כ' שנה באו ליד שמעון מאתיים סלעים ק' קרון וק' ריוח • ואיך התירו חז"ל דבר זה ? והנה כל העם לועק צמרה לאמר אין זה כי אם הערמת חכמים ליקח רבית באופן נסתר ונעלם שאל יקרא שמו עליו • אבל אין בידם להסתירו דסוף סוף שמעין הלוה ק' ונטל מאתיים • והק' העודפים על הק' שהלוהו כולן רבית ואגר נטר זה"ה במשכנתא דנכיייתא • וכן מה שאמרו י"ד סו' קס"ז מלוה אדם לחברו מאה על תנאי שיתעסק בהן לריוח המלוה עד שיהיו מאתיים • ויהיו באחריות המלוה עד אותו זמן • וכשיהיו מאתיים יחזרו למלוה • ומשם ואיך יהיה כל הריוח ללוה • ובלבד שיתן לו שכר עמלו עד שיהיו מאתיים • ואם החנה עמו מתחלה אפילו כל שהוא בשכר עמלו קג"י • והלא מי שיש לו עינים לראות • בעיניו יראה ולבבו יבין שכל הריוח שנותן הלוה למלוה הוא רבית • אף כי נשינוי השם • וכן מה שנותן המלוה ללוה שכר טרחו אינו אלא כסית עינים • שאילו היה נותן לו שכר הראוי לטרחו החרשתי • אבל אם החנה עמו מתחלה יכול לתת לו שזה פרוטה על עורח ששזה ק' זהובים • וכן לא יעשה :

קל"ו א"הח אינו חלו המעשים שקורין הערמות היו מותרים לחכמים בלבד • ולא לכל ישראל בכלל • או אם החכמים לבדם היו עשירים ושאר כל אדם עניים גם אני הייתי מטה אזני לדברי המלינים

המלינים • והיינו יכולים לחוש לשמח המלינו הדינים בדרך זו להנחם ולעונתם • אבל אינו כן כי אדרבא כפי מנהגו של עולם לא לחכמיט לחם וגם לא לנבונים עושר ואפילו תימא שיתיו כולם או רובם עשירים לא הועילו כלום לעצמם בקדרם הדין כך • כי תורה אחת ומשפט אחד לחכם ולהדיוט • אבל המון העם שאינו יודע בטיב חילוקי הדינים אם רואין ת"ח שמרויח באופן שאמרתי דרך משכנתא או עיסקא • ישאגו בכפירים נגדו ויאמרו עליו שהוא בעל רבית ואינן אלא דברי טפשות שאם ישאל לחכם יורהו שמה שהוא עושה הוא היתר גמור ושהוא יכול לעשות כמותו אם ירצה כאשר הוריתי פעמים רבות לאנשי מעשה אשר שאלוני כדת מה לעשות באיזה עסקים הנאין לידם שלא ליכשל בעון רבית :

קל"ז א"הב זה דרכם כסל לטו :

קל"ח א"הח היש רשות ביד כל אדם לעכור או להשכיר ביתו או שדהו בזול ?

קל"ט א"הב ומי יאמר לו מה תעשה ?
ק"ט א"הח ראובן רצה והשכיר ביתו לשמעון בעשר סלעים לשנה • אע"פ ששכירותה שוה עשרים • הנמלא בזה שום נד איסור ?

קמ"א א"הב לא • מפני שזהו אשר דברתי שרשאי כל אדם לעשות בשלו מה שירצה :

קמ"ב א"הח צריך לדעת שכל זמן המשכנתא הבית או השדה הן באחריות המלוה • ולכן תותרק ג"כ משכנתא בכניית

אפילו אינו מנכה אלא דבר מועט לשנה משני הטעמים • דהיינו שאם יסרף הבית או ישעוף הנהר את השדה המלוה אינד מעותיו נמלא שהוא קרוב לשכר ולהפקד וי"ל לזה משכיר ביתו או שדהו בזול דמותה כמ"ש דאלת"ה לא שנקת חיי לכל צריה שהרי דרך משא ומתן בכך • קמ"ג א"הב מה יש לך לומר על הנותן לחצרו מנה עד שיהיו מאתים ?
קמ"ד א"הח בנידון הזה אין שום נד קושיא • מדא שעד שלא יהיו מאתים המעות הן באחריות המלוה • צ' שהרי משלם לו שכר טרחו כפועל בעלמא • אבל אם התפה עמו מתחלה בכל שהו קני • דה"ל כמי שנתרצה לעבוד לחברו בפחות :

קמ"ה א"הב משול משל מהמקרא להשקיע לב המון העם שאינו יודע לעסקן של דברים :

קמ"ו א"הח בתופ במעשה פילגש בגבעה מופטים כ"א ואיש ישראל נשבע במלפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה וכתיב אחרי השלוש וישב בנימין בעת ההיא ויתנו להם הנשים אשר היו מנשי יבש גלעד ולא מלאו להם פן וכתיב וילוו את בני בנימין לאמר לכו וארצתם צכרמים וראיתם והנה אם ינאו בנות שילו לחול במחולו וינאיהם מן הכרמים ומעפת' לכם איש אשתו מבנות שילו וגו' והיה פי יבואו אבותם או אחיהם לריב אלינו ואמרנו אליהם חנונו אותם כי לא לקחנו איש

ויכוח שלישי

איש אשתו במלחמה כי לא אתם נחתם להם כעת תאשמו ויעשו כן בני
 בנימן וגו' • והננת הפסוק כך הוא לפי מה שפירש רד"ק ז"ל לכו וחטפתם
 הנשים ואם יבואו אבותם או אחיהם לריב אלינו (אמרו זקני העדה)
 מפני שהסכמנו בחטיפתן נאמר להם חנונו אותם עזבו בעצורנו את
 בנותיכם בידם שהרי עניכם הרואה שאין זה מנהגו של עולם שהאיש
 יקח ויחטוף אשה במלחמה לישא אותה אלא שזהו הכרח הנא עלינו
 שישוב ולא יגונה לפי שאינו מן הראוי שימחה שבט מישראל ואין לכם
 לחוש שמא עברתם על השבועה כי לא אתם נחתם להם בנותיכם לומר
 שבעת תאשמו • אלא הם הטפו אותן :

הרי • שעשו חילוק בחרם ואמרו אנחנו נשבענו שלא לתת להם נשים •
 אבל לא נשבענו שנעבד אותם מלחטוף • ולכאורה זו נראית
 הערמה ואע"פכ לא מלינו שהש"ת נתרעם ולא הוכיחם על זה • אך
 אתה אמור למכחיש שבשם שהק"נה הסכים על החילוק שעשו בפילגש
 בגנעה בין נתינה לחטיפה שזו אסורה וזו מותרת • כך בענין ההנחת בדרך
 זו אסור • ובדרך זו התיר :

קמ"ז א"הב מאן מוכח שבדרך זו רכית ובדרך זו אינו רכית ?

קמ"ח א"הח חכמינו זכרונם לברכה :

קמ"ט א"הב הניחא לן שאנו מאמינים בדבריהם • אבל איך השיב
 למכחישים להכריח להם שמ"ס מז"ל בענין רכית הוא
 קבלה ולא כפי אומד דעתם :

ק"כ א"הח נראה לי שהיה די והותר במ"ס (לעיל סימן קל"ו) אך למען
 לא יתפאר המכחיש עלי לאמר ידי הושיעה לו אטשול לו טשל
 אחר :

ראובן הפיל תחנתו לפני שמעון שילוח לו אלף סלעים לזמן מה •
 והבטיח לו לפרעו בסוף זמנו באמת ובתמים א"ל שמעון איני סביר
 אותך כי לא ראיתך טימי ולקחתי את ממוני אשר אקפתי בזעת אפי לבני
 ולבנותי ונתתי לאיש אשר לא ידעתיו ולא ראיתיו עד הנה ? השיב לו ראובן
 רוב גדולי העיר מכירין אותי ויודעין שאני אדם כשר ונושא ונותן באמונה •
 א"ל שמעון יבואו ויעידו לפני עובי העיר שכניס דבריך ואני אעשה בקשתך •
 באו והעידו לפני שמעון כדבריו והוא הלוח לו מיד אלף סלעים • ונהגיע
 תר הפרעון פרע לשמעון כאשר דבר וכן עשה פעמים שלש • הינטרך שמעון
 לשאל לטובי העיר בפעם בפעם שמלוהו שהוא נאמן ?

קכ"א א"הב לא • מפני שבין שהוזק לאדם כשר לפעם א' הוזק כשר
 לעולם • עד שיעשה איזה דבר אשר עליו איתרעה הזקתיה :

קכ"ב א"הח והלא כבר הוכחתי [בויכוח שני סי' ז'] שאי אפשר שח"זל
 עשו חקים ודתות רעים להם ולעם וכל דברי ויכוח שני
 אין אלא להורות שהם נאמנים וחטימים וכיון שהוזקו לכך אין למכחיש
 להכריחני להביא ראיה על כל דין ודין שפירושה אמת • שהרי די בזה שאנו
 רואים שלא חשו לפיקוח נפשם בתולדות שנת ולא להפקד מעונם בערפיות •

ונכן

וזכר לריבין אנו להאמין מה שיאמרו בכל מכל כל • כי אין לאיש נחמד ויקר מגופו ומטובו • דכתיב איוב ב' וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו • ואר"ל בפ' הירואה דף ס"א ע"ב יש אדם שמטובו חזיב עליו מגופו :

קנ"ג א"הב בחמת שזיהי טענה שאין עליה תשובה :

קנ"ד א"הח זאת ועוד אחרת יש אשר לא יוכלו המכחישים להמלט ממנה • והיינו שרריך שיודו בעל כרחן שהרביה הוא תחת סוג כי יפלא כי לא פורש בתורה • אלא נאמר קתה ויקרא כ"ה את כספק לא תתן לו בנשך וגו' וכן בכמה מקימות • הו"י"ח ויחזקאל ג"כ דיבר ממנו והוא ג"כ לא פירשו • א"כ לפי מה שהוכחתי [בזכות שמי סו' כ"ב והנאים אחריו] מוכרחין אנו מגזרת מכתוב להאמין פירוש חז"ל • ואין לשום אדם פה להשיב ולא מנח להרים רחש נגדם :

קנ"ה א"הב הנה אנו אומרים יום ויום די לא שלו ברייתא דרבי ישעאל אומר בי"ג מדות החורה נדרשת • והנה הקראים מלעיגים עלינו באשר שהמדות הללו המליאום חז"ל כדי לפרש התורה כפי רצונם ואין לחגמי מלכותי מה להשיב • לכן אחלי יכונו לפניך שתודיעני פירושן ותוביח למכחישים שהן מיוסדות על אדני האמת המקובלת והסברא :

קנ"ו א"הח אין לחוש לערעור בשים אויבים כדאית' בפ' ואלו מגלחין דף י"ח ע"ב אויבים הוא דאפקוה לקלא • ולכן אדוני המך אל תשים לב לדבריהם כי הכל המה כאשר אראך בע"ה : ידע אני כי אין טעם בהם • אבל בר לי שאין לי להשיב : אל תירא מפניהם כי עמנו אל • וזכר שמענה ואתה דע לך שרוז מה שלמדו חז"ל מי"ג מדות מקובל מסיני :

קנ"ז א"הב

קנ"ח א"הח

קנ"ט א"הב

והלא אמרו התורה נדרשת ומשמע שבי"ג מדות הללו המליאו כמה דינים לא שפרוס ראשונים • כאשר ראיתי בספרא וספרי ומכילתא וש"ס ירושלמי ובבלי • ועוד למה אמרת רוב ולא אחרת כל :

ק"ס א"הח

כך נראה לכאורה אבל אינו כן בשום פנים אלא הדינים היו מקובלים ונוהגין בכל ישראל וחז"ל למדו אותם הדינים הידועים והנוהגין מק"ו • מג"ש • או מבנין אב וכו' • והטעם שלא אמרתי כל • לפי שאפשר שלמדו פירוש איזה עיקר שנשכח בל' מי"ג מדות :

קס"א א"הב

כל זה חרוש על לוח לני בעט ברזל בצפורן שסיר • אבל איך אפשר להשקיע סערת גלי ים המכחישים ?

קס"ב א"הח

עמה תראה כי ניד חזקה אשפיל שאין גליהם ובלה גרש אגרש אותם מפניך :

קס"ג א"הב

קס"ד א"הח

עשה והללח וה' יהיה בעזרך : אליגה נא לפניך פירוש הי"ג מידות • ותדע ותשכלי בנהירות שכלך אם הן כפי הקברה • ואתחיל מן : המרה הראשונה

קל וחומר

ויכוח שלישי

קל וחומר במדה הזאת נלמוד טקל לחמור ומחמור לקל וילפי לה ממרים *
 דכתיב במדבר י"ג ואביה ירוק ירק בפניה הנל הכלם שנעת
 ימים הסגר שנעת ימים עמוץ למחנה ואחר תאסף * ואם בשביל אגיה תכלם
 שנעת ימים שהוא כאין נגד השכינה כ"ס בשביל השכינה * הרי שלמדנו
 מאביה שהוא קל לשכינה שהוא דבר חמור * והי"ל לומר ק"ו לשכינה ארבעה
 עשר יום : אלא שיש לנו כלל המעט שבח הק"ו * והיינו דאמרינן דיו לבא
 מן הדין להיות כדון :

קס"ה א"הב הק"ו הוא ויכוח שכלי ודמיון וערך בין דבר לדבר שכל בעל
 שכל יקיש כך * וכן עושין בעלי מלאכת הגיון * אבל
 הדיו מחליש כמו שהרי בק"ו של מרים בודאי שתשב עמוץ למחנה כל ימי
 חייה ויותר אם היה אפשר * כי כשם שאין ערך ודמיון בין האב לשכינה
 במהותם * כך אינו דין שיהיה ערך ודמיון ביניהם לענין העונש :
קס"ז א"הח לפי דעתך היה לריך שמרים תשב עמוץ למחנה עד יום
 מותה מפני שחטאה להק"נה שהוא בלתי בעל תכלית :

קס"ז א"הב כך אמרתי וכך נראה לי :
קס"ח א"הח ישחבח ויתעלה שם יוצר הכל לעולם ועד שנתרנה בחסדו
 הגדול להדמות לאב בנידון זה * ואנב אורחיה למדנו לומר
 דיו * שהרי מרים לא נסגר אלא ז' ימים * ומכאן חנו למדים לומר דיו בכל
 ק"ו שיבוא לידנו :

קס"ט א"הב נלמתי בחזק טענתך אהוני :
ק"ט א"הב המדה השנית היא
נזרה שוה פי' כשיש בתורה שתי חיבות אחת מפירשת וא' שתומה
 אנו למדין לפתומה מהמפירשת בגון ויקרא י"א ערות בת
 בנך או בת בתך לא תגלה ערוהו כי ערוהו הנה * וכתיב גם ערות אשה
 ונתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה
 זמה היא * סנהדרין דף נט מה להלן עשה בתה כנה ונת בתה * דף כאן
 עשה בתו כנת בנו ונת בתו וכו' * ולמדו זה מדכתיב הכא והתם הנה :
קע"א א"הב איני מכחיש הדין אבל איני מבין לופן למודו * וכי משום
 דנאטר כאן הנה * ונאטר להלן הנה * ניתן שם קומרות
 האמורת כאן :

קע"ב א"הח מה נפסך לומר בנידון הזה ?
קע"ג א"הב כמו שאמרו פעמים רבות בגמרא * כוונתיך ולא מטעמך
 דהיינו שהדין אחת * אבל לא מכת ראיהם מפני שאין לה
 רעז בפסוק :

קע"ד א"הח וכי פלקא דעתך שרז"ל לא היו מבינים פשע הכתוב ?
קע"ה א"הב ח"ו * ישכח כח"ס למי שאומר או סובר זה :
קע"ו א"הח אם כן מה הועילו להוציא הכתוב מפשוטו ללמוד זה הדין ?
 שהרי אין בג"ש לא חכמה ולא פלפול ולא יצא להם ממנה
 גדולה וכבוד * אלא ודאי לריך לומר בהכרח שנמקרה למשה מסיני כע"ש
 אין

אין אדם דן ג"ש מעלמו א"כ קבלה מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני:
קע"ז א"הב רואה אני את דנריך :

קע"ח א"הח המדרה השלישית

בנין אב וכתוב אחד • דהיינו כשהכתוב פירוש במקום אחד דבר
אחד אנו טייחסין אותו דבר לכל הדומה לו • כגון כתיב
בהג הפסח שמוות י"ג אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם • זהו
בנין אב לכל הי"ט הדומין לפסח דהיינו שנועות ראש השנה ופסח • לומר
שהוא הדין שמותר לבשל בהם • וכן אמרינן דכל מקום שנאמר דמיהם
בם היינו סקילה • ובנין אב שלו ויקרא כ' ואיש או אשה כי יהיה בהם
בהם אוב או ידעוני פות יוטתו באבן ירגמו אותם דמיהם בם :

קע"ט א"הב זהו לימוד נאה מאד ומתיישב אל הסברה :

ק"פ א"הח מבנין אב ושני כתובים • כגון במוטי כהנים כתיב ויקרא כ"א
או גבן או דק ולא הזכיר יבלת והזכירה במוטי קרבנות •
ואח"זל בכל מקום שמזכיר מוס סתם אתה נותן עליו מוטי אדם ומוטי
בהמה :

קפ"א א"הב גם זה לימוד מתקבל לפי שכיון שנאמר מוס באדם
ובבהמה כל פיין מוס פוקל בשניהם אף על פי שאינו
מפורש בו :

קפ"ב א"הח המדרה הרביעית היא :

כלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט • כגון ויקרא א' מן הבהמה
מן הבקר ומן הלאן תקריבו את קרבנכם • בהמה כלל
לפי שהחיה בכלל בהמה שנאמר דברים י"ז זאת הבהמה אשר תאכלו שור
שה כשנים וגו' איל ולבי ויחמור וגו' • מן הבקר ומן הלאן פרט שממעט
החיה ואין בכלל אלא מה שנפרט • א"כ בהמה דוקא לאפוקי חיה :

המדרה החמישית

פרט וכלל כגון דברים כ"ז לא תראה את שור אחיך או את שיו
נדחים וגו' השב תשיבם לאחיק • וכן תעשה לחמורו
וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אנדת אחיק וגו' • שור ושה חמור
ושלמה פרט • אנדה כלל דרבי כל מילי :

המדרה השישית

כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט • כגון שמוות כ"ב כי
יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב פנית
האיש וגו' • אם לא ימלא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים (וישבע)
אם לא שלח ידו במלאכת רעהו • על כל דבר פשע על שור על חמור
על שה על שלמה על כל אנדה • על כל דבר פשע כלל • על שור על

ויכוח שרישי

חמור על שם על שלמה פרט • על כל אנדה כלל • מה הפרט טפורט
דבר הטיטלטל וגופו ממון • אף כל דבר הטיטלטל וגופו ממון :

המרה השביעית

מכלל שהוא לריך לפרט ומפרט שהוא לריך לכלל • כגון במדבר ד'
פקוד כל בכור זכר לבני ישראל עבן חדש ומעלה וגו' •
בכור כלל • זכר פרט • אילו כאשר בכור ולא כאשר זכר הייתי אומר
אפי' נקבה בכורה בשמע • זא הפרט זכר ומיעט נקבות • ואם כאשר
זכר ולא כאשר בכור הייתי אומר כל זכר אפילו שאינו בכור לכך כאשר
בכור זכר • בכור הוא כלל הריך לזכר שהוא פרט :

המרה השמינית

וכל דבר שהיה בכלל וינא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו ינא
אלא ללמד על הכלל כולו ינא • כגון ויקרא כ' איש איש
מזיית ישראל אשר יתן מזרעו לפולך טות ימות עם הארץ ירגשוהו באזן •
פולך בכלל ע"ז היה • ולמה ינא ? להקיש עליה ולומר עה פולך בקילה •
אף כל ע"ז בקילה :

המרה התשיעית

וכל דבר שהיה בכלל וינא לטעון טעון אחר שהוא כענינו ינא להקל
ולא להחמיר כגון שמות כ"א מכה איש ומת מות יומת • שומע
אני בין שוגג בין מזיד • תלמוד לומר דברים י"ט וזה דבר הרועה אשר ינוס
שמה וחי אשר יכה את רעהו בבלי דעת • דבר שהיה בכלל היינו רוצה
שהיה בכלל מכה איש • וינא לטעון טעון אחר שהוא כענינו דהיינו
רציחה • ינא להקל על הרועה שוגג בערי עקלט :

המרה העשירית

וכל דבר שהיה בכלל וינא לטעון טעון אחר שלא כענינו ינא להקל
ולהחמיר • כגון כתיב דברים ט"ו כי ימכר לך אחיך העברי
או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך • הקיש
עברי לעבריה עה עברי ינא בשם אף עברית כן • אבל מלינו דאמר הכתוב
במקום אחר שמות כ"א כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובזכר טשתשי
קרא • ובנקבה כתיב שש וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תנא כנאת
העבדים • ואיכא בינייהו טובא דעבד ינא בשם • אבל אשה יכולה לנאת
קודם שש במיתת האדון ובסימנין • כמלא שהאמה ינא מכלל ועבדך שש
שנים להקל לפי שיכולה לנאת קודם שש במיתת האדון ובסימנין מה
שא"כ בעבד • ולהחמיר לפי שאם האדון או בנו ייעדנה • אינה יכולה למאן
ולריך שתנשא :

המרה האחת עשרה

כל דבר שהיה בכלל וינא לידון בדבר חדש אי אהה יכול להחזירו
לכללו

לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש כגון ויקרא ל' וכל זר לא
 יאכל קדש חושב כהן ושכיר לא יאכל קדש • וכהן כי יקנה נפש קנין
 כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו • יליד ביתו כלל ובין
 בתולות ובין נשואות במשמע • ויאל לידון בדבר חדש דכתיב ויקרא כ' וכת כהן
 תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל • אי אתה יכול להחזירה
 לכללה דהיינו להיתירה הראשון אע"פי שמת בעלה עד שיחזירה הכתוב
 בפירוש והרי החזירה דכתיב כ' וכת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו'
 מלחם אביה תאכל :

המרה השתים עשרה

דבר הלמד מענינו • ודבר הלמד מסופו • כגון שנות י"ו אל יאל איש
 ממקומו ביום השביעי • שהכונה לומר שאל יאלו ללקוע
 המן לפי שזה הציווי בא עליו לא שלא ילכו לטייל בשבת או שלא יזונו
 ממקומם • וכן מה שנא' בכ"ג ויקרא כ' ומן המקדש לא יאל היינו ליעמא
 למת : ודבר הלמד מסופו • כגון כ' י"ח איש איש אל כל שאר בשרו לא
 תקרבו לגלות ערוה • שומע אני כל קרובות במשמע • ת"ל כ' ערות
 אחותך וגו' ערות בת בנך וגו' אלו אסורות והשאר מותרות :

המרה השליש עשרה

שני כתובים המכתיבים זה את זה • עד שיבוא הכתוב השלישי
 ויכריע ביניהם • כגון נאמר בראשית ברא אלהים את
 השמים ואת הארץ דמשמע שמים תחלה • ונאמר בראשית ב' ביום עשות ה'
 אלהים ארץ ושמים • דמשמע ארץ תחלה • בא הכתוב השלישי והכריע
 שכ' וישיב ו"א אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם
 יעמרו יחדו :

קפ"ג א"הב עתה ידעתי כי אי אפשר להבין התורה בשלמות בלי י"ג
 מדות הללו • וידעתי ג"כ שנכונה דברת במה שאמרת
 שלא כלמה שנראת לנו שחידשוהו חכמים הוא חדש משם • לפי שיש כמה
 וכמה דינים הנלמדים ב"ג מדות שצריך בהכרח שיהיו נוהגין בישראל מיד
 אחר מתן תורה :

קפ"ד א"הח כך הוא באמת לדוני המלך • ואילו היה לי פנאי הייתי
 מאריך ומביא עוד חבילות חבילות של ראיות : אבל בעשתי
 בזכות שכלך ונדקית עיוןך כי רב הוא ואם דברי מעטים אתה תוסיף עליהם
 כהמה וכהמה :

קפ"ה א"הב ראה ראיתי שאילולא הי"ג מדות אבדה תקותנו מלהבין
 התורה והמלצה ולא יהיו בידינו אלא הלכות רופפות • כי
 האדמומי אדם ומומי בהמה אם לא שעל ידי כלל בנין אב ושני כתובים
 פירשום חכמים • שביון שכל מוס סתם בזה ובזה צריך ליתן את של זה בזה
 היינו פוקחים על שתי הסעיפים בלתי שדע אם יבלת הלאמרה בבהמה
 ישנה

ויכוח שלישי

ישנה גם כן נאדם או לא :

קפ"ו א"הח עליך נאמר ושלמע תן לחכם ויחכם עוד :
קפ"ז א"הב ולא עוד אלא שהפירוש הוא מתיישב על הלצ ואין צו שמך
דרש אלא פירוש הדברים כפשוטן :

קמ"ח א"הח ומה תאמר על כלל ופרט : פרט וכלל ועל כל שאר המדות ?
קפ"ט א"הב כולם נכחים למנין וישרים למוצאי דעת : ולכן חמסי על
אנשים אשר רוח גם המלעיגים על דברי חז"ל : שאילו
היו שוקלים דבריהם במאזני השכל יטלוא שהם אמת ולדקו יחדיו : אבל
אינם רואים להעמיק גם ולא לחקור טעמיהם : ולכן בבלי דעת מליץ יכבירו
על שלומי אטומי ישראל רבותינו שומרי תורה שבעל פה שניתנה למשה
בסיני : ואילו ילכו אל חכם חרשים ונבון לחש ויערכו לפניהם ספקותיהם
היה טעמים להם דבריהם ויכירו וידעו שאינן אלא תורת ה' תמימה
משיבת נפש ושאלו שיחתן לריבה תלמוד :

ק"ל א"הח ברוך ה' אלהי ישראל אשר הנחנו : בדרך אמת ;
קנ"א א"הב אמן ואמן : והנה פתחתיך היום נון האזקים אשר אשרתיך
באורך דבורי : ועתה לך לשלום לביתך כי נעו לללי ערב
זה' ישמור לאתך ובואך :
קנ"ב א"הח כן יעשה ה' הקותן ליעף כח :

ויכוח רביעי

פירוש מה שאמר רבי עקיבא הקורא בספרים החלונים אין לו חלק לע"הב :
מה הן ספרים חלונים : (א)
שחכמי הקבלה מציין ראיות הרבה מהפילוסופים : (ב)
יוכיח כי לא אלמן ישראל ויהודה מהחכמות ויוכיח ראשונה מהמליצה : (ג)
שרז"ל היו נקיטין בגיאוגרא"פיאה דהיינו פורת הארץ : ובגיאומ"יטריאה
דהיינו מודת הארץ : ובמוצג הארץ מה עינה ומה ראו לזרוע זה : (ד)
שהיו נק אים במלאכת הכיתוח יותר ויותר מהמנהגים שהיו בזמנם : (ה)
חבמתם במומין הפוסלין הארץ והבמה : (ו)
שהיו נין חז"ל בעלי כל החכמות כגון דופאים : לימודיים : ותוכנים : (ז)
שהיו יודעין בחכמות הענע כפי הלעת הפילוסופים האחרונים : (ח)
בקיאותם בלימודיות נראה ממה שכתבו נקיידוש החדש : קלאים : עירונין
וקובה : (ט)
כמה כללי ההנדסה הנלמדים מדבריהם צפ"ק דטובה לפי פירוש רש"י ומקפוח
ז"ל : (י)
אין למחוס בחכמות כשאין בהן דבר נגד ה' ותורתו וחז"ל : (יא)
ובשיש בהן דע וטוב : מאוס צרע ובחור בטוב : (יב)
אין להחזיק בסדרת קופיר"ניקו במה שאמר שהשמש קצוע בלי תנועה משום
דכתיב ויעמד השמש בחלי השמים וכו' : (יג)
אם מגמת חז"ל והפילוסופים להנחין נין האמת והבקר : והטוב והרע : מה
נשתנו אלו מאלו : (יד)

הפילוסופים

הפילוסופים אינם יודעים להבחין בין טוב לרע : (קנ"ט)
 סברת הפילוסופים על אופן הדלקת הנרקים : וסגרת החנר : (מפ"ג)
 סברות הפילוסופים על חונר ולורת המורכבים : (רט)
 אין לאל ידם להבחין בין האמת והשקר : (רכ"ג)
 הערות אלו נגד אלו : (רכ"ח)
 היתרון שיש לחז"ל על הפילוסופים : (רע"א)
 חכמי ישראל מסכימים בעיקרים הראשונים והשניים ואין ביניהם מחלוקת
 אלא בקלת עיקרים השלישיים שהם פירוש השניים : (רע"ז)
 מנמת חז"ל במדרשים ונאגדות : (רצ"א)
 למה קלת ספורי חז"ל זרים בעינינו וראיה לקלת ממאמרי רבנן
 מהניסיון : (שי"א)

הב אטם זמותי נתקו ומורשי לנצי כדדו שנת
 מעיני פי השקט לא יכולתי מרוח פועם
 נקער המחלוקות : יען שמעה אזני ותבן לה שיש
 בינינו שתי כתות מנגדות זו לזו על דבר החכמות
 שקודין מלוניות : זאת אומרת שא"עיה פיה בקי
 בהן בכלליהן ובפרטיהן ובכל חילוקיהן : ושהוא לימדן
 בארץ כשדים ובמזרים ומשם נתפשטו בכל העולם : וזאת אומרת שלא
 צאלה חלק יעקב כי הנל המה מחשבות אדם ותחבולותיו : ולפי דעתי זאת
 היא הסברא הנבחרת כי הגני רואה מ"ש נס' הכוזרי תה"ר יהודה הלוי
 זלוק"ל גויכוח א' סימן ע"ו : וז"ל על הפילוסופים : אמר הכוזרי : אני רואה
 שהתענו בשמות האלה ושמונו נשתפס : עם הכוזרי באומרו הטבע חכם פועל ואפשר בודא על
 מעם דנהוים : והחבר הודה לדבריו ואמר כן הוא : ובפרק חלק דף ק' רע"א
 אר"ע אף הקורא בספרים החלוניים אין לו חלק לעה"ב : ואמרין שם בגמ'
 בספרי מינין רבי יוסף אמר אפילו בספר בן סירא אסור למקרי ופירש"י ז"ל
 ספרי יונין : כוונתו : אין סודא : מוש בן דברי חבלי ונא עליהם לודן ביטול :
 והרב ר"ע מברטינורה פירש ספרים חלוניים כגון ספרי אר"ע וכו' ומצדדו ובכלל
 זה הקורא בס' דברי היונים של וולכו כדריס ובשירוס של ענבים ודברי חשק שאין בהם חכמה ולא
 תועלת אלא חיבוד זמן בלבד עכ"ד : ובסוף טס' קוטה אטרו ארור אדם שילמד את
 צנו חכמה יונית : וכן קמוך לסוף פרק מרובה דף ס"ד ע"ג ובמנחות ר"פ
 ר' ישמעאל :

והרב הגדול הרש"ב ז"ל עם ל"ח חכמים גזרו חרם בברל"לונא על הלומד
 ומלמד ספרי היונים אשר חיברו בחכמת הטבע וחכמת האלהות
 בין בלשונם בין שהועתקו ללשון אחר ככתוב בש"ת שלו מע"ו סי' פ"ג : הרב
 לך בגזרת עירין ובמאמר קדישין ראשונים ואחרונים שאסור ללמוד וללמד
 חכמת יונית : מה שזוהר ר"א בשעת פטירתו לתלמידיו תעלת קסטר דף פ"ח ע"ב
 מנעו בניכם מן השגיון יש מפרשים דהיינו לוגי"קא : ולפי זה אין ספק שלא
 ידעו החכמות ולא הכירום ולא העלו את שמותן על שפתיהם : ואני מבקש
 עמך

ויכוח רביעי

ממך מה השנאה הזאת ומה שמך דבר רע נעלא בהן נגד תורתנו הקדושה
והתמימה ?

ב א"הח אני אשיבך מלין על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון • דע
אדוני המלך כי חלילה חלילה לחכמי ישראל לברוח ולהברוח
את עם ישראל מהחכמות הנריכות לישוב העולם • שהם ז"ל לא אסרו
אלא ספרים המביאים לידי מינות או זנות או בטלה המביאה לידי שעמום •
ארבת החכמות מלור ישראל נוקרו וממי יהודה ילאו • כאשר אוכיח בע"ה :
ש"רי טסימן ל"ח של איוב עד מ"ב הש"ית מתפאר ומתנשא בבריותיו •
ושאל לאיוב על הארץ שה ז"ה הגד אם ידעת כולה • ומראה
לו גודל חכמתו ועוצם יכולתו בשומן לים חקו • ודבר על האור ועל הטל
ועל המטר על העבים ועל הככבים על החיות ועל העופות ועל הבהמות
וזהו ענינו נושא הפילוסוף ופיא • וכתוב הדר הוא על שלמה המלך מלכים א'
וידבר על העלים מן הארץ אשר בלבנון ועד האזוב אשר יולא בקיר
וידבר על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים • ור"ל שהודיע טבעם
ומזגם וסגולתם ורפואתם • ומי יתן והיו בידינו ספריו שנאבדו מרוב
גליותינו וטלטולינו ובכן לא היינו לריכין להספיק בילדי נכרים • וכיון
שחכמת אלהים נקרבו והכתוב משבח שדיבר מחכמת הטבע לריך לומר
בהכרח שכל מה שדיבר היה אמת ולדק דאי לא תימא הכי יעלה על
דעתך שהכתוב ישעה על דברי סקר וחלומות והבלים ומשבח עליהם
ח"ו : אלא ודאי שלא דבר בהשערה בעלמא כדרך הפילוסופים אלא במופת
חותך באופן שלא יהיה מי שיוכל להכחיש דבריו :

ועל

הקורא בספרים החלונים שפירש הרב ברעינורה ז"ל שהם ספרי
ארס"טו ומכיריו • בקשתי לו חבר ולא מלאתי • שהרי רש"י ז"ל
לא פירש אלא ספרי מינין • ועל מ"ש ארור שילמד את בנו חכמה יוכית •
היינו שהיו מדברים ברמיזות כמו שפירשו רש"י והרב ברעינורה שם :
ועל החרם שהעילו הרש"בא והחכמים הנאים על החתום יש לך
לדעת שגזרו שלא ללמד וללמוד לפחות מכן כ"ה שנה • ושאלות
זקללות ההרם לא ימשכו אלא חכמים שנה ובסופם יהיו שביתין שניקין לא
שרירין ולא קיימין • ואם דעת הרש"בא וסיפתו היתה שספרים החלונים
היו ספרי ארס"טו כדפי' הרב ברעינורה לא היה מגביל זמן לאיסורם
ולא לשנות המלמדים והתלמידים • דה"ל שבעל תקנת ר"ע ובית דינו •
וק"ל דאין בית דין יכו לבטל דברי ב"ד מכירו אלא"כ היה גדול סמנו
בהכמה ובמנין • וכודאי שלא עלה מעולם על דעת הרש"בא וסיפת מרחמוהי
לבעל דברי הקדוש רבי עקיבא ובית דינו כי רב הוא ומגדולי התנאים :
וזאת ועוד כי זהו דעת המקובלים • שהרי בת"ר אברהם כהן איר"ה
אשר ילק מים על ידי במו'הרר ישראל סרוג שהיה מתלמידיו
של הא"ר רי זל"ה (ככתוב בפתי ספרו ספר השמוס אשר כלשונו ספרדיו והועתק לל"הק
מהחכם הטלס כנוח"ר רי יצחק אביהם זל"ה רוב מהא ורוש וכתובא בק"ק אנטשטרופ וע"ה)

פילא ספרו הנ"ל על כל גדוהיו מראיות וסנדות הפילוסופים חכמים גם
ישנים

ישנים • ואלה שמותם על סדר האלפא ביתא : אביס"ינא • אביר"ואיס •
 אמו"ניאו • אריסטו"טילים דיאוגי"סיו או אריאופא"גיטא • טוט"אש די
 אק"וינו • יאמ"בליקו • מאג"ינו • מרס"יליאו פיל"ינו • סיר"יאנו •
 סקאלי"גירו • פאט"דינו • פור"פיריאו • פי"קו מיראנד"ולאנו • פלו"טינו •
 פלט"ון • פרוק"נו • קאר"דאנו • קלא"ויו • ואין פרק ואין דף ואין עמוד
 אשר לא ישא את שמותם על שפתיו • והוא ז"ל כתב בפאטר ב' סוף פ"ז
 וז"ל • תביע ותראה כי הרב רמ"ק ישתמש מהטענות הפילוסופיות לקיים
 ולהעמיד האמת המקובלת • באשר אנכי עושה עם אמרי פל"טון
 והנמשכים אחריו במה שיאמת האמת המקובלת • ע"כ :

וזהו ג"כ סדרת הרמ"בם ז"ל שכתב בפ"י העשנה פ' שאל אלם משנה א'
 דאסור לקרות בשבת אפילו בדברי חכמות • הא בחול עותר
 והביאו מזה ריק ה' שבת סי' ש"ז ס' י"ז בב"י ובש"ע :

הנה הנם גדולי וגאוני עולם שלא הבינו ספרים החלונים כר"ע
 מברטינורה • אלא שכונת ר' עקיבא היתה לאסור ספרי מינות
 והבאי וזנות • ובספרי מינות נשי לא אמרו אלא לע"ה • אבל להכמיס
 עותר כל מה שגריך משום ודע מה שתשיב לאפיקורוס :

ג' א"הב הדרי צי מקטייתא • והנה אנכי עמד • אך מה תשיבני על
 דברי הטלך הורי והאבר הראשון • שמדבריהם משמע
 שנוסדו יחד על הפילוסופיא והפילוסופים ?

ד' א"הח כל איש אשר הוא בעל חכמה אחת וידבר ממנה עד מקום שידו
 מגעת אחר אשר דרש ומקר מוכן ענייניה עיקריה וגדריה •
 תנאיה וחילוקיה • כלליה ופרטיה באשר הם • לפי שכלו יהולל בכל שומעיו •
 אמנם אם עובר תמוטי החכמה ההיא הנודעת לו • וכנס בגבול חכמה
 אחרת אשר אין לו בה חלק ונחלה • ימשש בלגרים כאשר ימשש העור
 באפלה • ויהיה שחוק לכל יודעיו ושומעיו • זהו שאירע לפילוסוף הטבעי
 של הכוזרי מפני שרצה ליכנס בתחום הפילוסוף האלהי • שמגשת הפילוסוף
 הטבעי הוא הדריה • ומגשת האלהי הוא הכורא והכריה הוא טבע פרטי מוטבע ומתפעל •
 אמנם הכורא ישתבח ויתעלה שמו הוא הטבע המוטבע הכללי הפועל בחכמה ויכלתו
 כלתי בעל הכלית • וכששואלין לפילוסוף הטבעי מה היא צריה ? יוכל לוטר זה
 או זה כפי מה שהשיג בדעתו ובחקירתו • אבל כששואלים ממנו מי צרא
 החומר והצורה ומי יצרם ומי הכינס וכח מי יגידם יען אשר לא ראה מאורי
 החכמות האלהית ולא נגלו לו עיקרי תורתנו הקדושה והתמימה • יחוג ויכוע
 כאניה קוערת בלב ים המבוכה ויחחור במשוטות שכלו הקצר להמלט אל מחוץ
 האמת • וילאה כלכל ולא יוכל • ואפשר שימציא בדעתו הסכל סבה שניה
 יתארה בעחוגת השערתו המעוותת • ויעשה כתבנית מלך יושב על כסא
 הממשלה ובכך לנוס מפחת הסבלות ילכד בפח המינות רחמנא ליצלן • אבל
 האלהי יאמר ויצריז שהסבה הראשונה ה' אלהינו ה' אחד יתברך ויתעלה
 שמו הוא לזדו הכורא הוא היוצר ואין אחר זולתו כדכתיב דברים ד' וידעת היום
 והשנות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ומעל ועל הארץ שתחת אין

ויכוח רביעי

עוד זכרנו ^{עם} אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו • וכשידע
האלהי זה העיקר ישמח לבו ויגל כבודו וישקטו רעיוניו וינחו סעיפיו כי
כבר הגיע אל עילת כל העילות וסיבת כל הסבות אלהי עולם ה' ברוך
הוא וברוך שמו וברוך זכרו לעולמי עד • כל זה נענם מהפילוסוף הטבעי
ולכן כשראה לדבר מהבורא המליא דברים אשר לא כן • רוח יזרע וסופתה
יקנור והיה למשל ולשנינה למלך ולחכם • ואילו היה מדבר מהבריה בלבד
אפשר שיאמינו דבריו או לא • אבל בודאי שלא היו סלעיגים עליו אף
שתהיה חכמתו לפיניהם כבלי מדע :

ה' א"הב אודה ולא אבוש שתעייתי צמה שהשנתי שחז"ל היו טואסים כל
החכמות שקורין חלוניות :

ז' א"הח ולמה אדוני המלך חשבת כזאת על עם ה' הנקרא מאת אלהיו
חכם ונבון • אדרבא אוביח לפיני כל מי בראיות ברורות שאין
מי שיוכל לערער ולפקפק עליהן שמקור החכמות מאתנו ילא • ושתורתנו
הקדושה כוללת את כולן :

ז' א"הב כך שמעתי מפי רבים של בני עשנו :
ח' א"הח כך מרגלא בפומיה של הסוין העם וכך הוא צלמת • ועתה
הסכת ושטע ואשטיעך קשט דברי אמת • וראשונה אוביח
לתורה שנכתב ואח"כ לתורה שבעל פה :

בשהחכמות מדעות שקרוב צאו לאיברופה כבר היו לעולמים לאומתנו
כאשר תראה מהמליצה אשר הוא מצודים וחדוים לתפוש לב האדם ולהכריחהו למוט
סדוזה המליץ • וזה יעשה בדרכים שונים בצורות הלציות • ראשונה
בהעתיק דבר שטבעו למה שאינו טבעו • וזאת הצורה תמצא צסירת
הים שנאמר צה שמות ט"ו תבלעמו ארץ • הרי שמייחק לה פה לאכול
וגרון לבלוע • וכן דברים ל"ב האזינו השמים ואלדבדה וחשמע הארץ אמרי
פי עשה לשמים ולארץ כאילו היה להם אזנים • ב' שמזכיר החלק בעד
הכל כגון שמות טו קום ורובצו רפה בים • שכוונתו לומר כל הקוסים וכל
הדוכבים • או הכל בעד החלק • כגון טז וינער ה' את מצרים
צתוך הים • ובודאי שנשאלו במצרים טף ונשים וחולים וזקנים • ג' לורת
הגומא כגון מלכים א' ותנקע הארץ בקולם • וטעיה א' שטעו דבר ה' קליני
קדום • שלרוב רשעתם מדמה אותם לקדום ועמורה • ד' לורת השם
כגון שמות ט"ז אשר אויב ארדוף אשיג שרומז על המצריים • וכן ניסעיה
אשירה נא לירידי שירת דודי לכדמו • ישעיה ה' והנניא עלמו פירשו צמ"ט
טט כי כרם ה' צבאות בית ישראל • ה' אריכות ההלצה וכפל הענין
צמלות שונות כגון טט אין עיף ואין כושל בו לא ינוס ולא יישן ולא נפתח
אזור חלציו ולא נתק שרוך נעליו • אשר חניו שנונים וכל קשתותיו דרוכות
וגו' • הלוא ידעת אם לא שמעת שהיונים שתפארים שפל"טון ואריסט"ועיל"ס
והמליץ דימוס"טיניש היו אבות המליצה ביון • וכן הרומיים עשהבחים
ציול"ו הקיסר צליל"ירון קואינט"יליאנו ואורט"ינסיו ואחרים • והנה
היונים המליצים הנ"ל היו בתחלת צית שני • והרומיים קרוב לק"ך
שנה

ויכוח רביעי

לז

שנה קודם חרצנו • והנך רואה שהמליצה שנראית חדשה ליונים כבר
 נודעה למר"ע ולעם בני ישראל חנף שנים קודם היונים • וקרוצ לאלף
 ושלוש פאות קודם הרומיים בכל כלליה ופרטיה • הלל נראית חוזק ותוקף
 המליצה בישראל משירת הים ושירת האזינו • משירת דבורה ונרק • משירת
 דוד ותהלותיו • משירת חזקיהו בחלותו ויחי מחלין • משירת יונה ממעי
 הדגה • טנוף דבש אמרי נועם הנביא ישעיהו • וקלת מקומות של ירמיהו •
 ורוב תרי עשר • מה שתוק מדבש נחמתם • ומה עז מגערת תוכחותם •
 ומה לח מלחות לשונם •

ע' א'הב יברכך האל ששמי עליה כי שמחתני בעולם טענותיך ונחמתת
 ראיותיך :

י' א'הח אם לא הייתי ירא מהאריכות הייתי מוצא ופורט כל כללי
 המליצה במקרא • אמנם מפיל אני תחנתי לפניך שתסתפק
 באלה יטן מהאמור תדין לשאינו אמור :

י"א א'הב אל תעריח עלמך עוד במליצה כי די והותר מה שהבאת •
 אמנם הואל ושא דגל ראיותיך על חכמות אחרות :

י"ב א'הח הגיאוג'ראפיה (ר"ל ציור הארץ) נודעה לאבותינו מימי
 קדם שהרי בס' במדבר סי' ז' ציור מר"ע כל ארץ ישראל
 בכלל עם תחומיה וגבולותיה לארבע רוחות העולם ועדין לא באו לארץ •
 וניהושע מתחלת סי' י"ג עד רוב שאר ספרו מלינו ארץ ישראל נחלקת
 לחלקים ולחלקי חלקים של מדינות כרכים ועיירות וכפרים הרים וגבעות
 וימים ונהרות ומעיינות :

ותחתיה תעמוד חכמה הגיאוג'ראפיה (ר"ל מדת הארץ) בהכרח
 מפני שאם נפל בדרך עשל קרקע למשפחת החנוכי למטה
 דאובן של ד' מילין מרובע בערבה ונפל חבל למשפחת הפלוזי שהיא שזה
 במספר נחלין • הר שיש בריווע ראשו ארבע מילין ג"כ בודאי שחלק פלוז
 מרובה מחלק חנוך מפני שבמישור לא יהיה אלא שעה אחד של ארבע מילין
 אבל בהר אם יהיה מתמר ועולה בכל לדדיו מעט מעט ועל ראשו מישור
 דבוע של ארבע מילין כמלא שיש לפלוז כל שיפוע ההר לארבע רוחות העולם
 יותר טמה שראוי לו ונמלא חנוך מפסיד • צריך א"כ שעל ידי חכמת
 הגיאוג'ראפיה יהיה המישור לעקוב והרכסים לבקעה להשות החלקים כפי
 מספר הנחלים • והנה ציון החכמה הזאת לא נכתבה במילואה על ספר
 עד שקם איצק לידים בימי פל'טון הנ"ל :

עור צריך שידעו סגולות ומילוקי האדמה כי יש קרקע יפה לחטים • ויש
 יפה לגפנים • ויש יפה לזתים ומהיכן לטרו כלזה והם היו במדבר
 שמש מ' שנה שכולו חול • אלא ודאי צריך לומר שידעו כל החכמות
 הללו ואחרות הגמטכות מהן ומה תאמר מהמלאכות אשר רובן יצאו מחלצי
 הלימודיות • שא לא עיניך וראה מה שכתוב בקפר החורה על כללאל
 ואלהיאב • ועל בית המקדש של שלמה • על תפארת בנינו ועל מדת כליו •
י"ג א'הב למה תדבר עוד דנריך • אין ראיה מהחכמות הללו לחכמת

ויכוח רביעי

ישראל • כי מה שכתבו משה ויהושע מן הארץ היה על פי ה' •
וכן על המשכן כתוב בפירוש שמות ב' וראה ועשה כתביתם אשר
אתה מראה בהר • ועל בנין בית המקדש דוד עלמו אשר ד' ה' ה' כ"פ
הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל שלכות התבנית • ואם חילוק ארץ ישראל
ונורת המשכן והמקדש וכליהם היו על פי ה' • אין לנו לפאר עלמנו במה
שאינו שלנו :

י"ד א"הח • אם כן אין לשבח חכמת שלמה משום שכל מלכים א' ה' זה' נתן
חכמה לשלמה • וא"ת הכי נטי אשאלך והודיעני למה
משנחו הכתוב במעשה שמים נשים זונות • ולמה מפארו שם ד' ותרצ חכמת
שלמה מחכמת כל בני קדם וגו' ויחכם מכל האדם • ולמה כתב על מלכת
שבאו תרא את חכמת שלמה ולא היה בה עוד רוח • וכי סלקא דעתך שהדין
נותן שנסבח הפילוסופים שאפשר שכל חכמתם אינה אלא סקר וכזב והבל
וריק • ולא נשבח נביאי ומלכי ישראל שהיו לסודי ה' ?

ט"ו א"הב • בי ה' אל נא תשת עלי חטאת • אשר כוונתי ואשר חטאתי •
י"ו א"הח • וסר עונך וחטאתך תכופר • כי כונתך לשמים לייחס החכמה
והמדע לה' לבדו :

י"ז א"הב • ירדת לעומק דעתי • ועתה נא בלשון בקשה אל תנהל ברוחך
להביא עוד ראיות שכל החכמות נכללו בחזרה שבין שכ"ע
מודו שהק' נה נתן תורה לישראל ושהוא ישתבח ויתעלה שמו החכמה עלמה •
במלא שאתה מעריח עמך ללא צורך • כי הכל יודך יאטרולך שהדין עשך •
ונכון טוב להביא ראיות על חכמת מז' ליען יש מבזין דבריהם ומלעיגים
עליהם ויחפאו דברים אשר לא כן על קבלתם ועל חכמתם :

י"ח א"הח • יהי כדצריך • גלוי וידוע לכל יודעי דעת ומניני מדע
שהחכמות והמלאכות עלו לרום גבהן בדור הזה באיבר' זופס
במלות מלפיה ושריה שכל אחד ואחד מבקש ומשתדל שיהיו במלכותו ובממשלתו
חכמים רבים ונכבדים שיחפשו במצפוני ובחדרי הענע • ויחפרוהו ממעמוני
קרבו לגלות אונרותיו • ובין המבקשים והמחפשים האלו הנה הנם יודעי
מלאכת הניתוח אשר השיגו בה פודות הרבה לא שערס ראשונים • והעטידו
המלאכה הזאת על תלה בין בגידים • בין בעורקים השוכנים • בין
בדופקים • בין במיטיים • ובין בעלבים • ברוב עיונם ושקידתם והתמדתם
ודקות שכלם • ולפי שגמתם היא הרפואה אינם דורשים וחוקרים אלא
מה שצריך לה • וכשרואין חוטין דקין שקורין שעריים קאפיל' אריש בלעז
מפני שדומין לחוט השערה מרוב דקותם • משכין את ידיהם מהם כי
באמת לא יש בהם אלא עורח גדול ועלום בלי שום תועלת למבוקשם •
אבל חכמי ישראל שמגמתם הרחקת האיקור נכנסו יותר ויותר לפני
לפנים בהיכל המלאכת הזאת וגילו לנו חוטים שעריים אין מספר •
קלתן אקורין משום דם • קלתן משום חלב וקלתן משום גיד הנשה •
ש"ד ה' קלצ סי' ס' ד' יא שהרי אמרו על חוטין שבטחול • כינד משרש אחריהם
בתחלה נוטל את ראש הגיד שבתוך העמול ומוסך אותו ונעשכין עמו שלשה
קוטין

חוטין שנחוכו • ויזהר שלא יפסוק שום חוט מהם • ואם נפסק ישרם אחריו
 וישלכו • **ס** ע"פ י"ג חוטין שבעוקץ אסורין והן חמשה • ג' מימין וז' משמאל •
 הב' מימין כל א' מתפלל לשנים שנים • והב' שמשמאל כל אחד מהם
 מתפלל לג' ג' • וראשו האחד מחובר לשדרה וראשי הפינולין נדבקים תחת
 החזה בראש הללעות • ואותן ראשי הפינולין מצויין בחלי הבהמה שלפנים
 ולריך לזהר לחטט אחריהן • כל אלו אסורין משום חלב :

זארו אסורין משום דם • **ש** סיומן ס"ה סעו' א' חוטין שניד ושכחה וחוט
 הארוך שאלל החזה מצפנים ושכלחיים התחתון שננד הלשון מכאן
 ומכאן ובלשון ובלואר וחוטי הלב וחוטי העוקץ וחוטי הרקין שהם בתוך שומן
 הרקין כמו בית עכבים מסובבין זה בזה וקרום שעל המוח שנקדקד וחוט
 וכו' וקרום שעל ביצי זכר לאחר שלשים יום ללידתו :

וגיד הנסה שני גידין הן א' פנימי סמוך לעלם • וא' חיצון סמוך לבשר
 ושניהם אסורין בין בירך של ימין בין בשל שמאל • ושניהם אסורין
 לחטט אחריהן וקנוקנות שבשניהם אסורים עדנריהם • הרי שהיו
 בקיאיין בכל חילוקי מלאכת הניתוח בכל עיון ופרטות • והיו שכירין זה כל
 הדקות הלריך זה למגמתם • דהיינו הרחקת האיסור :

י"ט א"הב יש לי עליך שתי קושיות עלומות • א' דכולהו נחלא עתתא
 מחתית להו דאורייתא ודרבנן • ב' שהמנתחים האחרונים
 כבר השיגו כל מה שידעו חז"ל בניתוח • ואם כן היכן הוא יתרון חז"ל
 על המנתחים ?

כ' אה"ח אין כאן מקום לקושיאך שכל מגעת ראיותי אינן אלא להוכיח
 שחז"ל היו בקיאיין וזריזין במלאכת הניתוח כיון שהיו מנקרין
 חוטים דקים ורבים האיסורים משום חלב משום דם ומשום גיד • הילכך
 מה לי אם אסורין מדאורייתא או מדרבנן • ולמה לי לחלק בין הא' להב'
 כיון שלא ילא מהחילוק שום חועלת לעניננו • ואף שהייתי מודה שהאחרונים
 השיגו בדורות האלו מה שהשיגו חז"ל הנה יש לחכמינו יתרון קדימת אלף
 ות"ק שנה בודאי שידעו מה שלא ידעו האחרונים עד עכשיו :

א"הב נלחמני בתירוץך אמנם גם אני לא אחשך פי ואושרה אליך שהיה
 לך לייחס איסורם אל קבלת משה פסיני זה יותר משלש אלפים
 שנה :

כ"ג א"הח אם הייתי מדבר עם מאמיני הקבלה כסוך הייתי מייחס
 איסורם אל סיני • אבל אני מדבר עם המכחישים ולכן לא
 עשיתי אלא טענת אלף ות"ק שנה לפי שהוא זמן המשנה בקירוב יען לא
 יוכלו להכחיש שכל אלו הדינים לא נכתבו במשנה ובתלמוד :

כ"ג א"הב באיזה זמן נאסרו קלת דברים אשר נאמר עליהם ישראל
 קדושים הם ונהגו בהן איסור :

כ"ד א"הח אל אלהים ה' הוא יודע • אמנם ישראל לא ידע כי לא נמלא
 כתיב בספר :

כ"ה א"הב ולמה לא העלוס בספר הזכרונות ?

קב"ו א"הה

ויכוח רביעי

כ"ו א"הח ברעה אשר מלא את בני עמנו כששכחו פירוש קלת עיקרי
הדינים שכמו ג"כ מי הם החכמים שגזרו זה או זה • אבל
גודלי שהדברים עתיקים • וסימן לדבר שהתלמוד מלא על כל גדותיו
מתנאים ואמוראים שחולקים את דבר זה הוא מדאורייתא או מדרבנן כידוע
אפילו למתחיל בתלמוד :

כ"ז א"הב זהו סימן מובהק שלדקת נמה שטענת שהדברים משניים
קדמוניות :

כ"ח א"הח במספר איברי האדם יש קלת הפרש בין חז"ל והמתחים •
וכן במספר העלמות • אבל אין לחוש להפרש המנין יען איש
לדרכו פנו בלי שיכתישו זה את זה כאשר יודה בנקלה הכקי בהלכות טומאת
טהרה ובמלאכת הניטות והיינו לפי שמגמ' המתחים היא לידע איברי האדם
לענין רפואה ומגמת חז"ל היא לענין טומאת מת • ולכן גדר האבר לפי
עיקריהם הוא כשהוא שלם עם בשר וגידין ועלמות ואז מטמא במגע ובמשא
ובאהל כמת שלם • ולכן גזרו אומר אהלות סוף פ"א שר"מ איברים יש באדם
ל' בפיקת הרגל ששה בכל אצבע • ודע שאע"פ שחז"ל מונין ששה בכל אצבע
בין באצבעות הידיים • בין באצבעות הרגלים • ולכן נמלאו שלשים בפיקת
היד ושלשים בפיקת הרגל לפי מנינם כדאיתא שם במשנה • ולפי הרופאים
אינם אלא ע"ו באצבעות היד וי"ד באצבעות הרגל • לא פליגי אהדדי • כי
מה שראו אלו ראו אלו • אלא שחז"ל מתחילין מניינן מפרק הזרוע • וכן
כלו במנינם כף היד ועלמותיה ומלאו נוספר שלשים • אבל הרופאים אינן
מונין אלא העלמות שבאצבעות דוקא ועלמות של פיקת היד והרגל מונין
אותן לבד • ויהיה כלל גדול זה בידך שלא הקשה מאלו לאלו • וכל אחד על
מקומו יבוא בשלום :

כ"ט א"הב בלדק ובמשפט כל בני ישראל מתאבקים בעפר רגלי חז"ל •
ומתמינים שדבריהם דברי אלהים חיים כי לפי מה שהוכחת
בניתוח • אין מי שיוכל לערער על אמתתם :

ל' א"הח במעשה הקרבנות יש להסתכל בחכמתם כי מלבד שינוי ורוב
העבודות וההקטרות היה להם לבקר כל צהמה לראות אם
היתה ראויה למזבח לפי שיש ע"ג מומין שבא' מהם נפקלת • ויש ביניהם
שצריך נגר ובר נגר להכירם ככתוב בה' אומריו מוצא פ"ב בהר"מבס :

ל"א א"הב אין לי ספק שידם בכל החכמות ושעמקו מחשבותיהם בהנה •
אבל קשה לי איך היה להם זמן להיות שלמים בכל החכמות
עם חכמת התורה כי חיי האדם קצרים ומלאכת עיון כל החכמות מרובה
כי רבות הנה :

ל"ב א"הח אין צריך שיהיו לימודיים • ולא מנתחים • ולא תוכנים •
ולא רופאים • אלא די שידעו מהחכמות הללו בשלימות כל
מה שצריך להבנת תורתנו הקדושה • ועוד שבחכמים עלמם היו בעלי
חכמות • כי הא דאמרו ביזמא פ' הויאנו לו דף מ"ט על רבי חנינא שבקי
ברפואות היה • והוא היה אומר שם ופ"ק דפולין דף ז' מעולם לא שאלני אדם
על

על מכת פרדה לבנה וחיית • ובפ' השוכר את הפועלים דף פ"ה אמרו
 על שמואל ירחינאה שהיה רופא • והוא שמואל חבירו של רב • ועל שהיה
 בקי בסוד העיבור קרו ליה ירחינאה • ובפ' המקבל שדה מחבירו • אמר
 דף קי"ג ע"ג שמואל כל מידי ידענא אסוותייהו לבד מהני תלת וכו' • והיה
 תוכן גדול כדמעיד הוא על עצמו בפ' הרואה דף כ"ח ס"ז כהירין לי שצילי
 דשמיא כשצילי דנהרדעא שהיה ארץ מגוריו ובפ"ק דר"ה דף כ' רע"א אמר
 שמואל יכולנא לתקוני לכולה גולה • ופיר"שי ז"ל בלא ראית עדים כי
 בקי אני במולד הלבנה והילוכה וקדר המזלות • ובב"מ דף ק"ז ס"ג פ'
 המקבל שדה מחבירו אל רב יהודה לרב אדא משוחאה נא תזלזל במישחתא •
 ופיר"שי משוחאה מודד קרקעות בשכר הוה לקונים ולמוכרים ולאחין
 ולשותפין הבאין לחלוק • הרי שקלת מחכמי ישראל היו חכמים בחלוניות •
 והשאר היו יודעין מהן כל הלריך להבנת פירוש התורה :

ל"ג א"הב רלוני לדעת דרך פרט קלת מספרותיהם בחפזת הטבע
 לראות מה בפיהם גם הם :

ל"ד א"הח אתה ידעת אדוני המלך שכל מה שהגיע לידינו מכתבי חז"ל
 אינם אלא משנה תלמוד ירושלמי ובבלי ספרא ספרי מפילתא
 וכו' וכולם מגמתם להורות לנו תורה שב"עם ופירושה • ובכן לא נמלא
 בהם משאר החכמות אלא מעט מזער מסוור ומפורד או מפני שכריכין
 להן לפרש קלת דינים שאי אפשר להבינם על בורין בלתי הקדמות •
 כגון בקידוש החדש ובתקופות השנה שרריך לידע הקדמות התכונה כדי
 להבין דברי חז"ל וכן בכלאים וקוכה ועירוובין רריך ג"כ שהעשיין יהיה
 בקי בקלת הקדמות למודיות ואם לאו לריק ייגע ולא יעלה בידו מאומה •
 ולכן כיון שלא נמלא בכתביהם אלא ראשי דברים ורוב הפעמים בלי הקדמות
 אי אפשר לירד לסיף דעתם בכל מכל כל ולידע מה היתה סברתם כי
 לא היתה מגמתם ללמד את עם ישראל לא פילוסופיא לא לי ש דיות
 ולא חשבורת וכו' אלא פירוש תורת ה' חמימה • ואע"פ הטעט שמלאתי
 הוא מיעב הסברות הגוברות היום בין בעלי חכמות חלוניות :

ל"ה א"הב אם תעשה לי הדבר הזה בתוך קהל אהללך •
 ל"ו א"הח איתא בב"מ ס"ו דף פ"ה ס"ג שמואל ירחינאה אפיית
 דרבי הוה הלס רבי בעיניה אל אימלי לך סמא (בסוד הסיין)
 אל לא יכולנא • אשער לך משער • (אושט ע"ג הסיין) לא יכולנא • הוה
 מותיב ליה בגובתא (מכה חלול) תותי בי סדייה (תחת מראשותיו) ואיתסי •

וכדפא כי כח חזק הסס צוקע וכולך דרך טעם גולגלמו ומוחו עד עוביו •
 ד"ע אדוני המלך שבכל מורכב נמלא בו שני מיני גופים • המין הא'
 הוא של גופים קטנים כצדים ונחיש אשר לא יזוז ממקומם לעולם
 אלא בכח גדול וביד חזקה • המין השני הוא של גופים קטנים גם כן
 הנקשרים במורכב קלים נעים ונדים ממקום למקום במורכב עצמו ואם
 לא היו אסורים בכבלי הגופים הכבדים כל זמן שימלאו פתח פתיה היו
 יונאין מבית האקורים והולכין ופורחין באויר וכוזה נתפרדה חבילה • אבל
 לא

ויכוח רביעי

לא כל המורכבין שוין כי יש מורכב שרוב תכונתו מצנין הכבד • ויש שרובו מצנין הקל • ויש ששזה בזה ובזה :

עוד צריך לידע שלא כל הכבדים שוין ולא כל הקלים שוין • לפי שימצא בין שני כבדים הא' כבד מחברו • כגון המים והאוויר ששניהם כבדים אבל אין ספק שהאוויר אינו כל כך כבד כמים וכן בין הקלים יש ג"כ מורכב שהוא קל מחברו • וכיון שכן נמצא שלא כל הקלים יתנועעו במרחק שזה כי אין ספק שאם הגוף שהוא קל מאד יגיע עד ריחוק ארבע אמות ד"מ חוץ למורכבו שיצא ממנו • הגוף שאינו כל כך קל לא ילך אלא אמה א' או שתיים או ג' כפי רוב או מיעוט קלותו • ולפי זה נוכל לומר שיש מורכב שכחו מגיע עד אמה א' • ויש עד שתיים • ויש עד שלש • ויש עד ארבע :

ל"ז א"הב עד עכשיו חדתה חידה ועתה משול משל :

ל"ח א"הח צייר בדעתך האח לפניך מבושרת צהוך חדר גדול של מאה אמה מרונעות • ועשרים אנשים • קצתן אלל האש

וקצתן רחוקים ממנו עשר אמות • וקצתן עשרים וכו' • וקצתן פ' וקצתן ק' • הנה הסמוכים לאש יגיע להם חום גדול • והרחוקים עשר אמות

יגיע חום להם אבל לא כל כך גדול • וכל עיד שמתרחקין יתמעט החום באופן שכשיגיעו לשמיים אמה לא יגיע להם חום כאלו לא היה

אש בחדר • צייר עכשיו שיש שם עגולה • ומרכזה הוא האש והעיגול רחוק ממנו לכל דד שמונים אמה • ונמצא שהיושבים משמיים אמה ולשנים

כלפי האש יגיע להם חום גדול או קטן כפי ריחוקם או קרבתם • אבל ליושבים חוץ משמיים אמה אפי' כמלא נימא לא יגיע להם חום חום וכל

שכן ליושבים בתשעים וכ"ש במאה • זה העיגול אשר עדיו יגיע כח או מעשה האש ולא יעבור • קראו הפילוסופים גלגל היכולת • או גלגל הכח •

או גלגל הטעשה • והיינו הך • ועתה המשל שהצעתו צאש תייחס אותו לאיזה גוף שיהיה • כי כשם שהאש טפזר כחו בשמיים אמה ולא יותר •

כך כל גוף וגוף יש לו גלגל יכולתו כפי חלק הקלות שיש בגופו • ולכן תראה שהיטן תחת לל קצת אילנות ימות מפני שארץ האילן מחפשט על

הארץ שתחתיו אע"פי שרחוקה ממנה כמה וכמה • וזה ג"כ נקרא גלגל היכולת של אותו אילן • וכן הארץ עצמה יש לה גלגל היכולת אשר עדיו

מגיעים האידים והקוטורים העולים ממנה ומהם מתהוים העננים הברקים הרעמים והרוחות והמטר והקשת והשלג והאש הפורח באוויר

צימי הקיץ שפעמים נראה כמיין קורה • או כמיין גדי דולג • או ככוכב דן והולך • וגובה גלגל הזה הממעיט לא יחסיר משלש פרסאות • והמרבה

לא יעדיף מחמשים מילין :

ל"ט א"הב אני רואה שהפילוסופים האחרונים יש להם סברות טובות מהראשונים • ולכן ערב צפי דבורך זה כדנש למחוק •

אבל עדיו לא ידעתי מה לכל מה שאמרת עם רכואת שמואל לרבינו הקדוש? **מ' א"הח** האנהא תליא : כי הנה כיון שראה שמואל שרבי לא היה יכול

ויכוח רביעי

מ

יכול לקבול התרופה לא בהוך העין ולא על גבי העין • שם אותה תחת מראשותיו לפי שידע שעל ידי חוס גוף רבי יתחמם הקס שתחת ראשו • והגופים הקלים יתירו עצמם ממאסר הכבדים וילאו דרך הנקבים הדקים שנסם שקורין פור'וס • ויכנסו בנקבי עור הראש ועלם הגולגולת ומשם למוח (כדפירש מרנא ורננא מאור עינינו ועצרת ראשנו רש"י ז"ל • אשר כל ראתה עין חכמתו) ומשם על ידי גידי העין לעינים • הרי ששמואל ידע שגלגל היכולת של הקס היה יכול לעבור עוני הכר והכסת ועורות הראש ועלם הגולגולת והמוח עד הגיעו לעינים א"כ היה פילוסוף גדול ומאז היה יודע הפילוסופיא החדשה אשר מתפארים בה האחרונים :

מ"א א"הב באמת הורית חכמת שמואל בטבע וברפואה :

מ"ב א"הח עוד יש אללי ראתה אחרת גדולה וטובה ממנה :

מ"ג א"הב מושה ודבר ותהי אזני קשבת אל אמריך כי נעמו :

מ"ד א"הח גרסינך דף ק"ז ע"ב ז"ל אמר רב ל'טבעין רעה וא' בדרך

ארץ • ושמואל אמר הכל ברוח • זפירש"י ז"ל [הכל ברוח כל

בחללים ותולאות מיתה על נשיבת הרוח באין הכל לפי השעה והאדם • יש

לך אדם שרוח פלוני קשה לו ונשעה פלונית] :

וצריך לידע שהאוויר שלנו מלא אידיים וקיעורים העולים מן הארץ בלי

הפקק • וכשם שהמים כדי שיהיו טובים לריך שהיו נגרים

ומתנועעים • זאש לאו הטיס רעים והארץ משכלת לפי שעל ידי חוסר

התנועה מתעפשים ונפקדים והשזתה מהם נולדים בו חללים רעים ורבים

מינים ממינים שונים • כן האוויר כשיהיה נק ולא יזוז ממקומו מתעפש

ונפסד והורג נפשות הרבה יותר מן המים ובזמן קצר מהם לפי שאין אדם

שזתה מים תמיד כל היום וכל הלילה • אבל האוויר אדם שואב אותו תמיד

בין ביום בין בלילה בין ער בין יסן • ובכן אם הוא טוב ורך עזקק הדם

מתלאתו ומוליד רוחות הרבה ואם בהפך האוויר מלא מותרות ועיפוש מפני

שאינו מתנועע ממקומו ומוליד כמה מיני חללים כידוע לרופאים : לריך אם

כן שרוח יעבור בו ויטהרהו כדי שיתנועע מסקאם למקום אבל לא כל מיני

רוחות שזין לעונה או לרעה • כי אם הרוח עובר על ארץ אשר בה מיני

מחלבים טובים או רעים או מים מעופשים הוא טביא עמו טהלו האידיים

או גופים רעים או טובים כפי מלב הארץ אשר הוא עובר עליה • וזה

הרוח אע"פי שהוא טוב לא יהיה שזה לכל אדם כי יש איש אשר יועיל לו

ויש אשר יזיקנו לפי מזגו ותכונתו וכזה ראיתי בעיר המהוללה ליור"ני

אשר בשנת תמ"ד בימי העומר רעשה הארץ ג' פעמים ובראשית חדש אב

נראה השמש כמה ימים כאינו היה לוקה ומיד אחר התענית התחילו

להתגלות בעיר חללים רעים זירבו ויעלמו מידי יום ביומו עד אשר רב

הפגר בכל מקום ואין בית אשר אין שם מת ויש בית אשר לא נשאר שם

משתיין נקיר : וזים ראשון של ראש השנה תמ"ה גרלו כל הדגים אשר

ביאורים הקובצים העיר מתים ויודע נאמנה כי כל הרע הזה נולד מהרעש

הקודם שעל ידו נפתחו נקבי הארץ • ויעלו אידיים וקיעורים ארביים

דמעה

ויכוח רביעי

ממעית ויושני העיר היו שואבין האויר ההוא הארסיי בפיהם ונחיריהם
 צפת בגס וביין משתיהם על כן באה אליהם הנזרה הזאת ומהערלים הגיעו
 שספר המתים ביום א' לע"ג * וממנו זכורני שהגיעו לי"א על בן קראתי
 שם השנה הרי"ז של ד"ס * ובימים ההם גם אני נהייתי ונחליתי
 ימים צרוך הגומל לחייבים טובות לא נדקתי וציושר לצני אלא מפני
 שרמיו על כל מעשיו * אם כן יפה אמר שמואל הכל ברוח * ונפקא
 מינה שמלכד שתורת אלהיו בקרבו לפי שהיה כמעט חנא * גם כן היה
 פילוסוף ורופא גדול :

מ"ה א"הב בודאי שמי שנקי בחכמות יודה בחכמות שמואל ואחלי
 יכנו לפניך שתביא עוד ראיה אחרת מזה המין :

מ"ז א"הח נחלקו רב ולוי בינד נולין ד"פ ע"ז ד"ענ אי ריחא פילתא
 היא או לא :

מ"ז א"הב אם אמת שכל המורכבים מתהוים מגופים שחופעים
 אין ספק שריחא פילתא היא לפי שהוא קיבוץ גופים הקלים היוצאים
 מכבלי אויניהם הכבדים :

מ"ח א"הח עליך לדוני המלך נאמר ישמע חכם ויוסף לקח * כי
 הנה לא שטעת אלא ממני היום חכמת הטבע של
 האחרונים * ולא אמרתי לך מענה אלא כעפה מן הים והיה די והותר
 לך כדי להקשות כאילו נולדת וגדלת ונושנת בה * ועתה הסכת ושמע
 לדוני * הנה אר"סטו הורה שחוס האש אינו עלם ממש אלא מקרה
 היוצא ממנו לפי שהוא אינו עלם אלא מקרה החונה בעלם * אבל
 האחרונים הורו שהוא עלם וגוף אלא שאינו נראה לעינים :

מ"ט א"הב אין דעתי נוטה לדעתם כי מאן טובח שהחוס עלם וגוף
 כיון שאינו נראה ?

נ' א"הח לאט לי לדוני הטלך * אמור נא לי הראית מיטיך ביום
 הקיץ הנורא כחוס היום להבת אש או גחלת אש באויר ?
נ"א א"הב מימי לא ראיתי ולא שמעתי כזה :

נ"ב א"הח הראית מיטיך אדם מדניק על ידי זכוכית גבנוני' קש ותבן
 או מטלית או עץ או כל דבר הראוי לישרף ואפילו בימי
 החורף ?

נ"ג א"הב כזה ראיתי ועשיתי כמה פעמים :

נ"ד א"הח מנסן מי ילא אותו האש ומי ילדו ?

נ"ה א"הב מודי אני שהדין עמך כי כבר ידעתי היכן נוטה מגמת
 קושיתך * ואלע"פכ דבר עוד דברייך ואל הדום :

נ"ו א"הח שתי פעולות יש באש * האחת היא האור * הב' החמימות *
 הגע עלמך שלחמימות צריך דרך משל עשדה ניצויות של
 אש * ולאור עשדים * ניצווי השמש בקיץ הם מפחירים ומפורדים בכל
 האויר באופן שמולידין פעולת החימום אבל לא פעולת האור מפני שלא
 באספו יחד כל שיפור הניצויות הצריך להוליד האש * אבל הזכוכים

גבנוני'

גצנזניי מקנץ ומאסף כל השיעור הצריך להדליק ולהראות האש החולה *
 (כאשר תראה צארכה בסוף קפ"ח נמלא שכסם שאין אור בלא אש * כך אין
 חום בלא אש * אלא שאש האור נראה לעין * ואש החום בלתי נראה *
 עוד יש לך לדעת שכל מה שאמרתי באש יתייחס ג"כ לריח * לפי
 שריח הנלי דרך משל הן גופים קטנים היוצאים מהבשר ע"י
 האש ומתפשטים במקום מוגבל ולא יראו החולה * וזה לא נעלם מרב ולוי
 בעלי המחלוקת * אלא שלמ"ד ריחא מילתא היא אש הריח ולא מדבר
 איסור כגון נבלה וביוצא אסור לאכול המאכל שנלע מאותו הריח * לפי
 שאין ריח בלי גוף ומחשבת * והיה ליה כאילו אוכל מטשו של איסור אף
 שאין בו מלקות לפי שאין בו שיעור * ולמ"ד ריחא לאו מילתא היא יודה
 שאין ריח בלי גוף אלא שכיון שהגוף הוא בלתי נראה הוה ליה כאילו לא
 היה ולפיכך אין כאן כל איסור בשהוא בדיעבד ו"ל פי' ק"ח טע"ף א' :

נ"ז א"הב הניחא לע"ד ריחא לאו מילתא היא משום שאע"פי שהריח
 הוא מטשו של איסור כיון שאינו בעין הו"ל כאילו אינו *
 אלא למ"ד ריחא מילתא היא ולפי פירושך היינו מטשו של איסור * למה
 אינו לוקה האוכל מאכל שיש בו ריח בבלה ?

נ"ח א"הח מפני שאי אפשר שצריח יהיה בו שיעור כדי ללקות שהרי
 אמרו הפילוסופים ששיעור בשר כגרגיר חרדל יוציא עשן מסנו
 כמה וכמה אלפים פעמים בשיעור הגרגיר * ושיעור בבלה להתחייב מלקות
 הוא כזית ?

נ"ט א"הב אני רואה לפי דבריך שהיו בקיאים בחכמת הטבע * ועתה
 הודיעני עד היכן ידם תקיפה בלימודיות ?

ס' א"הח כל מה שצריך להננת קצת הלכות קדוש האדם וכלאים ועירובין
 וסוכה שא"א להבינם בהחלט בלתי כללי זאת החכמה אשר
 ביתה נכון עליהם :

ס"א א"הב אם היו יודעין הכללים בלי מופת אין טעם ראייה לחכמתם
 לפי שכן יודעין הבנאים והנגרים ומודדי הארמה :

ס"ב א"חה חס ושלוש התחשוב שאנשים אשר רוח בס ירוו למאת שכלם
 בכללים בלי מופת כדרך טפשים ובעלי פלאכה ?

ס"ג א"הב כבר אמרתי לך פעמים רבות שאני מקשה מה שיוכלו
 להקשות המכחישים כדי שתצטרף ומתלבן למתח חז"ל * ועוד אני שואל מטך
 שתוכיח הכללים במופת חכמת ההנדסה * לפי שדעתי להעלותם על ספר
 לתועלת התלמידים :

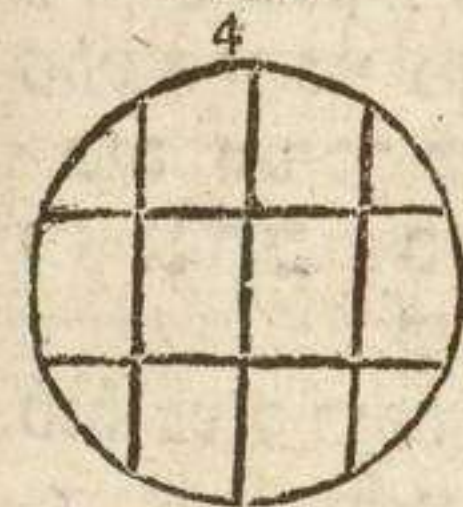
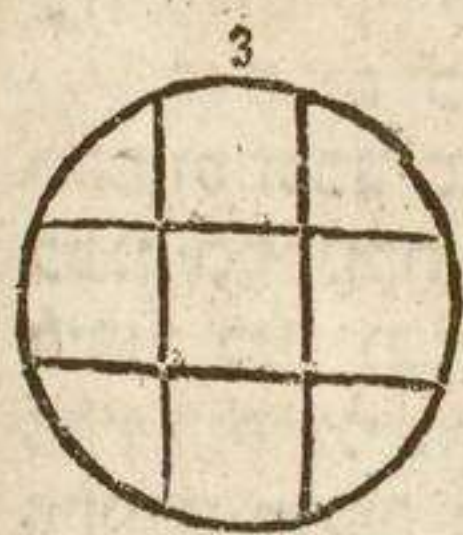
ס"ד א"הח הנני לעשות ככל אשר צויתני * כי כן עלה במחשבתי לפירש
 כללי ההנדסה של פ"ק סוכה"ד, ס"ט ע"ג שנמלאו בגמ' זכרש"י
 אצחוקפות בדרך קצרה וקלה אפי' למי שלא נכנס בחדרי החכמה הטפוארה
 הזאת :

ויכוח רביעי

כללי ההנדסה שהביאו החוסמות ז"ל בפ"ק דסוכה דף ת' רע"ח :

תוספות

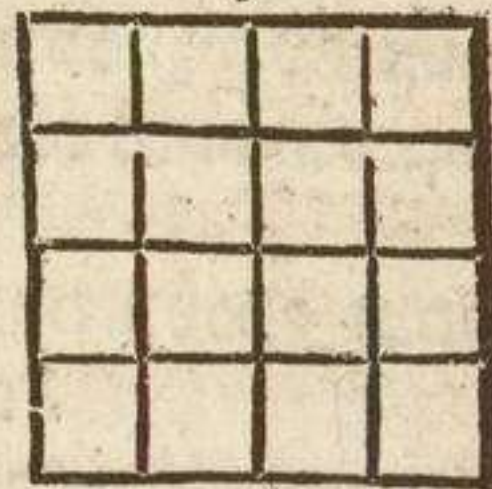
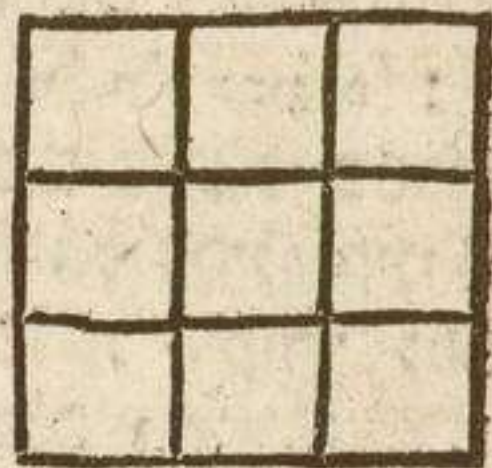
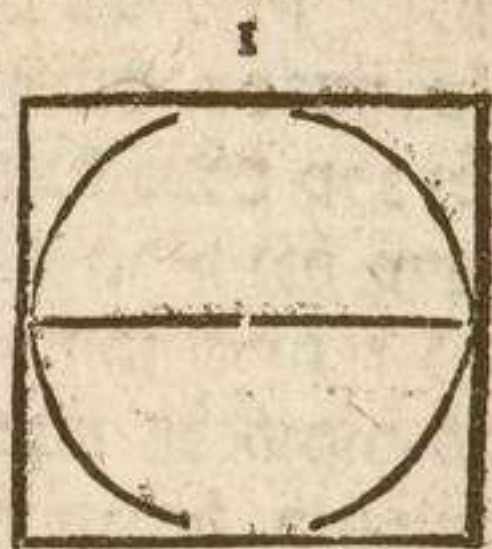
כמה מרובע יתר על העיגול רביעי • חין להוכיח דבר זה מהא דטבלא מרובעת

רוחב חמה לארכו וכן לרחבו תמצא בו י"ז רצועות של חמה על חמה ומרובע חין יתר על העיגול חלא רביעי • כמלאת חמה אומר שהעגולה היא י"ב חמה על חמה • חלא ודאי חין רחיה מחוט של הקף כלל ועוד הדע דרצועת של ה' חמות אורך על רוחב חמה חוט של י"ב חמות מקיפה וכשתביא להלקה לרצועה של חמה על חמה חין זה חלא ה' חמות • והיינו טעמא לפי שכשאתה מניח חוט בריבוען הולך ומילד לזווית • וכשאתה מניחו בעוגל מרחיב והולך • זחס בלכו לכויין החשבון דמרובע יתר על העיגול כוכל להוכיח בענין זה • שתעשה נקודה של משהו ומקיפנה בחוטין הרבה סביבה טיבוב אחר טיבוב עד שירחיבו ויגדל הרוחב בעוגל עפ"ה על טפח ואחר

רצועה מרובעת של טפח כשתלקנה שתי וערב תמצא זה ד' רצועות של חלי טפח על חלי טפח • הרי לך מרובע יתר על העיגול רביעי :

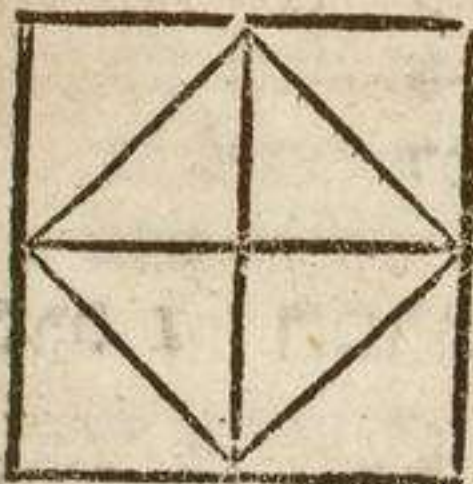

כך תחתוך החוטין מן הנקודה ולמטה דהיינו מחלי רוחב העיגול ולמטה ואחר שיחתכו יתפשטו כל החוטין מימין ומשמאל וכמלא כל חוט הולך ומחריך מחנירו משהו מכאן ומשהו מכאן עד שאתה מגיע לחוט העליון שארכו ג' טפחים שהוא חוט החיטון שהוא מעבד על טפח • דכל שיש ברחבו טפח יש נהקפו שלשה טפחים • נמצאו החוטין הללו סדורין בענין זה כמין רצועה רחבה באמצע חלי טפח דהיינו כנגד הנקודה ומכאן ומכאן כלה והולכת זורה עד משהו • ואם באת לתזור ולחלוק אותה באמצע דהיינו כנגד הנקודה • תמצא ב' רצועות שכל א' ארכה טפח ומחלה ומלך א' דהנה חלי טפח ומלך א' כלה עד משהו • ועתה לרף אלו שתי רצועות ושים הארוך כנגד הקצר תמצא רצועה ארכה טפח ומחלה על רוחב חלי טפח • החלוק אותה לג' רצועות תמצא זה ג' רצועות מחלי טפח על חלי טפח • ואילו

דיבור שני דף ה' סע"א :

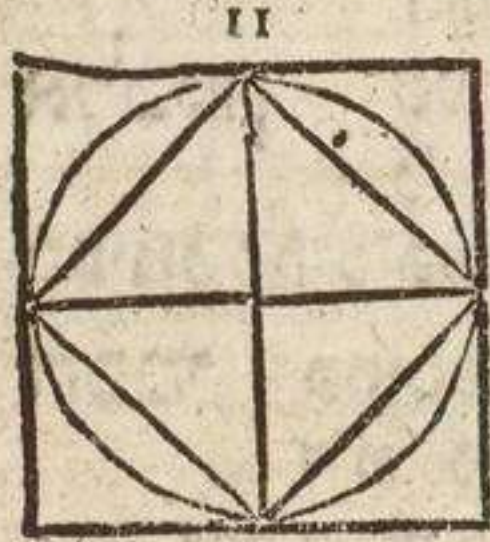
כל אמתא צריבועא אמתא ותרי חומסי צאלכסונא : אין החשבון מכוון ולא דק דאיכא טפי פורתא . שאם תעשה ריבוע של עשר . על

עשר ותחלוק אותן שתי וערב נמלא בתוכו ד' ריבועים של ה' על ה' חזור וחלוק אותן ריבועים צאלכסונים ההולכים לדרך אמלע של ריבוע גדול תמלא צריבוע הפנימי ג' אמה שהרי הוא חליו של חילון שהרי חלקת הריבועים של ה' על ה' כל אחר צאלכסונו ואם לא היה אלא לפי חשבון אמתא ותרי חומסי דהיינו ז' על ז' נמלא דאין צו חליו של חילון . דריבוע של ז' על ז' אין צו אלא מ"ט רצועות של אמה על אמה וראוי להיות חמשים דהא הוא חליו של עשר על עשר דעולה לק' רצועות של אמה על אמה :

דיבור ג' דף ח' ר"עב :

ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא . פירש צקונטריס כשאתה מרבע בתוך העיגול אמה נוטל מטנו חלי השיעור הנשאר צו דהיינו תלתא דכולה . הילכך לשם עשרה ריבוע לריך העיגול המקיפו סביב להיות כ"ד ודבר תימא הוא זה מה ענין זה אלא יש לפרש ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא מרוחבו של עוגל מחזיק רוחב הריבוע נמלאו זווית של ריבוע המגיעים עד העגול כפליים על רוחב הריבוע דקא סבר כל אמתא צריבועא תרי אמות צאלכסונה . ותימא היאך טעו צמדה ר' יוחנן ודייני דקיסרי דמאחר שלא נדרו הדבר היאך עשו כלל על דבר שאינו . ויש לומר דקבלה צידם לשון זה של ריבועא מיגו עיגולא פלגא והוא אמת לענין המקום ולא לענין אורך החוט המקיף והרוחב דמקום הריבוע שבתוך העיגול מתמעט חלי של ריבוע דהוא תלתא דכוליה עיגול מדע שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלקנו שתי וערב ותחזור ותעשה ריבוע צפנים צאלכסונם של רצועים קטנים פענין שפירשתי לעיל . נמלא ריבוע פנימי חליו של חילון . ואם תעשה עוגל של

עשר על עשר בתוך ריבוע החילון יהא העיגול צין שני הריבועים וזה הוכחנו שמרובע יתר על העיגול רביעי . א"כ העיגול יתר על הריבוע הפנימי חליו של פנימי דהיינו תלתא דעיגולא ורביעי של ריבוע החילון : וקלח תימא דלא נקט ריבועא דנפיק מגו עיגולא דהיינו תלתא מכל העיגול כי היכי דנקט עיגולא דנפיק מיגו ריבועא ריבועא דהיינו ריבועא מכל הריבוע לכך יש לפרש דהכך תרי מילי קיימי דאיירי כעין שפירשתי שעושה עוגל בתוך אותה עיגול ואחא למימר שנתמעט העוגל רביעי של ריבוע החילון . וריבוע פנימי נתמעט מריבוע חילון פלגא ורביעי ופלגא קיימי אריבוע חילון . וא"ת והלא ריבוע של ז' על ז' אם תעשה צו עוגל של ז' על ז' אמות . ותחזור ותעשה צהוך העוגל ריבוע צאלכסונו ז' כמדת העוגל הוה ליה ריבוע פנימי ה' על ה' לפי חשבון של אמתא ותרי חומסי צאלכסונא . דמשכחת לה צריבוע פנימי יתר מחליו של חילון דיש צפנימי כ"ה רצועות של אמה . וצחילון לא משכחת אלא מ"ט . וי"ל שזה תלוי צמה שהוכחנו דחשבון של אמתא ותרי חומסי אינו מכוון דאיכא טפי וא"כ אין צריבוע הפנימי ה' על ה' שאם היה צו ה' על ה' היה צאלכסונו עולה טפי משצעה :

כלל א'

כל שיש צהקפו ג' עפחים יש צו רוחב טפח .

זה

ויכוח רביעי

זה למדו מים של שלמה דכתיב ביה מלכים א' ז' עשר בלמה ששפתו
 אל שפתו עגול כביב וקו שלשים בלמה יסוב אותו סביב *
 הלימודים כתבו שיש מעט יותר באלכסון העיגול משלים העיגול
 אבל חז"ל לא חששו לו מפני מיעוט שיעור משום
 דלחומר לא דקו בדאמרינן בגמרא :

כלל ב *

צורה I המרובע יתר על העיגול רביע :

כלל ג *

צורה II כל אחת בריבוע אחת ותרנו חומשי באלכסונא :

כלל ד

צורה III עיגולא דכפיק מנן ריבועא ריבועא :

כלל ה

צורה IV אם תצויר מרובע צמוד עיגול ותצויר מרובע סביב לעיגול * שטח

של מרובע הפנימי והוא חנו של שטח מרובע חיצוני :

ס"ה א'הב צריך שתפרש כל העיקרים האלו ואם לאו יהיו כדברי

הספר המתוס :

ס"ו א'הח כן אפשר כאשר דברת :

ס"ז א'הב הרחב פיך בפירוש עיקרים האלו ויערצ שית שפחותיך

לפני כי בקי אני בחכמה המפוארה הזאת כל מה שצריך

לחיש מלחמה ולשר לבא בגדוד :

ס"ח א'הח בכלל הב' הורונו חז"ל צורה I המרובע יתר על העיגול

רביע * היינו בהקף ובשטח : וזה ברור מדברי רש"י ז"ל

ואוכיח כך :

אלכסון העיגול שזה ללעות המרובע * העיגול מחזיק אלכסונו

ג' פעמים * במרובע יש ד' ללעות ששויים לד' אלכסונו

העיגול * א"כ המרובע יתר על העיגול (שכתובו) רביע (צ"ן בהקף צ"ן בשטח) :

חכמי התוספות ז"ל הזהירונו שלא ללמוד מהעיקר לעלמא לומר

ד"מ צורה פלונית היא גדולה או קטנה מפלונית בהקף א"כ

היא גדולה או קטנה ממנה בשטח ג"כ * שזה הכלל הוא דוקא

בעיגול שנתוך המרובע אבל לא בעיגול ומרובע דעלמא נפרדים זה מזה *

ומוכיחן זה בג' ראיות ?

ראיה א *

לפי שמרובע שללעו ג' (זרתות ד"ו) יש לו י"ב של הקף ואע"פ

אינו מחזיק בשטחו אלא ט' * עיגול שאלכסונו ג' בקפו ט'

ושטחו ט' כמרובע שהקפו י"ב * א"כ אין ללמוד מן ההקף לשטח ולא

איפכא :

ראיה ב

עוד תשוב תראה שמרובע שללעו ג' לא יחזיק אלא ט' של שטח

אעפ"י שהקפו י"ב * ועיגול שאלכסונו ד' יש בו י"ב של שטח וי"ב

של

ויכוח רביעי

כג

של הקף נורה 2 * 4 נמצא שאע"פי שאין בהקפן אינו שוין בשחטן : א"פ
אין ראיה מההקף לשטח :

נעור נורה 9 דרצועה של חמש אומת ארך על רוחב אמה יש לה
י"א של הקף ושטחה אינו אלא חמש : משום שהעיגול יש לו
ריוח גדול מהמרוצע והריבוע לפי שאינו הולך ומיאר לזווית פהם :
מוסף א'

התוספות : לא הוכחו שאין ראיה מההקף לשטח ולא משטח להקף • לא נזכר שיש לשינוי
ולא נשינוי למרוצע שהן שוין בשאינו עובד • ואני מוסיף על דבריהם ו"ל
דאפילו במין עובד אין לנודין :

כלל

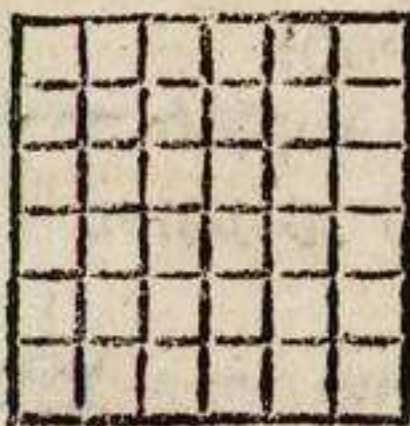
מהצורות של קוים ישרים השוות בהקפן אותן שללעותיהן וזוויותיהן
שוים (דהיינו שחבון פארכון) שטחן גדול מאופן שטוח
בזווית בלבד • (דהיינו שארכן גדול מרחבן) :

א"ט א"חכ אני מבין העיקר הזה לפי שאני בקי בחכמה הזאת
פחו שאמרתי לך • אבל דע שלא יוצא דברך ממין
שאינו בקי אם לא חסרת אותם :

ע"א"הח דע שכל נורה מרובעת דהיינו שרחבה בארכה או
שתקרב יותר לנורה מרובעת בלורתה : שטחה גדול
מנורה שארפה יותר מרחבה אע"פי שהקפן שווה :

דא"ה

12

ציור מרובע שהקפו כ"ד ושטחו ל"ו ונורה רבוע (היינו

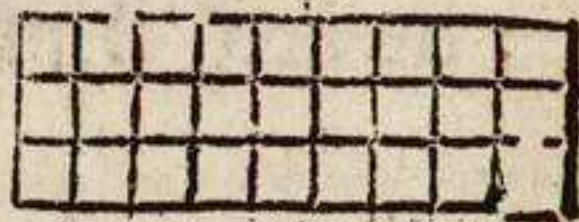
שארכו יותר על רחבו) שהקפו ג"כ כ"ד כמרובע •

נמצא שאינו מחזיק בשטחו אלא

פ"ז וכדי שהריבוע יחזיק ל"ו

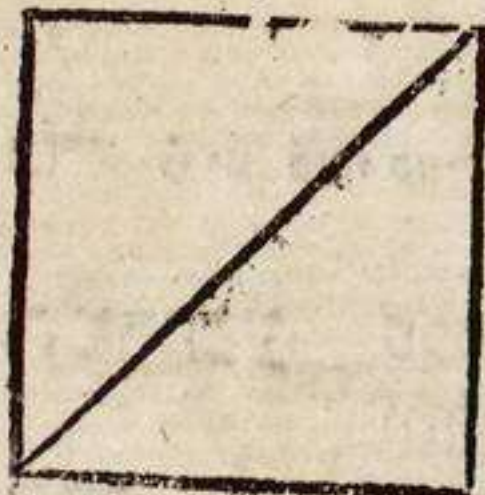
כמרובע צריך שיהיה ארכו שתיים

עשרה ורחבו שלש והקו שלשים •

הרי לך שאין ראיה מההקף לשטח אפילו במין עובד :

14

ע"א א"חכ הואל ובאר הכלל השלישי :

ע"ב א"הח היינו כל אקטא ברובעא אקטא וסרי חומשי

באלכסוןא • ר"ל שאם תצייר מרובע דרך

משל שלש עשרה • זהו באלכסונו ארבע עשרה :

ע"ג א"חכ זכורני שיש לימודים גדולים בכלל הזה :

ע"ד א"הח מן העיקר הזה אנו למדין לידע שיעור

אלכסון המרובע ולא זו בלבד אלא גם

אלכסון הריבוע • ועוד לידע האלכסון על ידי הכללות והכללות על ידי
האלכסון :

לידע כלעות המרובע על ידי זרועת אלכסונו :

פ

ויכוח רביעי

משל

יש לך מרובע שאלכסונו י"ד זרתות • לידע שיעור זלעו • הרבה
הי"ד זרתות לחמשה שהן חמסיות ויהיו שנעים • חלק השנעים
לשבעה ותמלא שיטנו בע' עשרה פעמים • ובכן תאמר שמרובע שאלכסונו
י"ד • זלעו הוא עשרה :

לידע האלכסון ע"י זלעו המרובע תוסיף לכל זרת וזרת של הזלע ב'
חמסיות ותחבר הכל יחד ותמלא ג"כ שנעים חמסיות שהן י"ד
זרתות והיינו אורך אלכסון מרובע זלעו עשרה :

לידע האלכסון של הריבוע פ"ו זלעו :
משל א'

ריבוע שארכו עשרה ורחבו ה' אם תרצה לידע שיעור אלכסונו תרצה
ארכו בארכו • ותאמר עשר פעמים

עשר הן מאה • אח"כ תרצה רחבו ברחבו ותאמר
ה' פעמים ה' הן כ"ה • חזר אלו הכ"ה עם הק'
והרי לך קכ"ה • בקש שורש המרובע של קכ"ה
ותמלא שהוא י"א • וזהו אורך אלכסון של הריבוע •

(ויש דרך ג"כ ללמוד מאלכסון הריבוע לזלעו) ואע"פי שנשארו קצת
שיעורים קטנים הנם בעלין במיעוטן וקטנותן :

מזה העיקר עלמו ילא מה שהורונו חז"ל כל אמתא בריבועא וכו' :

משל ב'

צורה 14 מרובע שכל א' זלעו עשר פנים יהיה אלכסונו 5

תרצה ארכו בארכו ותמלא מאה • ותרצה רחבו ברחבו שהן ק' ג"כ
והרי לך מאתים • קח שרש מרובע שלהם שהוא י"ד והוא

אורך אלכסונו של מרובע של עשר על עשר • ואע"פי שי"ד הן שרש
מרובע של קל"ו ולא של מאתים אין לנו חוששין לד' העודפים :

מוסף ב'

מהו שרש מרובע ומספר מרובע ?

שרש מרובע הוא מספר הכולל מריבוי שני מספרים שונים בשיעור זכרון • כגון ה' ומחמשה
אם יתרבו זה בזה יולידו כ"ה • זה המוספר כ"ה נקרא מספר מרובע • ומחמשה שרש
מרובע • וכן אם תרצה עשר בעשר יולידו ק' • העשרה הוא שרש מרובע • והק' הוא המוספר
המרובע :

מוסף ג'

כדי לידע שטח המרובע תרצה זלעו בלעו • והמספר הכולל היינו שטחו :

משל

המרובע שכל אחד מזלעיו צורה 14 הוא עשר תרצה זלעו זלעו
ותאמר עשר פעמים עשר הרי ק' • וק' הן שטח המרובע :

כדי לידע שטח הריבוע דרך שטל שארכו עשר ורחבו חמש • תרצה
ארכו ברחבו ותאמר ה' פעמים עשר הרי חמשים דהיינו שטחו
של ריבוע :

ע"ה א"חב כראה לי שעדין יש לך להרחיב ביאור בכלל השלישי הזה :
ע"ו א"רח כתבו התוספות שטה שאמרו חז"ל כל אמתא בריבועא
אמתא

אמתא ותרי חומסי באלכסונא לאו דוקא :

ע"ז א"הב

עריין לריכין לנו למודעי :

ע"ח א"הח

כבר מבואר ועומד בטה שאמרתו בסי' ע"ד בסוף דבור

המתחיל ריבוע שארכו י' וכו' וכן במשל שתחתיו שאין לנו

חוששין לד' העודפים בקכ"ה של ריבוע • נודה 14 15 ובמאתים של

מרובע דלחומרם לא דק :

ע"ט א"הב עליך להביא ראיה שהריבוע הפנימי הוא חליו של חילון :

נודה IO

פ' א"הח זהו נקל להוכיח שהרי נחלק המרובע החילון לד' מרובעים

קטנים • ואח"כ נחלק כל מרובע ומרובע קטן לשני משולשים

שכל אחד מהם חליו של מרובע קטן • נטלא שארבעה משולשים של מרובע

הפנימי שוים בשטחן לארבעה משולשים החלונים • אם כן מרובע

הפנימי הוא חליו של מרובע החילון בשטח :

פ"א א"הב

לאפוקי מאי קאמרת מלת בשטח ?

פ"ב א"הב

לאפוקי הקף דלא • משום שהקפו של פנימי מחזיק רוב

הקף מרובע החילון שהרי הקף החילון הוא מ' והקף

הפנימי הוא כ"ח כאשר לוכיח בע"ה בסי' ל' :

פ"ג א"הב

כל זה מפורש באר היעב • ועתה הואל ופרש הכלל הרביעי :

פ"ד א"הח

הכלל הד' עיגולא חנו ריבועא ריבועא • היינו הכלל הב' לזרה ו

המרובע יתר על העיגול רביע וכבר נתבאר בסימן ק"ח :

פ"ה א"הב

פרש לנו העיקר החמישי :

פ"ו א"הח

ריבועא דנפיק סגו עיגולא (יש בו) פלגא של שטח

של מרובע החילון המקיף את העיגול •

פירוש

צייר מרובע של עשר על עשר • ובתיך המרובע עיגול • ובתיך

העיגול מרובע • יהיה המרובע הפנימי חליו של חילון בשטח •

ושטחו של עיגול יהיה עודף על המרובע הפנימי חליו של פנימי דהיינו

שלישו של עיגול שהוא רביע של מרובע החילון :

פ"ז א"הב עד עכשיו מדתה חידה ועתה הואל זמסול משל :

פ"ח א"הח אני אפרש באופן שאפילו נער קטן יבין :

והנה הלעתי שהמרובע החילון הוא עשר על עשר • א"כ שטחו הוא

ק' כמו שהוכחתי [סי' ע"ד גמ' ג] העיגול שנתוכו שטחו ע"ה •

המרובע הפנימי שנתוך העיגול שטחו חמשים כאשר הוכחתי [סי' פ]

והרי לך פתרון החידה • שהרי כיון שהפנימי שטחו חמשים • והעיגול

שטחו ע"ה • נמלא שהעיגול יש לו כ"ה יותר מרובע הפנימי דהוה ליה

שליש העיגול וחליו של פנימי שהוא רביע מרובע החילון ששטחו מלא :

פ"ט א"הב

עדין יש לך להוכיח שני דברים • מלא שהעיגול מחזיק

ע"ה • ב' הערך שיש בהקף בין מרובע למרובע ובין שניהם

לעיגול :

ז אה"ח

ויכוח רביעי

מוכח

א' א"הח פני הויקוף את הדרך הישרה לודע שטח המרובע מרחבו כארכו וכריבוע שארכו וק"ף על רחבו (סיוון ע"ד מוסף ג') ועתה הננו הולך להודיעך שטח העיגול • איננו קודם זה נריך לראות הערך שיש בהקף נורת • II בין המרובעים ובין שניהם לעיגול • ואומר • שהמרובע הקטן מ' מופני שהוא י' על ו' הפנימוי הקטן כ"ח ז' לכל ז' על מופני שגלעומוי הם אלכסוני מרובעים של ה' על ה' כו"ש (סו' פ') עתה אכונן אל העיגול אשר הקטן ל' :

אלכסון העיגול שזה ללע המרובע החיגון אשר כפי מה שהלעתי מחזיק עשר זרתות • העיגול מחזיק האלכסון של ענמו שלש פעמים • אם כן הקף העיגול שבין שני המרובעים הוא שלשים זרתות :

ז"א א"הב זוהי ראייה שאין להרפר עליה • ועתה עליך המלאכה לגמור ולהורות ששטח העיגול הוא ע"ה כמו שאמרת :

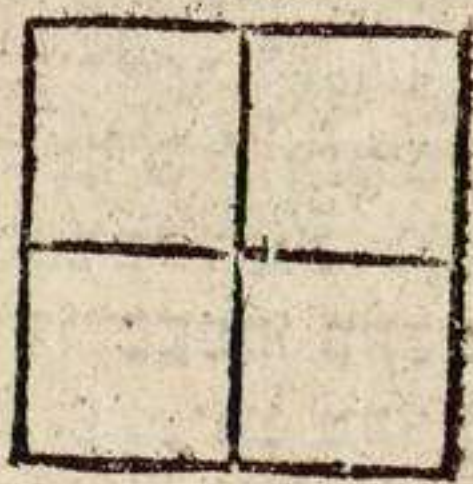
ז"ב א"הח קח חצי אלכסונו של העיגול שהוא חמש • ותראה אותו בחצי הקטן שהוא ע"ו • ויעלו לע"ה שהם שטח העיגול :

ז"ג א"הב נריך שתחזיק דנריך בטופת הנדקיי : ראייה
ז"ד א"הח חצי אלכסון העיגול הוא חמש וחצי הקף העיגול ע"ו • והרי לך חצי ריבוע שארכו ע"ו ורחבו חמש • חבר אותו עם חצי האלכסון וחצי ההקף הנשארים • והנה לך ריבוע שלם • ותוויא שטחו כאשר הראית [סיוון ע"ד מוסף ג'] ותמלא שהוא ע"ה :

ז"ה א"הב כל מה שפירשת עד הנה בגמרא ברש"י ובתוספות הם כללי ההנדסה ישרים ואמתיים • ונראה מהם שהיו בקיאים צה כל הנריך להבנת תורתנו הקדושה כמו שאמרת בתחלה :

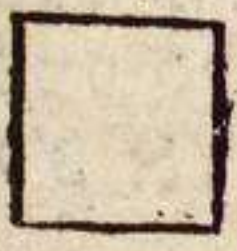
ז"ז א"הח מה שהבאתי אינו אלא אחת מני אלף ממה שהיה לי להביא בדיני כלאים ועירובין ומדות בית המקדש • אלא שאיני מלקט אלא שנים שלשה גרגרים צראש אמיר להורות למכחישים רוב בקיאותם וידיעתם בחכמה הזאת • אשר אחר תורת משה היא פאר ונזר החכמות האנושיות • מפני שהיא סיוקדת על אדני הניסיון ולא על ההשערם או סברא בלבד • והנה עד עתה לא הודעתי מה שהיו בקיאים צה אלא צמה שנריך להבנת התורה • אבל עכשיו אביא ג"פ כללים שהיו יודעים ממנה לאהבת ומשק הידיעה :

איתא צירושלטי מסכת פועה פ"ה הלכה ט' שהטלכות שם חם כנד על ריש גלותא דהיינו שיתן לו חדר מרובע של מ' על ס' אמה מלא חטים • וא"ל רב הונא שיצק שהמלך שיתן החטים צב' פעמים חדר של כ' על כ' בכל פעם ובכך ירויח החלי • והטעם הוא שאם תעשה מרובע של מ' על ס' יחזיק ד"מ אלף ות"ר כורים של חטים • קח קו של כ' ועשה ממנו מרובע

16

חמלא שאינו מחזיק אלא רביע של מרובע הגדול • וכשהעשה אחר כמוהו לא יחזיקו בין שניהם אלא חליו של מרובע הגדול דהיינו ת"ת כורים מפני שהמרובע הגדול

17

לד"ו ט' ורחבו מ' ובשתקבר שני מרובעים הקטנים יחד יולידו ריבוע

שארט

שארכו מ' ורחבו כ' והכלל היואל מזה הוא •

אם תווא נורובע חני רחבו זישאר דיובע • אין ברובע אלא חנו שטחו של מרובע :

נ"ז א"הב זהו דבר שלא יפול בו ספק :

נ"ח א"הח איתא בעירובין ע"ד דף נ"ג ע"ג שפופרת היא לו לר"ג שהיה

חביט זנופה צה אלפים אמה ביבשה וכנגדם אלפים צים •

הרולה לידע כמה עומקו של גיא מביא שפופרת ומביט צה וידע כמה

עומקו של גיא • ופיר"סי ז"ל שפופרת קנה סלול וכמבוא ארוך און נוסף צו למרחוק

וכשהוא קצר נוסף צו יותר והיתה שפופרת של ר"ג ונתקנה למדת צפיות אלפים אמה או צים

או צובטה : ומביט צה ביבשה • וימדוד כמה אמות הוא יכול ללפות צה • ואח"כ ילך על שפת

הגיא וילפה צה לעומתו ויתרחק לאחוריו עד שיבטיח שבחוקט שכלה עומקו של גיא סס כלה

צפיות השפופרת אם יתרחק עוד מעט לא יראה את קרקעית הגיא וידע שעמקו של גיא

והרחקתו שנתרחק נוספתו הוי כחלת צפיות השפופרת :

נ"ט א"הב שמעתי חומרים שהקדמונים היו משתמסין בשפופרת הזאת

לראות איזה מגדל או ארמון או מבצר בעיון דק • כדי שלא

יתערבב הראות צמוחשים אחרים חוץ מהמבוקש • ועוד היום הרולה

להסתכל איזה ציור בדקדוק לזקח טבלא שבה נקב קטן ורואה הציור על

ידי הנקב באופן שנראה לו צולע אע"פי שאינו אלא שטחי • אבל לא שמעתי

ולא ידעתי שתשמש למדוד המרחקים :

ק' א"הח נראה לי שאינה דרך רחוקה מאד מהכלים שמשתמשים

בהם היום המהנדסים למדוד המרחקים • שאע"פי שהם

כלים טכלים שונים • העיקר והיסוד שלהם הוא המשולש • ושפופרת

של ר"ג גם היא ממינו • שהרי האדם עם הקרקע מליירין זוית נלבת •

ומהעין שמביט בקנה יואל קו אחר המלייר ללע הגדול של המשולש •

ואפשר שהיה סס איזה תנאי אחר שלא נכתב בספר • ומכל מקום צודאי

שזהו כלי ההנדסה :

ק"א א"הב כך נראה לי גם כן :

ק"ב א"הח עוד אמרו סס הרולה לידע כמה גבהו של דקל מודר קומתו

וצלו וצל קומתו וידע כמה גבהו של דקל • פירוש ימדוד

קומתו וצלו של אדם • וא"כ ימדוד צלו של דקל ומטה שצלו של אדם

הוא פחות או יותר מקומתו ידון לקומתו של דקל • כגון אם האדם

גבוה ג' אמות וצלו אינו אלא שתיים כשימדוד צל הדקל ידע שהדקל הוא

שליש גדול מצלו :

כלל

אם תמדוד הצל כ' שעות אחר נרחת השמש להיבנו שכבר עלה נ"ה מעלות • או כ' שעות

אחר הצהרים תווא הצל סה לבין הנוצל :

ק"ג א"הב ראיתי שהדין עמך ודלא כמו שהייתי חושב עד עכשיו

שהז"ל היו מואסין בחכמות חלוניות :

ק"ד א"הח ולמה היה להם למאזן בחכמות כשאינן בהם דבר נגד

הש"ית ותורתו ?

ק"ה א"הב אפשר לומר שמאסו אותן מפני הפילוסופים שלא ידעו

את ה' ולא עברוהו :

ויכוח רביעי

י'הח הניחא בדברים המוגעים לשי"ת דהיינו הנזרח אבל צמה שנוגע לדבריה מה איכפת לן שיאמרו מה שיראו כל זמן שאינן אומרים דבר לא נגד תורה שנכתב ולא נגד תורה שנעל פה משום דהוה ליה כמתרפא מן הנכרי שהחולה שואל ממנו מה שלריך לרפואת חליו • אבל לא ישאל לו ידיעת ה' ואופן עבודתו כי יודע כי לא נסה באלה :

ק"ז א"הב זהו דרך ישר אשר לא יכשל בה הירא את דבר ה' :
ק"ח א"הח יש מהפילוסופים קוברים שהכוכבים חיים ונעלי שכל ובינה כמונו • וזוהי סברת הרמ"ם ז"ל שכתב ה' וסודי תודה פ"ג

^כל הכוכבים והנלגלים כולין נעלי כפס ודועה והשכל הם והם חיים ועומדים ומכירין את מי ^סאמר זכיה העולם כל א' וא' לפי גדלו ולפי מעלתו משנתיים ומפארום לזכרם כמו הנלאכים •

ויש אחרים זהם הרוצ שקוברים להפך שהם גופים מתים בארץ וכים וכו' • אמור נא לי אדוני המלך אם יש שני בני ישראל א' מאסין שהכוכבים חיים • ואחד שהם מתים • מי משניהם מין או אפיקורוס ?
ק"ט א"הב אם א' משתי הקברות ניתה נגד עיקרי תורתינו הקדושה אזי הייתי קורא למחזיק בה מין או אפיקורוס • אמנם כיון שאין בה דבר נגד תורת ה' • למה לכנה שם רע לחברי חנם ?

ק"י א"הח טיוס ברוא אלהים אדם ועד קרוצ לזמננו כל יושני תבל ושוכני ארץ האמינו שהששה כוכבי לכת הם גופים השוכים שמקבלים האור מהשמש שהוא אחד מהם והגדול שבהם • ועתה האחרונים המליאו שהם ארצות • ושהארץ אשר לנו יושבים בה היא אחת מהן מפני שקוברים שהשמש באמצע בלי תנועה כמלך במסגו והששה מקיפים קבינו ושיש שם הרים וגבעות וגאיות וזקעות ויעים ונהרות וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו • ויש בני אדם ושאר בעלי חיים ושהאדמה תעבד ויזרעו ויקלרו ויאכלו וישתו ויולידו וימותו כמונו • ואם אדם ימאן בקברת הקודמת ויאמין בזאת תחזיקהו למין או אפיקורוס ?

ק"יא א"הב חלילה לי מעשות זאת :

ק"יב א"הח למה ? והלא כל דברי הפילוסופים מינות ואפיקורוסות ?

ק"יג א"הב דברך קוחרין זה את זה שהרי הכרחת שספרים חילוניים שאסרו חז"ל אינן ספרי הפילוסופים • ועוד הדאיתני

שהמקובלים מביאין סיוע לדבריהם מהפילוסופים (סימון א' צו') :

ק"יד א"הח לא הדרי בני מקמייתא • אלא שאמרתי כך לראות מה

בסיך גם אתה • אבל באמת יפה דנת לפי שאינו נגד תורת

טרע"ה שיאמין האיש הישראלי שהכוכבים הם עולמות מיושבים :

קט"ו א"הב כך הוא אבל זה הכל ורעיון רוח • כי מי עלה שמים

וירד לידע ולהודיע לבני אדם בדברים האלה ?

ק"יז א"הח דע אדוני המלך שמלכותך רחוק מאוד ממדינת איברו'פה

אשר היא אם ואנר החכמות ואילו שמעת טענות חכמיה

אפשר שתחזיק בקברתם ואם תרצה לשמוע אערוך לפניך טענת קברת

זו ואולי תיעב בעיניך :

ק"יז א"הב

ק"י א"הב

הבינני ואשמעה דבריך :

ק"יח א"הח

היכן הוא מושב המוח ?

ק"יט א"הב

ולמה תשאלני זה ? והלא אפילו נער בן יומו יודע שמושב

בראש שהוא המדור העליון כי סס ביתו :

ק"כ א"הח

והריאה והלב איה מקום דירתם ?

ק"כא א"הב

גם זה ידוע לכל שמושבם בחזה דהיינו במדור האמצעי :

ק"כב א"הח

והבנד והטחול וקרבים ובני מעים היכן הם ?

ק"כג א"הב

במדור התחתון של הגוף :

ק"כד א"הח

ומי מפריד בין אלו לאלו ?

ק"כה א"הב

חזר או ערפש הכבד הוא מפריד בין מדור האמצעי

אשר בו כלי הנשימה . ובין מדור התחתון אשר בו כלי

המזון והעיכול :

ק"כו א"הח

הרואה אתה שהם נתונים בקדר הזה בגופך ובגופי

ובגופי כל הנלצים עלינו ובגופי כל בני אדם ?

ק"כז א"הב

כך הוא בודאי בלי ספק :

ק"כח א"הח

ודילמא יש אדם שמוחו בחזה * וכבדו בראש . ולגו בחרס ?

ק"כט א"הב

אי אפשר לומר כן . שהרי בעלי מלאכת הניתוח מנתחים

בכל יום נבלות בני אדם ורואין שבולם יצירתם אחת

ושוין בצורת והנחת איברים הפנימיים כשם ששוין בצורת והנחת החיצונים :

ק"ל א"הח

הארץ אשר אנחנו יושבים עליה היא כוכב . ובה ימים

ונהרות והרים ובקעות ובעלי חיים מדברים ושאינם מדברים

וד' תקופות השנה . למה לא ימצא כזה בשאר כוכבי לכת שהם כוכבים כמוה ?

ק"לא א"הב

מעולם לא חשבתי שטענות התוכנים האחרונים הן

מיוקדות על עמודי הסברה :

ק"לב א"הח

ודאי שמתקבלות אל הסברה אבל אין לנו יכולים להחזיק

במונח הזה במה שהוא מבטל תנועת השמש דביהושע בתיב

ס' שמש בגבעון דוס . וכתוב ויעמוד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום

תמים . הרי ספונב והולך כשאר כוכבי לכת . ואעפ"י שבעלי הסברה הזאת

נתחבטו לתרץ הקושיא לריק יגעו כי אין תשובתם מספקת . ולכן נטשתיה

וגרשתיה מהסתפח במחלת ה' ?

ק"לג א"הב

אנא הודיעני תוכן תשובתך ?

ק"לד א"הח

אמרו שהנביא אמר שמש בגבעון דוס מפני המון העם דק"ל

שהשמש מהלך ואינו יודע תנועת הארץ :

ק"לה א"הב

אין ממש בתשובה זו ובכן הנה אנכי עטף שהמונח הזה פגול

הוא לא ירעה במה שאומר שהשמש קבוע בלי תנועה . אבל

תאנה נפסי לדעת התלמיין במה שאמרו שהכוכבים הם עולמות מיושבים :

ק"לו א"הח

דעתי נוחה בזה מאד . כי אני שותף בלמא את דברי חז"ל

שלמדונו . ר' שאיר אגוז מלא תוכו אכל הליפתו זרק . וכן

ראוי לנו לעשות בקצרות חכמי האומות שכל מה שהוא סנגד לתורתנו

הקדושה

ויכוח רביעי

הקדושה והתמימה • בין שנכתב בין שנעל פה • שקד תשקלמו
 והעב העבנו כי חרם הוא • אבל מה שאינו נגד דבריה ולא נגד
 פירושה הרשות ציד כל איש ישראל להאמין או למאן בו לפי שכלו •
 ובכן כיון שאין שטן ואין פגע רע להאמין שכל הפוכפים בין המהלכים
 בין הקנועים בגלגל השמיני הם עולמות אשר בהם מכל בעלי חיים בלדקהם
 המזקתי ולא ארפה • ואפשר שלזה כיונו רז"ל בשבתנו בקוף מסכת עוקנין
 עתיד הקב"ה להנחיל לכל לדיק ולדיק ש"י עולמות :

קל"ז א"הב אין מדברי רז"ל ראיה מספקת כי שמה כונתם על עולמות
 רוחניים :

קל"ח א"הח לכן טענתי בלשון שמה ולא בלשון דרי :

קל"ט א"הב כך מוטל על איש הירא את דבר ה' כמוך :

ק"מ א"הח זכרתי ימים שקדם אשר ראיתי בימי חרפי צם' המליץ
 דברים נוטים אל הסברא הזאת :

קמ"א א"הב יבוא נא דבר החכם וכבדנוך :

קמ"ב א"הח כשא משלו על הגרמים השמימיים ויאמר • ואף גם זאת ביכולת
 העצום בוראם בנצחון היקרה בהם צח לוף ונצבים ומהלכים הפכוים וחיונו פלגים בשפלות בהכח
 גופים שונתים וחסים וכתובת הכחות לקבל צורות להשיב מתלבש הנותנים ונוטרוניו • לא שלבך
 בולרו לעבוד וצורו אודות שהמה נכבדים מהם ונצוהוט עליהם • חלילה ליוצרים להכניע הוקר לזולל
 והעמוד לאונל • ולא יחשב פועל חכם שוכין כלום עשרת אלפים ככה שהם לעשות וזאת ברזל אחד :
 אבל בראש בתוכה בתוכה לא ידעה בלתו אשר דרך סגובם ולכתם לעשות ולאכתם • הוחן להם מן
 העוב שיעור רחבילים כול אלהיהם העובת אשר כן וכל וישבעו וייתירו כלכרה יוקח להם מוטב השפע
 ראשונה לתתם נוסבים ראשונה בעולמות וכל הולאכה כחונה ונחום השלכו ארצם • ותכל וכמה תקוף
 בנותר :

קמ"ג א"הב החכם המליץ הזה אינו אומר כלום לענינו :

קמ"ד א"הח אדרבא דבריו הם העיקר שהכל תלוי בו מסני שאין

השכל סובל שהבורא יתברך ויתעלה שמו ברא וינה

גופים גדולים ויקרים מהארץ אלק אלפי אלפים פעמים להאיר לדריים
 עליה בלבד • ובפרט מספר עלום ונורא של פוכפים התלויים בגלגל
 השמיני אשר אין להם יחס ולא שפע בארץ אלא להורות לבני אדם עולם
 יכלתו וחכמתו יתברך • איך צריך לומר שנבראו לאיזה ענין אחר ג"כ
 והוא לא העלהו על ספר כי בימיו זה קרוב לארבע מאות שנה היו כל
 באי עולם מאמינים בדברי ארס"טו כאילו רוח ה' דבר בו • אבל קרוב
 לימים האלו ולזמן הזה כק"ן שנה קמו עליו אנשים חכמים ונבונים ויאמרו
 מה נשתנה הפילוסוף הזה מכל הפילוסופים ? ולמה כאמין בדבריו אשר
 ממקבת שכלו חולבו ? וכי לו לבדו נתכנו עלילות ק' הלא גם לנו לבב במוהו
 לרדת לעומק חכמת הטבע נחפשה דרכיו ונחקורה אם פנים דבריו או אם
 אסף רוח בחפניו ? ויבדקו ספריו בדרישות וחקירות וימלאו בהם פמה וכמת
 ענינים שהן נגד החוש וימרדו בו ויאמרו אין לנו חלק בארס"טו ולא נחלק
 בחכמתו • שאינה אלא ריבוי דברים ומיעוט ענינים ויעמדו וימליאו חכמה
 חדשה קרובה אל השכל ומכוונת אל החוש כל מה שאפשר ובה פותרים דברי
 ארס"טו ודברי התוכנים הראשונים • ובפרט קברת האומרים שלורות

הגלגל

הגלגל השמיני משפיעים על ידי אורם אל כל יושבי תבל • והעלו שכוכבי
הגלגל הקוא וכסיליהם כל אחד מהם הוא שמש המאיר ומחמם לעולם שתחתיו
אשר אינו כראה לנו מרוב ריחוקו ממנו ושהאור המועט היוולד לנו מהם אינו
לא לעזר ולא להועיל לארץ הלזו אשר אינו יושבים בה • ואפשר שהחכם
המליץ לא ידע מזה מאומה ולכן לא העלהו על ספר • אבל בודאי שקוא חושב
שים להם איזה תועלת גדול אשר נעלם ממנו :

קמ"ה א"הב לפי דעתי זוהי קברא נכונה ומתקבלת אל השכל :

קמ"ו א"הח הנה ארס"טו וסיעתו חושבים שהכוכבים הזכריים נעשים
ונוצרים מקיטורים המים יבשים ושמיים אשר מתחלבים

מנלוי השמש המכ"ס בהם או מלהבות האש היורדים מיסודו העומד
תחת גלגל הירח וזה נעשה בחלק היותר גבוה מהאוויר אשר הכוכב
תלוי ועומד כל זמן שעולה לו מזון מהארץ וכשהקיטורים הולכים
ועתמעטים מתנוכה והולך עד כלותו והיה לאין :

אמנם רוח אחרת היתה עם האחרונים שהם חושבים שגלגל השמיני
כולו אויר זך ודק ובהיר וספירי ויש תלויים כל הכוכבים בין

שגלויים לנו ובין שאינן גלויים לנו • ושהכוכב הזכרי נבדל עם שאר
הכריות בששת ימי בראשית • אך יש לו גלגל פרעי אשר בו מהעלה צנובת
רומו ומתעלס ממנו ואינו נראה אללא לסיף שנים אשר עדין לא נודעו
וספרם ובהגיע תור זמנו יורד והולך אל שפל רומו ומתקרב אל הארץ
באופן שיראה וימלא מכל יושבי חלד ומביאין ראייה לקברתם זאת ממה
שהתוכיים מדרו בכליהם ומלאו שלפעמים הוא גבוה מהלבנה ופעמים
מהחמה • ועתה הגע עלמך שיש בין בני עמנו שני אנשים אחד חושב
שהכוכב הזכרי נעשה מקיטור הארץ כארס"טו • והאחר שהוא כוכב
קברא מאלת הש"ת פשנברא את העולם • מי משיניהם תחזיק למין ?

קמ"ז א"הב אין זו שאלת איש נבון וחכם כמוד • ישן שחובת כל איש
אשר בשם ישראל יכונה להאמין שהק"בה ברא הכל מהאין

המוחלט והגמור ביבולתו הכלתי בעל תפליית ודוקא בתחלת הבריאה כגון
שמים וארץ ואור וכו' אבל אח"כ ואפילו בששת ימי בראשית אע"פי שנאמר
בהם ברא היינו יש שיש שנא' בראשית ה' ויברא אלהים את האדם בצלמו
ובתיב שס"ג ויולד ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה • ואלת"ל שהבהמה
נבראת מן היבשה ולפיכך הכשרה בשני סימנין • עופות מן הרקק ולפיכך
הכשרן בסימן א' • דגים מן המים לפיכך הכשרן בלא פלוס • וכל אלו
קבראו בששת ימי בראשית ואמרו שהיו יש מיש • ועפשו כל מגמת
הפילוסופים אינה אלא לבקש ולידע מאיזה תומר לוקח הק"בה לעשות
ד"מ ברקיש ורעמים ומטר ושלג וברד וכו' וכיון שכן למה אקרא בשם
מין למי שיאמין שה"קבה משתמש ממין חומר זה או ממין חומר אחר או
אם הכוכב הזכרי נעשה מקיטור הארץ או נברא עם יתר הכוכבים

קמ"ח א"הח ברוך ה' אלהי ישראל אשר הוסיף על טכסימי המלכות
אשר נתן לך הוד וטכסיקי קבמה כי כל דבריד אינן אלא

בשכל

זיכוח רביעי

בשכל וזינות עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע • ודע כי כל הזאלות שהקדמתי אינן אלא להוכיח מה שהוכחת ולאמת מה שטענת אבל אחת אדוני המלך החכם בדקות עיוןך וזבהירות זכות שכלך • עוד אני מדבר ואחה ששעת ועליך נאמר משלי א' ישמע חכם ויוסף לקח :

קט"ט א"הב לזכות שכלך וליושר סברתך נאזה תהנה: והנה כבר למדתנו רבינו איך ראוי להתנהג לאיש אשר תורת אלהיו בקרנו בסברית הפילוסופים למען לא ימעדו אשוריו (סי' ק"ט) באמונת תורתנו הקדושה • אמנם אשאלך והודיענו מה יתרון לחכמי ישראל על הפילוסופים כיון שהללו חכמים והללו חכמים מה נשתנו אלו מאלו ?

ק"כ א"הח יש יתרון לחז"ל על הפילוסופים כי יתרון האור מן החשך :

קכ"א א"הב ונמה יודע אפוא היתרון הזה ?

קכ"ב א"הח אלולי יראתי להיות עליך למשא הייתי מאריך בענין הזה למען יודע כי נכונה דברתי :

קכ"ג א"הב הארך כל האריך או כל מה שתרצה כי אמרי נועם דנריך מחוקים מנוף דבש :

קכ"ד א"הח אמנא חזו בעיניך אדוני כי נחמתני • וזכן אומר ראשונה דרך כלל • כי טגמת הפילוסוף לידע האמת והסקר והטוב והרע • וזהו ענמה מגמת החכם הישראלי :

קכ"ה א"הב אשוב ואשאל מה נשתנו אלו מאלו ?

קכ"ו א"הח אתה תראה • כונת הפילוסוף לידע האמת והסקר כדי לידבק אל האמת ולנרוע מן הסקר • וכן כונתו לידע הטוב

והרע כדי לנחור בטוב ולמאוס ברע • וכן חכמי ישראל הקדושים כונתם וסגמתם זהו • אמנם האמת הטובקשת מחכמינו היא אמת זכה ונדורה אחרת ה' לרופה אשר אין בה חשש סקר וכן הטוב המבוקש הוא טוב אשר לא נמלא בו לא עירוב ולא שמץ רע • כדכתיב מהלים לד סור מרע ועשה טוב • וכתיב דברים ל' ונחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך • כלומר אם תנחר בחיים דע שתחיה • ואם תנחר בטוב לא יקרך רע משום שהבא ליטור מסייעין אותו מן השמים • וכשישטור מלות ה' וחקיו ומשפטיו מובעת לו שהשיג כל מה שהיה לו להשיג וידע בודאי שהוא בן העולם הבא • אבל הפילוסוף אפשר שיכל בהבל ימיו ושנותיו בבהלה ויעלה חרס בידו שאין בו מועיל • כי מי עלה שמים וירד להודיעו דרך משל אם הכוכבים הם ארצות עיושבות מנני אדם ושאר בעלי חיים ואם יש בהם נאמחים וימים ונהרות והרים ונקעות • או מי בא עד ננכי ים וירד לעמקי תהום לידע מה בחשוכא ?

קכ"ז א"הב דברי פי חכם חן :

קכ"ח א"הח הן אמת שכונתם לנחור בטוב ולמאוס ברע • אבל חטו מדרך הטוב ונטו מטנו כי לא הכירוהו לפי שחטבו

שהטוב הוא הטוב המדומתי והמליאו להם מדות כפי אשר עלה בדעתם ויקראו להן מדות טובות ולמחזיק בהן קראו איש טוב ונברא רבה • כגון

הם

הם אמרו שאת מהמדות הטובות היא מלואם בעושר ובחור בעוני ולכן
 מפארים ומשנחים לדיאוג'יניש זינ'יקו אשר בית דירתו היתה חמת
 גדולה שכיסייה נח' מראשיה להגן עליו מקור החורף ומחוס הקיץ כדי
 שלא יזיקוהו • יהיה שואל לדקה לעוברים ולשבים • והיה לו קערה
 נסתות בה ונפי שפעם ח' ראה איש מלקק בידו אל פיו השליך הקערה •
 ופילוסוף אחר היה עני מדולדל והמלך נהן לו כסף וזהב הרבה להגילו
 שמלוקות העוני וישכס בנקר ויקח בידו את הכסף ויבוא לפני המלך
 ויאמר לו הנה לך כסף אשר נתת לי קח ולך כי איני חפץ בי • ויתמה
 המלך ויאמר לו מה זאת עשית לי למה בעטת במנחתי אשר נתתי לך ?
 וישב הפילוסוף את המלך דבר לאמר אדוני מיום היותי על האדמה עד
 היום הזה ישנתי במנוחות שאננות ובמשכנות מנעמים כי מעולם לא
 הייתי להוט אחר הממוץ ולעולם נסתפקתי בהכרחי והיה די לי והותר •
 וכל תאוותי היתה בחכמת הטבע לדרוש ולחקור ענייניו ומעשיו כי רבו •
 אמנם אתמול אחר אשר לקחתי את פרשת הכסף סעיפי עלכוני וילכו
 אחרי ההבל והבלו לחשוב מה לעשה מהכסף אם אקנה ממנו סחורה
 להשתכר או אם טוב לי להפקידו ביד אדם נאמן • או אקנה ממנו קרקע
 ויהי טרף בביתי • ותדד שנתי מעיני ולבני כים נגרש כי סבבוהו גלי
 הממשנות ועכרוהו המון הטרדות ותתפעש רוחי פוסח על שתי הסעיפים
 ולכן לא אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי ובכן הכסף נתון לך ואני בענינותי
 החזקתי ולא ארפה • ובאמת שאין אלו אלא דברי כסיל ופתי ובער שהרי
 שלמה המלך אשר עליו נאמר מלכים א' ד' ויחכם מכל האדם וכל דבריו
 ברוח הקדש • שאל מאת הש"ת ושלח לו רש ועושר אל תתן לי הטריפני
 לחם חקי • וזוהי באמת ובתמים שאלת חכם שאם אין לו מה יאכל צריך
 שכל היום ירדוף אחר מזונותיו ולא ישאר לו אפילו מלא שעה לפנות
 שחשבתו לעיון ואז תורה מה תהא עליה ? והק' בה הצעיחנו ויקרא ב"ז אם
 בחקתי תלכו וגו' ונתנה הארץ יבולה וגו' • ובקללות הגזים ולא תתן
 ארצכם את יבולה • נמלא שהקב"ה מעניש על ידי העניות ומי הוא זה
 ערב את לבו לומר שהעניות מדה טובה ושלכן ראוי לרדוף אחריה והלא
 אינו אלא עונש ולריך לברוח ממנה כברוח מן החרב מן הרעב ומן הדבר ?
 אלא זדאי שאין ממש בדבריו הללו • והפילוסופים אינם יודעים להבחין
 בין טוב לרע שהרי אמר הש"ת לדברים ל' ראה נתתי לפניך היום את החיים
 ואת הטוב את המות זאת הרע • ופירש מהו חיים וטוב • לאהבה את
 ה' אלהיך ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו וחקתיו ומשפטיו ומיית ורצית
 וברכך ה' אלהיך וגו' ואם יפנה לבנדך ולא תשמע וגו' הגדתי לכם היום
 כי אבד תאבדון לא תאריכון ימים על האדמה וגו' • לפי זה גדר הטוב

הוא עבוד אלהים וגדר הרע הוא סור מעבודתו :
 ק"ט א'רב ואם אדם מוסר נפשו למות על קידוש ה' בחלי ימיו היכן
 טובתו של זה היכן אריכות ימיו של זה ?
 ק"ס א'הח אשריו ואשרי חלקו בסקודו תבוא נפשי ונקהלו יחד כנודי •

וכי

ויכוח רביעי

וקי יש טוב גדול או יש שמחה גדולה מזו למות על קדושת שם הש"י ?
 קס"א א"הב והלא קלת פינוסופים מתו מיתה משונה בלב שמח ונפש
 מפלה וטה יתרון לזה מזה ?

קס"ב א"הח אחת וי"ב שקלת פילוסופים מכת השעו"איקוש מתו בלב
 שמח כגון אחד מהם שדכו אותו במדוכה במלות המלך והוא
 היה אומר • אתם דכין נשר וגידין ועלמות אבל אי אתם יכולין לדוך הנפש
 וזה כדי שיאמרו שהיתה לו נפש רחבה ושהיה פועל המיתה בלי עלבון •
 הגרסה בעיניך שזה הפילוסוף שמת כך • הוא בן העולם הבא ?

קס"ג א"הב חס ושלום כיון שלא ידע את ה' ולא עבדו :

קס"ד א"הח בוא וראה מה נשתנה הקדוש המופר נפשו על קידוש ה'
 כי הוא מנזה חיי העה"ז לעבוד את ה' בכל נפשו אע"פ
 שגומל את נפשו שמנו ואע"פ שסובל ייסורין קשים במיתתו הוא פועלם
 בשמחה ובטוב לבב כמו שעשו ר' עקיבא ור' חנינא בן תרדיון וכמו שעשו
 אבותינו ועושים עוד היום אחינו בשרנו בספרד ובפורט"וגאל כי יודע כי
 מלבד שנמחלו לו כל עונותיו תשאר נפשו מקודשת מחשמלים וארזלים
 ונתתענג לעד ולעולמי עולמים בתכלית הטוב והשמחה אשר עליו נאמר
 שהלים לא עשה רב טובך אשר לפנת ליריאיך • הלזה תקרא רע ומות או טוב
 וחיים :

קס"ה א"הב רואה אני את דבריך שאין לקרוא רע לרע טובה אשר אחריו
 טוב נלחי • ובכן אין להשוות הפילוסוף עם הקדוש הזה
 שעליו נכון לומר שם חכו הזורעים בדמעה צרנה יקלורו :

קס"ו א"הח כיון שהפילוסוף אינו יודע להבחין בין טוב לרע ממילא לא
 ידע למאוס ברע ולבחור בטוב :

קס"ז א"הב לריך לומר כן בהכרח • אע"פ שמה שהיא אחת וזקרה
 חייבים אנו להודות שהמה חכמים מחוכמים שהרי גילו
 מסתורי ומלפוני הטבע באופן שאין דבר נעלם מהם ואין נסתר סגוד
 עינם שהם מדברים על השמים וארץ וכל נבאם על הים ועל כל אשר בו •
 על הנהמות ועל החיות על העופות ועל הדגים ועל כל אשר תרמוש
 האדמה • על העצים על הקולות ועל הזרקים על המטר ועל השלג ועל
 הצדד על האור ועל החשך על היוזם ועל הלילה על הרעשים ועל הרוחות
 ופיך דבר על כל מה שברא הק"נה בעולמו :

קס"ח א"הח ודאי שדברו על כל מה שאמרת אבל מי ינטיח לנו
 שהטיבו את אשר דברו ?

קס"ט א"הב לפי שאין חכמים דבריהם :

ק"ע א"הח והלא אמרתי לך (סו' קמ"ה) שהיזם קמו כל האחרונים
 נגד אר"סשו וטאלנו בדברו ?

קע"א א"הב מהו זה וכי יש מחלוקת בין הפילוסופים ?

קע"ב א"הח יש ויש באופן שאין שנים עסקיטין על דעת אחת •

קע"ג א"הב הודיעני גל את דרכם :

קע"ד א"הב

קע' ד א"הח הנני הנני להפיק רזונך • ואחטיל בענין הנרקיס
 והרעמים ואודיעך בתחלה דרך כלל ספרות קלת
 פילוסופים ואח"כ אחוה דעי אף אני וקח לך את אשר תיעב בעיניך
 כי אתה תבחר ולא אני :

קע"ה א"הב שמחני באמרתך ואל תנישני משברי :
קע"ו א"הח ספרת ארס"טו היא שחומר הנרקיס הם קיטורים חמים
 ושמיים העולים מן הארץ וסבת התלהבותם היא מהירות
 תנועתם צענון אשר לוחץ וסובב אותם מכל הלדדין באופן שהם סגורים
 בתוכו ורצים ושבים למזל מגוס לנפשם מלחץ אויב לפי שהם המים
 זיבשים והענן קר ולח וכשמתלהב קורע הענן לשנים ויוצא ואז יראה
 הנרק וישמע הרעם :

קע"ז א"הב נראה לי שדברי אר"סטו הם נכוחים למדין :
קע"ח א"הח ספרת קארט"יסיו פילוסוף גדול היא • שחומר הנרקיס
 הם קיטורים של גפרית ומלח הנקרא ניטרו העולים
 מן הארץ והנה העננים עשויים במין דפין או קליפות זו על גב זו פעמים
 סמוכים זה לזה ופעמים רחוקים זה מזה כי עינינו הרואות שיש גבוה
 מעל גבוה וגבוהים עליהם והם תלויים באויר מפני ששטחם דק וקל מאד
 ממנו ולכן הוא סובלם וכן אם נשף בהם הרוח יטלטלם מעבר אל עבר
 וישאם על כתפו זמן גדול כאשר תראה צנולה של עוף שהיא פורחת
 באויר כל זמן שמיב הרוח וכשיעמוד תפול בקרקע מפני שהיא כבדה
 מהאויר והנה אם הענן העליון נתעבה על ידי החום דהיינו שהחום
 חיבר חלקי הענן זה בזה באופן שנתמעט שטחו ונתרבה כובדו ונעשה
 כבד מהאויר הסובלו עד עכשיו על כנפיו • לריך בהכרח שיפול על הענן
 שתחתיו אשר יש בו מהקיטורים הגפריים ואז נלחצים ונכבשים מלטעלה
 ומלמטה בין שני העננים ובכן מתלהבים ומבקשים מפלט לנפשם וכיון
 שהענן העליון אינו כבד ככל מקום בשוה לפי שבאמצע הוא כבד יותר
 מבקלות • ובכן ננפלה על חברתה נשארנו ביניהם סדקים אשר בהם
 יוצא האש אבל לפי שהם נרים מאד ואין בהם רוחב למדת האש הוא יוצא
 צבח גדול וביד חזקה ופותח אותו לפנות מקום לעצמו כפי לרכו ובזה
 עושה המיה גדולה • וזהו הרעם :

קע"ט א"הב קשה לי בספרת הזאת נפילת העבים שאין דעתי נוחה
 בה וכל השאר הוא כמעט של אר"סטו :

ק"פ א"הח יש אומרים שהקיטורים מתלהבים בענן מעצמם ואפילו
 בלי תנועה כמו שנראה לעין באי סיילי"אה בהר איט"נא
 הנקרא מונג"יבילו וכן סמוך לעיר נאפ"וליש בהר ניסו"ביאו הנקרא
 מונ"טי די שו"מה וכן באמי"ריקא במדינת ניקא"ראגואה וכן בהר היק"לא
 אשר באי איסל"נדא שכל אלו מקיאים אש הנוולד בתוכם מעירוב המתלבים
 אשר בקרבם של גפרית זפת ונפט ומלח ניטרו ודברים אחרים אשר
 בהתערבם יחד ידליקו את עצמם על ידי הרתיחה הנוולדת בהם • ואם

ויכוח רביעי

ההדלקה נעשתה במקום רחב אין שטן ואין פגע רע כי האש אינו מזיק
ואינו יוצא לחוץ ואש באולי ירטה החולה לה יגרום שום נזק כי אין מי
שיעכבהו לילך אל מקום אשר יהיה שמה הרוח ללכת • אמנם אם השער
יהיה סגור ולא יוצא מקום ללאת אזי מרגיז ארץ ממקומה ומרעיש
המחוז הקטן לו בקול גדול ובהמיה גדולה באופן שאמץ לבו בגבורים
ערום ינום ביום ההוא להציל נפשו מני שחת כי ייראו פן יעשו בתייהם
קצריהם כאשר אירע לעיר קטנ"יאה במלכות שי"ליליאה בשנת ה' אלפים
חכ"ט היא אלף תר"קט ולעיר קירא"קוסא שם בשנת ה' אלפים תכ"ג היא
אלף תר"נג לחשבונם אשר נהרסו עד היסוד בהן ונשאלו תל עולם שמה
ונביאים ההם ובעת ההיא היתה עת נרה ונוקה ליושבי האי כי מתו
בה יותר משלש מאות אלף נפשות • וזה עלמו יארע ברקיס וברעמים
כי יתלהבו מעלמם כשחומרם ראוי לידלק ויגרמו רעם גדול לפעמים
אלף בלי לוחץ ולוחם אלא בהתחמם כל סין וסין זה בזה שהרי הקימ"יקוס
עושים טן הזהב עפר אחד ששימין על כף של נחשת או של כסף או של
ברזל ומחממין אותו מעט ומשמיע רעם גדול כקני השרפה הנישאים
בעגלה ומזק כחו כלפי מטה כי יקוב כף הברזל ויעשה בה חור גדול •
וכן יש עפר אחר אשר הוא גם כן מרעיש ונעשה מג' חלקים של ני"ע"רו
וב' של מלח של חבן שנמלא בחביות של יין שקורין טאר"טארו וחלק א'
של גפרית • ולכן כשימלא חומר הדומה לזה בענן ויהיה שם מעט חום
יוליד ברקיס ורעמים בלי ספק :

קפ"א א"הב גם זו סכרא נכונה טאל ועתה השמיעני טה שהמלית
בעיונק על ענין זה :

קפ"ב א"הח אחת הציוותני להודיעך כיצד המלית יסבת הדלקת הברקיס
וקול הרעמים ובכן מוכרחני להתחיל מראשית הענין :

הניסיון שוכיה שהזכוכית שלורתו גבנונית יולדו ממנו ב' דברים בהכרח •
חדא שיגדיל כל המוחש וגוף הנראה • ונפקא מינה שכל בתי
עינים שסגדילין האותיות לורתן גבנונית • ב' שאם תשים הזכוכית הזו
נגד השמש באופן שיעברו ניוליו בגובה גבנונית ותשים חחת מקום כלות
הניולוים מטלית או נייר או דבר הראוי לישרף יתלהב מעצמו ותאכלהו אש
לא גופת וכל שהגבנונית יהיה יותר גבוה ישרוף ממקום קרוב בנחילה רבה •
וכן יעשו המראות החלולים שמולידים אש בעהירות גדולה • אמנם הזכוכית
שלורתו קערורית לא יוליד אש בשום אופן ולא יגדיל המוחשים הנראים •
אדרבא יקטין אותם :

קפ"ג א"הב כל זה ודאי וברור ובחון :

קפ"ד א"הח הניסיון מוכיח גם כן שהעבים מליירין לנו לפעמים גוף
השמש גדול ממה שנראה לנו כשהאוויר קר ולח ולפעמים
מליירין אותו קטן ממה שנראה בלחות האויר כאשר ראיתי פעמים רבות
בעיר הגדולה לונד"ריש ברוב הימים בזמן החורף • ונפקא מינה שני
דברים • חדא שהעבים נהירים כזכוכית • ב' שיש מהם שלורתם גבנונית

ויכוח רביעי

ג

גיש שלורחם ג"כ קערורית ויהיה גם כן בהכרח עב שהוא הלול כלפי מעלה
וגבנוכי או חלק כלפי מעה או להפך • וסוף דבר כל הלורות השייכות
בזכוכית שייכות גם כן בעבים • וכיון שיש בענן הסגולה הראשונה של
הזכוכית שלורתו גבנוכית כמו שהוכחתי [סימן קפ"ג] למה לא תמלא בו גם כן
הסגולה השנית דהיינו לשרוף באש כל דבר הראוי לשרוף כגון גפרית ושלח
וכו' :

קפ"ה א"הב ודאי שאם תמלא בו הסגולה הראשונה תמלא בו השנית
גם כן כי היא תולדות הראשונה :

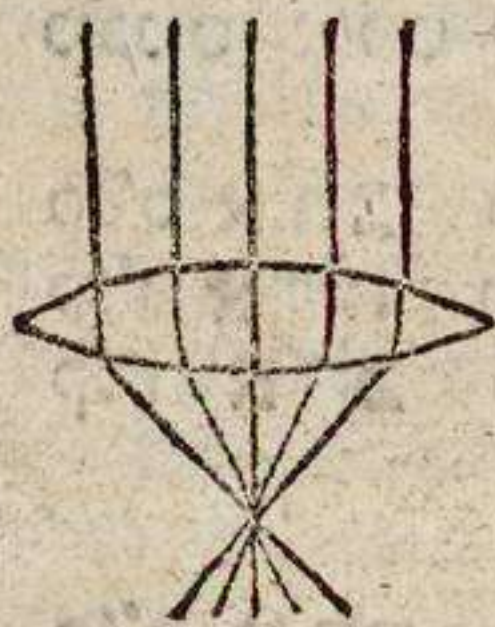
קפ"ו א"הח גלוי ומפורסם לכל שיש עננים סדורים זה על גב זה כמין
דפין של עץ כמ"ש (סי' קע"ט) פעמים סמוכים זה לזה
ופעמים רחוקים זה מזה • שהרי עינינו הרואות שיתפזר ויתפרד הענן
התחתון ויראה עוד ענן אחר גבוה ממנו • נשים אם כן שיש ענן תחתון
הטומן נחיקו דבר הראוי לשריפה כגון גפרית וזפת ומלא וניס"רו ודברים
אחרים כיולא העולים מקיטורי הארץ • ונשים גם כן שענן העליון נורתו
גבנוכית ונילווי השמש העוזרים דרך רום גבנוכיתו מביס בענן התחתון
במקום שיש שם בדברים הנשרפים • אין ספק שיולידו אש בענן התחתון
שהרי אין מי שיעכב על ידם :

קפ"ז א"הב בודאי אמנם דברך קותרים זה את זה • שהרי בראשונה
אמרת שהמראות החלולים עולידים אש במהרה ואח"כ

אמרת שהזכוכית שלורתו קערורית אינו עוליד אש לחלוטין :

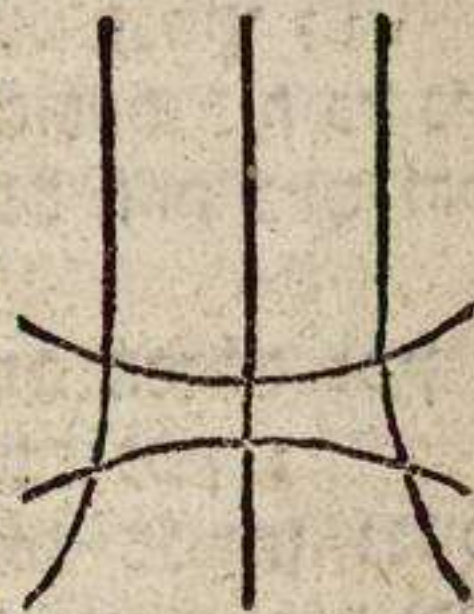
קפ"ח א"הח כן אמרתי • ואע"פכ אין דברי האחרונים קותרים את
הראשונים כי הזכוכית החלול שאינו

18

עוליד אש הוא חלול משני שטחיו ומפריד נילווי השמש
זה מזה אחר שינאו שתוכו לאויר אמנם המראה החלול
הוא חלול מתוכו ולורתו גבנוכית
מאחריו לפי שהוא חלק עיגול ובכך
מקבץ כל נילווי השמש בתוך חיקו
והם מתערבים ונכפלים ומסתרגים
ומתחברים יחד כמעשה שצכה זה
נכנס בתוך גבולו של זה באופן

19

שידליק אש אוכלת צנחילה רבה וישרוף ויחיד
העופרת והבדיל בזמן קצר דהיינו בחלק מ"ב בשעה •
ויוצר שחלק עיגול המראה הוא קטן ימהר ימישה
טעשהו :

קפ"ט א"הב נלחתי בתשובתך היקרה והנעימה :

ק"ל א"הח אם לורת הענן חהיה חלולה מצפנים כלפי מעלה וגבנוכית

כלפי מעה ויהיו בתוכה קיטורים הראויים לידלק יולידו
צדקים ורעמים גם כן אע"פ שאל יהיה על הענן החלול אלא אויר זך
צלי עננים :

קל"א א"הב

ויכוח רביעי

קל"א א"הב זוהי סברה נכונה וקלה להבין מכל הסברות שהלצת •
 אכל יש לי עליה קושיא גדולה :
 קל"ב א"הח דבר אדוני כי שומע ענדך :
 קל"ג א"הב לפי מה שהלצת לא יהיו ברקים ורעמים בלילה מפני
 שאז השמש הולך תחת האופק • וכי תימא הכי נמי •
 והלא הנסיון מעיד להפך •
 קל"ד א"הח אין דעתי לסתור סברות הקודמות ולחלוק עליהן אלא
 להודיע שאפשר שיתלבו הקישורים מסנה אחרת ג"כ •
 ועל הדלקת הברקים והשמעת הרעמים בלילה אומר • שיש ענן גבוה ויש
 ענן שפל • והגבוה יעלה עד יותר מחמשים מילין ובכן כל זמן שהענן
 רואה את השמש אע"פ שאינו נראה לנו מפני שהוא תחת האופק דהיינו
 בתחלת הלילה ובקופה • יוכל להולך ברקים ורעמים • כי היושב במקום
 גבוה יראה השמש בתחלת היום ובקופו קודם ואחר היושב במקום נמוך •
 כי הא דאח"זל א"ר יוסי פ' כל פתני דף י"ט ע"ג יהא חלקי טמכניסי שבת
 בטבריא וטמוליאי שבת בלפורי • והיינו טעמא משום דטבריא היתה בעמק
 והיה השמש ממהר לשקוע קודם לפורי ובכן היו מקדימין בהכנסת שבת
 ובלפורי היו מאחרין בהכנסתו לפי שהשמש מאחר לשקוע יותר מטבריא
 מפני שלפורי יושבת על ראש ההר • פ"ג דכתובות דף ק"ג ע"ג ולפיכך מידלי
 ובקיס אוריא אבל במונאי שבת היו מאחרין ליכנס בחול בטבריא ומאחרין
 בלפורי • וכיון שהענן גבוה ויכול לראות השמש בתחלת ובקוף הלילה
 יוכל להדליק הקישורים כמו שאמרתי מהזהב המרעים ומההרים
 המקיאים אש : ועוד יש קישורים המלהבים באור שרשים כעין
 כוכבים הרלים ממקום למקום • כעין קורות • כעין עיזים דולגות •
 שאם יפלו בענן ידליקוהו :
 קל"ה א"הב הסברות הראשונות מקובלות אללי יותר מסברתך :
 קל"ו א"הח הודיעני נח היתרון שיש לסברתם על סברתי ?
 קל"ז א"הב לפי שלדידהו סבת הברקים והרעמים אחת היא בין ביום
 בין בלילה • אבל לדידך שתיים הנה אחת ביום ואחת
 בלילה :
 קל"ח א"הח היש כח ביד שום אדם להכחיש מה שנראה לעין ?
 קל"ט א"הב בודאי שאי אפשר להכחיש מה שנראה לעין :
 ר' א"הח והלא אתה רואה שהענן והזכוכית שזורתן גבנונית
 מגדילין העושים ומדליקים אש • וכן המראה והענן
 שזורתן חלול • ואם כן מה איכפת לי אם אינו מדליק בלילה • וכי
 תאמר על הזכוכית שזורתו גבנונית ועל המראה חלול שאינו מדליק ביום
 מפני שאינו יכול להדליק בלילה טחמת העלם השמש ?
 ר"א א"הב עתה ידעתי כי סברתך נכונה מאד וקושייתי אינה קושיא •
 ר"ב א"הח ה' יאריך ימך על ממלכתך כי שפע מדות שמנו רז"ל בהכנס
 כולם איתנהו כך בהכנית השגמות :

ר"ג א"הב

ר"ג א"הב

ואם המלא ימלא פילוסוף אחר שימלא סבה אחרת להולדת
הנרקים ויהיה מתקבלת יותר מקברתך מה תעשה

ר"ד א"הח

אנעל סברתי מיד מפני סברתו :

ר"ה א"הב

נמלא שכל דברי הפילוסופים אינן אלא השערות בעלמא :

ר"ו א"הח

כדנריך אדוני המלך כן הוא * כי אם תשאל לעשרה

פילוסופים טעם דבר אחד כל אחד עתה ימניא לך טענות

וראיות כל כך מתקבלות ומתקרנות אל הסברא שאם תרנה אחר כך

לנחור נאחת מהנה איך יודע להבחין איזו תיעב צעיניך :

ר"ז א"הב

הבא ראיה למען יבחנו דבריך האמת אהך * כי בדבר

חכמה אין להאמין אפילו לגדול שבחכמים בלתי שיתן טעם

לדבריו :

ר"ח א"הח

ארס"טו והנלוים אליו מושגים שהכל נעשה מחומר ולורה

והעדר * כגון העץ קודם שנשרף היה עץ * ואחר שנשרף

פשט לורת העץ ולבש לורת האפר * הרי חומר ולורה ופעדר * החומר

הוא הנושא דהיינו דבר הראוי לקבל לורות רבות * שהרי בתמלה היה

עץ ואחר שנשרף נעשה אפר נטלא שלקח לורה חדשה * והפעדר נמלא

בו גם כן בהולדו * שהרי ממה שלא היה אפר נעשה אפר * זוהי

סברתו דרך כלל :

אמנם

גאש"נדו פילוסוף גדול אשר מת בן ס"ו שנים בשנת אלף תר"נה

לחשבונם היא ה' אלפים תט"ו להשבוננו גזר חומר * שהחומר

הוא גיפ"ס קטנים בתכלית הקטנות באופן שאינן ראויין ליחלק מרוב

קטנס כי אין בגוף הקטן הזה שום חלל ומאלו הגופים נולדים ונעשים

כל המורכבים * ויש להשתכל בהם הנורה ד"ט א"ב הם מדים או כדים *

והמלב * והקדר * והגודל * והתנועה * ובכן כפי הכנת לורתם ומלכס

ומדרם וגדלם ותנועתם אשר יפין להם הצורא ית' ויתעלה שמו מתהות

ונולד מהם המורכב אע"פי שחומר אחד לכולם * באשר עינינו רואות

צברזל ד"מ אשר ממנו נעשה חרבות ורמחים סכינים פסארים ומחטים

יורות ומנעולים ומפתחות מלקחים ומהתות וקני השרפה וכלים מכלים

שוניס אין מספר * וכל הכלים האלו נולדים ונעשים מחומר אחד לפעולות

ומלאכות רבות כפי ההכנה והלורה שיתן האומן לכלי * כן ה' אלפינו

ברא חומר א' מאין וממנו יולד כל המורכבים באופן שכשיגביל אותו

צקדר אחד יהיה אינן * ובקדר אחר זהב * ובקדר אחר כסף * וכן לכל

צריה וצריה על זה הדרך :

ר"ט א"הב

ומהיכן בלות הנורות למורכבים לפי סברת אר"סעו ?

ר"י א"הח

מואלות מכח החומר על ידי המקרים המכונים אותן לקבל

הלורה * כגון העץ קודם שיקבל לורת האש נכנס בו החוש

שהוא המקרה ויכינהו לקבל לורת האש העתידה ללאת וא"כ מקבל

לורת האש המולאת מכח החומר :

ר"א א"הב

הנה גאש"נדו הורה מהות החומר לעין וממילא מהות

המורכבים

ויכוח רביעי

המורכבים • אבל צמונה אר'סטו לא ידענו עד עתה חומר המורכבים
אלא דרך כנל :

רי"ג א"הח חומרם לפי דעתו הם הארבעה יסודות • אש ואויר ומים
וארץ • ויקרא המורכב על שם היסוד הגובר בו או על
שם איכותיו כגון הדגים שגובר מהם הליחות והקור שהם איכות המים
נאמר בהם שחומרם מימי ומזגם קר ולח • ובגפרית נאמר שטבעו חם
ויבש כאש • וכן נאמר על כל המורכבים כנקלה ככבד :

רי"ג א"הב היש עוד דעות וכתות ?

רי"ד א"הב יש ויש כהנה וכהנה • אבל איני משמיעך אלא הגדולות
שבהן אשר ילא טבען בעולם והן עוד שתיים • הראשונה

היא של פילוסוף אחר בצרפת הנקרא קארט'יסיו או ד"ש קאר'טיס •
אשר היתה לו ישיבה א' בעולם עם גאסי'נדו הנ"ל • וזה האיש קארט'יסיו
מת בן כ"ד שנה בשנת אלף תר"ן לתשבונוס היא ה' אלפים ת"י לתשבונוס •
ומברתו היא שהק"בה צרא בתחלה החומר הראשון יש טאין • ואח"כ
חילקו לג' יסודות • היסוד הראשון חומרי דק בתכלית

הדקות ומתנועע בנחילה רבה ואין לו לורה שוגבלת אלא מקבל כל הנורות
שגופים אשר נכנס בהם כמים שאם תשימם בכלי עגול תהיה לורתן
עגולה • במשולש משולשת • ובמרוכב מרובעת • ומזה היסוד יצר הק"בה
השמש והכוכבים הקבועים ברקיע והאש • והיסוד השני הוא מכדורים
דקים עד שאר אבל לא כל כך כיסוד הא' והוא הנקרא אי"טיר וממנו
עשה השמים וזה ג"כ לוקח לורות הגופים שנכנס בהם • היסוד הג'
שהוא החלק העצ הוא מנוייר מלורות הרבה כגון משולש • מרובע וכו' •
וממנו צרא הארץ • המים • והאויר וכל המורכבים • והוא מסכים עם
גאסי'נדו שהמורכבים משתנים טחמת לורתם מלכס ומדרם וגודלם
ותנועתם אבל חולק עליו במה שאמר שהעולם קלתו מלא גופים וקלתו
חלל מפני התנועה הנריכה לנריחות כי אם אדם ילך ד"ט ממזרח למערב
צריך שבהליכתו ידחה האויר שכנגד גופו כלפי מערב • ואם יש חלל
ומקום פנוי לקבל בו האויר הנדחה אזי יגיע האדם למחוז חפזו • אך
אם אין ריקות בעולם האויר יתרים נגדו ויעכב אותו מלכת למקעיו •
אלה דברי גאסי'נדו • אבל קארט'יסיו תפש לו בזה דרך אחרת ונאמר
שאין ריקות בעולם • אלא הכל טלא והכל גוף וטוען כך •

גוף הוא כל שיש לו אורך ורוחב ועומק • בחלל יטלאו שלשם • א"כ
היינו חלל היינו גוף • וא"כ אין ריקות בעולם • ועוד יש מחלוקות
גדולות ביניהם שאיני זוכרן כי איני מביא אלא ראשי פרקים הנריכים
לכונתי דהיינו להוכיח היחרון הגדול שיש לח"זל על הפילוסופים •
דע"ו א"הב מה שאמר קארט'יסיו שהיינו חלל היינו גוף אינו נראה
מקובל אל הסברא :

רי"ו א"הח אל העריות עלמך ארוני המלך להקשות נגד שום אחת
מאלה הקנרות לפי שהם בעלמס ערכו מלהמה אלו נגד

אלו

אלו זכותו גוי בגוי • כאשר תשמע אחר שאגיד לך סדרת הכת הרביעית
הנקראת קימי"קום האומרים שהתחלות ועיקרי המורכבים נודעים
וניכרים על ידי האש • שהרי אם תקם איזה מורכב כגון יין ותשים אותו
באנטיכי על האש תמלא בו חמשה דברים שהם יסודות דהיינו גפרית •
רוח או כסף חי שקורין מירק"וריו • מלח • מים • ואדמה • ונחלקים
לפועלים ופעולים • שנים האחרונים פעולים • והשלשה הראשונים פועלים •
אך יש הפרש בין מורכב למורכב במה שבאחד יגברו המים על הארץ
ובאחד הרוח • ובאחד הגפרית • ובא' המלח • ועוד יש כמה וכמה עירובין
אין מספר שאם יעלה על דעתך שיהיו בו ד"מ ג' חלקים מלח • וב'
חלקים של גפרית • וחלי של רוח • ואחר שיהיו בו ג' חלקים של גפרית וא'
וחלי של מלח ואחד של רוח בודאי שישתנה מהאחר וכן תלייר בשכלך
תנבורות וחליקות הגופים והשתנותם כפי שיעור העירוב וכפי היסוד
הגובר בו החזק הוא הרפה • וכשם שב"כב אותיות בלבד נעשים במה
אלף אלפי חלפים תיבות מתיבות שונות בכל לשונות העולם • וכשם שבז'
קונות הכיגין בלבד נעשים כל הניגונים שבעולם בין לנכות בין לשחוק
כן בה' יסודות האלו נעשים ונוצרים כל המורכבים • הרי לך ארבע סדרות
הגוברות היום בעולם • ועתה אדוני המלך תפול נא תחנתי לפניך ואל
תשב את פני אמור נא לי איזו יכשר הזו או זו או אם כולן כאחת טובות ?
רי"ז א"הב מי טאיש החכם אשר לא שמע אלף ראשי דברים בקילור
מופלג אשר ימלאו לבו לבחור בטוב ולמאוס ברע מבלתי
שמוע טענות הבעלי דינין ?

רי"ח א"הח אבל אתה אדוני המלך חכם כמלאך האלהים ונקל זאת
בעיניך להבחין בעומק שכלך בין האמת והשקר :

רי"ט א"הב לעשות רלוך החבר הפלתי ולא מלני כי היה לריך פכאי
גדול ושקידה רבה לשמוע טענות הבעלי דינין ולדמותן זו
לזו ולשקול אותן במאזני הסגרא והניסיון ואז יוכל החכם לפסוק בלי
גמגום ופקפוק ולומר הלכה כפלוגי • אבל כיון שאתה מכריחני אגיד
לך את הרשום על לוח לני באמת ובתמים • והיינו שכל הסדרות וההשערות
הללו הן אפשריות ומתקבלות אל הלב • כי מה שאמר ארס"טו שיש חומר
א' המקבל כל הצורות הוא דבר הנראה לעין שהרי אין ספק שהעץ אחר
שנשרף נעשה אפר • ואם תשים האפר במים רותחים ותסננס תמלא מלח •
הרי שהעץ פשע צורתו ולנש את צורת האש • ואח"כ צורת מלח • א"כ
יש דבר א' שאינו משתנה וראוי לקבל כל הצורות • ובכן אין בקצרתו דבר
מנגד אל השכל אלא הכל מתקבל ומתיישב על הלב וזה ברור :

וסברות גאשינדו ג"כ נכונה במה שאמר כי בהשתנות מלב וסדר וגודל
והנועת הגופים הקטנים שהם חומר כל המורכבים תשתנה
צורתם • ומשל הברזל המשתנה לחרבות ומחטים ומפתחות הוא יפה
ואמיתי • אמנם יחכן יותר במשל הקמח שנעשה ממנו עיסה וממנה
נעשה לחם שצורתו עגול • מרובע • בעין פרחים • וכעין צורת בני
אדם וקיות ועופות :

ועל

ויכוח רביעי

ועל קארטי"קיו נ"ל סכנתו אמתית ורלויה • לפי שאריך להודות לדבריו
במה שאמר שיש הפרש גדול בין השמש והכוכבים לאויר הנקרא
א"י ונשאר בריות העולם השפל הזה אשר חומרם עב וחסיך • ובכן היא
הנחתה שחומר העליונים חוץ מהירח ושאר כוכבי לכת חוץ מהשמש חומרם
זך ונקי מחומרנו :

וסוף דבר מי יוכל להתרים נגד הקיט"יקוס אשר מראין לעין החמשה
יסודות בכל סורכב ומורכב ?

ד"כ א"הח הוא אשר דברתי (בסימן ר"ז) שאם תשמע טענות עשרה
פילוסופים על ענין אחד אע"פ שהן רחוקות זו מזו או
סותרות זו את זו כולן מתישבות על הלכז :

דכ"א א"הב א"כ כולם חכמים כולם נבונים :
דכ"ב א"הח איני טכחיש זה • אמנם אפשר שהרו והגו מלנכ דברי
סקר בכל מכל כל :

דכ"ג א"הב אפשר ואפשר • אבל עם כל זה המה חכמים מחוכמים :
דכ"ד א"הח מעולם לא עלה בדעתי לומר שאינן חכמים • אמנם

לריך בהכרח לומר שתקנתם קלקלתם • לפי שאתה
רואה שכל טענותיהם וראיותיהם מתקבלות אל השכל אע"פ שסותרות
זו את זו • וזהו סיפת חותך שאין בפיהם נכונה לפי שהאמת היא נקודה
וכל מה שחוץ ממנה סקר • והנה הלעתי לפניך ד' ספרות ואם יש אמת
ביניהן אינה אלא אחת • ואפשר גם כן שכל תראה וכל תמלא • ותהיינה
כולן הבל וריק :

דכ"ה א"הב לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי :
דכ"ו א"הח הן העידו על עצמן והודחת בעל דין כמאה עדים דמי •

שהרי הפילוסופים בתחלת דבריהם מודים ואומרים
שאע"פ שיודעו קצת מחלקי המורכב החילוניים כגון שהוא גוף • שנוצר
מחלקים מסתנים • ואחרים באלה אע"פ שלא מודעו כל חלקיו וכל איכויותיו
ותבאיו עם כל זה די במיעוט עיקרים האלה לדבר עליהם בלשון חכמה •
ובכן גזרו אומר שכל ענין שנודעים בו קצת עיקרים בלבד ומוציאין מהם
תולדות • ההוא יקרא חכמה • ולמייסד העיקרים ומוציא התולדות חכם
יקרא • ובן אמרו התוכנים בראשית ספריהם שכל העיגולים בין שמרכזם
מרכז הארץ בין יונאי מרכז הכל פרי מחשבותם • וכן אמרו בפירוש
שאע"פ שהם כותבים בפסריהם שיש בנלגלים מעגלים וגובה רום ושפל
רום ושלכן הקיץ ארוך מהחורף מ' ימים לפי שהשמש הולך אז ברום בלגלו
ושהחורף קצר לפי שהולך בשפל רומו • הכל אינן אלא המנחות בעלמא
להניין את מעשה ה' כי נורא הוא • ובכן כל א' וא' צורר לו דרך נקיה
וקלה לפי עיונו ולפי ענינו • ומספף לזה שזה בונה וזה סותר • זה מנגד
לזה • וזה מנגד לזה • וסוף דבר הכל פסק ושמא והשערה ופברא •
ועל כיוצא בזה אח"זל עלובה עיפה שהנחתום מעיד עליה שהיא רעה :

דכ"ז א"הב הודיעני נא הקושיות שמקשין אליו לאלו :

דכ"ח א"הב

ויכוח רביעי

נג

ד"ח א"הח אם באתי להגידן ולספרן יכלה הזמן והמה לא יכלו. הילכך אחוך אחת לכל פברא וממנה בעומק השכלתך תדין על השאר :

דכ"ט א"הב כל אשר בלבבך עשה :

ד"ל א"הח ארס"טו אמר שהנורה נולדה מהמקרים המכניים החומר לקבלה. כגון העץ קודם שיקבל לורת האש ככנס בו החום שהוא מקרה ומתרבה עד שלכסוף מוליא אש פכה החומר. ולפי זה נאמר המקשים) אין הפרש בין הנורה שהיא ענף למקרה שהוא החום אלא בפחות ויותר. וזה לא יתכן. ועוד שהוא אומר שהנורה נולדה מהחומר וא"כ הנורה אינה עיקר. ולא ראשית המורכבים :

דל"א א"הב אני למדתי חכמת ארס"טו בימי הרפי אבל ברוב הימים כמעט ששכחתי בעסקי מלכותי שרבו כמו רבו. אמנם עדין נ"ל שיש תשובה לקושיא הזאת :

ד"ל א"הח יש ויש אמנם אין לי להאריך בזה כי כל מגמתי אינה אלא להודות יתרון חז"ל על הפילוסופים. ולזה די לי להגיד ראשי פרקים של הפילוסופים. וא"כ ארחיב פה כשאבוא אל חז"ל :

דל"ג א"הב אין נכון לקצר במקום שראוי להאריך שכיון שאתה רוצה שארון בין בעלי דינין אין לך להגיד טענות האחד ולסתום טענות האחר. ואם ככה תעשה תעבור משום פתח פירך לאלם :

דל"ד א"הח אין דעתי אלא לעטון טענות שני הבעלי דינין באמת ובתמים. אבל אני מקצר ועולה מפני שיש לי טענה אחת גדולה נגד הפילוסופים המקרקרת יסודותיהם והורסת אשיותיהם ועל בן יוכרחו להודות שעם כל שכלם ופולפולם הם בפני חז"ל כיתוש בפני הפיל. ואני תשא עיניך השמימה ותאמר ברוך שחלק מחכמתו ליריאי :

דל"ה א"הב כלו עיני מיחל לטענה הזאת אך אינו רוצה להכריחך. ואם תרצה תחישנה ואם לאו בעתה :

דל"ו א"הח שלמה אמר וסלי ט"ו כ"ג ודבר בעתו מה טוב. אמנם בין כך ובין כך חגיד לך מה שמקשים נגד גאשי"נדו. והיינו שלפי סברתו יש מהגופים הדקים עשויים כמין וזין ויש כמין משולש. ויש מששה ומשמנה ללעות. ובכן שואלים ממנו מי הוא זה ואיזה הוא אשר ראה את הגופים האלו בלורתם ותכונתם ?

דל"ז א"הב קארט"יסיו אומרים שאינו אמת שכל הנמדד לאורך ולעומק ולרוחב הוא גוף אלא שלריך גם כן שיהיה ענף מתפשט באופן שבמילואו יעכב גוף אחר מליכנס במקומו כל זמן שהוא ממלא אותו :

דל"ח א"הח הקימי"קוס אומרים שמה שמוליאין על ידי האש מן המורכבים אינו אלא עיקרים שניים המתהוים מהראשונים. ולא ראשונים כמו שכתבו הם :

2010 Ministerio de Cultura

ויכוח רביעי

בתורת הפילוסופים אין גם אחת שתקיים עם חזרתה צעיקרים • בתנאים •
ונהקדמות • אדרבה נלחמים אנה נוכח אלה מערכה מול מערכה • ואחר
העמל והעורר זה פניו ללפון • וזה פניו לדרום • וסוף דבר אם יש נכח
דעת האדם להקיים עם האמת לא יקיים אלא אחד מהם • ואפשר גם
כן שסוס אחד מהם לא דבר נכונה ויכלו כולם ימיהם לריק ושמותם להביל
כי מי הוא שהם אשר ערב את לבו לאמר קבלו דעתי • והלא הם עומם
כודו ואמרו כי כל חכמתם אינה אלא השערה וסברא כמו שאמרתי
(סימן רכ"ו) ואם יעמדו על חלם להחזיק בסברתם ולומר כי אמת יהגה
חכם • יאמרו להם מי עמד בקוד ה' והלא יתוש קדמך במעשה בראשית
ואדם אין עד יום הששי והש"ית אשר לא יזכר ל"ה ל' איפה היית ביסדי ארץ?
ומי הוא אשר דבר פי ה' אליו ויגד לו לאמר החומר הראשון בראשיתו מאין
ויצרתיו גם עשיתיו כמין עיסקה גדולה וממנו לקחתי ונתתי לו נורת שמים
ושמש וירח וכוכבים ואויר ומים וארץ ואילנות וגמחים ודגים ובהמות
וחיות ועופות ואדם • או בראשיתו כמין גופים קטנים ולורות מלורות
שוניות • ויצרתי מזרכבים ממורכבים שונים בסדור המלב והלורה והגודל
והתנועה בדרכים שונים? וכן תאמר על כל סברות שאר הפילוסופים
הבונים בדעתם עולמות ומחריבין את הנמלאים בדעות אחרים • ואע"פי
שלכל אחד ואחד יש ידים מוכיחות (סימן ר"ד) לללו במים שאין להם סוף
דהיינו חכמת ויכולת הבורא ית' ויתעלה שמו והעלו חרס בידם:
ר"ע א"הב אין ספק שחכמת ויכולת הש"ית הן בלתי תכלית אבל לא
העלים טעיני בני אדם קלת מנילולי חכמתו ויכלתו •
שהרי כמה וכמה דברים אמרו שמסכימים עם הנסיון:
ר"מ א"הח כך הוא בקלת חכמת הלמודיות • שרובן נראין לעין
אף כי יש בהן דברים קשים אשר אי אפשר לשום אדם
לעמוד על ענינם ולהסכימם יחד • כגון אלכסון העיגול שאין אדם יכול
להשוותו אל עיגולו וכן אלכסון המרובע שאי אפשר להשוותו עם זלעו •
אבל בכל שאר החכמות אין רואה ואין יודע כי אם בהשערה וסברא ושם:
ר"א א"הב ואיך תאמר כן והלא כמה וכמה דברים נמלאו מהפילוסופים
האחרונים לא שפרוס ראשונים? כגון קנה זכוכית שקורא
ברומיטרו שמימים בו כסף חי הנקרא מירקו"ריאו ובו יודע אם יהי
מטר או לא • וכן קנה זכוכית אחר הנקרא עירמו"טיטרו אשר משיטין
בו משקה הנק' רוח יין ובו יודע אם גובר הקור או החום • וכן על
ידי שמימין זכוכית שלורתו גבנונית בחלון נקוב וסגור ועוברים בו
נילולי השמש רואין בחדר חשוך כל מי שעובר בשוק עם זנב בגדיו
אלא שראשו למטה ורגליו למעלה • ומשם ידעו שסברת האומר שהמוח
רץ אל החוש היא אמיתית כפלט"ון ולא שמהחוש הולך למוח כמו שכתב
ארט"טו • וכמה וכמה המלאות אחרות אשר ספרו לי יפות ומועילות •
רמ"ב א"הח אני אניד לך טובות ומועילות מאלה • הם המניחו
קני ההנעה שמגדילים המוחשים ומקרבין אותם אל

העין

העין ואע"פי שיהיו רחוקים כמה מילין • ומין אחר מקני ההנעה
 המגלים את המוחש שאינו נראה לעין מרוב קטנותו : במין הראשון
 מצאו ארבעה כוכבים המקיפים את כוכב לדה וחמשה את כוכב שבתאי
 וכמה וכמה חדושים אחרים בשמש ובירח • ובמין השני גילו שקנה הריאה
 מתחלק בתוכה לכמה ענפים ואלה לענפים אחרים ושיש בהם כמין
 ארבעבועות קטנות שע"י הנשימה שואבות האויר ודומות לאשכול ענבים •
 וגילו גם כן הקפת הדם כמו שכתבו האחרונים וכמה וכמה חדושים
 אחרים אין מספר • הם המציאו זכוכית שעל ידי צורת גבנוניתו אס יושם
 לפני השמש מתוך הנחשת והברזל וכל מיני מתכות בעגלא ובזמן קריב
 יותר מן האש • הם המציאו ע"י הקימ"יקא הרופות חדשות קלות וטובות
 מתרופות הקדמונים בלופן שמה שהיו עושים הקדמונים בלוג אחד של
 משקה להריק הגוף עושין האחרונים ברביעית הלוג ערב מועיל ומתוק
 ולא מר ורע כבראשונה :

רמ"ג א"הכ א"כ אתה מודה לדברי שהמ"ג חכמים מהוכמים :
רמ"ד א"הח מעולם לא עלה בדעתי ולא יצא מפי שאינם חכמים גדולים
 אלא שמו"ל חכמים מהם בלי ערך לפי שחכמת הפילוסופים
 אפשר שלא תקום ולא תהיה אלא במקלת תלמודיות :
רמ"ה א"הכ עדין לא שמעתי ממך כיצד יש לאל ידך להכחיש התועלות
 שהגדתי ושהגדת ?

רמ"ו א"הח איני מכחישן אלא אני מייחס אותן אל הלמודיות :
רמ"ז א"הכ וכי מפני יחוסן אל הלמודיות יקלו בעיניך ?
רמ"ח א"הח לא אדוני אינן קלות בעיני • אבל לא יאות כל כך גדולה
 וכבוד לממציאים אותן מפני שרובן נמצאו דרך מקרה •
 כגון קנה ההנע' שהוא דבר נפלא נמצא כך • אדם אחד לקח שתי חתיכות
 של קרח בידו והיה משים דרך שחוק זו לפני זו וזו לפני זו ומביט צמוהשים
 שכנגדו וראה שהיו נראים יותר קרונים ויותר גדולים וחזר והביט וקרצ
 והרחיק החתיכות בכמה פנים עד שראה פעמים שלש ומאה שכך היה
 מעשה וכתב על זה לאחיו שהיה פילוסוף גדול ויש אומרים שהיה קארט"יסין
 הנ"ל ובחן וניקה גם הוא בשתי זכוכיות ואחר עיון גדול ושקידה רבה המציא
 קנה ההנעה • וכן הם אמרו שפיטא"גודש המציא מלאכת הניגון על ידי
 שראה חרשי ברזל מכין אותם בקורנס על הסדן ושמע קול הקורנסים שהיו
 מולידין מין ניגון ושקל הקורנסים וראה שזה כמד מזה וזכנן עיין ופלפל
 בהפרש המשקל והקול עד שהמציא הניגון :

רמ"ט א"ה"כ והכתיב ביוכל בן למך הוא בראשית ל' היה אני כל תופש
 כנור ועוגב :

ר"כ א"הח ועוד שדור שהיה כמה מאות שנים לפני פיטא"גודש היה
 מנגן ומשורר גדול כנראה בתהלים :

רנ"א א"הכ אתה מחזיק קושייתי ביתר שאת :
רנ"ב א"הח פיטא"גודש חי בע' שנה של גלות בבל ואין ראיה מהיונים
 להעלאת

ויכוח רביעי

להמלאת החכמות והעלמויות כי מה שהיה חדש להם בצר היה משנים
קדמוניות ישן בכל האס"ת כי הם נגרא לד"הר ומשם התחיל
היסוד ומיושניה למדו כל הגלילות היושבות למערבה החכמות והמלאכות
בנראה מהלותיות של היונים שחני שמוחן הן עבריים ולורתן הן של אותיות
של עבר הנהר מהופכות :

רנ"ג א"הב

לפי דעתך א"כ כל החכמות והמלאכות הנודעות בעולם
נודעו דרך מקרה ולא דרך עיון :

רנ"ד א"הח

מדברי חכמי ישראל וחכמי אומות העולם לסדתי זה •
שהרי חז"ל אמרו עירובין פ"ו דף ק' סע"ג א"ר יוחנן אילמלא

לא ניתנה תורה היינו למדין לניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה וכו' •
ופיר"ש לניעות מחתול שאינו מפיל רעי בפני אדם ומכסה לואתו : וגזל
מנמלה דכתיב אגרה בקיץ לחמה ואין אחת גוזלות מאכל חברתה : ועריות
מיונה שאינה נזקקת אלף לבת זוגה : וצ"פואה גם כן עיקרי ויסודות
תרופותיה למדנו מבהמות חיות ועופות • באופן שיתכן לומר מלפני מבהמות
ארץ • וכן כתב עלינו י"א בסי' ח' שלו פרק כ"ו וכ"ז • שהאי"פ ופוטמוס
דהיינו סוס מימי בשיראה לו שהוא שמן מאד יולא אל היבשה ומבקש קנה
או קוץ חד מאד וכו מקיז דם לעצמו בדרך דהיינו שיושב על הקוץ עד
שיקוב העורק ואחר שיצא כל דם הלריך מרפא המכה בטיט • הלבי
כשהנייד נעץ לו חץ בגוף אוכל העשב הנק' דיקט"אמו והחץ נופל : ואם
נשכו מין עכביש ארסיי הנק' עאלאכ"גי מרפא עצמו באכילת סרענים •
הלפור דרור הורה לבני אדם שהקיליד"ו היא מין עשב הוא טוב לעינים מפני
שנו מרפא בניו כשיש להם חולי עינים • ובהנה רבות עמו הנס פתובים
שם :

רנ"ה א"הב

הניחא בחכמות ומלאכות שהזכרת אבל מה תאמר בשאר
החכמות שאין ללמוד מה"צח שאינם מדברים כגון חכמת
האשטר"ונומיאה • מי מה"צח לימד לאנשים שהשמש מהלך או שהארץ
מהלכת ?

רנ"ו א"הח

כבר אמרתי לך אדוני המלך שכל הדבר התלוי בניסיון נקל
ליגלות ולהודע בטעט עיון ושקידה ובפרט כשיש לו קלת
יחס עם הלמודיות ואע"פ כיהיו עדין פנים לכאן ולכאן באופן שלא ימלא בין
שתי הבתות מוכיח שיוכל לומר בהחלט כך הוא ולא באופן אחר והרי לך
משל • הנה אנחנו רואים שהשמש מתנועע והארץ עומדת על עמדה בלי
תנועה • וזו היתה סברת עולמו"ואו ואחרים אבל למאן דסבירא להו
שהשמש יושב במרכז כוכבי לבת בלי תנועה יאמרו שאין מהראייה ראיה
לתנועת השמש • שהרי ההולך בספינה נראה לו שהוא עומד והארץ מהלכות
ואינו כן כך אנחנו יושבי הארץ מהלכים והשמש עומד ונראה לנו שהשמש
מהלך והארץ עומדת ?

רנ"ז א"הב

וכי אי אפשר שיהיה כך ?

רנ"ח א"הח

אי אפשר להאמין כך מפני שהוא נגד מה שפיר ציפושע

שם י

ויכוח רביעי

נה

מ"ו ויעמוד השמש בחלי השמים ולא אץ לבוא כיום חמים • כמו שהוכחתי סימן קל"ג אבל אפילו תימא שהיה צידנו להאמין בזה מה שלבנו חפזתה נלב לעומתנו ספק גדול ועלום אשר בשבילו השכל פוסח על שתי הקעיפים מבילתי שיוכל לפנות על ימין לו על שמאל :

רנ"ט א"הב ימחר יחיסה דצרך להוליא נפשי עמקגר המבוכה :
ר"ס א"הח כשם שהיושב ביבשה רואה את היבשה עומדות ואת הקפינה מהלכת במים ורואה האמת • אפשר גם כן שרואה את הארץ עומדת ואת השמש שהלך ורואה מה שהוא באמת :

רס"א א"הב אפשר ואפשר • והנני רואה שכלי פוסח על שתי הקעיפים כמו שאמרת כי אין לו דרך לנטות לקצרה זו או לזו :

רס"ב א"הח בישוב הארץ שבו צרואה שהרי חדשים גם ישנים שבהם כולם כאחד ענו ואמרו שכל חגורה השורפת לא תקבל צחיקה בעלי חיים מרוב חוסה ושריפתה כי השמש מכה בנילוץ ישר על הגליל שהוא ועל כן יקד יקוד כיקוד אש ואם היו שם בעלי חיים ישרפו בקדוח אש המסים ובכן היו מקסים ואומרים שכל כדור הארץ לא היו יישוב אלא בחגורה הממוזגת ללד לפון :

רס"ג א"הב מסקי עליך שכבר אמרתי לך פעמים רבות שתדבר עם מי שאינו יודע עיקרי החכמה למען יבינו הכל העיקרים על צודיין :

רס"ד א"הח עלי אדוני המלך העון והנני נחמתי לאמר מה עשיתי ובכן אתחיל הענין שתחלתו • הארץ נחלקת לחמשה חלקים מחזרת למערב שקורין זו"ל אש בלשון יון דהיינו חגורות בלשוננו הקדום : האמצעית נקראת זו"ל אש עור"י דא דהיינו חגורה הנשרפת שהיא שמש באמצע הכדור ושתי חגורות הממוזגות לצידיה אחת לפאת צפון ואחת לפאת דרום • הרי שלש • ושתי אחרות שהן הקרות פמוכות לאלו אחת נוגעת בקוטב הלפני ממש • ואחת נוגעת בקוטב הדרומי ממש • ודרך השמש הוא בחגורה השורפת ואינה נוטה ממנה לעולם אלא שקו משוה היום שהוא באמצעה מחלקת אותה לשנים • החלק הא' ללד צפון והב' ללד דרום • ובתקופת ניסן השמש יושב בקו משוה היום ומשם הולך ועובר אל חלק האפודה השורפת אשר ללד צפון ונתקרב כל מה שאפשר אל החגורה הממוזגת הלפנות אשר תחתיה כל הארצה ופא • חלק גדול מהאש"יאה : וקלם מהאפרי"קה ומהים הדרומי וכו' : ולא גורם ליושביה הקיץ וימים ארוכים ולילות קצרות • ובתקופת חמון הולך ומתקרב אל קו משוה היום עד הגיעו שם בתקופת תשרי ומשם הולך ומתרחק ממנו עד הגיעו בתקופת טבת אל סוף החגורה השורפת ללד דרום ואף הוא חורף לנו וקיץ ליושבים בלד דרום • דהיינו קלה האפרי"קא שקורין קל"ו זו"ל בוא"ינא שפירא"ללא : מלכות מונחמו"עאפא שם באפרי"ק"א : חלק גדול מהיבשה הדרומית שהיא נגד מצר מאגאליא"ניש • וקלת

מלכות

ויכוח רביעי

מלכות ברא"זיל וג"לי וכו' • וטאז ולהלאה חוזר ומתקרב אלינו עד תקופת
ניסן כמ"ט :

וצריך לידע שרוחב אפודה השורפת היא של מ"ז מעלות דהיינו חמשה
היום ללד לפון כ"ג וחזי • וממשה היום ללד דרום כ"ג וחזי •
ואם תעשה מהמעלות מילין ותתן לכל מעלה ששים מילין איטלקיים תמצא
רוחב חגורה השורפת של אלפים ותת"ך מילין איטלקיים • ורוחב כל
א' מחגורות הסמוזגות אלפים תק"ף • ורוחב כל חגורה מהקרות אלפים
ות"תך • ומכל זה אינו מיושב לפי סדרת הקדמונים אלא אלפים תק"ף
ברוחב וכל הלורך ממזרח למערב • אבל בכל שאר החגורות אין בהן
יישוב לא באפודה השורפת מפני שרוחב חומה כמ"ט ולא בחגורות הקרות
מפני רוב קרירותן ולא בממוזגת ללד דרום מפני שאד"הר וכל שאר
הבריות נבראו בחגורה הממוזגת שלנו וכדי לילך לחגורה הסמוזגת שללד
דרום היה לריך לעבור בחגורה השורפת וזה אי אפשר • אם כן גמרו
לומר שאין יישוב בעולם אלא ברוחב אלפים תק"ף מילין • והנביא מכריז
ישעיה מ"ה כי כה אמר ה' בורא השמים הוא האלהים יוצר הארץ ועושה
הוא כוכבה לא תהו בראה לשבת יצרה • שר"ל שרצון הש"ת הוא שהארץ
תתישב והם אומרים שאי אפשר אלא באחד מחמשה חלקיה : ואילו לא
היו יודעין בחכמת הגלגלים ונימוסיהם ולא היו כותבין שתחת קו מסוה
היום הלילות והימים שוין לעולם החרשתי כי אמרתי לא ידעו מה הוא •
אבל הם הודיעונו זה יותר מאלף שנים קודם שנתגלו הגלילות שבחגורה
השורפת ואע"פכ לא עלה בדעתם לומר שהיו הב"ח יכולין לחיות שם
לפי שאע"פי שהשמש מכה בקו ישר על ראשי האנשים ההם כיון שהיום
והלילה שוין בכל ימות השנה אפשר שקרירות וליחות הלילה ימזיג רוב
חום היום • ועוד שבחצי הלילה השמש הולך תחת כפות רגליהם ולזה
יש להם קור גדול באופן שצריך שינעירו אש בכל מושבותיהם • עש"אכ
ליושבי אפודות עטמוזגות שבלילה אינו מתרחק מהם כל כך כידוע
לחכמי התכונה :

רס"ה א"הב עוד יש לך להוסיף שיש להם חורף וקיץ לא לענין קור
וחום כי החום גובר כל השנה אלא לענין היושב והמטר
באופן שבחלק החגורה השורפת שהיא ללד לפון כשהשמש מכה על ראשם
בקו ישר אזי ממטיר ה' אלהים על הארץ זרם מים כצירים שוטפים
שמלחליח ומרטיבין האויר ויש מקומות שיהיה מער ע' חדשים רגופים :
רס"ו א"הח זהו אחד סמעי ה' כי נורא הוא • ואין להאשים
הפילוסופים על שלא ידעו כלום מזה התיקון כי כלום
נולדו בחגורה הממוזגת אשר בה היושב גובר בקיץ מה שאין כן בשורפת
שברוב מחוזיה כשהשמש מכה על ראשם אזי מתחילין גבורות גשמים •
וכיון שלא ראו ולא שמעו כזה סימיהם היאך היו יכולים להגיע בהשערותם
אל חכמת ויכוונת השגחת ה' אלהינו ית' ויתעלה שמו ?
רס"ז א"הב עתה ידעתי כי אתה מנקש האמת והיושב יען אתה
פניץ

שליץ צעדם צמה שלא היה אפשר לידע לא להם ולא לשום אדם :
 דס"ח א'הח אבל אני מאשים אותם מלד אחר • לפי שהם יודעים
 שבמקומות החמים העל יורד בשפע יותר מבמקומות
 הקרים וזה נראה באיקלימים ההפיים מהחגורה הממוזגת וצוחר ויותר
 בחגורה השורפת במלכות פי"רו • אשר במישור סמוך לים לא יהיה
 מטר לעולם ולא נהרות המסקים כנילוס • ואע"פ כ יש שם יישוב גדול
 וכל מה שצריך למזון האדם והבהמה • ולזה לא כיוונו הפילוסופים
 בהשערתם נגד דבר הנביא שאמר על פי ה' לא תהו בראה לשבת יצרה
 ונגד הנסיון שמזכיר שכל גליל חגורה השורפת ארץ שמנה וטובה ויושביה
 חיים בה חיים טובים ארוכים ומתוקים כי אין שם מחסור כל דבר • ויש
 שם פירות נחמדים יערבים יותר מבשאר העולם • ממינים אשר לא
 במלאים בחגורה הזאת • ולטען תהיה ראויה ליישוב חלק לה חכמת
 הש"ית היום והלילה לשני חלקים שוים ליושבים תחת טשזה היום בכל
 השנה לפי שהשמש עובר ראשם שני פעמים בשנה בתקופת תשרי
 ובתקופת ניסן ובשתי קלוות רוחב החגורה אשר בקנה העומד לנד לפון
 שנקרא הפוך הקיץ • עובר השמש על ראש יושביה בתקופת תמוז בלנד •
 ובשל נד דרום שנקרא הפוך המורף בתקופת טבת בלנד • באופן שליושבים
 תחת טשזה היום שעות היום י"ב לעולם • אבל ליושבי הקלוות יהיה יומם
 ארוך י"ג שעות ומעט יותר • ובאריכות הלילות האויר מתקרר טאד
 וגורם שבנקר תהיה שכבת העל בשופע • וזהו גם כן לעזר ולהועיל •
 עוד מחלי הלילה עד חלי היום הק"בה משיב רוח יבשה ומשם עד חלי
 הלילה רוח ים • עוד יש בגלילות ההנה הרים גבוהים יותר טמה שיש
 בשאר החגורת • אשר שם גשמים ושלגים כל השנה באופן שהמקומות
 הסמוכים להם בנקעה אינם מגדלין לממים מרוב הקור • וזה גם כן
 מרטיב ומלחלח האויר מאד מאד • והפילוסופים עם עומק שכלם וחריפותם
 לא שתו לבם לתקונים האלה וגזרו אומר בהחלט שהארץ שתחת חגורה
 השורפת לאש תהיה לאכלה ולכן לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם
 ותהי להפך :

דס"ט א'הב הנה כבר הוכחת עד היכן ידם של פילוסופים מגעת
 ונודאי שאפילו הם בעצמם יודו לדבריהם כי כנים הם ולכן
 בא הקץ להודיעני היתרון שיש לחז"ל עליהם :

ד"ע א'הח הנה הוכחתי מהפילוסופים עצמם שהם חלוקים בעיקריהם •
 בהקדמותיהם • ובתולדותיהם • והוכחתי ג"כ שכל העיקרים
 וההקדמות והתולדות שלהם אינן אלא פרי סברותם והשערותם • ובכן
 אין עיקר ואין מאמר ואין הצעה באין מחלוקת ולוחה • לפי שאם יאמר
 פילוסוף אחד ד"מ שא' מהגופים הקטנים שהם יסודות המורכבים יכול
 ליחלק לאין הכלית יקום אחר ויתריס כנגדו לאמר דאי הכי היינו גרגיר
 חרדל היינו מלא כל הארץ כיון שזה וזה יכולין ליחלק לעולם לא ודאי צריך
 לומר שיחלק עד גבול מה ולא יותר מרוב קטנותו • והנה קמה כל המשפחה
 האחרת

ויכוח רביעי

מלכות ברא"זיל וג"ילי וכנ' • ומאז ולהלאה חוזר ומתקרב אלינו עד תקופת
ניסן כמ"ט :

וצריך לידע שרוחב אפודה השורפת היא של מ"ז מעלות דהיינו חמשה
היום ללד לפון כ"ג וחלי • וממשה היום ללד דרום כ"ג וחלי •
ואם תעשה מהמעלות מילין ותחן לכל מעלה ששים מילין איטלקיים חמשה
רוחב חגורה השורפת של אלפים ותת"ך מילין איטלקיים • ורוחב כל
א מחגורות הטמוזגות אלפים תק"ף • ורוחב כל חגורה מהקרות אלפים
ות"תך • ומכל זה אינו מיושב לפי סדרת הקדמונים אלא אלפים תק"ף
ברוחב וכל הלורך ממזרח למערב • אבל בכל שאר החגורות אין צהן
יישוב לא באפודה השורפת מפני שרוחב חומה כמ"ט ולא בחגורות הקרות
מפני רוב קרירותן ולא בממוזגת ללד דרום מפני שאד"הר וכל שאר
הבריות נבראו בחגורה הממוזגת שלנו וכדי לילך לחגורה הטמוזגת שללד
דרום היה לריך לעבור בחגורה השורפת וזה אי אפשר • אם כן גמרו
לומר שאין יישוב בעולם אלא ברוחב אלפים תק"ף מילין • והנביא מכריז
ועתה א"ה כי כה אמר ה' בורא השמים הוא האלהים יוצר הארץ ועושה
הוא בוכנה לא תהו בראה לשבת יצרה • שר"ל שרצון הש"ת הוא שהארץ
תתישב והם אומרים שאי אפשר אלא באחד מחמשה חלקיה : ואילו לא
היו יודעין בחכמת הגלגלים ונימוטיהם ולא היו כותבין שתחת קו משוה
היום הלילות והימים שוין לעולם החרשתי כי אמרתי לא ידעו מה הוא •
אבל הם הודיעונו זה יותר מאלף שנים קודם שנתגלו הגלילות שבחגורה
השורפת ואע"פכ לא עלה בדעתם לומר שהיו הב"ח יכולין לחיות שם
לפי שאע"פי שהשמש מכה בקו ישר על ראשי האנשים ההם כיון שהיום
והלילה שוין בכל ימות השנה אפשר שקרירות וליחות הלילה ימזיג רוח
חום היום • ועוד שבחלי הלילה השמש הולך תחת כפות רגליהם ולזה
יש להם קור גדול באופן שלריך שינעירו אש בכל מושבותיהם • טש"אכ
ליושבי אפודות טמוזגות שבלילה אינו מתרחק מהם כל כך כידוע
לחכמי התכונה :

רס"ה א"הב עוד יש לך להוסיף שיש להם חורף וקיץ לא לענין קור
וחום כי החום גובר כל השנה אלא לענין היוזש והמטר
באופן שבחלק החגורה השורפת שהיא ללד לפון כשהשמש מכה על ראשם
בקו ישר אזי ממטיר ה' אלהים על הארץ זרם מים כצירים שוטפים
שמלחלין ומרטיבין האויר ויש מקומות שיהיה מער ע' חדשים רגופים :
רס"ו א"הח זהו אחד שמעשי ה' כי נורא הוא • ואין להאשים
הפילוסופים על שלא ידעו כלום מזה התיקון כי כלום
נולדו בחגורה הממוזגת אשר בה היוזש גובר בקיץ מה שאין כן בשורפת
שברוב מחוזיה כשהשמש מכה על ראשם אזי מתחילין גבורות גשמים •
וכיון שלא ראו ולא שמעו כזה סימיהם היאך היו יכולים להגיע בהשערותם
אל חכמת ויכונת השגחת ה' אלהינו ית' ויתעלה שמו ?
רס"ז א"הב עתה ידעתי כי אתה מנקש האמת והיושר יען אתה
פנין

שליך צעדס צמה שלא היה אפשר לידע לא להם ולא לשום אדם :
 דס"ח א"הח אבל אני מאשים אותם מלך אחר • לפי שהם יודעים
 שבמקומות החמים הטל יורד בשפע יותר מןמקומות
 הקרים וזה נראה באיקלימים החמים מהחגורה הממוזגת וציותר ויותר
 בחגורה השורפת במלכות פי"רו • אשר במישור סמוך לים לא יהיה
 מטר לעולם ולא נהרות המסקים כנילוס • ואע"פ כ יש שם יישוב גדול
 וכל מה שצריך למזון האדם והבהמה • ולזה לא כיוונו הפילוסופים
 בהשערתם נגד דבר הנביא שאמר על פי ה' לא תהו בראה לשבת יצרה
 ונגד הנסיון שמוכיח שכל גליל חגורה השורפת ארץ שמנה וטובה ויושניה
 חיים בה חיים טובים ארוכים ומתוקים כי אין שם מחסור כל דבר • ויש
 שם פירות נחמדים וערבים יותר מןשאר העולם • ממינים אשר לא
 נמצאים בחגורה הזאת • ולטען תהיה ראויה ליישוב חלק לה חכמת
 הש"ית היום והלילה לשני חלקים שוים ליושבים תחת טובה היום בכל
 השנה לפי שהשמש עובר ראשם שני פעמים בשנה בתקופת תשרי
 ובתקופת ניסן ובשתי קלוות רוחב החגורה אשר בקנה העומד לנד לפון
 שנקרא הפוך הקיץ • עובר השמש על ראש יושביה בתקופת תמוז בלבד •
 ובשל נד דרום שנקרא הפוך החורף בתקופת טבת בלבד • באופן שליושבים
 תחת טובה היום שעות היום י"ב לעולם • אבל ליושבי הקלוות יהיה יומם
 ארוך י"ג שעות ומעט יותר • ובאריכות הלילות האויר מתקרר טל
 וגורם שבנקר תהיה שכבת הטל בשופע • וזהו גם כן לעזר ולהועיל •
 עוד מחלי הלילה עד חלי היום הק"נה משיב רוח יבשה ומשם עד חלי
 הלילה רוח ים • עוד יש בגלילות ההנה הרים גבוהים יותר ממה שיש
 בשאר החגורת • אשר שם גשמים ושלגים כל השנה באופן שהמקומות
 הסמוכים להם צבקה אינם מגדלין לממים מרוב הקור • וזה גם כן
 מרטיב ומלחח האויר מאל מאל • והפילוסופים עם עומק שכלם וחריפותם
 לא שתו לבם לתקונים האלה וגזרו אומר בהחלט שהארץ שתחת חגורה
 השורפת לאש תהיה לאכלה ולכן לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם
 ומהי להפך :

דס"ט א"הב הנה כבר הוכחת עד היכן ידם של פילוסופים מגעת
 ונודאי שאפילו הם בעצמם יודו לדבריהם כי כנים הם ולכן
 בא הקץ להודיעני היתרון שיש לחז"ל עליהם :

ד"ע א"הח הנה הוכחתי מהפילוסופים עצמם שהם חלוקים בעיקריהם •
 בהקדמותיהם • ובתולדותיהם • והוכחתי ג"כ שכל העיקרים
 וההקדמות והתולדות שלהם אינן אלא פרי סברותם והשערותם • וכן
 אין עיקר ואין מאמר ואין הצעה באין מחלוקת ולוחה • לפי שאם יאמר
 פילוסוף אחד ד"מ שא' מהגופים הקטנים שהם יסודות המורכבים יכול
 ליחלק לאין הכלית יקום אחר ויתרים כנגדו לאמר דאי הכי היינו גרגיר
 חרדל היינו מלא כל הארץ כיון שזה זה יכולין ליחלק לעולם לא ודאי צריך
 לומר שיחלק עד גבול מה ולא יותר מרוב קטנותו • והנה קמה כל המשפחה
 האחרת

ויכוח רביעי

האחרת על זאת ואמרה דזה אי אפשר משום דאי הכי ילא יש מאין אחר
הבריה סהרי אם יחלק עץ אחד לחלקים כל כך קטנים שלא נשאר בו עוד
מה לחלק נמצא שמאין נעשה עץ • וזה לא היה אלא בראשית ברוח אלהים
את השמים זאת הארץ • וכן נכל עיקר ונכל הקדמה ונכל תולדה זה אומר
בכה וזה אומר בכה והשלישי אומר לא בדברי זה ולא בדברי זה • והרביעי
יתפאר עליהם לאמר אני עמדותי בסוד הבורא והוא גם הוא לא ילא מתהום
השערה ויחמדו כולם להשיג אל מחוז האמת ולא יכולו :

דע"א א"הב וכי לא יש מחלוקת בין חכמי ישראל • והלא המשניות
והברייתות והתלמוד עלאים על כל גדוהיהם משחלוקות

וסברות וחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב :

דע"ב א"הח כבר שאנת ממני השאלה הזאת ענמה • ויכוח ג' ס' א' ולא
השיבותך כפי הענין וגם פה לא אחדל מלהוסיף לקח
למען יבחנו דברי מו"ל ויודע כי האמת אחת :

דע"ג א"הב אחת טענת • אך לא הצאת סם אלא שנים שלשה גרגרים
וזה מעט קט לדבר גדול כזה :

דע"ד א"הח לכן עתה באתי להוסיף על הראשונים לרווח למאה אובה
האמת ובשם ה' אשר הנהני בדרך אמת אתחיל ואומר •

שהפילוסופים אינם מסכימים בעיקרי הפילוסופיה ולא בהלכותיה
הקדמותיה ותולדותיה כמו שהוכחתי • ואפילו שהיו מסכימין כולם על
דעת אחת לא מפני זה היו יולאים מתחום השערה ונכנסין לגבול האמת
יען וציען לא היו יכולים לידע אם פיהם דבר שוא עד יערה עליהם רוח
סמרוס ויגיד להם היתכנו דבריהם כמו שאירע לשלמה המלך מלכים א' ל'
אשר רוח ה' לעיד עליו וידבר על העלים מן הארץ אשר בלבנון ועד האזוב
אשר יונא בקיר וידבר על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים •
שיין סימן ג' וזה לא אירע לפילוסופים ולא יארע לעולם :

אמנם מו"ל לא שיבעיא מסכימים על העיקרים הראשונים דהיינו
הכתובים בפירוש במקרא • כגון שמירת שבת וחגיגת הרגל

ולוס יום הקדוש והקרבת הקרבת ואיסור עריות ורצית וכיוצא אלא
אף עיקרים השניים דהיינו תורה שב"עפ אין חולק עליהם ואין מכחיש
אותם • כגון ט"ל מלאכות שבת • ומ' סאה של מקוה • ושופר של ר"ה
ואתרוג של קובות • ושיעור הסוכה שנעשה עפחים על ז' עפחים וכיוצא
בהן • אלו והדומים לאלו אכי קורא עיקורים שניים • וכשם שכל בני
ישראל מאמינים ומסכימים יחד בעיקרים הראשונים שהם המלוות
הכתובות בתורה • כן כולנו אנחנו מסכימים ומאמינים בעיקרים השניים
האלו שהם תורה שב"עפ שקבל משה רבינו מפי הגבורה • ואם יש
איזה מחלוקת בין רבותינו אינו בשום אחד מהעיקרים האלו שזה לא
עלה על לב אים ישראל מעולם • והמכחיש או מסים קפק צא' מהש ינדל
מקבל הגולה ובשם קראי יזכר לגנאי • אבל יחלקו על פירוש קלחם
במו שהוכחתי (ויכוח ג' סי' ב')

ויכוח רביעי

נז

כי יש כמה וכמה פירושי עיקרים שאין מחלוקת עליהם והם יקרים ונחמדים כעיקרים ענמם והרי לך כמה וכמה נושלים :

הגה חז"ל מנו ט"ל מלאכות שהן הזורע החורש הקולר וכו' • הראת חכם חולק על אחד מאבות מלאכות האלו כגון אם זורע לב מלאכה ומוציאו מכללם ומשים אחר תחתיו להשלים מנין ט"ל • או שמעת מי שאמר שהם שלשים ושמונה או ארבעים ?

דע"ה א"הב לא שמעתי כזה מיום היותי על האדמה עד היום הזה :

דע"ו א"הח אף בפירוש העיקרים השניים יש פירושים הרבה שאני קורא אותם עיקרים שלישיים • כגון פירוש הטוליא

מרשות לרשות שהוא א' מאבות מלאכות כולל כל דבר הראוי להוציא וזכרו קלת מהם בפ' כלל גדול בלי חולק וכן בפ' המוליא • ואם יש איזה מחלוקת הוא בשיעור הדבר המוליא • ויש הפרש מועט בין המחמיר והמיקל כאשר תראה שהגבילו שיעור החבן והעלה • דהיינו חבן של קטניות • עמיד דהיינו קשין של שבלין • פ"ו דשבת ממנה ד' עשנים • עלי שום • ועלי בצלים לחים ויבשים • אוכלין כגרוגרת חייב ומלטרפין זה עם זה חוץ מקליפיהן וכו' : הרי"ה' שיעורים למאכל אדם ולמאכל בהמה • ואין חולק אלא באחרון דהיינו בקליפין • ולא בכולן אלא בקליפי עדשים לא הנושרין כשעושה מהם גורן אלא בפנימיות שפני שמתבשלות עשהן ולכן ס"ל שמלטרפין לשיעור גרוגרת : ובהמוליא פ"ה הגבילו שיעור הוצאה לין חלב דבש שמן ומים וכל שאר עסקין • ושיעור מים סרוחין שהן ראויים לגבול בהן את הטיט ולא חילוק תנא קמא בין מוליא למלניע אלא נתן שיעור אחד לשניהם • ור"ש פליג עליה דס"ל דשיעורין קטנים של ת"ק אינן אלא למלניע אבל המוליא צריך שיעור של רביעית דהיינו שיעור ביצה וחלי שכוא שיעור גדול משל תנא קמא • והנה נראה בהדיא שבקבלו ההוצאה קבלו ג"כ שיעור הוצאת כל דבר ודבר • אלא שר"ש שכת שאתו השיעור שזה למוליא ולמלניע • הרי שיש עיקרים שלישיים שאין חולק עליהם לפי שנתקבלו עם השניים ולא נשכחו :

דע"ז א"הב הנה שמח לבי ותעלוזנה כליותי בשמעתי דבריך היקרים והנעימים וראיותך החזקות האמיתיות והמספיקות • והנני רואה שהוכחת באמנה הקבמת חז"ל בעיקרים הראשונים והשניים

וזמקלת השלישיים שלא נשכחו • ובודאי שזהו יתרון גדול לחז"ל על הפילוסופים • אמנם עדין לבי מקפי על פסק ההלכה במחלוקות כי שאל לא הסכימה דעתם לדעת המקום ?

דע"ח א"הח אין ספק שפסק ההלכה כשיש מחלוקת תלוי בכל מכל כל בהשערה וסברא ושיקול הדעת • וזוהו שוין החכמים לפילוסופים :

דע"ט א"הב אם כן יאמר הפילוסוף לחכם גם אתה חלית כמונו אלינו נמשלת כיון שכל אפייא שוין :

דף א"הח ואיך יאמר כן ? והנה אע"פכ יש יתרון לחכם על הפילוסוף אפילו בשיקול הדעת כיתרון האור מן החשך :

2010 Ministerio de Cultura

ויכוח רביעי

דפ"א א"הב הודיעני איה מקום כבודו של הימרון הזה ?

דפ"ג א"הח כתוב בתורה כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' ע"פ התורה אשר יורוך • הרי שהש"ית כתב בספר מיום שנתנה תורה שהוא

מטבים לדבר מקופק לפסק הלכה של השופט אשר יהיה בימים ההם : דפ"ג א"הב משול משל ברור ומוזן לכל ועשית עמדי חסד ואמת כי זהו פיקר גדול שכל אמונת ישראל בחכמינו ז"ל תלוי בו :

דפ"ד א"הח הנה הבאתי מחלוקת שיעור הולא' המשקין בין תנא קמא ור' שמעון וראינו שר' שמעון מחמיר במלניע ומקיל

במוציא ולת"ק שניהן שוין לחומרא • הנה פסק הדין הוא לחומרא כ"תק בגע ענשך שקודם שיהיו מחלוקות בישראל היו נוהגין לקולא כ"רס ואחר המחלוקות נפסק הדין לחומרא בת"ק אל תאמר כלבנך הב"ד שפסק לחומרא תעו או הב"ד שפסקו לקולא • אלא לשניהם הקכימה דעת המקום ברוך הוא לכל אחד בזמנו :

דפ"ה א"הב זהו דבר שאין הדעת סובלתו : דפ"ו א"הח אדוני המלך זהו דבר ה' אשר דבר אל משה עבדו שהרי

כתוב אל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו' על פי התורה אשר יורוך • אם כן יפה דנתי יפה זיכיתי לחז"ל ואין להרהר אחר דברי כי דבר ה' הוא ומי יאמר לו מה תעשה ?

דפ"ז א"הב יאמרו דדילמא כיון שידעו שבידם לפרש התורה כפי דעתם פירשוה כפי מה שרצו ופסקו הדין כאשר יעלה על המזלג ולא כפי העעם והקב"ה :

דפ"ח א"הח כבר השיבותיך שנרי ושעל ברי עדיף • (ויכוח ב' סו' כ"ו וסו' ס' •) ושאלו תיטא שהם התעו אוחנו ח"ו הם ישאו

את עונם ואנחנו נקיים • (שם סו' פ') אבל שואל אני מהמכחישים אם אפשר שבין ע"א אנשים של כשה וכשה דורות לא ימצא גם אחד ירא אלהים וקר מרע שישים מכשול עונם נגד פניהם ?

דפ"ט א"הב עודה אני באמת ואמונה שאין לפקפק על דברי חז"ל • ברוך אלהינו שנחן לנו תורת אמת וברוך הוא שברר

בחכמי ישראל ובמשנתם • וברוך אתה לה' שהוכחת אמתת קבלתם ותורתם ובורית לי ולעמי הדרך הטוב והישר • למען כשמור חוקי ה' ומלותיו בעולם הזה ונזכה ונחיה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא :

ד"א א"הח כבר טחיתי כעב כל קושיות המכחישים דברי חז"ל לוקעקעתי בינתן באופן שלא יהיה להם נגדם לד ערעור ותלונה •

ועתה אם נשאלו עוד עוללות קושיות והערות הגידה בא לי כי הנני מוכן בעזר האל להרסן ולקרקרן עד היסוד עד אשר לא ישאיר להן שורש וענף : דנ"א א"הב זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו בדברי חז"ל כי הנה כבר ינאת ידי חובתך בענין הדינים • אבל מה תאמר

על מדרשי הגדה אשר נמצא בהם דברים מבהילים ותמוהים לא יכילם השכל ולא יסבלם הסברא ופירושי פסיקים ופרשות רחוקים מפשוטן למסקן העולם ועד קופו ?

דנ"ב א"הח

רצ"ג א"הח כלל זה יהא מסוד בידך מחז"ל שאין מקרא יוצא מידי פשוטו כדאשכחן בפ' במה אשה דף ע"ג רע"א גבי לא יצא האיש לא כסייף ולא צקסת וכו' ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו ואמרי התם מאי טעמא דר"א דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך • א"ל רב כהנא למד צריה דרבינא האי בדברי תורה כתיב א"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו: **ופיר"שי** דל"ת כחוב הוא זהיר לחזר על משכך שמא חזוונת לך בפעת הדון להביא ראיה כחוב על ירך גבור לכנח במלחמה והוא הולך והלך :

רצ"ג א"הב נעזוב הכתובים לאחרונה כי שוקד אני על מעשה הובא בפ' הזהב דף כ"ט על פ"ט דכלים משנה י' תנורו של עכנאי שחככו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא שר"א מעהר וחכמים מטמאין ואמרי התם השיב ר"א כל תשובות שבעולם ולא קבלו ממנו אמר אם הלכה כמוהי וכו' • חזר ואמר אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצתה צת קול ואמרה מה לכם אלל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום • עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא וכו' אין אנו משגיחין בצת קול שכבר כתבת בתורה בהר סיני אחרי רבים להטות ע"כ: ואיני שואל אם המעשה הזה נכתב דרך רמז ויש בו סוד • או אם מעשה שהיה כך היה כפשוטו כי לכל הפנים קשה לי מאד איך נכתב בספר התלמוד: הנראה בעיניך שהוא דרך כבוד להטיח דברים כלפי מעלה ולהשיב כך לצת קול היורדת מן השמים?

רצ"ד א"הח דברים כ"ה כ' כתיב אך הנביא אשר יזיר לדבר דבר בשמי את אשר לא נזיתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא • וכתיב שם י"ג ה' אחרי ה' אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו וצקולו תשמעו וגו' • הרי שהנביא שומקיר את העם מלשמור המצות חייב מיתה • ואם הצת קול היתה מברזת לפסוק הדין כגד מצות ה' אחרי רבים להטות למה ישמעו צקולה?

רצ"ה א"הב ודילמא שכסם שמותר לנביא לעבור או להעביר על ד"ת לפי שעה כאשר ראינו באליהו שהקריב בהר הכרמל בשעת איקור הבמות • וכתיב דברים י"ב ה' השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יצטר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתיך • כך מותר לעבור על איזו מצוה על פי צת קול? ועוד שראינו שאחר שיצתה צת קול ואמרה הלכה כבית הלל עשו כדבריהם?

רצ"ו א"הח שאני צת קול דבית הלל שאמרה שהלכה כב"ה שהיו הרוב דהיינו אחרי רבים להטות:

רצ"ז א"הב הניחא צת קול דב"ה • אבל מה תאמר בצת קול דר"א שנראה חולפת כלפי שמיא להשיב כר' יהושע?

רצ"ח א"דה הלא ידעת אם לא שמעת שנמלא בספרים הקדמונים שאלכסנדרוס מקדון בשהיה מדבר עם חיילותיו לחזקם ולאמנם למלחמה • היה לו טין שופר או חלוצרה וע"י היה מדבר ונשמע קולו בכל מחנהו שהיה י"ב מיל על י"ב מיל ואם באולי יפלא בעיניך ותאמר מאי אתה מאמין בזה מפני ריחוק זמן הקיפור ומשד המקפריס

שהם

ויכוח רביעי

שהם יונים אשר לא ידברו כי אם שקר וכזב • לך לך אל מדינת האיבר'ופא
ותראה מין חלוצרה שקורין אותה בלשון לאטין טו"בא לוקו'טוריא דהיינו
חלוצרה מדברת ונשטע קולה ברחוק שני מילין ויותר ומשחמטין בה
האניות בלב ים לדבר זה עם זה בריחוק מקום • ושר אחד היה מביע
בקנה ההצעה מארמונו רחוק שני מילין וירא והנה רועה בשדה סמוך
ליער עם לאנו וילו השר לאיש העומד אלנו לאמר קח חלוצרה המדברת
ואמור לרועה שישמור את לאנו כי יבוא זאב או דוב וכשא שם מהעדר •
ויעש כן וישמע הרועה ויפן כה וכה וירא כי אין איש ותמונה אינו
רואה זולתי קול וישתומם ויבהל כי חשב שקל מן שמיא נפל או שהשטן
או רוח רעה היה מבקש להטעותו כדי להאבידו וזה ידע השר מהרועה
עלמו אשר שלח לקרוא לו לראות מה יחשוב על הקול • והשר היה איש
חסד ויחמול עליו ויגלה לו הקוד כי ראהו נבהל ונרתע וירא לנפשו
פן יקראנו אסון • ויתן לו ארוחה ומשאת וישלחם • עוד מעשה במלך
גדול שהיה משועמם ובער ולא היו לו בנים • וירא משנהו שהיה פתי
מאמין לכל דבר ויקח קנה של נחשת חלול וילך על הגג במקום אשר עשן
הכבשן של הבית עולה • ויקרא אל המלך בשמו בקול גדול מבהל ומפחד
וייאמר לו פלוני פלוני ה' אלהים שלחני להודיעך שאי אתה ראוי למלכות
לפי שאינך יודע לרעות את לאנו ואם לא תוריד הנזר מעל ראשך דע
כי כלתה עליך הרעה וסופך יורש גהינם • ויהי כשמוע המלך ותפעם
רוחו ורעדה אחזתו פללות בעתתו וישלח ויקרא המשנה ויאמר לו שמעתי
בת קול מן השמים וכזאת וכזאת דברה אלי • ויאמר לו המשנה אל תשם
את לבך לדבר הזה כי שמא הדמיון הטעך כי אתה ישר וחמים • ולעולם
לכך נוקפיד פן לא יבאת ידי חובתך וחייבת את הזכאי וזכית את החייב •
ורעיונך על משכנך סליקו • או שמא השטן מקנא בחסידותך ולדקתך
ומבקש להטעות אותך כדי שתפול במכמתו • ובכן אני מפיל תחנתי
לפניך שמע בקולי איענך הכבד ושם צביתך ואל תשנה דבר בין בהנהגת
עמך בין בהנהגת המדינה עד בוא הלילה ושם כל היום בתפלה ובתחנונים
לאל כדי שיהיה עמך • ובקש ממנו שאם זה מעשה שטן יגער בו ויצריחו
מעליך • ואם דמיון או מחשבה היא יבעלנה • ואם רצון ה' הוא ישנה
הקול פעמים שלש וישים בלבך מה שנוון לעבודתו יתברך ומה שראוי
לך להנחילך הע"ב : והמלך קבל ענתו ויהי במלי הלילה והקול נשמע
בית המלך כאשר צראשונה • ויהי באשמורת הבוקר וימהר המשנה לבוא
לפני המלך ויספר לו המלך את אשר שמע ויאמר לו המשנה על השנות
הקול פעמים אפשר שתהיה מלות אלהים כי מעשה שטן לא היה יכול
להגליח לפני ישראל ועוב מעשיך • ועתה הואל ומכה עד בוא הלילה
ואם תשמע את הקול מדבר אליך פעם שלישית אזי תדע כי דבר ה' לבאות
הוא ויהי בלילה ויצא הקול ויקרא כבראשונה • אז אמר המלך דבר ה'
הוא • והמשנה בערמתו הסיתהו והדיחהו ומזקהו ואמלהו בכל כחו •
ובין דא לדא נתן מתנות בקתר לכל שרי המלך כדי שיהיו אוהביו ויבחרו

צו כשהמלך יעזוב כסא המלכות והמלך שלח ויקבוצ את כל שריו ועבדיו ויקפר אליהם את דברי הקול אשר שמע ויאמר בהיות שהקב"ה שלח אלי לאמר שאיני הגון למלכות ושאלם אחזיק במלכותי אין ישועתה לי בחללים נפשי בחלה בזר ושנע המלכות והנס צידכם עשו מהם כטוב בעיניכם ותנום לאדם אחר ראוי והגון ממני ויפלו בו (אף כי מן הפסוק ולמח) וימאן ויעזוב את כסא המלוכה וילך אל ארץ ליה ושמה וישב שם 377 עד יום מותו ויקומו השרים ויצמדו במשנה ויקימוהו עליהם למלך וזה המעשה אירע זה יותר מעט מארבע מאות שנה לפי מה שקראתי בדברי הימים של המלכים :

דגה לא נעלמו מסך אדוני המלך מחשבות אדם ותחבולותיו ואלם ר' יהושע היה משגיח בדברי הנה קול אפסר שיקום איש בליעל ורע מעללים ויעשה תחבולה כשר או כמשנה וישמיע קול באילו יורד מן השמים שיאמר דברים אשר לא כן על ה' ועל תורתו ויתקבלו אליו אנשים רקים ופוחזים ויפרקו שעליהם עול מלכות שמים ולכן התרים כנגדה ויאמר לה לא בשמים היא וכן אין כאן העתת דברים כלפי מעלה אדרבא מה שעשה ר' יהושע יפה עשה ואילו שמע בקולה היה גורם מכסול גדול לדורו ולנאיים אחריו :

רז"ט א"הב את אשר הקלתי החמרת :
ס' א"הח מוכרחני לעשות כך לפי שטיקרא מעיקרי תורתנו הקדושה הוא להאמין דברים ל"ז שלא קם נביא עוד בישראל כמשה וכתב הרב בעל העיקרים צמתק לשונו שהטעם לפי מאמר ג' פירש' שאילו לא לא יהיה כך ימשך שאפסר שאלם המלא ימלא שאיזה נביא אחר משה יאמר איזה דבר שנראה שמכחיש דבריו כגון משה רבינו אמר לא יראני האדם ומי וישעיה אמר ואראה את ה' היינו עוזבין דברי משה ונמשכין אחר ישעיה וכן אם היה נביא אחר ישעיה ומכחיש דבריו היינו עוזבין את ישעיה ונמשכין אחר האחר וכן היינו הולכין ונעתקין מכביא לנביא ומחזקה לחזקה ומעט מעט תפול ח"ו התורה בכללה אם פן כלל גדול הוא בתורה ויקוד חזק כל ימות מלכנו עולם ועד שלא יפול מדבר ה' אשר צוה אל משה ארלה ואפילו כמלא נקודה ואם באולי נמלא נביא דבר או דברים שנראה שקותרים דבריו של משה רבינו נפרשם באופן שיסכימו עמהם אף שנעטרך להוסיאם מפשועים כי מי לנו גדול משה ועוד שהקב"ה ירד על הר סיני ללמד לעמו תורה ומצוות בקולות וברקים וענן כבוד וקול שופר חזק מאד וכשמע את קול ה' אומר אנכי ולא יהיה לך וגו' וכן נתקעה בלבו אמנת תורת ה' ואמתת נבואת משה רבינו רבן של כל הנביאים כי בעינינו ראינו ונאזנינו שמענו מה שלא נראה ולא נשמע מעולם והרואים והשומעים לא היו אנשים מעט כגון משפחה או אנשי כפר א' או עיר א' אלא כל ישראל אנשים ונשים וטף במורים וגם בתולות זקנים עם גברים שהיו עולין אז קרוב למספר די אלף אלפים דהיינו ד' מיליא וקיש לפי שהכתוב טעיד שיונאי מנרים היו שמואל ל' ד' שש

מאות

ויכוח רביעי

מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף • ואם תחשוב לכל אחד מהרגלים חמשה
כמהגו של עולם שהן נשים וקטנים יעלה למספר הכ"ל בקירוב • וכיון שאנו
עדים נאמנים על נבואת מר"ע וראינו בעינינו שהוא באמת נבית ה' • כל
התורה שקבלנו על ידו בין נכתב בין בעל פה הו"ל באילו שמענוה בפני מפי
הקב"ה כאנכי ולא יהיה לך שטפי הגבורה שמענום • ולכן לבעל אוח או
נקודה מתורתנו לא די לנו שיבוא אדם אחד אפילו שיהיה גדול בהכמה בלדק
בחסידות ובנביאות ובנסים ובפלאות ולא בתקול ולא מלאך ולא כל מלאכי
השרת • אלא יבוא הקב"ה בכבודו ובעצמו ויראה כבראשונה בקולות וברקים
וכו' ויאמר בפיו שהוא מבטל אות או נקודה ואז נדע כי דבר ה' הוא • וכשלא
יהיה באופן זה נערה לבז מאורנו ולמות ולייסורין נפשונו ונפש נשינו וטפנו
ועוללינו בשמחת לבב כהונך בחליל • אבל דבר כזה לא אירע ולא יארע
מעולם כי לא יחליף האל ולא יטיר דתו לעולמים ודה"ע אמר מילים י"ט יראת
ה' עבודה עומדת לעד • ומלאכי אחרון שבנביאים לזה לנו שג' זכרו תורת
משה עבדי אשר נותני אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים • אלו הן
עיקרי תורת משה שכל ישראל מהזיקבם • ובס' היה עוזיק ר' יהושע ולכן
לבס' בגדי קנאת ה' לבאות ותורתו הקדושה והשיב לא בשמים היא אין אנו
משגיחין בנת קול : ואל תקניטני להקשות האל יעות משפט ? ואיך אפשר
שח"ו יעשה את ר"י וחבריו ? שהרי תשובתך בלדך שלא עשה אלא לנקותם
ולזה כיונו הז"ל באמרם קב"ה חייך ואמר נלחוני בני : הנראה בעיניך אחר
העענות האלה שר"י הטיח דברים כלפי מעלה או שדיבר בקדוש כמלאך ה' ?
ש"א א"הב הריני מבקש מחילה מכבודו ומתאבק בעפר רגלי
חכמתו וקנאתו • וברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו
ואמתו את החיים אשר המה חיים עדנה ולדורות הבאים • אשריו
ואשרי חלקו כי בחבטתו וברקות מריפותו הודיענו עיקר מעיקרי תורתנו
הקדושה שכולה תלוי בו :

ש"ב א"הח היא שעמדה לאבותינו ולנו ותעמוד לבנינו עד עולם •
וזכות הגייתה יגן עלינו בגלותנו :

ש"ג א"הב אין ספק שהתורה היא כתרין בפני הפורענות ומגינה
ומללא אותנו מכל צרותנו • ואינו יפורשו כך כל המדרשים
ויאגדות • המכחישים ישמרו מחסום לפיהם אבל יש קצת מהם שאין דרך
לנשות בפירושם ימין ושמאל ואיני יורד לסקוף דעתם למה בהנזם שהרי
נתנו יד למכחישים להתגולל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אותנו למשל
ולשכינה שאומרים שאין ממש בדברי הז"ל ובכן מצוים אותם ומלעיגים
בם כאילו ילאו מפי טפשים וצוערים או עוללים זיונקים • אלא אהוני
החברתן לי כלל בזה למען ידעו כי לא אבדה ענה מבני ישראל ולא
נקרחה חכמתם :

ש"ד א"הח תמהני שיש חושבים כזאת על חכמי ישראל הנאמנים
והקדושים • ואשאל מהם למה הטריחו עצמם לפרש דברי
המשוררים יונים ורומיים עובדי ע"ז אשר לא ידעו את ה' ולא עבדוהו ?

ורוב שירותם אינם אלא עגבים וזמנים שזנו אלהיהם • ואם צאולי יש
 בהם קנת חכמה ומליצה הנה ילא מיעוט שברם צרוב הפקדם • ודברי
 התנאים והמוראים לא מיבעיא אינם מבארים אותם אלא דוברים עליהם
 עתק בגאווה וצוז • והנה לא היה ראוי להם לעשות כך • שהרי נצלת
 המלך מכבדין אותה ומשתחווין לה כאילו עוד בחיים חיתו והנהו תפוש
 זהב וכסף אף שכל רוח חין בקרבו • נניח שישראל בזמן הזה הוא נצלת
 ישראל הקדום למה לא ינהגו בו כבוד לפחות כמו שמוהגין בנצלתו של
 מלך ? זאת ועוד כי לא יבשו עלמותינו ולא נאבדה תקותנו • מפני
 שאע"פי שהורקנו מכלי אל כלי והושלכנו מדחי אל דחי הנה אנחנו
 סובלים עול הגלות בנצלות גדול שהרי עינינו הרואות שבעצדותנו לא
 עזבו אלהינו • וב"ש זימו התנאים והמוראים שעדין לא נגדעה בכל
 מכל כל קרן אומתנו כי עדין לחלוחית של סנהדרין קיימת ועדין לא
 הסתיר פניו ממנו • ומה גם עתה שאנו בתכלית השפלות והפיזור אנו
 רואים את פני ה' מליץ מן חרבי שטים להשגית עלינו בעוזנו ובחסדו הגדול
 כי עם כמה הרפתקי דעדו עלן נתקיים בננו ירמיה מ"ו אך אומך לא לעשה
 כלה וישרתיך למשפט וזהו מקוה ודחית לנו שחפץ בנו ה' לקדש את שמו
 הגדול על ידינו כמו שהבטחינו ביד עבדיו הנביאים : ועוד שלא נסתר
 מנגד עינם שדרך כל חכמים הקדמונים בין מישראל בין מא"ה היה
 לכתוב ספריהם בדרך משלים ומידות • כגון פיטאג"ורש שכתב בספריו
 אל תאכל פול • לא תשום באגנטיך טבעת של זהב ורבות כאלה • ואערו מפרשין
 שהן מידות אשר תחתיכן יעטדו כל קודות טעלת המדות • וכן כתבו על
 איזו"פו • ולמה לא שמו זאת על לבם והנה הנם רואים בענין הדינים
 שאין שכל בשכל חז"ל • ואין חריפות בחריפותם • ואין הבנה בהבנתם
 ש"ה א"הב עונותינו הטו אלה ומעלתינו מנעו הטוב ממנו • ה' יסיר
 את לב האבן מבשרנו • ובין כך ובין כך תן לי הכלל
 ששאלתי ממך :

ש"ו א"הח אביא בראשונה שני מאמרים וא"חכ אורה לך הכללים
 שמלאתי על זה הענין • איתא בתעניות • פ"ק דף ה' סע"ב
 א"ר יוחנן יעקב אבינו לא וות א"ל רב כחנן וכו' בכיו ספרו שזכור וחננו תכטיא וקברו קברות
 א"ל וקרא אבי דורש שחא' (ירמיה מ"ו כ"ז) אל תירא עבדו יעקב ואל תחפ וישראל כי הכנו
 נוטיעד נרחוק ואת זרעד נארחן שבים • טקיש הוא לזרעו חס זרעו בחיים אף הוא בחיים :
 והנה נחלקו המפרשים על פירוש זה השאמר • הנשר הגדול רש"י
 והרב ר' יאשיה פיכ"טו מביינין אותו כפשוטו עמש ועל מה
 שהקשה בכדי ספרו ספדניא וכו' אמרו שכונת ר' יוחנן לומר שנראה להם
 שמת אבל באמת לא מת • והרש"בא ומהר"שא פירשו שכונתו לומר שמת
 אלא שמה שאמרו לא מת משום שלא היתה פסולת בזרעו וכו' : ולפי דעתי
 אמר בעל המאמר יעקב אבינו לא מת ושמע השומע והבין ללא מת דקאמר
 היינו לא מת עמש • ולכן הקשה לו וני בכדי ספרו וחננו וקברו דהא
 בתיב בראשית ל' א' ויפל יוסף על פני אביו ויבך עליו ובתיב שס' ויחננו
 הרופאים את ישראל ובתיב ויקברו אותו במערת סדה המכפלה ואין עושין

ויכוח רביעי

כה לחי והשיב לו ר' יוחנן מקרא חני דורש • כלומר בודאי שמת אלא שאני
 דורש המקרא הזה בלבד שמצטיח לו הגאולה כאילו היה עתה לך צארכות
 החיים וכאילו לא היה פסוק אחר שמעיר שמת • ומפשט הפסוק הזה בלי
 זכרון אחרים נראה שהוא בחיים כזרעו • זהו הבנת המאמר לפיהפשט •
 דין (נשיין פ"ק דף ז' ע"א) איתא א"ל רב הונא לרב אשי מ"ד וקובה (יהושע ע"ו כב)
 ודיווכה ועלעדה א"ל מותנתא דארעא דמרחל קחטיב א"ל אטו לא ידענא דנותנתא דא"י
 קחטיב רב גביה נזרי ארנוזא אמר בה עצינא כל סיס לו קחא על חזירו ולווס שוכן
 עדו עד עוסה לו דין : ובן דרשו על (סס סס לא) נקלב ונדוכה וסכמכה כל סיס לו
 פעקת לגינא על חזירו ולווס שוכן בפכה עוסה לו דין • אתה רוחה שרב הונא היה
 שואל לרב אשי אט דרש או שמע איזה דרש על הפסוק הנ"ל ולא שאל על
 פשוטו • והראיה שכש"ל מותנתא דא"י קחטיב פרה אפו עליו והשיב לו
 אטו לא ידענא וכו' ? ורב גביה דורש אותיות או תנועות התיבות אע"פי
 שידע שאין זה פשוטו של מקרא ובן לריך לומר בכל הדרשות • שאם
 תאמר שכל מה שאח"ל דרך דרש חשבוהו לפשט כמלאת אומר שלא היו
 מביינין פשט תפסוקים ואין לומר ולא לחשוב כזה בגאוני עולם :

ש"ז א"הב אין דעתי נוחה בסברתך לנדה • ולכן אמור נא לי מה
 סברת המפרשים על המדרשים והאגדות ?

ש"ח א"הח שלש מחלוקות בדבר (שפר שני לחות הכרות תורה שב"עפ לומר
 הנותחול כלל לרוסים ואגדות דף ת"י רפ"ב דע והבן כי הוודרשום הן
 על ג' דרכים יש מהן שהם דרך גוונא כו"ס בפ' נול הנשכ (דף נ' ע"ב) לזרה קורה
 בלשון הבאו כגון ערוס גדולות וצנורות בשוויס (לנריס א') לזרו כנולאים בלשון הבאו
 וחנקט הארץ בקולם (מלכות א') לזרו חנקים לטון הבאו ווס בהן עלנרו רבכ צר חנה בפרק
 סמוכר את הספינס שהן דרך גוונא מדרך בני אדם לזכר כן • ויש וון הדרשות שהן על לרך
 נועסה נסיה סיוראה הק"ב כחו ונדאה להס וועסה כוראים ונותויהיס כע"ס בדניאל וראיתי חנו
 לזרו את הערחה • וכן יונה בן אחתו שבלעו הלג והקזאו ורביס כוונא בהס וכו' • ויש וון
 הוודרשים שכונס חכמים בהס ללרוס הווקרא בכל ענין שיכולים לרוס וסוכו כל נ"ס אחת דבר
 אלהים שחיס זו שנועתי • וכן נ"ס הלא כה לזרו כאס נאס ה' וכפעוס זפונץ אלע (ורחיה כ"ג כ"ט)
 ולמדו מזה שווקרא א' יונא לכונה פענויס כו"ס בפ' דינו מוונכות • ואל תקנה על זה הלא
 פראה רוב פענויס אפילו הדיוט א' מדבר לזרוס מורפכיס שיש להס שני פנים וכ"ס לזרו חכמה
 שיאודו ברוס הקלס וע"ז לורשין הווקרא בכל ענין שיכולון לזרוס • ואמרו אין ווקרא
 יונא תילי פשוטו שהוא העוקר • וכל המדרשות הכלרשין כי יש וובן שהוא עוקר קרוכ לפשט
 ויש מהן שיש בו רנו כוועט • הלא מראה ויה שדרס א' ווהכנווס בפ"ק דתעניות שאמר
 ועקב חכירו לא חת זהסוב לו חכס א' וכו' בחנס בספודוהו הספלגיס וחכשו האונטיס וקברו
 הקובריס והסוב לו ווקרא חנו דורס כלומר גס חנו וודע שנות אלא חנו וותכוין לזרוס כווקרא
 בכל ענין פראוו לודס ואם או אפשר להיות המלדס כווסוועו יש בו רנו שיש לווד לא וות כו"ס
 דיוקיס אפולונטיסתן הן חווס לפי שסמס וזכרס וועסיהס קיוונון לעולם • וכוה חמוא וכו' ע"ס :

הבית השנית הוא הרפ"בם ז"ל שאמר שהמדרשים והאגדות יש בהם
 חכמה עמוקה שהעלימה מעיני העם פן יהיו לבז בעיניהם
 כדכתיב ושלנו ג"ב ע' באזני כקיל אל תדבר פן יבז לשכל מיליך :
הבית השלישית הם המקובלים אשר לפי דעתם אין מאמר בלא סוד
 ואין סוד ואין מדרש בלא העלם ואין אגדה בלי מסתור ובכן כלם
 קדושים כלם טהורים כלם ברורים והסבא מכריז בזהר פ' משפטים
 (דפוס קריו"נא ולובלין עמוד קע"ג ודפוס וונכ"ו וכה דף ז"ט סע"א) אגדה חידה •
 ויהי מה לכל הפגרות יש בהן חכמה רבה אלא שמרוב הגליות והטלטולים
 אין לנו יבולין לבוא בקודם :

ש"ע א"הכ

ויכוח רביעי

סא

ש"ט א"הב כמוני כמוך • אבל תמהני איך לא יש בכל המדרשים
 דבר כפי הפשוט ?
ש"י א"הח יש ויש • וכן בסיפורים וזרפואות ונכמה דברים שאנו
 חושבים שהן בלתי אפשריים :
ש"א א"הב הודיעני קלת מהם :
ש"ב א"הח דע אדוני המלך שהרבה דברים הנאמרים באמת היו
 לנו לזרה מפני שאין לנו בקיאות בהן • כגון קנה זכוכית
 המורה לחות או עכירות האויר • או מפני רוע מזג הארצות כגון תחת
 הקטנים אשר אין שם אלא יום ולילה בכל השנה כל הקיץ יום וכל
 החורף לילה • או מפני מרחק הארצות אשר לא ראינו דברים כאלה
 מימינו ואפילו באזנינו לא שמענו • או מפני שאין לנו יחס ולא קירוב
 דעת עם יושבי הארץ ההיא או מעשנות אחרות • וכיון שלא ניסינו
 בדברים כאלה גראה לנו שאי אפשר שימלא כזה • ובאמת שזוהי סגרת
 פתי ובער אבל החכם יחפש בכל מאמלי כמו לידע האמת וכן ראוי לעשות •
 זעתי אמסול לך מסל ויהיה ראיה לדברי • במדינת הודו המזרחית יש
 עמים רבים שעובדים ע"ז והגדול שבנימוסיהם הוא שלא לאכול שום בעל
 חי ובכך אינן אוכלים לא בשר ולא דגים ולא שקנים ורמשים והאוכל
 מהם הוא משוקץ ומתועב ביניהם ולקחת מהעמים האלו יש מלכות
 וממשלה וקלחתם הם תחת ממשלת הג"ר אן מוג"ול שהוא מלך גדול ועלום
 בהודו באמזנת מח"עד ועובדים לפרה והבורג פרה בארץ ממשלתם
 אחת דתו להטית בייסורין קשים ורעים • ואותם שהם תחת מלכות
 הנולדים או התוגרמים כשדואים שיושבי הארץ רונים לשמוע פרה פודין
 אות' במזון הרב' ובכך כששרי המדינות רונין להזיל זהב מכים אלו
 הצוערים עושין כאילו הורגים פרה ומוליאין מידם בזאת התחבולה הון
 רב וזה לפי שהפרה היא האלוה הגדול שלהם המושיעם והמליטם מכל
 צרה ולוקה לפי דעתם המשובש • ולחם שלהם הוא של אורז • ושאר
 מזונם הוא חמאה וכל מיני פירות • והנה לפי עיקרי הרפואה הוא ודאי
 ואמת שהמאכל אחר שנכנס בפה הולך דרך הושע אל האשעומכא ומשם
 אל בני מעים ומשם אחר הקפות רבות ללב ושם נשתנה מראיהו ונעשה
 דם ומהדם נעשה בשר דהיינו אדם • לניח עתה שהש"ית ברא כל שאר
 בני אדם חוץ מאלו ההודיים בטבע שיוכנו לחיות כל ימיהם בלי מאכל
 ומסקה ולא ידעו שיש סין בני אדם שאינן יכולין להיות בלי אכילה ושתייה •
 אילו יבוא לגלילותינו אחד מאנשי הודו ויאכל וישתה בפנינו ויאמר לנו
 שהאורז והפירות שאוכל נעשין בשר ומחזיקין ומחיין אותם היינו מבזין
 דבריו ומלעיגין עליו ואומרים שהן דברי שקוק והתול ושהוא כסוס כפרד
 אין הבין לפי שלא ראינו כזה מימינו • אבל כיון שהורגלו בכך לא יפלא
 בעינינו שכשם שכל מיני מאכלינו נהפכין בנו לבשר אדם כן יעשה להם
 אע"פי שאינם אוכלים שום מין בשר :

ש"ג א"הח כל מה שאמרת אמת ויניב אבל תאנה נפשי לראות מה

2010 Ministerio de Cultura

ויכוח רביעי

התולדה היוצאת מהקדמתך זאת ?

שי' א"הב הוא אשר דברתי בראשונה שהרבה מדברי חז"ל לא יבאנו
באזנינו מפני שאנו רחוקים מארצם דהיינו בכל ופרס אשר

יש בהם דברים לא שערס אנשי גליל האיב"רופה בין בטבע הארץ בין
בטבע ומדות האנשים • ואע"פי שיושבי האיב"רופה הם חכמים מכל שאר
בני אדם והולכים מסוף העולם ועד סופו ורחוקים בטוב טעם ודעת בשכלם
בזך והמריף מה שראוי לידע במדינות הרחוקות הן מחכמת הטבע הן
מחכמת הרפואה הן מסדות יושבי חלד הכה אף שמגלים טפח נכסה להם
טפחיים כי יש כמה וכמה מקומות ומדינות שאי אפשר לילך בהן מפחד
הערביים או מלקטים אחרים שודדי יום ושודדי לילה • או מפני מדברות
אשר אין להם סוף ארץ ציה ושטטה ואין דרך לעבור שם כי יכלו ימיהם
ברעב וצמא ובחוסר כל • שה שלא יארע ליושבי הארץ אשר הולכים ארמות
עקלקלות וקנרות • ולהוכיח מה שאמרתי אביא מאמר של רבה בפ' הספינה

דף ע"ג ע"א וז"ל אמר רבה ה"י גלא דמטבע לספוכמא מתחזי בו נזכותא דנורא חיותי
בדומא • ר"ל שהגל שראוי להטביע הספינה דהיינו כשיש רוח סערה בים
בראה עליו כמין ניצוץ של אש • וזה עצמו כתבו כל הספרשים בים הגדול
הוא ים איקיאנוס באופן שראה שהים משליך ממנו ניצוץ של אש • ואם
יטופר זה לפי שלא ראהו או לפי שלא קרא בדברי החובלים והמלחים יחשוב

בדעתו שזה הנבל • עוד איתא בתם • סס דף ע"ג ע"ב אמר רבה בר חנה זימנא
הוא זה קאלבין בנורא ואתלוי כהן שהוא טייעא דהוה שקיל עפדא ונורח לזס ואמר כא
אורחא לדוכתא פלן והא אורחא לדוכתא פלן • אמרין ליה כווס מרקקין ומורא ואמר לן הבו לי עפרת
והבינו ליה ואמר לן דמרקקין תנחיא פרשו אפכות ולא וכולת ליה : ואין ספק שמי שיושב
סליו בביתו זרענן בהיכלו ולא יצא מקיר העיר וחולה אלק אמה טביב יאמר
גם כן שזה דבר בלתי אפשר • אבל מי שראה או טעם שיש הולכי מדברו'
באפר"יקא ובאש"יאה וערביים ההולכים כל ימיהם במדבר נישימון דרך
כהולך בטסלה יודה ויאמר שדברים אלו הן בפשוטן טעם • ואע"פי שדברי
חז"ל אין לריכין חיזוק עכ"ז אמר טה ששמעתי וקריתי כזה טעם •

איש יהודי היה בליור"ני שאנוסי ספרד ואני ידעתי והיה האיש ההוא
תם וישר ירא אלהים וקר טרע • וזה שלש שנים הלך לא"י וזכה
למות וליקבר שם • ויקפרו לי מכיריו ויודעיו לפנים בספרד שהיו מהלכין
בדרך עמו בלילה מרוב החום כמנהג הארץ ההיא ושהיו לפעמים הולכין
ארמות עקלקלות בדרך לא סלולה ומכיריו ההולכים עמו היו יראים שמא
אבדו הדרך הטוב והוא היה לוקח העפר ומריח בו ואומר להם אנחנו עכשיו
במדינה פלונית • ולסוף טעה או שתיים היה אומר כבר יצאנו מתחום
פלוני ועכשיו אנו בתחום פלוני וכן היה :

ויעל מה שאמר רבה בנ"ח שהטייעא היה שכיר על ידי ריח העפר כמה
היו רחוקים מן המים אחוך שמע לי אספרה את אשר קראתי
בספר ישמעאלי אחד אשר נולד בגרא"נאדא בעודה תחת יד הישמעאליים
ויבי באשר בפנה כל מלכות גרא"נא"דא ביד פירנ"אנדו מלך ספרד (בזאת חמשת
אלפים

אלפים רכ"ז לחשבוננו היא אלף תנ"ב לחשבונם) צרח לעיר הגדולה פי"ס ושס למד
 חכמה ומוסר בלשון ערב ואח"כ הלך למסעיו בכל מלכות ברבר"יאה
 וכוזמיד"יאה וארץ השחורים - בערביא בסוריא ובמדינות אחרת ממזרח
 ומערב ומים - ויהי היום שליו הוה בניתיה באי גיר"בי קרוב למלכות
 ערי"פולי די ברבר"יאה וירדו שם דוגיות הנולדים וישבו מהאי שבי
 ובחוכו את האיש הלזה ויוליכו אותו לעיר רו"מי ויתנוהו מתנה להפיפיור
 ליא"ון עשירי ולמלא חן בעינו עזב את דת התוגרמים ולקח דת המזרים
 ויקראו את שמו יו"אן ליא"ן אפריק"אנו ויכתוב בספר את כל המדינות
 והעירות אשר ראה ונסוף ספר השביעי כתב וז"ל :

שט"ו א'הכ גמה הארכת כל כך בפרטי האנשים שהזכרת לאמת
 דברי רבה בנ"ח ?

ש"ו א'הח למען יודע כי כנים דברי ואם באולי ירצה שום אדם לראות
 מה שענתתי ידע שם הספר והסחבר - ואלה דברי יו"אן
 ליא"ן הנזכר לעיל :

באמצע מדבר ליב"יאה רחוק מנהר ניל"וס קרוב לת"ק מילין יש
 שלשה מצנרים ומסעה או ששה בתים ובהם יש הרבה
 דקלים טובים - שלשה מצנרים האלו נטאלו זה י"ח שנים על ידי תייר
 אחד הנקרא המ"ר אשר תעה במדבר בישימון דרך מחמת חולי שבא לו
 בעינים - ולפי שלא היה בכל השיירא אדם שידע את הדרך אשר ילכו
 בה אלא הוא לבדו היה רוכב על גמל והולך בראש כולם ובכל מיל ומיל
 היה שואל מאתם מלא קומנו של חול שבמדבר והיה מריח בו צרוב
 בקיאותו - וכשהגיעו קרוב ליישוב מ' מילין אמר לבני השיירא דעו שאנו
 קרובים אל איזה יישוב ויפג לכם כי לא האמינו לו מפני שהיו יודעים
 שהם רחוקים ממנרים ת"ף מילין והיו חוששין שנזורו אמור - אמנם
 ציוס השלישי הגיעו לשלשה מצנרים הנ"ל ויהי בראות יושביהם פנים
 חדשות ויחתו וייראו מאד ויסקרו בתוך מצנריהם ולא היו רוצים לתת
 מים לבני השיירא מהבורות אשר במצנרים ואנשי השיירא נפשם בהם
 תתעטף בלמא וילחמו עם האנשים ההם ויכבשום וישאלנו מים כרלונם
 ויסעו וילכו לדרכם :

ולא להם זה היתרון לבד בחוש הריח אלא גם בחוש הראות שהוא
 יקר להם ולציידיים ולמלחים אשר עיניהם רגילים להניע מרחוק
 מה שלא יסוער במדברות בימים וגשדות וזה לא ימלא ביושבי הערים כי
 עיניהם לא נכונו לכך כידוע לבקי בחכמת הניתוח :

דרי לך שמה שנראה דבר תמוה ובלתי ראוי להאמין כגון מה שסיפר
 רבה בנ"ח מההוא טייעא הוא דבר מורגל במקומות רחוקים
 טגלילותינו ואם נראה זר בעינינו הוא מפני חקרין ידיעתינו לא מפני שהדבר
 בעצמו בלתי אפשר :

ש"ז א'הכ ישלם ה' פעלך אשר הראיתני ראיות בריאות וטובות
 להוכיח שחז"ל היו בקיאים בכל החכמות ושיש במדרשי אגדה

הכמה

ויכוח רביעי

חכמה ומוסר אך שאין לנו דרך לבוא עד תכונתם כי לא מסרו לנו כללים עליהם כמו שמסרנו בדרכי התלמוד לענין הדינים • והנה נפסי להלה ושמחה על כל מה שמעתי ממך • ולפי שהערחתי אותך היום מאד איני רוצה להערימך יותר • ובכן קומה אהובי החצר ולך למנוחתך הלילה וסחר תבוא אלי כי עליך מלאכת הויכוחים לגמור :

שי"ח א'הח כדנריך אדוני המלך כן אעשה : סליק ויכוח רביעי

ויכוח חמישי

פירוש נו"ש ריש לקיש רגיע שנו חמה ולבנה פוכנים ומזלות קבועין : (א)

סברת קלת מח"זל שהארץ כחצי כדור ומה ראו על פכה : (יג)

שיעור חדש הלבנה ממולד למולד : (כח)

לטה מרחשון וכפלו לפעמים מלאים לפעמים חסרים ולפעמים בסדרון : (כט)

שם חדש וירח נווכיח שהדשינו הן של לבנה : (לב)

למה אנו עושין ששה פעמים ראש חדש שני ימים : (לג)

טעם עינור השנה : (לה)

אם ישראל קצלו העינור ממשה בסיני או חס למדוהו מהיונים או כולרים כאשר

כתנו קלת ממחצרי הכולרים : (לט)

לא למדוהו מהכולרים : (מח)

ולא מהיונים : (נב)

הכרח לזה : (נד)

למה אמרו הקופת רב אדא בלנעא ותקופת שמואל בפרהסיא : (נח)

סדר הדחיות : (סב)

יש ללבנה שני חידושים א' נגלה וא' צמח : (סד)

שקדמונינו היו מקדשין ע"פי החשנון בזמן שהיו מקדשין ע"פי הראייה : (סה)

קושיא על מחלוקת ר"ג ור"י כשבאו עדים ואמרו ראינוהו בזמנו ונליל עינורו לא

נראה : (עו)

ימי שנותינו הפשוטות והמעונות : (פר)

תקופת ניסן נופלת ביום כ"ו מא"רלו : (פד)

כשם שאנו יכולין לחוג את חג המלות בין בתחלת חדש האניב בין באמצעיתו •

בין בסופו • כך אנו יכולין לקבוע ר"ח ביום ל' או ל"א : (פוז)

פירוש אתם אפילו מזידין • וטעם הדקיה משום מימיה ומשום ירקיה :

(צד)

פירוש ד' דחיות : (צו)

קושיא על מולד ח"י או זקן ותירולה : (צו)

תירוץ לקושיא דחית גטר"ד : (קו)

טעם שני וחדש לד' דחיות : (קיב)

פירוש מה שאמרו המעבדים אין נזקק לראיה כלל : (קטו)
שלולי הדחיות היינו עושין הלול של כ"ו יום : (קיו)
פירוש מ"ש הרא"ש נע שפעמים נראית הלזנה קודם ר"ח : (קיו)
וכן ראה החזן בעיר ליו"רני וטעם הקדימה הזאת ומשם ראיה שפעמים אנו
 קוצעין ע"פי הראיה : (קך וקכד)
לקות הלזנה שהיה זלונ' דריש זלול ז' של חג הסוכות הת"סע וראיה ממנו
 שאנו קוצעין ע"פי המולד : (קכח)
שנת שמואל ורב אדא ומחלוקתם וזמן תקופותיהם : (קלו)
חשבון רב אדא הוא האמיתי : (קס)
מהיכן מתחיל חשבון שמואל ורב אדא • וטעם איחור שמואל עשרה ימים :
 (קמג וקמר)
הועלת חשבון שמואל לשאלת מער וכלל לידע יום השאלה זלוי טעות :
 (קמח)
תרעומת הקנר על המעבדים שחיברו לוחות לתקופות שמואל לכמה נוחות
 שנים ועזרו חשבון תקופות רב אדא אשר עליהן סומכין כל ישראל : (קנב)
השינויים שהיו בין הנולדים וזניינו קודם תקון שנתם וההפך שהיה אז
 בין שנתם לשנתינו : (קנו)
הסכמת הקוני' ליליאן כול"ינו בשנת שכ"ה לחשבונם לענין חגם : (קנה)
שהאביב שלהם חזר לאחור עשרה ימים ושלנו כסוג אחר מכ"ה מא"רנו לט"ו
 נו : (קסב)
ואע"פכ לא תעינו כי לפי חשבוננו היום שהן קורין ט"ו מא"רנו הוא נאמת כ"ה
 נו : (קסו)
איך אפשר שמיציאת מזרנס עד זמננו זה איחרו תקופות שמואל עשרה ימים זלנר
 כתקופות יול"ואו ל"ס"אר עד האפיפיור גריגו"ריאוי"ג ? (קסו)
הטעיות שנולדו בחשבון החמה והלזנה על רודפס אחר חשבון יול"ואו ל"ס"אר
 ותולדותיהם : (ק"עוקע"ו)
תקון האפיפיור גריגו"ריאוי"ר לטעות החמה : (קה)
טעות הלזנה ותולדותיו ותקונו : (קפו)
טעם נכון ואמיתי למה בשנת ה' וי"ו למקורם שהם ה' וי"ט קודם חגם לפסחנו
 חדש א' : (קצח)
למה בשנת הת"ינ עשינו פסח זכ"ד מאר"נו ולא כן בשנת הת"מז ? (רד)
במה פעמים קדם חגם לפסחנו משנת אלף ת"ר עד שנת אלף ת"ש
 לחשבונם ? (רח)
הפרשות זיניהם וזניינו מדשום מקרוב באו אחר תחלת אלף ת"ש ותולדותיהם
 : (רי)
בללים לידע אמתי יפול חגם : (ריו)

ויכוח חמישי

אף שאני אומר שאחר חלף ת"ש נדחה חזיב שלנו מיום כ"ה לכו מא"רנו מעולם לא
 זו מימו הראוי לו דהיינו כ"ה מאר"ו האמיתי : (ריח)

באיזה שנים קדם חגם לפסחנו משנת חלף ת"ש עד חלף ת"ת : (ריט)

כללים לידע מתי יקדים חגם לפסחנו : (רכב)

כמה פעמים יקדימו משנת ת"ת עד תת"ק : (רכד)

על ידי סידור גריגו' ריאו אחר עבור ת' שנה נתחיל מחזורנו מ' שעות אחר
 מחזורם • והעעם : (רכו)

גריגו' ריאו פסל המחזור קטון של הקונל' יליאו ני"ל"ינו מלהורות המולדות
 והכנים תחתיו המותרות שקורן איפאק"ש : (רכח)

תקן מחזור גדול של צ' אלפים ות"ק שנים וחילקן לת' מחזוריט קטנים : (רל)

ההפרשות שנולדו בין היונים והרומיים אחר התקון : (רטב)

היונים מאחרין חגם מהרומיים ח' ימים או חדש א' או חמשה שבועות :
 (רטד)

סבת המחלוקת ולוח המולדות הפסולים ליונים : (רז)

לוח השנים שנהם קודם חג הרומיים לשל יונים משנת חלף ת"ש עד חלף
 ת"ת : (רס)

אין מחלוקת חדשה בין היונים וזינינו : (רסח)

השכמות וחילוקים נינינו וזין רומיים והיונים • זיניניהם בקילור : (רסח)

חידוש גדול לענין פסחנו וחגם בשנת הת"פד היא חלף תש"כד • ובשנת
 הת"קד היא חלף תשמ"ד להם • ונימוקו עמו : (רעו)

אם אירע זה החידוש קודם חלף ת"ש : (רפה)

לוח השנים שקודמים חגם לפסחנו משנת חלף ת"ש עד חלף ת"ת : (רץ)

טעם מה שאח"זל אדר הסמוך לניסן לעולם חסר • ומימות עזרא וחילק לא
 מלינו אלול מעובר : (שג)

אין היו נוהגין בגלות בגל לגני המועדים אם היו קובעין ע"פי בהשגון או
 הראיה : (שיא)

קושית קראי עלינו ותשובתה : (שכו)

יהב הזקתני וחוכל בעולם טענותיך ובאמתת
 ראיותיך באמונת חז"ל כי אם יחנה עלי טחנה
 טכחישים לא יירא לני • אבל לא דברתי דבר בסוד
 העיבור והנה נכספה וגם כלתה נפשי להתוכח עמך
 על ענין זה כי יש לי עליו קושיות גדולות ועלומות ואין לי
 להשיב דבר קטן או גדול :

ג' א' הח דבר אדוני כי שומע ענדך :
 ג' א' הב איתא בטמכת חגיגה פ"ב דף י"ז ע"ג אר"ל ז' רקיעין הן ואלו
 הן וילון רקיע וכו' • רקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות
 קבועים שנ' ויתן אותם אלהים ברקיע השמים וגו' • ואם שני המאורות
 הגדולים קבועים ברקיע א' כמסמרות גלוח כפי מה שנראה מדבריו נמצא
 שאינן

שאינן יכולין להתקרב זה לזה ולא להתרחק זה מזה אלא לעולם יהיה מרחק אחד ביניהם בני שינוי ובכך לפי סברתו לא היה ולא יהיה בעולם מולד הירח ולא ניגוד ולא שום א' מהשינויים הנראים בכל יום בלבנה :

ד' א' הח אין כאן קושיא כלל לפי שסברת ר"ל היא סברת חז"ל פסחי' פ"ב דף ג"ה שגלגל הקבוע ומזל חוזר * והיא היא המקובלת

עכשיו בין כל חכמי החכונה האחרונים ועליה יסובו כל חבוריהם בטוב טעם ודעת * וכדי להצין דברי ר"ל צריך לידע שסברת התוכן הגדול עולמו"טיאו והנמשכים אחרי דעתו היה שהכוכבים והמזלות ומהם ולבנה קבועים כל א' בגלגלו כמסמרות בלוח ושהגלגלים הן בגוף קשה ובהיר בזכוכית ונתונים זה בתוך זה כגלדי בללים וסובבים על מרכז הארץ בכללן * ויש הפרש ביניהם ששנעה כוכבי לכת אשר ממקפרם חמה ולבנה כל א' קבוע בגלגל א' לבדו אבל כל שאר הכוכבים הם קבועים בגלגל השמיני ומחמת קביעותם בגלגל א' שוטרים לעולם ביניהם שיווי מרחקם נלי שינוי שיוש הנראים ועד סוף העולם מה שאין כן בז' כוכבי לכת אשר פעם יתקרבו זה לזה ופעם יתרחקו זה מזה * כאשר עיינו תחזינה מדי חדש במדשו מדי שנת בשנתו ומדי יום ביומו בחקרונ ותוספת הלבנה והתקרבה אל השמש אחר ניגודה והתרחקה ממנו אחר מולדה והתחברה עמו ביום העלמה כי ביום הניגוד כשה קם זה נופל שהרי כשהשמש יורד תחת האופק לפאת מערב הלבנה עולה עפאת מזרח על האופק להאיר על הארץ * זוהי סברת עולמו"טיאו :

אך קרוב לימים האלו ולזמן הזה כמו ר"ס שנה קם תוכן גדול בדינאמ"ארקא שמו ניקו"לאו קופיר"ניקו והוכיח במישור כח"ל שגלגל קבוע ומזל חוזר * וכך היה אומר שמשעת הארץ ועד לרקיע ועד בכלל כולו אויר זך ובהיר ולא יש הפרש בין האויר הקסוף לארץ ובין הרחוק ממנה אלא שכל מה שהוא קמוך לה הוא עב ועכור מפני שהוא מלא מהאידיים והקיטודי' העולי' טמנה המבלבלים ומעבים ושאש כים בהירותו וחכותו * אמנם כל עוד שהולך ומתעלה מתברר ומזהיר * ובאויר שמעולה הזך והבהיר הזה שהלכים הכוכבים והמזלות בעוף באויר וכדגים בלב ימים וזה האויר נקרא בתורה שמים של גס ועוף השמים שנעה שנעה וגו' * והנה העופות פורחין באויר והכתוב קראו שמים * אבל יש הפרש בין ז' כוכבי לכת לכוכבים שקורין קבועים * שלז' כוכבי לכת יש דרכים מדרכים שונים ועכב פעם יתחברו ויהיו לאחדים ופעם יפרדו איש מעל אחיו וילכו אחד הנה ואחד הנה * אבל הקבועים על שמרתם יעמדו ולא ישנו את מקומם להתקרב או להתרחק :

ובזה כצין דברי ר"ל שאמר שחמה ולבנה וכו' קבועים ברקיע שני * שאין כונתו לומר שקבועים כמסמר בלוח אלא כפי שאומר דרך משל * ראובן הוא תושב קבוע בירושלם שאינו רוצה לומר שהוא קבוע שם באופן שלא ינא מימיו חוץ נעיר שהרי אע"פי שינא לעייל לרוח היום או לפקח על שדותיו או אפילו ילך לעיר אחרת וישב שם ימים או חדשים

נאמר

ויכוח המישי

נאמר לעולם שהוא קבוע בירושלם כל שלא עקר דירתו משם כי שם ביתו •
 כך אמר ר"ל על הכוכבים והעזלות שהם קבועים ברקיע שני • כלומר
 בחלק מה מהאוויר הגדול הזה שיש משטח הארץ ולמעלה :

ה' א"הב הנה דברך לי לששון ולשמחת לבני כי הפירוש הוא נכון
 יסבלו הסברא ויסבלוהו דברי ר"ל • אבל כיון שגמרת
 בדעתך שלא להביא ראיות בכל ויבוחיך אלא חזקות כראי מונק יש מקום
 לגמגם כי שם דברי ר"ל הן כפשוטן דהיינו דקבועים דקאמר היינו
 קבועים ממש כמקמר בלוח ובכף איך תכריח שכונתו לומר כמו שפירשת •
ו' א"הח היעלה על לב איש שחכם גדול ואפילו תימא הדיוט לא דאה או
 לא שמע שימיו שבראש החדש הלכנה סמוכה לחמה ובע"ו בו
 היא רחוקה מטנה כל מה שאפשר •

ז' א"הב ודאי שזהו מילתא דלא שכיחא •
א"הב אם כן א' משתים לא ישנע או כונת החכם הזה לומר כמו
 שפירשתי או דיבר דרך משל ומידה כטנהג חז"ל במדרשים אבל
 מכל מקום קבועים דקאמר על ז' כוכבי לבת לאו היינו קבועים בגלגל אחד •

ט' א"הב נריכין אנו לומר כך בהכרח •
י' א"הח כבר תיראתי קושייתך • ועתה אם טוב בעיניך התחיל לדבר
 בענין העיבור •

י"א א"הב אל תבהל על פיך לדבר על ענינו עד אשר תתרוץ לי קושיות
 גדולות ונוראות שיש לי עליו •
י"ב א"הח אשתעשע במלותיך אשר אהבתי •
י"ג א"הב איככה תוכל להוביח שהעיבור הוא אמיתי אם היסוד אשר
 עליו נכנה נראה רפה ורעוע כאשר מוביח חוש הראות
 והניסיון • שהרי לפי סברת חז"ל הרקיע הוא כחצי כדור והארץ אשר
 תחתיו עומדת על כמה עמודים והרים וכו' • ועוד אמרו שחמה בלילה
 עולה שאחורי הכיפה ולפניה כמין רקיע עב המעכב שלא תאיר או
 לארץ וכמה דברים הדומים לאלו אשר לא שמעתן און מעולם ולא יסבלם
 דעתו של אדם •

י"ד א"הח אם לפי דעתך סברת חז"ל אינה נכונה אמור נא לי אינו
 היא הנכונה ואיזוהי האמיתית •

ט"ו א"הב לפי דעתי סברת עולמו"א וקופי"רניקו היא נכונה מסברת
 חז"ל לכאורה אבל אם היה לי לבחור הייתי נזחר בסברת
 קופי"רניקו •

י"ו א"הח מה יתרון לסברתו על סברת חז"ל ולמה תבחר יותר
 בקופי"רניקו ולא בטולו"מיאו •

י"ז א"הב מפני שמואל אני מסברת טולו"מיאו דברים קשים להבין •
י"ח א"הח מה מצאת בו עול כי רחקת שעליו •
י"ט א"הב מפני שהוא חולק בגלגל השמש לשלשה גלגלים אשר הפנימי
 הוא יולא מרכז לגבי גבנותו בלבד וגלגל היבון אשר בו קבוע

צ"ף השמש הוא יולא מרכז בכל הפנים • החילון הוא יולא מרכז לגבי קערוריתו אך לא לגבי גבנוכיתו ושלתם יחד מרכזם הוא מרכז העולם • ועוד שאלו הגלגלים הם עבים מולד א' ודקים מולד אחר ומילק גלגל הלבנה לחמש' גלגלים יולאי מרכז ובלעדים חלק לה גלגל אחד קטן אשר בו גוף הלבנה קצוע • ונתן להם כמה וכמה תנועות משינות זו מזו זגובה רוט ושפל רוט • וכל אלה החילוקים קמו תמונא במונח קופי רניקו אשר בו אני בוחר חוץ ממה שאמר שהשמש אינו מתנועע מהפעם שהנאלת : (ויכוח ד' סי' ק"לב) :

כ' א"הח יעלה על דעתך שהתוכנים מושבים שהגלגלים סדורים כמו שעלה במחשבתם :

כ"א א"הב אין ספק בזה דאי לא תימא הכי למה הטריחו עצמם על דברי רוח :

כ"ב א"הח לא ארוני מעולם לא עלה על לבם דבר כזה אדרבא הם אחרו בהקדמות ספריהם שיתשב להם עון גדול אם יעמידו סקידור הגלגלים הוא כפי מחשבותם שהמה הבל • לפי שיש כח בלתי תכלת בצורא יתברך שמו לקדרם באופן יותר שלם ונאה ממה שהמניאו הם בדעתם • אך שאלו ההמלכות אף שיהיו כולם תהו ולא בלו לעולם יאותו לידע ולהבין סדר זמנים ותנועות הכוכבים ולאתם זבואם וקורבתם והתרחקם וזמן לקיות השמש והירח וכו' • כאשר הניסיון מוכיח :

כ"ג א"הב מה לזה עם הנטדקות ח"ל :

כ"ד א"הח גלוי וידוע לפניך הדוני החלך שמה שהכריח את התוכנים להמניא הגלגלים יולאי מרכז וכל מה שאמרתי הוא טפני שראו שינויים רבים במהלך ז' כוכבי לבת שפעם הולכים לאע ופעם צטרולה פעם מתקרבים לארץ ופעם מתרחקים פעם ילכו כקדרן ופעם נסוגו אחור • פעם נראה שעל משמרתם יעמומו וממקומם לא יזחו • פעם יוסף אורם ופעם יחסר • פעם זה מלקה את זה ופעם זה מלקה את זה • ולתת טעם לכל אלו השינויים ולבוא עד תכונתם ברו מלבם עולמות במחשבתם וסדרום באופן שיתנו טעם לכל השינויים • מה עשו התוכנים מפני שמגמת בקשתם השמים וכסיליהם • אבל מגמת רז"ל אינן אלא החמה והלבנה מפני ההגים וראשי חדשים ובקשו להם דרך נכונה וקלה לעמוד בסודם ובין כמה סידורי עולם בחרו להם או מלא חז' בעיניהם המסדר אותם כחלי כדור (סימן י"ג) מפני שבו היו יודעין זמן מולד הלבנה וראייתה ותקופת ניסן ומשרי ועבת ותמוז שהוא מה שצריך להם ועלתה בידם שלעולם עשו מועדי ה' בזמן הראוי כאשר נזה ה' :

כ"ה א"הב זהו מה שצריך להוכיח ועל זה אנו דנין :

כ"ו א"הח אערוך לפניך ראשונה קנת כללים הצריכין להבין סוד העיבור על צוריו :

ויכוח המישי

כ"ז א"הב דבר אזהבי כי שומע אנכי :

כ"ח א"הח חדש הלכנה ממולד למולד הוא כ"ט יום י"ב שעות ות"שג

חלקים מת'תרף בשעה * אבל מפני שלא מנינו בחורה

שמקלת היום יהיה קדש ומקלתו חול * אלא כל חגיגו חדשינו ובצחותינו

וכל מועדינו מערב עד ערב לריכין אנו לעשות חודש א' חסר של כ"ח יום

ואחד מלא של שלשים * נניח שהחסר הוא אדר וקבענו ר"ח ניסן ביום

ל' בו * ואין ספק שהמולד לא היה עד אחר י"ב שעות ות"שג חלקים של

יום ל' * אם כן חליו הראשון של יום ל' הוא אדר וחליו האחרון הוא

ניסן ומחלי האחרון הזה מתחיל באמת ר"ח ניסן * אבל מוכרחין אנו

לקדש כל היום כולו מהטעם שאמרתיו והיינו דאח"זל פ"ק דמגילה דף ה' ע"א

וימים אמה מוכה לחדשים ואי אמה מוכה שעות :

כ"ט א"הב למה לפעמים מרחשון וקסליו שניהם מלאים או שניהם

חסרים או כסדרין חסון חסר כסליו מלא ?

ל' א"הח מפני התש"לגין שהן ג' רבעי שעה וכך אזכירם לעתיד *

וג' רבעי שעה יתרות בכל חדש עולין לקוף השנה קרוב לע'

שעות * וכשמחצירין שעות של ב' וג' שנים שהן קרוב ליום א' מוסיפין

אותו על חדש חסון * ונעשה גם כן לחקן חגי שנה הבאה * כדי שלא יפול

ר"ה בימי אד'ו ולא פסק צב"דו וכו' :

ל"א א"הב ומכלן שחדשינו הן של לבנה ולא של חמה ?

ל"ב א"הח אע"פי שאין ראיה לדבר רמז לדבר שהרי שמו מוכיח עליו

חדש שהוא משרש חדש וזה השם יאות ללבנה שפתחדשה

כל יום ל' יום עש"אכ בחמה * ונקראת ירח דהיינו ירח * וכן שם שנה

מוכיח עליה שמספר ימי שנת הלבנה שנה כששה שהרי היא של שנה

ימים ח' שעות ותת"עו חלקים מת'תרף בשעה :

ל"ג א"הב ולמה עושין בששה חדשי השגה ראש חדש שני ימים ?

ל"ד א"הח מפני שחדש הלבנה הוא כע"יב תש"לג כמ"ש (סיוון כח) נמלא

שחלי האחרון של יום ל' הוא ר"ח וחלי הראשון של יום

שלאחריו ג"כ שהוא ל"א ולכן אנו עושים שני ימים ר"ח * אבל יום ל' נמנה

בחדש שעבר וכותבין בשטרות בכתובות ובנטעין ד"ט בר"ח אייר שהוא ל'

לחדש ניסן * וביום שני של ר"ח כותבין בחדש באייר ולזה כמעט ראיה

במקרא דכתיב שמואל א' ג' כ"ו ויהי ממחרת החדש השני ונראה שהיה ר"ח

לפי ששאלו עשה משה לכל שריו ועבדיו באותו היום ככראשון ושאל מדוע

לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם ?

ל"ה א"הב ולמה מעבירין מקלת שנים ?

ל"ו א"הח מפני חג הפסח שלנו הק"נה דמיום י"ו א' שמור את חדש

האביב ועשיית פסח ולפיכך אין אנו רשאין להוג אותו עד

שיכנס האביב * ואם שנותינו היו שנות הלבנה היה חג הפסח מקיף

והולך בכל חדשי השנה לפי שהיה מקדים בכל שנה י"א יום :

ל"ז א"הב ולמה י"א יום לא פחות ולא יותר ?

ל"ח א"הח

ל"ח א"הח לפי ששנת הלכנה היא שנה ימים ח' שעות ותש"עו
 חלקים ושנת החמה היא ש"ס ימים וה' שעות ותת"קנז
 חלקים ומ"ח רגעים מע"ו בחלק שהם פחות מעט מ"א יום כאשר אפשר
 בע"ה (סי' קל"ו) והנה תקופת רב אדא של ניסן אשר עליו חנו סומכין
 נופלת בשנה ראשונה של מחזור קטן (לפי מה שכתב החכם ר' יצחק ישראל בס'
 יסוד עולם וס' שארית יוסף) • בכ"ט אדר • בשניה בני ניסן • ובשנה שלישית
 בכ"א ואדר • ואילו לא היינו מעברין בשנה ג' • הכ"א של ואדר הוא
 לבו כ"א של ניסן והיינו חוגגין את חג המלות ששה ימים קודם להציב
 אבל על ידי העיבור חנו עוסיין את הפסח במועדו :

ל"ט א"הב ח"זל מאשרים ומקיימים שהעיבור מקובל מימות מר"ע
 מסיני ונרמז בפסוק בחדר ע' ב' ויעשו בני ישראל את
 הפסח במועדו • והנה קלת ממחברי הנולדים כתבו שישראל למדוהו
 מהיונים וקלתם אמרו שבשנת ש"כה לחשבונם למדוהו מהועד כללי שלהם
 שעשו בניל"יאה עיר ביט"יניאה שנקרא בלשונם קונל"ילאו ניז"ינו • וי"א
 שלמדוהו מהם בשנת ת"ק לחשבונם • ויהי מה לבני הפנים כולם
 כאלה עונים ואומרים שחכמי ישראל למדו קוד העיבור מאומות העולם •
 ואל תקניעני להשיב בפסוק ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו לפי
 שזכו דרש ולא פשט :

מ' א"הח אדוני המלך מדוע פניך רעים ואתה אינך קולה תהלות
 לאל ?

מ"א א"הב מפני שירא אני שמה אין צורך להשיב :
 מ"ב א"הח והלא תירלתי קושיות רבות ומזקות מאלה ?
 מ"ג א"הב כן הוא • אבל מה נדבר ומה נלמדק בידון הזה שאם
 נוכיח העיבור מפסח מזקיהו יאמרו שאין משם ראיה לפי
 שהוא עשה פסח שני מפני העומאה ככתוב בדברי הימים ב' ז' ואם מהפסיק
 ה"ל יאמרו שאין זה כפשוטו כמ"ס • ובכן לא ימלאו כל אנשי חיל ידיהם
 ולכן רואה אתה את פני והנס זועפים :

מ"ד א"הח בצקשה ממך אדוני המלך אל תשת לנך לדבר הזה כי
 ר"ל אמת ודבריהם אמת והאמת תזכיר כזהר הרקיע :
 מ"ה א"הב תהי נא אזני קשבת בכוונת הלב :

מ"ו א"הח אי אפשר שישראל למדו העיבור מהועד כללי שלהם
 בשנת שס"ה ולא בשנת ת"ק לחשבונם :

מ"ז א"הב דבר גדול דברת אבל צריך שתביא ראיה :

מ"ח א"הח צרוך ה' אשר לא השנית לנו גואל היום ויקרא שמו
 בישראל רבינו הקדוש • אשר לפי מה שכתבו החכמים

יודעי העתים שלהם חיבר ספר המשנה קרוז לשנת ק"ף לחשבונם והן
 ישי' בדברים הוא רבינו הקדוש כתוב בפרק קמ"א דמגלה משנה ד' •
 קראו את המגלה בלשון הא' ובתעורה הפכה קורין אותה בלשון חן בין אדר הא' לאדר הב'
 א"א קריאת המגלה ומחכות לאבונות • הא' לענון הספר ותענית זה וזה כיוון שאמרוין בפניהם •
 ובפ"ח דגדורים משנה ה' כתב • קונס וין מאינו טועט הפכה נקעדרה הפכה אסור

ויכוח חמישי

זה ובעיבורה על ראש אדר • על ראש אדר הראשון • על סוף אדר הראשון •
 וב"פק דגדרים משנה ב' • עיבור השנה בשלשה • וב"פז דעדיות משנה י' •
 בן העולו שמעברין את השנה בכל אדר שהיו אזורים על הפורוס • בן העולו שמועברין את
 השנה על חלאו ומועסה בר"ג שהלך ליטול רשות מהביתון בסוריא ובהה לבוא ועיברו את השנה על
 חלאי לכסורנה ר"ג וזכסבא אזור דונה אבו וזכסבא השנה מועברת • ולפי החשבון הכלל
 רבינו הקדוש חיה ק"מ שנים קודם הועד הכלל וס"ך קודם הס"ק •
 כמלא שלא למדנו העיבור מהנולדים :

מ"ט א"הב יטענו עלינו שזייפנו המשנה כמו שטוענים שזייפנו המקרא •
 ועוד איך תשיב נאותם שכתבו שלמדנוהו טהיונים •
כ' א"הח אני אשיב תשובה מקפיקת לשתי הקושיות •
כ"א א"הב אשמע אמריך כי נעמו :

כ"ב א"הח הגזים ה"סית במדבר כג והאיש אשר הוא עהור ונדדף
 לא היה ומדל לעשות הפסח ונכרתה הפסח הריא מעמיה
 כי קרנן ה' לא הקריב במועדו • הגע עלמדך ששנה שינחו ישראל ממלרים
 היתה ראשונה לפהזור קטן ונכנס האביב בכ"ט אדר • (כדלעיל סי' ל"ח)
 שנה ב' ב' כיסן • שנה ג' בכ"א ניסן אי אמרת בשלמא שעיברו אותה שנה
 ניחא • אלא אי אמרת שלא עיברו נמלא שעשו חג הפסח קודם האביב
 נגד מה שנוה' ה' לכהיס'ו שמור את חדש האביב ועסית פסח • שהרי
 לא בא האביב אלא ביום שביעי שהוא אחרון ונמלא שענושין כרת על
 שאכלו חמץ מיום כ"ב עד כ"ז שהוא הפסח האמיתי • וכן תאמר על
 זה הדרך על כל יעי היותם במדבר • וכן על יהושע והסופטים
 ושמואל הנביא ושאלו ודוד המלך הלדיק והחסיד ושלמה המלך אשר
 רוח הקדש העיד עליו ויחכם מכל האדם • היאמן איפוא כי יסופר
 שמר"ע שכתבנו שמוות ל"ג ודבר ה' אל משה פנים אל פנים באשר
 ידבר איש אל דעהו שכמה וכמה נביאים שופטים ומלכים וכמה וכמה
 חכמים לדיקים וחסידיים אשר רוח ה' דבר עם ומלתו על לשונם וכל ישראל
 עמו עברו אחת לשלש שנים על עונש ברת בהקריבם את הפסח חוץ לזמנו
 ובאכלם חמץ בפסח ולא ידעו ולא יבינו איכה יעשו לתקן המעוות ולהקריב את
 קרנן ה' במועדו עד אשר בא מי"טון או קאל"יפו היוני ערל ולימד לעם
 הנבחר איכה יעבדו את ה' •

וב"ס"ף על זה שכל החוכמים נוסדו יחד לומר שחכמת התכונה נולדה
 בארץ כשדים ובארץ מצרים אשר הוירם זך וברור ואינו מתקשר
 בעבים מידי יום ביומו בארצות היושבות ללפונם וללפון ארץ ישראל שהיא
 דרומית לגלילות יון ואי"טליא ורפת וספרד • אם כן איפוא איך היונים
 לימדו העיבור לישראל היושבים לדרום שלהם •

ועוד שפני מה שכתבו חכמי הנולדים שנת קאל"יפו היא היא שנת יו"ליו
 הקיקר והיא היא שנת שמואל ושלשתן עולות לשיעור אחד דהיינו
 שס"ה יום ורביע • וזהו השנה שיגא טבעת בכל העולם מימי יו"ליו הכלל
 עד גריב"וריאנו"ג אפיפיור • אשר בשנת אלף תק"פב לתשכונם היא הש"מג
 לתשכוננו הגיה לפי דרכו הטעיות שנפלו בשיעור שנתם ובאביב שלהם וביום
 חגם

חגם הגדול כאשר הפרש לפנים בע"ה • (ס' ק"א) ולא עלה על לב אדם מעולם שיעור שנת רב אלא לחכמי ישראל :
 ועורר שהניסיון הוכיח ששנת שמואל גדולה מאד • ושנת גריג'וריאן קטנה מאד • ושנת רב אלא שמונעת בין שתיהן • שהרי שנת שמואל היה שס"ה ימים ושש שעות שלמות • ושנת גריג'וריאן שס"ה ימים וחמש שעות ומ"ט דקים מששים בשעה (ובכל מקום שאומר משהו ואליך דקים שז' מאה דומה) ושנת רב אלא שס"ה ימים וחמש שעות ונ"ה דקים וה' חלקים מת"תרף בשעה : נמלא ששנת רב אלא קצרה משנת שמואל חמשה דקים וארובה משנת גריג'וריאן ששה דקים • ושנת שמואל גדולה משנת גריג'וריאן י"א דקים • ומשנת רב אלא חמשה דקים :

ואם אמת היה הדבר הזה שאנחנו למדנו העיבור מהנוצרים והיה גלוי וידוע להם מימי קדם שיעור השנה האמיתי איך טעו במשבוכם עד שהוצרכו לתיקון? ולמה לא לימדו דעת לעצמם ועזבו לנו האוכל ונדרו להם הפסולת? אלא ודאי שאנחנו לא קבלנו שיעור שנתנו לא מהיוונים ולא מהנוצרים אלא מאת ה' היתה למשה בסיני :

ג"ג א"הב יאמרו שכל דבריק אינן אלא קצרות והשערות בעלמא ז' ולעולם ישראל קבלו מהם ?

ג"ד א"הח אם עדין יחזיקו בסברתם ולא ישמעו לקול הטענות החזקות הללו אומר שנעל כרחם לריך שיעדו באת משתים אלה דהיינו או שאנחנו קבלנו מסיני שיעור השנה ואופן וקדר העיבור או שגדולה חכמת חכמינו מהבמת חכמיהם יען חכמי ישראל המליאו שיעור כל כך מכוון לשנה שבמשך כל כך שנים לא נפל בו טעות כמו שנפל בשלהם :

ג"ה א"הב הפורש מטענותיך כפורש מן החיים :

ג"ו א"הח האמת יורה דרכו • וכבר אמרתי לך פעמים רבות שח"ל אמת ודבריהם אמת • ועליהם ראוי לומר הפורש מטענותיהם כפורש מן החיים לא עליו כי מה לצי ומה סיי :

ג"ז א"הב יפה טענת אבל אתה הפסת במעמוני חז"ל והולאת לאור העלומות חכמתם :

ג"ח א"הח מכת מה שאמרתי חזין מה שמרגלא בפומייהו של המעבדים מקומת רב אלא צלעא ומקומת שמואל צפרהסוף • והיינו לפי שבין שחשבון שמואל גלוי ומפורסם לכל מה צלע להסתירו? אבל חשבון רב אלא שהוא לבני ישראל עם קרובו צלע אינו מן הדין שישתמשו בו אחרים ולכן לא היו טגלין אובו אלא ליחידי קבולה וקורין לו קוד העיבור :

ג"ט א"הכ רוח מצינתי יענני לומר כי עדין יש מקום לחכמי הנוצרים להתנכל באשרם שהם ידעו שיעור שנת רב אלא אבל לא חפניו בו מפני שהוא ארוך ממה שראוי ששה דקים (ס' כ"ג) שהרי האטיפוי גריג'וריאן נתן שיעורה שס"ה יום וחמש שעות ומ"ט דקים ולא נ"ה דקים כרב אלא ולכן מאסו בו ולא צקרוהו :

ק' א"הח

ויכוח המישי

ס' א"הח דע אדוני המלך שחשנין יול"ו הקיסר החחיל ל"ח שנה קודם חשבון הנולדים ונמשך כך בני שינוי עד שנת אלף הק"פכ לחשבונם ואם תוסיף עליהם ל"ח יהיו אלף תה"ך ונמשך לנו השנים חזרה להם תקופת האביב לאחוריה י"א יום מפני אורך השנה • וסנתנו ממילעת בין יול"ו וגריגו"ריאו • וזכן אם היו מונים שנוהיהם כפי רב אדא לא היה כל כך טעות אפילו אליבא דגריגו"ריאו לפי שאז לא יעדיפו אלא ששה ימים בקירוב • למה איפוא בחלה לפסם בשיעור שנתנו והלא קטנו של רב אדא ענה ממתני יול"ו :

ס'א א"הב הולק הן בשפתותיך • אבל קודם כל דבר אני שואל ממך ראשונה קדר הדמיות וא"כ אשאלך ותודיעני אם היו

רשאיין חכמי ישראל לדחות מועדי ה' מיום הקבוע להם בתורה •
ס"ב א"הח החכם נצל שארית יוסף כתב כל מלאכת העיבור בחרוזים ולפי שרצה לשמור בהם קדר טסקל יתדות ותנועות במנהג

המשוררים נדחק פעמים רבות בלשון באופן שלריך נגד ובר נגר לירד לסיף דעתו • ולכן נטיתי את ידי עליהם ועשיתים כבריה חדשה ולא חשתי למשקל כי אפילו יהיה האדם המשורר הגדול שנמשוררים אי אפשר לו לכתוב דברי חכמה בלשון שיר אם לא יארעו לו אחת משתים או שיהיו שיריו לנומים דקים בלי נועם ובלי מליצה • או אם ידבר נחות ועמוק לא יוכנו דבריו ונמצא שלא עשה כלום • ולכן בינתי בחרוזיו ואותם שמלאתי ברורים ומוזכרים לא מאקתים ולא געלתיים אלא עזבתיים כאשר המה אבל אותם שראיתי שסתומים וחתומים דבריהם ינרתים אף עשיתים מחדש מוזכרים לכל אהן שאין בהם מליצה כלל אלא מנין התנועות והסקמת הסוגרים כאשר עשה הוא ז"ל : והרי לך :

חרוזי הדמיות

הת"עג ראש מחזור פר"ט ונולד ביום ששי וזכן נדחה לעברים :
 וראש שנה קבע ביום מולדו אבל אד"ו וח"י חשוב לנכרים :
 זמן גט"רד ועוד • נטרד בפשוט בט"ו סק"פט אחר עיבור לזרים :
 חוק תרועה אז עד סחר ידחה ואם פסול המתן עד צוא כשרים :

פירוש שנת הת"עג שהיא שנתנו זאת היא ראש מחזור קטן רפ"ט • ולפי שמוולד תשרי שלה היה ביום ו'ז' שעות ותתק"סד חלקים ככחונ בספר תיקון ישסכר נדחה ולא קבענו ראש השנה עד יום שנת :

אד"ו היינו יום ראשון ורביעי וששי בשבוע אם עשה המולד בא' מהם אנו דוחין אותו ליום שלאחריו :

ח"י היינו מולד זקן והוא כשיהיה מולד תשרי נרגע חלי היום בלמזוס אז אחריו נדחה מאותו יום באיזה יום שיהיה מהשבוע וז"ש אד"ו וח"י חשוב לנכרים כלומר כאילו הם נכרים לך :

זמן גט"רד ועוד גט"רד בפשוט :

ר"ל אם יהיה מולד תשרי ביום ג' ט' שעות ור"ד חלקים מהת"רף בשעה או יותר כגוי ר"ה או ר"ו חלקים נטרד יתגרש ויעזב בשנה פשוטה אבל לא נמעוגרת :

בט"ו

בט"ו תק"פט אחר עיבוד לזרים :

ר"ל אס היה מולד חשרי ציוס ב' לשנוע בט"ו שעות ותק"פט חלקים ושנה
שאהר המעונרת נדחה :

חוק חרועה דהיינו ראש השנה ושופר ידחה עד יום מחרתו ואס הוא פסול
לקניעה מפני שהוא אחר מימי אד"ו :

המתן עד שיצוא יום כשר לקניעה :

טעמי אלו הדחיות תמלאם בספר שארית יוסף בלשון ברור ומונח
בטוב טעם ודעת ולא רליתי להעתיקם שלא להאריך :

ס"ג א"הב זהו סדר הדחיות שעל ידן נדחין כל הסועדים מיום הראוי
להם ליום שלאחריו ולפעמים לג' ימים כגון אס נפל מולד

ח"י בשנת נדחה אותו יום משום מולד זקן ונדחה מיום ראשון משום אד"ו •
ובכן באותה השנים לא נעשה לא ר"ה ולא י"ה כולא סכות בזמנם • איך
יתכללו חז"ל אס כן ובפרט על י"ה כשענשו כרת של' ויקרא כ"ג ל' כי כל הגפס
אשר לא תעונה בענש היום הזה ונכרתה מעמיהו נדחה לי שזוהי קושיא
שאין לנו תשובה עליה :

ס"ד א"הח יש ויש תנה אדוני לנך לי כנר הוכחתי (בסי' פח ול"ב)
שמדשינו הן חדשי לבנה • ושכל חדש הוא כ"ט ימים י"ב

שעות ותש"לג חלקים סימנס כט"ז השל"ג • נמלא שאנו מוכין למונד ואין
אנו נזקקין לראיה כלל • אבל בזמן שבית המקדש קיים וכמה שנים אחר
חרבנו היו מקדשין ע"פי הראייה כשהיה אפשר אמנס אס לא היה אפשר
מחמת שנתקשרו שמים בעבים או מפני שעיר מושב הסנהדרין נאה במלור
או מפני איזה עיבוב אחר אז היו מוכרחי' להתנהג כפי החשבון דהיינו כפי
החשבון דהיינו כפי המולד • נמלא ששני חידושים יש ללבנה א' נעלם וא'
נגלה • הנעלם הוא המולד והוא הרגע שהלבנה מתחלה להתרחק מהחמה
ואי אפשר לנו לראותה עד שתרחק מענה י"ג מעלות ואז תראה ותמנא
לעיני כל מי • וכיון שהתורה קראה חדש לכל הזמן אשר בו מתרחקת
הלבנה מהחמה עד שתשוב ותתקרב לה ויש בה שני מיני חידושים איכה
נעשה ? נתחיל למנות מחידוש הנעלם או מהנגלה ?

ס"ה א"הב הלא טוב לנו למנות מהנגלה דהיינו הראיה שהוא דבר מוחש
שלא יפול בו ספק מש"אכ בניעלם שאפשר סימנא בו קלקול

משנונות ולכן כ"ל שאמרו חז"ל פ"ק דר"ה דף כ' ע"א מצוה לקדש על הראיה :

ס"ו א"הח צריך שתאמר מצוה לקדש על הראיה היכא דאפשר :

ס"ז א"הב פשיעא • דלא ניתנה תורה למלאכי השרת והיכא דאפשר
אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר :

ס"ח א"הח אס כן לפעמים היו מקדשין על פי המולד :

ק"ט א"הב צריך לומר כן בהכרח :

ע' א"הח ודאי • דאס בלו עדים ציוס ל' לאלול וקדשוהו וציוס ל'
לתשרי לא נראה הירח מפני העבים וכן בקיף מרחשון ובקיף

במליו ובקיף ענת ושנת ואזר היתכן שיעשו ששה חדשים האלו כולם מלאים ?
ע"א א"הב

ויכוח חמישי

ע"א א"ה"ב לא נכון לעשות כן • כי בנידון כזה תראה הלכנה ד' ימים קודם ר"ח ניסן ותהי עלמא :

ע"ב א"ה"ח כתב הרמב"ם בפ"ח מהלכו' קידוש החדש שאם אירע כך היו קובעין חדש מלא וחדש חסר כמו שאנו עושין היום • ופעמים עושין מלא אחד מלא • או אחר חסר • כפי מה שעולה להם מן החשבון :

ע"ג א"ה"ב לא היה להם מליחות תיקון אחר אלא זה :
ע"ד א"ה"ח נמלא שאפילו בזמן שהיו טקדשין עפ"י הראיה היו קובעין גם כן על פי החשבון ואם כן שני העיתים ראוין והגוין להחיל מהם פנין ימי החדש :

ע"ה א"ה"ב זוהי חולדה אמתיית של הקדמותיך :
ע"ו א"ה"ח בהקדמות הללו אשיב בע"ה קושיית הדחיות אחר שאזכיר לך שכבר ידעת שאי אפשר להיות ר"ח אלא ביום ל' או ל"א לא לפניהם ולא לאחריהם • ונקבע ביום שלשים לבדו כשהחדש שער חסר • וביום שלשים ול"א • כשהחדש שער מלא • וידעת ג"כ שהמולד קודם לראיה • עוד ידעת שכל כ"ד שעות היום ראויים להיות בהם מולד • וכמו כן לא נעלם ממך שהראיה היא בסוף יום כ"ט או בסוף יום ל' לחדש מיד אחר שקיעת החמה :

ע"ז א"ה"ב לא נכחד סמני כל זה אמנם טוכרחני ליכנס בתוך דבריך על מעשה שהובא בר"ה פ"ז דף כ"ה וז"ל • ועוד באו שנים ואמרו ראוייהו בזמנו ובגלל טוכברו לא נראה וקיבלו ר"ג א"ר דוסא בן הדיכנס עדו סקר הם הולך ויעידין על האשה שולדה ולמחר כריסה בין טוביה א"ל רבי והושיע דוחה אנו את דבריך • כלל לו ר"ג בזמנו עליך שתבוא תכלי במקלך ובמעוטיך ביום שחל יו"כ להיות בשבת • הנה ומנהו ד"ע ויבר א"ל ויש לי לומר שכל מה שעשה ר"ג עשו שכתבו אלה מופלג ב' חקראי קדם אשר חקראו אותם בין בזמן בין שלא בזמן און לו מועדות אלה : ובגמרא דוסיפו שא"ל ר"ע לר"ז אחס ג' פעמים אחס אפילו שנגין • אחס אפילו מוידון • אחס אפילו מוטעין והשיב לו ד"י נחמתו :

אמור נא לי אנה נברת מרוח קועה מסער קושיות המכחישים שהרי אין להכחיש שר"ג עבר והעביר בעמידת את כל העם מקלה על עונש כרת לפי שלא רצה לעשות יו"כ ביום שגזרו ר' דוסא זר"י אדרבא הכריחו לר"י לבוא אללו במקלו ובמעוטיו ביה"כ שחל להיות בשבת • ואילו היחה מחלוקת בני סניאות אשמדה לפי מחקוט אכל ר' דוסא החורים כנגדו והקשה לו קושיא שאין עליה תשובה • כי איך אפשר שנסוף יום כ"ע נראה הלכנה ולא נראהה בסוף יום ל' ? ואע"פכ עדין נאלמתי לא אפתח פי • אך אם קדחה באפי על ר"ע שהניח ראיה שמה שעשה ר"ג עשוי מדרשת אחס ג' פעמים וגמר הזמר שיש כח ביד ב"ד לדחות מועדי ה' מיום הראוי להם מדאורייתא אפילו עזידין להעביר את כל קהל עדת ישראל על כסה כריתות ולאויין • כגון אכילה חמץ ועשות מלאכה בפסח • ואכילה ומלאכה בי"הב • ומלאכה בשאר מועדי תשרי • ויותר ויותר מרה אפי על ר"י שקבל תנחומין של הכל בדרשה זו ושמע בקול ר"ג כשהיה לו להעית דברים נגדו ולהערות למות נפשו שלא לחלל

מועדי

מועדי ה' מקראי קדש • וזר לי כי בזה המעשה נתנו יד למכחישי לומר
שלא דברת נכונה נמה שפירשת על אפילו שאומרים לך על שמאל שהוא
ימין וכו' לא תקור במשל שהנחת : (וזכור ב' סו' פ')

ע"ח א"הח זר לי עליך אדוני המנך כי עלתה חמתך באפקך על לא
חטק בכפי חז"ל • יען לא קרו ימין ושאל מכל אשר נזה
ה' את משה • והם אמת ודבריהם אמת :

ע"ט א"הב כבר אמרתי לך כמה וכמה פעמים שאני מאמין בדבריהם
ושאני מעורר הקוסיות שיכולין להעיר מכחישי אמתתם :

פ' א"הח עתה תראה אמתת מה שתאמין ותגל אף גילת ורנן • גלוי
וידוע שלונו הקב"ה שלא לעשות חג הפסח אלא בחדש
האביב שהוא זמן חנות השמש במזל עלה אשר נכנס בו ביום כ"ו מא"רלו :

פ"א א"הב למה לא קבעת יום ראש חדש האביב בחדש שלנו ?
פ"ב א"הח משום דלא אפשר • כי הנה שנותינו הפשוטות הן של שכ"ג
שכ"ד ושכ"ה ימים • והמעוברות של שכ"ג שכ"ד ושכ"ה •

וזכר תקופת ניסן וכן כל התקופות אינן נופלות ביום א' לחדש לעולם •
שהרי פעם תפול בכ"ח אדר • ופעם בי"א ניסן • ופעם בכ"א ואדר •
ולכן בחרתי בחדש מאר"לו לפי שהם עושין שלש שנים של שס"ה ימים
והרביעית שס"ו • הילכך יכולין לנו לקבוע יום א' שתפול בו לעולם

תקופת ניסן וכן כל התקופות • והוא קל מאד להבין ולהזכיר •
פ"ג א"הב עליך אמר קרא קהלת ב' ו"ד החכם עיניו בראשו :

פ"ד א"הח תקופת ניסן דהיינו חדש האביב תפול ביום כ"ו מא"רלו לעולם
במ"ש • לפי שהשמש נכנס באותו יום במזל עלה וחדש החמה
שיעורו ל' יום ועשר שעות ומחלה נמלא שמיום כ"ו מא"רלו עד יום כ"ד

אב"ריל ועשר שעות ומחלה של יום כ"ה הוא חדש האביב וראוי והגון הוא
לחוג בו את חג המנוח • אבל פעמים לנו חוגגין בתחלת החדש • פעמים
באמצעיתו • ופעמים בסופו • שהרי בשנת הת"קט חל חג הפסח ביום כ"ו

מאר"לו • בשנת הת"ע בע"ו אב"ריל • בזה"עא בד' בו • בזה"עב בכ"א
בו • בזה"עג (שהיא שנתנו זאת) בי"א בו הרי שאנו חוגגין בכל ערך חדש
האביב בין בתחלתו בין באמצעיתו בין בסופו :

פ"ה א"הב הנה אנכי עמך בכל מה שאמרת • אמנם איך תירצת בזה
קושיתי הגדולה והחזקה ?

פ"ו א"הח כבר הוכחתי (בסו' ע"ד) במופת מקפיק שבאותו הזמן עלמו
שהיו מקדשין ע"פי הראיה היו קובעין גם כן על פי החשבון :

פ"ז א"הב כך היה מיברח שיעשו כודאי •
פ"ח א"הח כשם שרשאין לנו לחוג את חג המנוח בכל ימי חדש האביב
כן רשאין לנו לקבוע ר"ח ביום ל' או ביום ל"א • וכשם שאין
מי שיוכל לערער על שעשינו חג הפסח בשנת הת"קט בכ"ו מאר"לו שהוא יום
הכנס חדש האביב ובה"עג בי"א אב"ריל שהוא אמצעיתו ובה"עג נעשה
אותו בכ"ג אב"ריל שהוא קופו מפני שהש"ית ליה דברים ו"ו א' שזור את חג

ויכוח המישי

כאזכר ועשית פסח ולא הקפיד אם נעשה הפסח בליזה יום שיהיה מחדש
התקופה כך אין מי שיכול לערער על שאנו קובעין ר"ח ביום ל' או ביום
ל"א מפני ששם חידוש יפול ויתכן בין על המולד בין על הראיה :
פ"ט א"הב יפה טענת אבל עכותלי דיבורך אני מכיר שיש אתך עדין
טענה אחרת :

ל' א"הח בן דברת * ולכן הטעם אזכיר אדוני ושעשואולי תיעב בעיניך *
חדש הלזנה הוא כטי"ב תש"ג (כו"ט בסיוון כ"ח ול"ד) נמלא
שחזיו הראשון של יום ל' של אדר ד"ט הוא של אדר וחזיו האחרון הוא של
ניסן * וכן חזיו הראשון של יום ל"א הוא של יום המולד * אם כן מה לי
לקבוע ר"ח ביום ל' או ביום ל"א כיון שחזיו של זה וחזיו של זה הוא ר"ח *
ל"א א"הב אני רואה שכל מה שאמרת הן יסודות חשובות קושיותי :
ל"ב א"הח בנלאל היינו וידעת האמת כי באלה הותרו כל ספקותיך אין
עיקר ואין כושר בהם לפי שכל מחלוקת ר"ג ור"י לא הייתה
אלא עליוס ל' שר"ג בנה לקדשו ור"י לא האמין לעדים והיה רוצה לקבוע
ר"ה ביום ל"א לאלול ור"ע ניחם אותו וטעם ג"פ אתם הנאמר בפסוק שנכתב
חסר וה"ל ליכתב מלא לא שיחשבו שזהו פשט הפסוק ח"ו ולא שלימדו הדין
ממנו אלא הדין קבלה וקראת אמתתא בעלמא * אלא מהטעם שאמרת על
שם חדש * ויש כח ביד ב"ד לברור אחד מהשני ימים :

ל"ג א"הב זהו אמת ואמונה אבל מה תאמר על מ"ש אתם אפילו מזידין *
ל"ד א"הח לשון מזיד בעלמא נאמר על עובר עבירה ביד רמה אע"פי
שיודע שעובר אבל כאן לא נאמר אלא דרך השאלה ור"ל
שאע"פי שידעו ב"ד שהלזנה נולדה ביום ל' ורצו לעברו הרשות בידם וכן
אם ידעו בודאי שלא תראה הלזנה עד יום ל"א ורצו לקדש יום ל' הרשות
בידם כמ"ס (סו' ס"ח) ומזה הטעם עלמו הותר לעבר או לחסר את אלול
משום מיתיא ומשום ירקיא אע"פי שנראה דבר שאין הדעת קובלתו שכדי
לאכול ירקות רעובים או כדי שלא יקרית המת ידחה יה"כ מיושו הקבוע
לו בתורה ויעברו כל ישראל על עונש כרת ולמה * והלא טוב שיקברוהו
ע"י עממין וכן שיקנו הירקות על ידי עממין ולא שיחללו את עצמם יום
הכיפורים הקדוש והגורא * והיכי תיסק אדעתין שר"ל אשר החמירו
בטרפיות שלא נכתבו בתורה ובתולדות מלאכות ובפלות הזקן והורו לנו
שכך קבלה בידם הקלו בשלשה מועדי ה' ר"ה ויה"כ וסבות שלא לקרוא
אותם במועדס * הם ושלום :

ל"ה א"הב עתה ידעתי טעם הדחיות דרך כלל אמנם נגדך כל
האותי שתפרסם דרך פרע יען נראה לי שיש בהן קושיות
עלומות אשר בקושי יש להן תירוץ :

ל"ו א"הח רצוני למלאת תאוותך ואשמור קדר החרוזים הנאמרים
(סו' סב) :
הדחיה הראשונה

אד"ן ר"ל שאם יהיה מולד תשרי ביום א' לשבוע או ביום ל' או ביום ו' ידחה ליום כ' או
ליום ה' או ליום שבת * ובאלו השלש ליכא נד קושיא כלל לפי שאם היה
המולד

המולד בליל יום א' דהיינו בתחלת ליל מוצאי שבת ונדחה ליום ב' משום
 א"דו נקבע ר"ה בזמנו • לפי שכל יום ראשון לא תראה הלכנה עד
 תחלת ליל יום שני ואז נקבע ראש השנה ונמלא שעשינו ר"ח בליל שבו
 נראתה הלכנה • וכן יש לומר בדחיית יום ד' ויום ו' • ובשנה הזאת
 (שהיא ה"ת"עג) עשינו דחיית יום ו' כאשר כתבתי בחרוז וז"ל :

הת"עג ראש מחזור פ"רט ומולד ביום ששי ובכך נדחה לעבריים :

ר"ל שכתב ה"ת"עג הוא ראשונה למחזור קטן דפ"ט אבל מולדו היה ביום ששי ובכך נדחה לפי
 דחיית א"דו :

הדחיה השנייה

ח"י ר"ל כשהמולד היה באותו יום בח"ו שעות כמחצית או אח"כ נדחה משום מולד זקן • ואם
 היה בשבת נדחה מאותו יום משום מולד זקן וביום שלאחריו דהיינו יום א' משום א"דו :

ז"ז א"הב עתה באתי בקושיי ואיך נמלא תרופה לה ? לפי שאנו
 מאחרין אפ"ט שני ימים • יום שבת משום מולד זקן • ויום א' משום א"דו :
 ז"ח א"הח קורה אדוני קורה אלי אל תירא כי ה' אתנו :

ז"ט א"הב דברך לי לששון ולשטחת לבני :

ק' א"הח אם נולדה בח"י שעות דהיינו ברגע הלי היום לא תראה

בליל מוצאי שבת • דקיימא לן בר"ה פ"ק זף כ' דע"ג נולד
 אחר חלות בידוע שאינו נראה סמוך לשקיעת החמה ואם כן לא תראה
 עד ליל שמתרתו יום ב' ואז אנו קובעין ר"ה • נמלא שקבענו ביום
 הראייה • ואם כן מה לך אדוני המלך כי נזעקת ?

ק"א א"הב לא האמנתי לדברים עד אשר באתי ותראה עיני :

ק"ב א"הח כחוב בחרוזי שארית יוסף :

הדחיה השלישית זמן גט"רד ועוד נטרד בפשוט :

ר"ל שאם יהיה מולד חסרי בשנה פשוטה בליל ג' שעות ור"ד חלקים מתת"רף בשעה או בר"ה
 חלקים או בר"ו ועוד • נדחה מאותו היום ולפי ששם שלאחריו הוא יום רביעי ופסלנו
 לקביעה משום א"דו לא נקבע ר"ה עד יום חמישי :

ק"ג א"הב אנה נברח מפני חמת המליק ?

ק"ד א"הח ולמה יאמר אדוני כדבר הזה ?

ק"ה א"הב כי הנה במולד זקן כללנו מספר הקושיות אף שיבוא אחריו

אחד מימי א"דו לפי שנוולד אחר חלות זבידוע שאינו נראה
 סמוך לשקיעות החמה (סי' ק') ויראה ביום הקביעה • אבל בגט"רד שיש
 ט"ו שעות מהמולד עד שקיעת החמה בידוע שיראה סמוך לשקיעת
 החמה ובכך היה לנו לקבוע ראש השנה ביום ד' אבל אנו דוחין אותו
 מפני א"דו ואין אנו קובעין/עד יום חמישי ונמלא שאנו קובעין אחר
 המולד ואחר הראייה וכן לא יעשה ?

ק"ו א"הח הנה מאור עינינו ועטרת ראשנו הרב הגדול הרמ"ב ז"ל

הריגיש הקושיא הזאת בקוף פ"ז מהלכות קידוש החדש
 ותיראה בקיצור מופלג בדרכו לו ז"ל ולבני גילו אשר הם מועטים כבני
 עליה שלכן כפתחו של אולם • והרב ר"ע מפרש שלו האריך למעניתו
 בלודות

ויכוח המישי

בלורות מחכימות למראית העין בעוב טעם ודעת אבל כל זה איננו שוא
למי שאינו בקי בחכמת התכונה ולכן בחרתי בדרך קלרה וקלה לפינו
למי שאינו מבין מהו מולד למלעי ומהו למישי :

דע שנחמד ששרי אפשר שתתאמר הראיה מן המולד כי או כ"צ שעות
ובזה הכלל אתרן קושית גט"רד • לפי שאם המולד היה בליל ג' ע'
שעות ור"ד חלקים כמ"ס אי אפשר שתראה הלבנה בליל ד' מפני שהכ'
שעות או הכ"צ של גט"רד כלות ליל ד' זה' שעות או ז' ואז הלבנה סמוכה
לשמש ורחוקין שניהם מאופקנו וקרובין לנקודת טבור הארץ ובכן לא תראה
אלא עד ליל חמישי ואז אנו קובעין ר"ה • נמצא שאף אם דחינוהו מיום
המולד קבענוהו ביום הראיה :

ק"ז א"הב תתנרך מפי ה' המנורך כי בחנלי שכלך העלייתי מטיע
המנורה :

ק"ח א"הח הרי לך :

הדחיה הרביעית צט"ו תק"פט אחר עיבור לזרים :

ד"ל אם יבוא מולד השני בשנה שאחר המעוברת ביום ז' ע"ו שעות תקפ"ט חלקים או
יותר נדמה לזכ שלאחריו שהוא יום ג' :

ק"ט א"הב אין בדחיה הזאת קושית כלל :

ק"י א"הח גם אנכי ידעתי : ואוקיף עוד טענה אחרת להכריח הדחיות •
חדשה עתה הנטח :

ק"יא א"הב יריון רעיוני מנחל עדני חכמתך :

ק"יב א"הח במולד גט"רד אין אנו קובעין עד יום חמישי שהוא יום
שלשים לאלול ואם כן יום רביעי היה כ"ט ביום יום שלישי כ"ח
בו ואם היינו קובעין ביום ג' היינו עושין אלול של כ"ז יום • הראית מימך
חדש של לבנה פחות מכ"טיב תשל"ג ? וכן אשאל על כל שאר הדחיות
הראויות לשאלה הזאת כל א' לפי ענינה ?

ק"יג א"הב איך נחוג את חג המלות בזמנו בשנה ההיא ?

ק"יד א"הח לריך שתדע אדוני המלך שכמה וכמה תנאים וחילוקים
תלויים בכללים האלו אשר לכתבם לא יספיקו אמרים וטגילות
והרובה לעמוד עליהם ימצא מעט טזער זה' קידוש החדש של הרמז"ס ז"ל •
ובלם בארובה ובלשון לח ומוזן בספר יסוד עולם פתיבת יד של הח"ר יצחק
ישר"אל ז"ל שחיבר בשנת ה' אלפים ע' להר"אש רבו ושם הוא נותן טעם לשבח
לכל יקודות העיבור • עוד תמצא הכל בדרך קיצור בספר שארית יוסף וגם
הוא חכם ויבא טוב כל הענינים אבל לא הביא העעמים הפנימיים כר'
יצחק ישראל • ור' אברהם בר חייא כתב גם כן על העיבור אבל לא בא לידי
מחיבורו אלא החלק הנק' נורת הארץ ותבנית השמים והם כללי התכינה
אך חלק העיבור לא ראיתיו עד הנה : והאמת היא שלא ר' יצחק ישראל ולא
בעל שארית יוסף העפיקו בכל המקומות בשוה כי עדין הניחו לנו מקום לומר
שמכל טקוט הסוף בדחיות והפוך בהם ותמצא מה שאמרתי ודאי וברור •
דהיינו שאם אין אנו קובעין לפעמים בפי המולד אנו קובעין ביום הראיה

וזנה אשיב למה ששאלת מה יהיה חג הפסח בשנת גטר"ד? שהרי אם נדחה
 ר"ח מיום הראוי לו ידחה גם כן הפסח. אבל דע נך שאם ידחה מיום
 המולד לא ידחה מפני זה מיום הראיה :
קט"ו א"הב אבל אני שמעתי שהמעברים אומרים שאין לנו נזקקין
 לראיה כלל :

קי"ו א"הח כך מרגלח בפומייהו אבל לריך להנין דנריהם • והיינו
 שביון שאנו קובעין על פי המולד אין לחפש אם תראה
 הלכנה או לא • אבל אין ספק שחכמי ישראל שיסדו כללי העיבור תקנוהו
 בסדר נאות באופן שלפעמים נקבע על פי המולד ופעמים על פי הראיה
 כגון נדחיות • ואם באולי יטע בעיניך מה שהקשה הח"ר יצחק ישראל
 נגד הר"מנס ז"ל בפ"ע ממזמר הד' על מה שכתב בסוף פ"ז מהלכות
 קידוש החדש שהדחיות נתקנו כדי לפגוע ביום הקיבוצ האמיתי והוכיח
 שאי אפשר בשום פנים שיהיה מצעם הרמ"נס • בכללי חכמת ההכונה
 שאין להרהר עליוהם • קח לך את אשר אמרת (סי' קיב) שהולרכו לדחיות
 מפני שאם היינו קובעין ביום המולד היינו עושין חדש אלול של כ"ז ימים
 ואין לך חדש של לכנה פחות מכ"טיב תש"נג :

קי"ז א"הב הרב ר' אברהם אבן עזרא כתב בפרשת אמור על פסוק

אלה מועדי ה' שראינו פעמים רבות הלכנה בחדש ניסן כלל שני וכן
 היתה כראות בכל העולם וקבועות החדש היה ליל שלישי וכו' גם פעמים הוה הקבועות בתבוא
 ביום חמישי ולפי נדחיות הלכנה ביום שבת וקיה האויר יד • ור"ל שנראית הלכנה בניסן
 קודם ר"ח יום אחד ונחשרי לא נארתה עדין שני ימים אחר ר"ח ולא
 נמלא שאין קביעותנו מסכים לא עם המולד לפי שכיון שנראתה הלכנה
 בליל שני ולא קבענו עד יום ג' נמלא שלא קבענו כפי המולד לפי שהמולד
 היה ביום ראשון בהכרח אם הראיה היה בקלרה • או ביום שבת ואפילו בסוף
 יום ו' אם בא בארוכה • ולא עם הראיה לפי שהראיה היתה בליל שני ואנחנו
 לא קבענו בו אלא ביום ג' • ואתה אמרת שח"ל קבעו על פי אחד מהם ?
קי"ח א"הח כשהייתי תושב עיר ליו"רני נראית הלכנה החדשה בסוף
 יום כ"ח לחדש אדר (ואינו זוכר באיזו שנה) ותהום כל העיר
 עלי ויאמרו מה זה וכי נתחיל לחוג את חג המנוח ביו" בניסן ?

קי"ט א"הב זמה תשובה החזרת להם ?

קכ"א א"הח אמרתי להם שאין מראיתנו ראיה לראית ארץ ישראל
 שאע"פי שנראית בעירנו לא היה אפשר שאותה הניגות
 תראה בירושלם • והקעם לפי שירושלם היא באורך פ"ו מעלות וליו"רני
 בל"ג • נמלא שירושלם היא יותר מזרחית מליו"רני ל"ג מעלות ובר"מנס
 בחב בפ"י מהלכות קידוש החדש דין ו"ג שאף שלא תראה בא"י אפשר
 שתראה במדינות אחרות שהן למערב א"י א"כ אע"פי שנראתה בליו"רני
 לא נראתה בא"י ?

קכ"א א"הב כמה הוא רוחב ליו"רני ?
קכ"ב א"הח עיר ליו"רני היא ברוחב ארבעים ושתיים מעלות ?
 קכ"ג א"הב

ויכוח חמישי

קכ"ג א"הב אם כן אין ראיהך ראיה • שהרי הרמ"ב נס"ס דין י"ז כתב
 שצריך שרוחב המדינה יהיה משלשים עד שלשים וחמש
 ואז אפשר שתראה במדינה שהיא למערב ארץ ישראל ולא בא"י : ואם
 ליו"רני נוטה לנפון עשר מעלו' יותר מירושלם או ארץ ישראל נמצא
 שאפשר שגיל שנראתה הלבנה בליו"רני נראית ג"כ בירושלם • ובכן הדרא
 קושיא לדוכתיה שלפעמים אין לנו קובעין לא ע"פי המולד ולא ע"פי
 הראיה ?

קכ"ד א"הח דברי הרמ"ב נכונים ואמתיים ואין מהם קושיא למה
 שאמרת • לפי שכיון שירושלם היא ל"ג מעלות יותר
 מזרחית מליו"רני יזרח ויעריב השמש לה שתי שעות וחומש קודם ליו"רני •
 ובכן הלבנה שנראית בליו"רני בתחלת ליל כ"ט אדר ודאי שלא נהיתה
 ולא ראתה בירושלם עד ליל שלשים • והטעם הוא לפי שאין הלבנה
 נראית אחר המולד עד שנתרחקה מהשמש י"ג מעלות ולריכה יום שש
 כדי להגיע לקופס : והנה כשנראתה הלבנה בליו"רני בליל הכנס יום
 כ"ט היה מיד אחר שקיעת החמה ובירושלם כבר היו אז שתי שעות
 וחומש אחר שקיעת החמה והיתה אז היא והלבנה שלשים ושלוש מעלות
 תחת אופק ירושלם • ובכן לא תראה ולא תמצא ליושביה • נמצא שלא
 נראתה בירושלם בעת הראותה בליו"רני • ואי אפשר ג"כ שתראה
 בירושלם בעת שקיעת החמה שם לפי שעדין היתה קרובה אל החמה
 ולא היתה יכולה להראות • אם כן לא ראוה אנשי ירושלם בליל כ"ט כלל
 ועיקר אצל ראוה בליל שלשי' ואז קדשנוה כולנו יחד כאשר צוה ה' תורה
 אחת יהיה לכם • הרי שלפעמים לנו קובעין על פי הראיה ודלא כהרא"ב :

קכ"ה א"הב הנה הוכחת לראיה ואיך תוכיח למולד או לחשבון ?
קכ"ו א"הח איני צריך להביא ראיה על קביעות החשבון שזהו העיקר
 שאנו קובצין עליו • אמנם כיון שהחשבון אינו ידוע לכל
 דווקא אני להביא ראיה עליו שאין עליה ערעור :

קכ"ז א"הב הנה ראיה לדבריך ותפטר •
קכ"ח א"הח בליל שני של חג הסוכות הת"ק שתי שעות אחר שקיעת
 החמה ראיתי לקות הלבנה בעיר לונד"ריש ובודאי הגמור
 שבאותו רגע שהתחיל הלקות התחיל יום ט"ו לחדש הראיה בידוע לבקי
 בחכמת התכונה • ונפקא מינה שאם אז התחיל יום ט"ו לראיה היה גם
 כן יום י"ז למולד שהרי המולד קודם לראייה כמ"ס (סי' ע"ו) שהרי המולד
 היה בליל של ר"ה בשנת • ובמ"ס ליל שני של יום טוב של ר"ה נראתה הירח •
 א"כ ליל שני של סוכות שבו היה הלקות היו ע"ו לראיה • כי עת הלקות היא
 עת תחלת הראיה האמיתית :

קכ"ט א"הב אבל כל המעבירים אמרו שכל אלו הדחיות נמקרו למשה
 בסיני • וא"כ אין לנו צריכין למופת :

ק"ל א"הח ואם תחזיר הטענה והמופת עם האמונה ידע צעיניך
קל"א א"הב אזי יהיו תפומי זהב בטשכיות כקף :

קל"ג א"הח

אני הוספתי הטענות על הקבלה אבל איני אומר קבלו דעתי ולכל אחד ואחד הרשות בידו להאמין בדברי או למאן צם : הנה כנר הקדמת כל הנריך ותירלת קושיות בתירולים נכוחים ונכונים * זעתה הואל והתחל כללי העיבור :

קל"ג א"הכ

לעשות רצונך אדוני חפצתי אך מתירא אני להיות עליך למשא כי הענין עמוק וארוך :

קל"ד א"הח

אל ירע בעיניך את הדבר הזה כי נמלאו לחכי אמרתך : יש לך לדעת ששנת החמה של שמואל היא שס"ה ימים ורביע יום שהוא שש שעות תמימות * ושל רב אדא היא

קל"ה א"הכ

קל"ו א"הח

שס"ה וחמש שעות ותתק"ז חלקים מתת"קף בשעה שהן נ"ה דקים מס' בשעה שקורין בלע"ז שינו"עוש * ועוד ז' חלקים מתת"קף נמלא שהתת"קף חלקים שוים לנ"ה דקים * והזהר שכל זמן שאומר חלקים הם מתת"קף וכל זמן שאומר דקים הן מס' בשעה וזכור הפלל הזה ואל תשכחיו * ולפי שהשנה בחלקת לד' תקופות בין לשמואל בין לרב אדא נמלאה כל תקופה אליבא דשמואל ל"א יום וז' שעות ומחלה וזהו המרחק שבין תקופה לחברתה * ואליבא דרב אדא כל תקופה היא ל"א יום וז' שעות ותתק"ט חלקים שהן כ"ע דקים פחות ג' חלקים * ומזה במספר שנים כונד הפרש גדול ביניהם על זמן התחלה התקופות * שלרב אדא תקופת תשרי חנה בזמן הזה (שיהא שנת ה"תעב) *

שמואל

רב אדא

תקופת תשרי	כ"ה שוטו"וודרו	תקופת תשרי	ו' אוקט"וודרו
תקופת שבט	כ"ו לוזיו"ודרו	תקופת שבט	ה' יאכו"ודרו
תקופת ניסן	כ"ז טא"ודרו	תקופת ניסן	ס' אב"ודרו
תקופת תמוז	כ"ה יוכ"ו	תקופת תמוז	ו' יול"ו

קל"ז א"הכ

איזו היא הנבחרת משתי הקברות ?

קל"ח א"הח

איך ספק שקברת רב אדא :

קל"ט א"הכ

ומכין שהיא טובה משל שמואל ?

ק"מ א"הח

שהרי מפיה אנו חייין * יען בשנת הת"ן חל חג הפסח ביום ג"ה מא"רנו ויאל ביום א' אב"ריל בשנת הת"נה חל בכ"ז בו ויאל בג' אב"ריל ובשנת הת"עט חל בכ"ו בו ויאל ביום צ' אב"ריל * נמלא שאלו הג' פסחים יאלו קודם הכנס אביב של שמואל * ואם כן אחת משתיים לא ימנע או עשינו פסח קודם זמנו או אנו סומכין על השכון רב אדא :

קמ"א א"הכ

טאן מוכח שחשבון רב אדא מכוון יותר מחשבון שמואל ? הניסיון מוכיח שהרי במחזור קטן של שמואל ישארו שעה ות"פה חלקים ובשל רב אדא החמה והלבנה שוין לעונה ואין זה חייב לזה כלום :

קמ"ב א"הח

קמ"ג א"הכ

מהיכא מתחיל השבוע ? ומדוע אחרו פעמי תקופות שמואל מתקופות רב אדא ? ומדוע מספר עשרה ימים לא פחות ולא יותר ?

קמ"ד א"הח

תחלת השבוע היא מיניאית מלרים בשנת ב' אלפים תמ"ח ונאלו

ויכוח חמישי

ומאז ועד עתה (שהיא שנת הת"עג) עברו מעט יותר מג' אלפים שנה
ונזה חזרו תקופות שמואל לאחוריהן עשרה ימים :

והטעם לפי שמחזור קטן של שמואל הוא של רל"ה חדשים שהן ו'
אלפים תתק"לט יום וי"ח שעות ולקברת רב אדא הם ו' אלפים
תתק"לט יום ויו שעות ול"ב דקים עם כשעה בקירוב • נמלא שמחזור של
שמואל חרוך משל רב אדא בכל כ' שנה קרוב לשעה וחמי • וכך בק' שנים
יתארך שמה שעות • בג' מאות שנים יום א' שלם • בט' מאות ג' ימים •
לג' אלפים עשרה ימים :

קמ"ה א"הב א"כנסוף ו' אלפים שנה תתאחר תקופת ניסן של שמואל
עשרים יום ואחר ע' אלפים ל' יום • ומאז ואילך לא יעשה
פסק אלא אחר חדש האביב ?

קמ"ו א"הח זאת הקושיא עלמה העיר ר' עובדיה בר דוד בפירושו
בפ"ט להלכות קידוש החדש לרמ"בם ז"ל ותירץ שקודם
שיגיע זמן זה יבוא מורה נדק • אבל לפי דעתי שמואל היה יודע שיפור
שנת רב אדא ומכיר בו שהוא אמיתי ונכון אך ציקש דרך הל"ה והלה
להמון העם ואותה נתן להם למען ידעו בחשבון הגם שיפור השנה
בקירוב בלי דקים וחלקים :

קמ"ז א"הב מה יתן לנו ומה יוסיף לנו תשבון שמואל :

קמ"ח א"הח איננה שנה לנו אלא לקבוע יום שאלת מטר ששים יום אחר
תקופת תשרי של שמואל ויום התקופה בכלל הס' • וכדי לידע
זמנה בכל שנה ושנה דע בכמה בתשרי נכנסה תקופת שמואל ובאותו היום
עלמו תהיה שאלת מטר בכסליו חוץ משנה שלימה שצריך לחסריוס אחד :
המשל בשנת הת"עג היתה התקופה ביום שניית תורה בש"ה כ"ג תשרי וביום כ"ד כסליו
היתה בשאלה • וכפכה זו שהיא הת"עג חלה התקופה ביום ו' תשרי ולפי שהיא
שלושה צריך לחסר יום אחד והיתה בשאלה ביום ה' כסליו :

קמ"ט א"הב ולמה צריך לחסר בשנה שלמה ?

ק"ג א"הח אם השנה חסרה או כסדרה ותמול התקופה בכ"ג תשרי
במו שאירע בשנת הת"עג כיון שצריך למנות יום תקופה
ויום שאלה צריך למנות יום כ"ג • והרי צורך שמנה ימים של
תשרי וכ"ע של חסון הרי ל"ז שהרי השנה היתה חסרה וכ"ג של
כסליו הרי ששים ואפילו אם היתה השנה קדורה יש לך לחשוב חסון
חסר לפי שנה תשרי מלא וחסון חסר אבל אם היא שלימה צריך לחסר
יום א' מהמספר • כגון בשנת הת"עג היתה התקופה ביום ו' תשרי ולפי
שתשרי לעולם מלא בשאריו כ"ה ימים של תשרי ולפי שחסון מלא מפני
שקביעות השל"ז ש"ג חוסף ל' של חסון הרי כ"ה זה' של חדש כסליו הרי
ששים לפי שהיום שניתוסף בחסון גורם שיגרע בכסליו • ואם היתה
השנה חסרה או קדורה כיון שאין לחסון בהן אלא כ"ע ימים לא היתה
השאלה עד ו' כסליו •

קנ"א א"הב זהו כלל יפה וקל ולכן אצרהו כאישון עיני :

קנ"ב א"הח לזו צלנד מועילות לנו תקופות שמואל • ובגלל הדבר
הזה

הזה על המעצרים חרה אפי אשר מלאו הניירות מלין לא יועיל
 גם בתקופות שמואל לכמה וכמה מאות שנים ולא העלו את שמות
 תקופות רב אדא על ספריהם אלא בקיצור מופלג ודרך העברה • ואם
 ככה עשו לקיים מה שנאמר תקופת רב אדא בלנעא כפי מה שפירשתי
 (סי' כ"ח •) כדי שלא ילמדוה א"ה כבר למדוה ובקיאים במונחיה זמנאיה
 כמונו היום והרי היא בפרהסיא כאשר ראיתי בספריהם • ואם מדאגה
 מדבר פן ילכו אחר דבריה ואחר ענתה אני ערב שלא יארע כזאת משני
 טעמים • חדא שהם עושים שנתם קלרה שנתנו ששה דקים וחושבים
 שאנו טועים כמה שאמרנו להאריך בטקוס שהם אמרו לקלר • ב' שאם
 תהיה שנתם כשנתנו לא פחות ולא יותר • כשיחול יום ראשון של פסח
 ציוס א' כמו שאירע בשנת הת"ק • הת"קג • והת"קז • ויארע גם כן
 בשנת התפ"ז • הת"ז • והת"לד • יוכרחו להתחיל חגם עמנו באותו יום
 עצמו מה שאין רוצין לעשות כדי שלא יראו בעתיהדים ולכן בכל השנים
 הנ"ל ובכיוולא בהם יעשו חגם ח' ימי' אחר חגנו • ועוד ידי נטויה על
 המעצרים שהטילו אימה יתרה על הלכור באטרם שהשותה מים ברגע
 התקופה אחת דתו למות בהדרוקן • ואם הדברים עתיקים וטקובלים
 ועל כן מכריזים התקופה כמו שנוהגים בעיר מולדתי ויכין"א מה
 הועילו בתקנתן להכריז תקופת שמואל שהיא תקופה של תהו אפילו
 אליבא דידיה שהיה יודע האמת במ"ש • (סי' קמ"ז) ולמה לא יכריזו ויודיעו
 בספריהם ובעריהם תקופת רב אדא שהיא האמיתית והמקובלת ועיני
 כל ישראל עליה להגיד להם מועדי ה' המקודשים • ואם יתנכלו באמור
 שמעלימים אותה מפני שהיודעה יכול לעשות כשפים הלא קיימא לן
 חשירא סכנתא מאיקורא ועוד שהסכנה ברית לפי סברתם והאיסור
 שמוא אליבא דבולי עלמא • ואם ירצו להודיע תקופת שמואל ולכתבן על
 ספר יודיעו ויכתבו כי אין שום נזק בזה אבל תהיה היא טפלה ושל רב
 אדא עיקר ומטנה יעשו לוחות לאלפי שנים :

קנ"ג א"הב כל תלונותיך על המעצרים אך יכולים להשיב אותך
 דבר ואת כל עדת בני ישראל לאמר שכשיודע תקופת שמואל
 ויחזרו לאחוריהם י' ימים יפגעו בתקופת רב אדא :

קנ"ד א"הח מטונך • אם כן יודיעו תקופת רב אדא ויוקיפו עליהם
 עשרה ימים ויפגעו בתקופת שמואל ?

קנ"ה א"הב הדין עמך • אבל טוב מחרון אפך והיה לי לעינים כמה
 שאני טבקס מטך • והיינו שאני רואה בהפרש הגדול

שיש בין רב אדא ושמואל • ורואה אני גם כן תולדות ההפרש הזה שדעת
 שפתיך ברור מללו • ובכן מוכרח לפי דעתי שכיון שהנוצרים הלכו
 אחר חשבון יול"יו צ"ס"אר שהוא של שמואל עד שנת אלף תק"פז לחשבונם
 אשר אז עשו הגהות ותקונים ללוחותיהם לריך שיולדו מהן שינויים גדולים
 ועלומים לענין חגם וחגנו • ועוד יש לי שאלות אחרות שאם באתי לפרטן
 ולבארן יכלה הזמן והן לא יכלו ולכן פרש לי באר היטב כל השינויים

ויכוח חמישי

וההרחקות שנולדו ביניהם ובינינו בענין זה קודם תקון שנתם ואחר
התקון :

קנ"ו א"הח כנר הודעתוך שחדשינו הם חדשי הלבנה לפי שהם ממולד
למולד (ט"ו כ"ח) ושנותינו הם שנות החמה לפי שאע"פי
שאנו עושים שתי שנים של שני"ג או שני"ד או שני"ה הנה בשנה הג' שאנו
מעברין אותה ומוסיפין עליה חדש אחד אם תחבר יחד כל ימי השלש שנים
ותחלקם אח"כ לג' חלקים שוים תמצא לכל שנה שק"ה ימים בקירוב.
כגון בשנה זו הת"עג שהיא ראשונה לשחזור קטן רפ"ט קביעותה זש"ג
וימיה שני"ה • שנת הת"עד קביעותה הכ"ז וימיה שני"ד • שנת הת"עה
קביעותה בח"ה מעוברת וימיה שפ"ג • תחברם יחד ויהיו אלף ל"ב •
תחלקם לג' ויבוא לכל חלק דהיינו לכל שנה שק"ד ימים ומפני שחברים לכל
א' משלש שנים האלו יום א' וחמש שעות ונ"ה דקים וז' חלקים מת"תרף כדי
שיהיו שנות רב אדא וכן במקלת שאר השנים כי אי אפשר למצוא מדי שנה
בשנה מפני שיומים אשה נזכה לחדשים • ואי אפשר נזכה מעות קבלנו המחזו' של רב אדא
שנמשך י"ט שנים ישתוו השנים על ידי י"ב פשוטות וז' מעוברות באופן שאם
תחבר כל ימי השחזור יחד ותחלקם אחר כך לי"ט חלקים שוים תמצא שנוגע
לכל חלק דהיינו לכל שנה שק"ה יום וחמש שעות ונ"ה דקים וז' חלקים
מת"רף שהיא שנת רב אדא • ואם תחלקם לחדשים תמצא שהם רל"ה
וכל חדש הוא בע"יב תש"נג שהם מ"ד דקים וחלק א' מת"תרף • ולריכין אנו
לכל זה מפני שאם היו שנותינו של לבנה בלבד היו המועדים נעים ונדיים
שחדש למדש באופן שנמשך ל"ג או ל"ד שנה לא היה חדש אשר לא היה בו
רגל בשנה מן השנים ונעשה חג הפסח בזמן האסיף וחג הסוכות בחדש
האזיב כמו שעושין הישעעאלים שמונין ללבנה בלבד שהגם הנק' בייר"אם
קובץ קובץ והולך כל חדשי השנה כמו שראיתי בליו"רני שבשנת הת"לט חגנו
בחשון והיה הבייר"אם חוזר לאחוריו עמדש לחדש עד שבשנת הת"סא
שיצאתי עשם ללונד"ריש עשאוהו בחדש אב :

עורר לריך שתדע שהאזיב שלנו קודם שנת הת"ס לחשבוננו היא אלף
ת"ש לחשבונם היה נכנס בכ"ה עאר"נו • אמנם מאז ועד הת"קס
לחשבוננו שהיא אלף ת"ת לחשבונם נכנס בכ"ו מא"רנו • ואל תתמה על
החפץ כי עלי להודיעך דבר וניטוקו עמו על הקדר :

קנ"ז א"הב עיני לך תלויות עד שתחנני ותוציא לאור תעלומות חכמה :
קנ"ח א"הח הטה אזנך ושמע • יש לך לדעת שבועד כללי שלהם הנק'
קונל"יליאו ני"ל"ינו לפי שנעשה בניני"אה עיר ביע"יניאה
בשנת ש"כה לחשבונם הקבימו שלא לעשות חגם אלא ביום א' בשנת הבא
תקף אחר י"ד יום של לבנה ובלבד שי"ד של לבנה יחול ביום כ"א מא"רנו
שהוא יום האזיב לפי סברתם • ואז יחוגו ביום אחד בשבת הסמוך לו
טלאחריו • בין שיהיה קרוב או רחוק • נמצאו ג' תנאים לריכים להם
כדי לעשות חגם • א' שיחוגו יום א' לפחות אחר כ"א מא"ר"נו שהיא יום
האזיב שלהם • ב' שהניגוד הבא בכ"ב עאר"נו או קלת ימים אחריו

ראוי

ראוי והגון לחוג בו : ג' שיחוננו ביום אחד בשבת דוקא ולא ביום אחר :
 ומזה ינא להם שכשאלנו חוגגין ביום א' בשבת הם מאחרין חגם עד יום
 אחד בשבת שלאחריו משני טעמים • חדא כדי שלא יחשבו כמתיהדים •
 שנית שכשאירע כך הם אומרים שהניגוד לא היה בא' בשבת יום א' של
 פסח אלא ביום ב' של פסח שהוא שני בשבת ג"כ ולכן סמתינין עד יום
 א' בשבת שלאחריו שהוא ששה ימים אחר הניגוד •

עוד צריך אתה לידע ששני תנאים צריכין לנו ולהם כדי לחוג כל א'
 כפי דרכו • הו' תלוי בשמש • והב' בלבנה • התנאי התלוי בשמש
 הוא שאנו והם אין לנו יכולין לחוג עד שיכנס האביב • אבל יש הפרש
 בינם לבינינו שהם אינם עושים חגם אלא אחר יום הכנס האביב והנחנו
 חוגגין לפעמים ביום האביב כמו שעשינו בשנת הת"ס טע ביום כ"ו מאר"צ
 שהוא יום ראשון של אביב שלנו • התנאי התלוי בלבנה הוא שאין לנו
 חוגגין אלא ביום ט"ו לה דוקא אבל הם רוצ חגיהם חוגגין אחר יום
 ט"ו עד ששה ימים אחריו • כמו שעשו שנת הת"ס היא אלף ת"ש למשכונם
 שחל פסחנו ביום א' ד' אב"ריל והם לא עשו חגם עד יום אחד בשבת
 שלאחריו שהיה יום שמיני של פסח • מפני שאמרו שהניגוד לא היה
 אלא ביום ב' של פסח ואפילו היו מודים שהיה ביום ראשון היו דוחין
 חגם ליום א' בשבת שלאחריו כדי שכל יראה וכל ימנא שהתחילו חגם
 ביום שאנו מתחילין פסחנו • שני התנאים האלה הלא הם כתובים בקפר
 תורת ה' דכתיב דברים י"ו א' שמור את חדש האביב ועשית פסח • וכתיב
 ויקרא כ"ג ו' ובחמשה עשר יום למדש הזה חג המצות לה' :

קנ"ט א"הב לפי דצריך נראה שאין הפרש גדול בינינו ובין הנוצרים
 לענין זמן פסחנו וחגם :

ק"ס א"הח יש ויש יותר ממה שיעלה על לב איש משום תחלת
 האביב שהם קובעין אותו ביום כ"א מאר"צו והנחנו קבענוהו
 ביום כ"ה בו קודם שנת הת"ס ואלף ת"ש • וביום כ"ו משם ואילך עד
 הת"קס ואלף ת"ח :

קס"א א"הב כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי למאה לידע השינויים
 וההרחקות שהיו ושיהיו בין הנוצרים ובינינו לענין זמן
 חגיגת הפסח ולענין חגם :

קס"ב א"הח להיות ששנתם הייתה מימי קדם קדמחה מש"ס היום
 ורביע ובין תקופה לתקופה היו כ"א יום וז' שעות ומחלה
 כשנת ותקופת שמואל ולהיות ששנתנו האמתית של רב אדא שיצורה
 אינה אלא שס"ה יום זה' שעות וכ"ה דקים וז' חלקים • ולהיות שתחלת
 חשבוננו לתקופות בין לרב בין לשמואל היא מיציאת מצרים ומאז ועד
 עתה עברו ג' אלפים שנה ויותר • נמשך מזה שתקופות שמואל מאומרות
 משל רב אדא עשרה ימים שהרי של שמואל תחול בחמשה אבר"ל ושל
 רב אדא ככ"ה מאר"צו • וזה אירע לנוצרים עמנו מזה העם עצמו
 באופן שהאביב שלפי סברתם היה חל בזמן הקונגלי"ליאו ניצי"נו ככ"ה
 מאר"צו

ויכוח חמישי

מאר"ו נסוג אחור עשרה ימים באופן שהיה חל צי"א צו * ובבן כיון
 ששנתם היתה ארוכה משנתנו ה' דקין וכיון שעבר מזמן הקונל"ליאו
 שהיה בשנת שכ"ה לחשבונו עד גריגור"יאו י"ג אפיפיור שהיה בשנת
 אלף תק"פ לחשבונו אלף ור"נז שנים נזרו אחור תקופותיהם לגבי
 תקופותינו עשרה ימים והאביב שלנו שבימי הקונל"ליאו היה חל בכ"ה
 מאר"ו חזר גם הוא לאחוריו מעט מעט עד שנפל בט"ו צו * ואינו לא
 עשו התיקונים שעשו היה הולך ונסוג אחור עד סיבר"ירו ובמשך זמן
 הרבה היה קונב והולך בכל חדשי השנה :

קס"ג א"הב כמדומה לי שעעית בחשבוך ;
 קס"ד א"הח למה תאמר כן אדוני הטנך ?
 קס"ה א"הב מפני שלדברך הנולדים טעו בחשבון ואנחנו עונותיהם
 סבלנו שהרי האביב שלהם נסוג אחור עשרה ימים מכ"א
 מאר"ו לי"א צו * והאביב שלנו גם כן לקה על לא חמס בכפיו כי גם הוא
 חזר לאחוריו מכ"ה מאר"ו לט"ו צו :

קס"ו א"הח לא אדוני לא היו דברים מעולם * שאם גריגו"ריאו הסיר
 עשרה ימים על שהיו עודפים נמלא שהיום שהם היו
 קורין ט"ו מאר"ו היתה באמת כ"ה צו ובכן תקופת ניסן שלנו היתה חלה
 לעולם בזמנה הראוי וא"כ המלקות היה להם * לא לנו אדוני לא לנו :
 קס"ז א"הב אמרת שבמשך ג' אלפים שנה נולד ההפרש של עשרה
 ימים בין שמואל ורב אדא * ואמרת גם כן שזה ההפרש
 עצמו נולד בין שנות יולי"או וי"ס"אר לגריגו"ריאו * זה אי אפשר * לפי
 שמיציאת מצרים ועד היום יש ג' אלפים שנה * ומיולי"או וי"ס"אר עד
 גריגו"ריאו לא עברו אלא אלף ות"ר שנים שהם יותר מעט מחצי ג'
 אלפים * אם כן ההפרש שלהם לא היה אלא קרוב לששה ימים ?

קס"ח א"הח מחכמה שאלת על זה אדוני המלך אבל תשובתך בלדך כי
 ההפרש בין שמואל ורב אדא בשיעור השנה אינו אלא של
 חמשה דקים כידוע כי של שמואל שס"ה ורביע בלעזום * ושל רב אדא שס"ה
 וה' שעות ונ"ה דקים * אך בין יולי"או וגריגו"ריאו י"א דקים * לפי ששנת
 יולי"או הוא שס"ה ורביעי כשל שמואל ושל גריגו"ריאו שס"ה וחמש שעות
 שעות ומ"ט דקים * נמלא שחמשה דקים בכל שנה לג' אלף שנים הם עשרה
 ימים * וי"א דקים בכל שנה לאלף ות"ר שנים הם גם כן עשרה ימים
 לפי שמה שבין שמואל ורב אדא הוא חצי הדקים שבין יולי"או לגריגו"ריאו
 וכפל השנים * ומה שבין יולי"או לגריגו"ריאו חצי השנים שבין שמואל ורב
 אדא וכפל הדקים * אך כל זה בקירוב כי אין לי צורך ללמס עכשיו :
 קס"ט א"הב צרוך אתה לה' על דברך אין להוסיף ומהם אין
 לגרוע * ועתה חזר לענייננו :

ק"ע א"הח בזה החשבון של י"ס"אר היתה האביב הולך וחזר לאחוריו
 מדי שנה בשנה מן המועד אשר יעד לו אח"כ גריגו"ריאו
 האפיפיור ג' ימים לקוף כל ארבע מאות שנה * ומזה ילא שליוס שהיינו
 קורין

קורין כ"ה מאר"נו היו קורין הם ט"ו • ולכן אם היה בא הניגוד בו ביום היינו עושין בו חג המנוחות אבל הם היו מואסין בניגוד ההוא משום דקבירא להו שבא קודם כ"א מאר"נו שהוא יום האביב שלהם :

קע"א א"הב ומאי נפקא לן מינה ?
קע"ב א"הח כיון שהיו ממאכין בניגוד שלנו היו צריכין להמתין עד ניגוד של אייר והיו עושין חגם חדש או חמשה שבועות אחר פסחנו :

קע"ג א"הב מי שמע כזאת מי ראה כאלה ?
קע"ד א"הח אני מלאתיו בקפריס ואח"כ באזני שמעתי ובעיני ראיתי • והנה לך משלים שהרי בשנת אלף תקי"ט לחשבונוס היא הרפ"ע לחשבונוס אנחנו חגגנו את חג ה' ביום ה' י"ז מאר"נו והם לא עשו חגם עד כ"ד אבר"יל • בשנת אלף תק"כז היא הרל"ז לנו חגגנו ביום ראשון י"ז מאר"נו והם בכ"א אבר"יל • בשנת אלף תק"לפ היא ה' אלפים ש"ח לנו אנחנו ביום שבת י"ו מאר"נו והם בכ"א אב"ריל :

קע"ה א"הב ששתי בלימודי הזה כעל כל הון :
קע"ו א"הח עיד אחרת היתה להם והיינו שכיון ששמרו סידור יול"יו ועשו שנותם של שס"ה יום ורביע • ומחזור קטן שלהם של ו' אלפים ותת"קלט יום וי"ח שעות • נטלא חדש שלהם של כע"יב ת"ת בקירוב ובכל מחזור ומחזור עודפות שעה ות"פה חלקים • אשר לכל ק' שנה הן קרוב לח' שעות • ולכל שלש מאות שנה קרוב ליום א' • ולסוף אף וש שנה שעברו בין הקונלי"ליאו ניב"יהו עד גריגו"אירו הן ד' ימים • חלו הד' ימים נתאחר מולד הלזנה להם באופן שלא היו מונים יום ראשון לחדש הלזנה עד ד' ימים אחר מולדה • ובכן כשהיינו מונין ראש חדש ניסן הם היו מונין כ"ה ללזנה • וכשהיינו מונין ט"ו הם היו מונין י"א • ולכן אם היה חל הפסח ביום ה' או ביום שבת לא היו עושים חגם ביום אחד בשנת הקמוך לו מלאחריו במנהגם אלא היו דוחין אותו ליום א' בשנת השני לפי שהיו מושכים שהניגוד שהיה לפי חשבונוס ביום שבת לא יהיה עד יום ד' של שבוע הבא שהוא י"ט לחדש לנו • וכן כשבא הניגוד לנו ביום ה' הם היו מאחרין אותו עד יום ב' ובגלל קלקול חשבונוס הללו היו מאחרין חגם ה' או עשרה ימים מיום הראוי לפי נימוקם • שהרי בשנת אלף תק"יח לחשבונוס היא הר"פח לחשבונוס עשינו חג הפסח ביום ש"ק כ"ז מאר"נו ואע"פי שהיו יכולין לחוג חגם ביום ב' של פסח כ"ח מאר"נו כמו שעושין עכשיו איחרוהו עד ד' אב"ריל • וזה הסדר עלמו נוהגין כל העמים והאומות אשר עוד היום מונין לחשבון היסן שלהם דהיינו של צ"ס"אר • כאשר ראיתי בליו"רני בשנת הת"ן שלנו אלף תר"ץ להם שאנו עשינו את הפסח ביום ש"ק כ"ה מאר"נו • והמונין לחשבון החדש כפי הקון גריגו"ריאו עשו חגם ביום שלאחריו כ"ו בו • אמנם המונין לחשבון הקדום לא עשאוהו עד ב' אבר"יל לחשבונוס שהם שלשים אבר"יל לחשבון החדש • ובשנת הת"נת היא אלף תר"נת חל הפסח ביום ה' כ"ז מאר"נו •

המונין

ויכוח חמישי

המונין לחדש עשו חגם בל' בו • אבל המונין ליסן לא עשו חגם עד כ"ד
אבר"יל ליסן שהם ד' מא"יו לחדש • זהו הפרש הגדול • הפרש הקטן
ראיתיו שם בשנת הת"נו היא אלף תר"נז להם אנחנו עשינו פסחנו ביום
ש"ק ו' אבר"יל • בעלי התקון ביום שלאחריו ז' אבר"יל • אבל בעלי היסן
עשו חגם ח' ימים אחר החדש דהיינו כ"ד אבר"יל לחדש שהם ד' ליסן •
קע"ז א"הב יש לכללים האלה משפטים וחילוקים ותנאים רבים ונכנ
נראה בלתי אפשר שאזכור כולם לכשאראה :

קע"ח א"הח אל תחוש לזה כי אחר שאגמור כל הענין לעשה עהדורא
בתרא בדרך קצרה וקלה כדי לסייע הזכירה :

קע"ט א"הב אשטח כי כביר מלאה ידי :
ק"פ א"הח כבר הלגתי לפניך כל הפרשות שאירעו בינינו ובין הנוצרי'
סימי הקונ"ל יליאו ני"י'נו בשנת שכ"ה לחשבונם עד ימי
האפיפיאור גריגו"ריאו י"ג בשנת אלף תק"פז להם והש"סג לנו • ועתה
כונתי לפרש המחלוקות שנולדו בינינו וביניהם מיום תקונם עד שנת אלף
ת"ס להם היא הת"ס לנו ולא עד בכלל • וא"חכ אודיעך מה שיארע משם
עד סוף העולם • ואתחיל בשם ה' :

וירי' כראות גריגו"ריאו התקלות והטעויות שנפלו בקדר יוליאו ני"ס"אר
בתקופות ובמולדות ושתקופת האביב שזמנה לפי דעתם היא בכ"א
מאר"נו נסוגה אחר לי"א בו ושעל כן לפעמים היו עושין חגם אחר זמנו
המיוחד לו מהועד של ני"י"אה כגון כשהיו חוגגין אחר ע"ו אבר"יל שהוא סוף
חדש האביב שלהם • גמר בדעתו לתקן את אשר עותו זקניהם וחכמיהם
ולכן לזה לכל העמים השומעים בקול דברו שיקלרו חדש אוקע"וצרי של שנת
אלף תק"פז ושלא יהיה אלא מכ"א יום כדי להחסיר העשרה ימים העודפים
מזמן הקונ"ל יליאו עד זמנו • וכדי שלעתיד לא תקראנה אותם כאלה לזה
שמעם ואילך יחקרו משיעור שנת ני"ס"אר אחד עשר דקים בכל שנה ולפי
שאי אפשר לעשות זה מדי שנה בשנה כי כמותם כמותם פסקימים ימים אהם
פונם לחדשים ואי אחת חונה שעות • המליא מחזור של ת' שנה וראה שאם יתנו
להם שיעור שנה יול"יאו דהיינו שס"ה יום ורביע יהיו עודפים ג' ימים על
תיקונם • ולכן לזה שלסוף כל א' מג' פאות שנים הראשונים של המחזור
יחסירו יום א' מחדש פיבר"ירו ויעשו אותו של כ"ח יום בלבד אעפ"י שכפי
סידור יוליאו ני"ס"אר היה משפטו כ"ט ועסיף הק' הרביעי יעשוהו מכ"ט
וזזה פחת ג' ימים העודפים על שיעור תקונו בת' שנה • ונמשך מזה
שאר ע"פי שאם תסתכל בשל שנה לבדה תמצא שהיא של שס"ה לג' שנים
רופים והשנה הרביעית של שס"ו בשנות יוליאו עכ"ז אם תחלק כל המחזור
של גריגו"ריאו לת' חלקים או שנים תמצא שיגיע לכל שנה ושנה שס"ה
יום חמש שעות וט"ט דקים :

קפ"א א"הב בזה תקן לעתיד חטנם כילד תקן לשעבר ;
קפ"ב א"הח כיון שהסיר עשרה ימים העודפים מזמן הועד שלהם
עד זמנו דהיינו שנת שכ"ה לחשבונם עד שנת אלף
תק"פז

תק"פב לחשבונם נמלא שאלף ור"נו שנים שעברו מאז ועד גריגו"ריאו
נתקלרו למפרע ונשאר כשיעור גריגו"ריאו :

קפ"ג א"הב עתה אוכל לומר באמת שירדתי לעומקן של דברים האלו :

קפ"ד א"הח מכת הפידור והחקון הזה עשו פינר"ירו של שנת אלף

ת"ש שהיא הת"ס של כ"ח ימים וכן יעשו בחלף ת"ת

וזאלף תת"ק אבל בשנת ב' אלפים יעשוהו של כ"ט יום כמשפטו

ויחזרו חלילה במחזור שלאחריו • ולכן בשנת שני אלפים ומאה יעשוהו

של כ"ח וכן בב' אלפים ומאתים וב' אלפים ונ' מאות • אבל בב' אלפים ות'

יעשוהו של ב"ט כראוי לו • ונמשך מזה כי לא יספרו ולא ימנו עוד ששה אלפים

ותת"קלט יום וי"ח שעות כצראשונה לא ששה אלפים ותת"קלט יום וי"ד

שעות ול"ד דקים שאקראם להבא להקל טורם הזכרת השברים בכל פעם שאנטרך חני שעה •

הרי לך טעות ותקון שיעור השנה לפי דעת הנוצרים המחזיקים בתקון :

קפ"ה א"הב כבר הודעתני טעות ותקון החמה להם • ועתה הודיעני

כא טעות ותקון הלבנה :

קפ"ו א"הח כבר אמרתי לך שמחזור קטן של יול"יאו זיס"אר הוא

של ששת אלפים תת"קלט יום וי"ח שעות ומחזור שלנו

שהוא של רב אדא שהוא ששסי וירחי ביחד הוא של רל"ה חדשים אשר

יעלה מספר ימיהם לששה אלפים תת"קלט יום וי"ו שעות ול"ב דקים •

הנך רואה שהמחזור שלנו הוא פחות משלהם שעה וחצי בקירוב •

(הן הכה שעה ותפ"ה של שמואל) אם כן בע"ו שנים שהם ד' מחזורים יקדים

העולד חמש שעות ועשרים דקים בלעלום • ואם תוקיף עד שי"ב שנים

וחני תמלא שהקדים המולד יום א' שלם • נמלא שמהועד שבו התחיל העעות

עד התקון קדמו המולדות יותר מד' ימים כאשר תראה מהמשל שאליג

לפניך אשר הולאתי מספריהם • והיינו שבשנת ש"לא לחשבונם שהיתה

ט' ממחזור קטן שלהם המולד של מאר'נו היה בכ"ה בו • ובשנת אלף

תר"כג לחשבונם שהיתה כמו כן ט' למ"ק שלהם היה המולד בכ"א מאר'נו •

נמלא שבמשך אלף רל"ב שנים חזר המולד לאחוריו ד' ימים וי"ג שעות

ולכן היה להם למנות י"ד של לבנה ביום ג' אבר"יל אבל הם לא מנה

אותו עד יום שבעה בו :

קפ"ז א"הב ומהיכן בא להם הטעות הזה ?

קפ"ח א"הח מפני שחשבו שכל מולדות של רל"ה חדשי מחזור קטן

חוזרין חלילה לעולם • ובכן כיון שראו שמולד הינ"ירו

היה בשנה א' של מחזור בכ"ג דיזימ"ברי • בשנה שניה בי"ב • בשלישית

בל' נובימ"ברי • כתבו כל אלו הימים בלוחותיהם וכן של כל הר"לה חדשים

במולדותיהם כסבורים שלעד לעולם יהיו המולדות חוזרים חלילה על הסדר

הזה אבל טעות הוא בידם • כי מי שס חוק וגבול למולדות שלא יעשו אלא

ציום ובעונה המיוחדות להם במחשבתם ? והלא כל ימי החדש ושעותיו ודקיו

בחופן

ויכוח חמישי

באופן שאינו מורה עוד יום ועת המולד כאשר היה עושה לשעבר וימליכו
 תחתיו את מותרות שנת החמה על שנת הלכנה שקורין בלעז איפאק"טאש
 ויעשו מהם לוח של ל' יום אשר עשתנה לפחות או ליותר כפי הלורך .
 והמותרות האלה או איפא"קטאש עורות זמן המולדות בקירוב מדי חדש
 בחדשו . ולפי שאינן לריבין להשתמש בכל הלוח בזמן אחד לקחוי"ט מותרות
 שהתחילו משנת אלף תק"פב וקר כחם והוראתם בסוף שנת אלף תרל"ט
 למשכונם היא התנ"ט לנו . ומתחלת אלף ת"ש נפסלו י"ט מותרות הראשונות
 ונכנסו אחרות תחתיהן בתנאי שיטעמו עד סוף שנתם אלף תת"לט . וזה
 ברור ומפורסם שהרי בי"ט מותרות הראשונות בשנת עשר למחזור קטן שלהם
 היה מותרה עשר . אבל בשנת אלף ת"ש שהוא ג"כ עשר למחזור קטן שלהם
 מותרה הוא טשע וכן בכל המחזור . ובכן תקנו המולדות כפי לרכם וכוונתם :

- קפ"ט א"הב ובי המולדות שלנו אינן חוזרין חלילה בכל מחזור קטן :
- ק"ז א"הב לא אדוני לא היתה כזאת בישראל :
- ק"לא א"הח דברים בלי ראיה כגוף בלי נשמה :
- ק"נב א"הח במולדות של ספר תקון יששכר מנאתי שבשנת הש"מ
 לתשכוננו שהיא ראשונה למחזור רפ"ב היה מולד תשרי

ביום א' י"א שעות ותת"רעט חלקים . י"ט שיטמבירי . בשנת השנ"ט
 שהיתה ראשונה למחזור רפ"ג מולד תשרי היה ביום ד' ד' שעות ותק"נד
 חלקים . ל' שיטמבירי . בשנת הש"ע שיהא ראשונה למחזור רפ"ד
 מולד תשרי ליל ז' ט' שעות וק"ע חלקים . ל' שיטמבירי . בשנת הש"לב
 ראשונה למחזור רפ"ה מולד תשרי ליל ג' א' שעה ות"ש חלקים . כ"ט
 שיטמבירי . בשנת הת"ו ראשונה למחזור רפ"ז מולד תשרי יום ה' ו'
 שעות רי"ט חלקים . ל' שיטמבירי . בשנת הת"לה א' למחזור רפ"ז מולד
 תשרי ליל א' עשר שעות תת"יד חלקים . ל' שיטמבירי . בשנת הת"נד
 א' למחזור רפ"ה מולד תשרי ליל ד' ג' שעות שכ"ט חלקים . כ"ט שיטמבירי
 וסוף דבר בשכוננו זאת הת"עג ראשונה למחזור רפ"ט מולד תשרי יום ו' ז'
 שעות תתק"בד חלקים . ל' שיטמבירי . הרי לך שמנה ראשי שני מחזורים
 ושמונה מולדות ששונים זה מזה . ובכן אין פשט עעות במחזור קטן שלנו :

- קנ"ג א"הב ברוך אלהינו שנתן לנו תורת אמת . ועתה מה חידוש
 היה בינינו וביניהם אחר התקון ?
- קנ"ד א"הח הרחקות ושינויים חדשים מקרוב בלא בהסך מהראשונים :
- קנ"ה א"הב ספרה בא לי את החידושי האלו ואדעה אותם :
- קנ"ו א"הח בשנת ה' וי"ו למחזורם שהן ה' וי"ט למחזורנו כל חגם
 קרוב לחדש אחד קודם פסחנו :
- קנ"ז א"הב הנני עובע במלולות ים המזובה :
- קנ"ח א"הח והלא תולדה זו ברה כחמה מפני שבין שהם החזירו
 אביב שלהם ליום כ"א טא"רצו האטיתי חזר ג"כ האביב
 שלנו לכ"ה מאר"צו אעפ"י שבאמת טעולם לא זו מהיום ההוא אלא מפני
 שהם שינו את שמו וקראו ע"ו ליום שהיה כ"ה מאר"צו . ובכן ללאחר התיקון
 בולד

מלך שהניגוד הבא אחר כ"ח מאר"צו הוא ראוי והגון להם לקבוע בו חגם
שממחר לבוא קודם האביב שלנו שקבוע בכ"ה מאר"צו • ולכן כל זמן
שהניגוד הוא בין פ"א וכ"ה מאר"צו הן עושים חגם עליו ואנו מוכרחין
להסתין חדש א' עד הניגוד הבא אחריו • וזהו העעם הנכון והאמיתי
שבשנים הנ"ל יקדימו חגם לפסחנו :

קל"ט א"הב משול משל כדי שאבין הדבר על צוריו :

ד' א"הח בשנת אלף תר"פז להם היא הת"מב לנו ח' למ"ק שלנו עשו

חגם בכ"ט מאר"צו אבל אנחנו לא עשינו פסחנו עד כ"ג חב"ריל

שפני שהניגוד היה בכ"ד מאר"צו יום א' קודם אביב שלנו • וכן אירע בשנת

אלף תר"לג היא הת"נג שהיתה י"ט למחזור רפ"ז עפני שהניגוד היה להם

בכ"ב מאר"צו יום פורים • ולפי שהיה יום א' בשנת חגנו בו • אבל אנחנו

לא חגגנו עד הניגוד שלאחריו שהיה ביום ג' כ"א חב"ריל :

ר"א א"הב ישלש ה' פעלך כי תירנת כל קושיותי בחכמה ובהשכל

באופן שאין לי עוד לשאול ולא להקשות :

ד"ב א"הח יש עדין קושיא גדולה וגורמה אשר לכאורה הורסת עד

היסקוד בט כל כללי עיבורנו :

ר"ג א"הב מונטח אני כך שתתרוץ אתה בסו שתירצה האחרות :

ד"ד א"הח הנה השמעתיך והגדתי לך פעמים שלש שתקופת ניסן

שלנו משנת אלף תק"פז היא הש"מג (לפי שר"ה היה ביום

צ' י"ז שיטי"מבריו) עד תחלת אלף ת"ש היא הת"ס היתה נופלת בכ"ה

מאר"צו ומסס ואילך נופלת בכ"ו בו • והודעתך ג"כ שאין לנו רשאים

לחוג את חג המלות עד יום התקופה • אחר זה צינותי בספרים ומלאתי

שבשנת הת"יב י"ו למ"ק היא אלף תר"נג לחשבונם חגגנו בכ"ד מאר"צו

וכן נעשה בשנת הת"פח היא אלף תש"כח ובשנת הת"קכו היא אלף תש"פג

שיחול הפסח בשניהם בכ"ה מאר"צו שהוא יום אחד קודם התקופה •

ומזאת הקושיא נולדה אחרת חזקה וגדולה כמוה דהיינו כי בשנת הת"מב

היא אלף תר"פז היה הניגוד ביום כ"ד מאר"צו לפי שהיה המולד ליל

שני ו' שעות ואעפ"כ נדחה מקדושתו ועיברנו את השנה שהיתה ח' למחזור •

ובכן יש מקום לשאול מדוע עשינו פסח בשנת הת"יב בכ"ד מאר"צו ולא

עשינו כן בשנת הת"מב? ואם הותר לנו לעבור את מלות ה' שמור את

חדש האביב בשנת הת"יב למה לא הותר בשנת הת"מב? וכן יש לשאול על שנת

הת"פה והת"קכו שיחול הפסח בכ"ה מאר"צו דהיינו יום א' קודם האביב :

ד"ה א"הב קריינא דאיגרתא איבו ליהוי פרוונקא :

ד"ו א"הח ק"ל יום תקופה מהחיל כר' יוסי כדאיתי בפ"ק דסנהדרין

דף י"ג ע"א ובגן בשנת ה' למחזור שתקופת רב אדא נופלת

ב"ו ניסן י"ו שעות תש"פג חלקים וז"ב רגעים אריכין אנו לעבר את השנה

כי היכי דיפול אביב בלבנה חדשה ואליבא דנהרדעי פ"ה דסנהדרין דף מ"א

ע"ג דסברי דכל יום ע"ז הוא חידוש של לבנה עד יום י"ו ולא עד בכלל •

אבל בשנת י"ז שהתקופה נופלת בליל א' של פסח ג' שעות חכ"ז חלקים ל"ו

ויכוח המישי

דגעים הו"ל תקופת ניסן בחידוש של לבנה • הילכך בשנות הפ"ב הפ"ג הפ"ד
 והת"קו ששלשתן הם י"ו למחזור קטן וחלה התקופה בליל א' של פסח אין
 לנו זריבין לעבר • חבל בה"תעב שחלה ביום ב' של פסח שהוא י"ו הולכנו
 לעבר • והיינו דשלה ליה רב הונא בר אבין לדבא כל קזית דנוסכה תקופת עבת
 עד שיחמר בניסן שיכרה להזא שפא דהיינו עד ועד בכלל וכן אנחנו עושים :
ר"ז א"הב ספרה נא לי כמה פעמים הקדימו חגם לפסחנו משנת
 ה"סא עד שנת הת"ס דהיינו משנת אלף ת"ר לחשננו
 עד אלף ת"ס ?

ד"ה א"הח עשרה פעמים דהיינו בשנת אלף תר"ו • תר"ז • תר"ח •
 תר"ט • תר"מ • תר"נ • תר"ס • תר"ע • תר"פ • תר"ק • תר"ל • תר"מ
 לחשננו • הש"ס • ש"ע"ז • שפ"ה • ש"ל"ו • הת"ד • תע"ו • תכ"ג • תל"ד •
 תמ"ב • תנ"ג • וכל אלו השנים הם ח' וי"ח למחזור קטן שלנו • ואחד עשר
 ושש של מחזור קטן שלהם :

ד"ט א"הב עתה נשאר לך לפרש מה שאירע ביניהם ובינינו לעיני
 הפסח משנת הת"ס היא אלף ת"ס ואילך •

ד"י א"הח כבר הזרתיך שגריגו"ריאו אפיפיאור קידר שבשנת אלף
 ת"ס לא יטנו כ"ע לחדש פיבר"ירו כנהוג לפי סידור
 מלוי"או זיס"אר • ועכשיו אודיע לך שזה הסידור גרם הפרש והפלגה
 גדולה בינינו על זמן פסחנו וחגם • והיינו שמשנת אלף תק"פב עד אלף
 ת"ס היו מקדישין חגם לפסחנו חדש אחד בקירוב שני פעמים בלבד
 בכל מחזור קטן בשנת ה' וי"ע שלנו וי"א וג' שלהם • אמנם מאלף ת"ס
 ואילך מקדישים חגם ג' פעמים בכל מחזור וזה אינו אלא מפני היום
 שפיחתו מחדש פיבר"ירו :

ד"יא א"הב באיזה שנה של המחזור יבוא השימי הזה ?

ד"יב א"הח ביד של מחזור • שהיא י"א של מחזורנו • ומזה נמשך
 שמשנת אלף תק"פב שהיא שנת התקין עד אלף ת"ס
 היו קודשין לנו חדש א' ב' פעמים בלבד בכל מחזור ומחזור דהיינו
 בשנת י"א וג' למחזור שהם ח' וי"ע למחזורנו ועכשיו אחר אלף ת"ס
 עד אלף תת"נט דהיינו התר"נט לנו יקדמונו גם כן בשנת י"ד למחזור
 שהוא י"א לנו :

ד"יג א"הב וכי עזיבת יום אחד יול"ד הפרש חדש אחד ?

ד"יד א"הח ולא זו בלבד אלא שגם האביב שלנו שמשנת תקונם עד אלף
 ת"ס היה קבוע בכ"ה מאר"נו אחר אלף ת"ס נדמה לט' בו •
 וינא מזה הפלגה והרחקה יתרה מתקופתנו לחקופת' שקודם אלף ת"ס היתה
 תקופתם נוספת בכ"ה מאר"נו ושלנו בכ"ה ולא היו בינינו אלא ג' ימים ועתה
 שתקופתנו נעתקה לב"ו תמלא הרחקת ד' ימים :

ד"טו א"הב הנני מוכן לשמוע טענותיך שבודאי יהיו חדשות ואמתיות :

ד"יז א"הח נקוט האי כללא בידך • אם המולד שלהם היה קודם
 ח' מאר"נו אינם עושים חגם בחדש של לבנה ההוא מפני
 שיהיה

שיהיה הניגוד שלו בכ"א מאר"ו שהוא יום אביב שלהם ואינם מוגנין
 בו מפני שאינם מוגנין אלא בניגוד הבא אחר האביב אבל אנחנו אינן
 אנו עושין פסח בחדש שמולד שלו היה קודם י"א מאר"ו מפני שהניגוד
 שלו יבוא קודם כ"ה מאר"ו וזהו על הרוב כי פעמים יועיל אם יהיה
 המולד ב"י מאר"ו והניגוד בכ"ד בו כמ"ס (סי' ר"ד) ומפני שלא עיברו
 את חדש פיבר"ירו של אלף ת"ש נעתיק האביב שלנו מכ"ה מאר"ו לכ"ו •
 ולפיכך המולד שיהיה קודם י"ב מאר"ו הוא פסול ובלתי ראוי לנו לחוג
 בו ולא יהיה ראוי אלא מ"ב מאר"ו ואילך ואם יבוא קודם יום זה
 שוכרחין אנו לעבר השנה וזה ראינו פעם הראשונה בשנת הת"ס אלף
 תש"ד להם שהם עשו חגם בכ"ג מאר"ו ואנחנו לא עשינו פסח עד יום
 ט"ק י"ט אבר"ילוגרמא לזה השימי היה מפני שלא עיברו את חדש פיבר"ירו
 של שנת אלף ת"ש : ויבא מזה שקראו מ' ליום שהיה באמת ז' ונכון לפי
 חקונם המולד נעשה בח' וניגודו היה אחר האביב שלהם שהרי האביב
 חל כדרכו בכ"א מאר"ו והניגוד ביום כ"ב ועשו חגם ביום כ"ג • ואם
 היו מעברין את פיבר"ירו המולד היה חל ביום ז' מאר"ו שהוא פסול
 להם והיו עושין חגם אחר פסקנו כדרכם ברוב השנים :

ר"ז א"הב למה נדחית תקופת ניסן שלנו מכ"ה מאר"ו לכ"ו ומי
 דחה אותה ?

ר"ח א"הח תקופת ניסן שלנו מעולם לא זזה מיומה הראוי לה
 ולעולם נופלת בכ"ה מאר"ו האמיתי ואפילו אחר שנת
 אלף ת"ש אלא שהיום שהם קורין אותו כ"ו מפני היום שהסירו לחדש
 פיבר"ירו אנו קורין אותו כ"ה • ואעפ"כ יבא מזה קדימת חגם לפסקנו
 פעם שלישית בכל מחזור קטן • כאשר ראינו ראשונה בשנת הת"ס
 היא אלף תש"ד והוא שקודם אלף ת"ש תקופתם היתה קודמת לתקופתנו
 ד' ימים בלבד דהיינו כ"א כ"ב כ"ג וכ"ד מאר"ו אבל עכשיו יש ביניהם ה'
 ימים לפי שתקופתנו אינה נופלת אלא עד כ"ו נמצא שכ"ה הוא ממנין
 הימים שבין שתי התקופות • ועתה ראה גם ראה איך היה הדבר •
 היום שהם קורין כ"א הוא באמת כ' • וה"כ כ"א • וה"כ כ"ב • וה"כ
 כ"ג • וה"כ כ"ד • וה"כ כ"ה • הרי לך שאנו לא דחיינו תקופת ניסן
 מיומה הראוי ליום אחר :

עוד יש אללי ראייה אחרת שאין כח ציד שום אדם לסתור אותה
 והיינו שאנו מוכיז לעולם אליבא דרב אדא ב"ן תקופה לתקופ' ז"א
 יום ז' שעות מק"יע חלקים ול"א רגעים ובמלאת הימים האלה עם השעות
 החלקים והרגעים נכנסה התקופ' החדשה ואילו היינו פוחתין או מוסיפין
 מהזמנים האלו אזי היינו יכולין לומר שנדחית תקופתנו לאחור או לפנים •
 אבל מימי ר' הלל בנו של רבי יהודה נשיאה שתקן עיבר שנותינו בימי אביי
 ורבא זה כמו אלף וס"ס שנים ועד השנה הזאת שהוא הת"ע ליזרה לא נעיינו
 אשורינו מני ארחות תקונו ומפיו אנו חיינן ולא גרענו ולא הוספנו עליו
 אפילו כשלא נקודה • אם כן אין באן לא שינוי ולא חידוש לגבי דידן •
 אלא

ויכוח חמישי

אלא הכל לגבי דידהו • ולפיכך כשאמרתי בשערב ואומר לעמיד צע"ס
 שהאניב שלנו נדחה ד"מ מיום כ"ה מאר"נו ליום כ"ו או ליום אחר כאשר
 יארע (סי' ינ"ו) דע שהכל לפי מסבון וקדור השומרים תקון גריגו ריחו לא
 לפי קדורנו ומסבוננו :

רי"ט א"הב באיזה שנים מקדימין חגם לפסחנו משנת אלף ת"ס ועד
 שנת אלף ת"ת דהיינו משנת הת"ס ועד שנת הת"ק •
ר"ך א"הח הנה הנס • והם אלף תש"א • תש"ד • תש"י • תש"ך •
 תש"כ • תש"ל • תש"לע • תש"מ • תש"ן • תש"ס •
 תש"סא • תש"קט • תש"עו • תש"ף • תש"פח • תש"נו • תש"נט •
ולחשובנו הם • הת"סא • תש"ד • תש"כ • תש"ף • תש"ג • תש"א •
 תש"ט • תש"כ • תש"יח • תש"כא • תש"כט • תש"לז •
 תש"מ • תש"מח • תש"נו • תש"נט

רכ"א א"הב אי אפשר לי להחזיק כולם ולכן חן לי כלל למצטח מזכיר •
רכ"ב א"הח הרי לך כלל גדול שנו מדע מדי שנה בשנה בלי חשש
 טעות אם יקדימו חגם לפסחנו או לא • כבר הודעתך
 שבשלוש שנות המחזור בלבד הם קודמים לנו והיינו בשנת ג' י"א וי"ד למחזורם
 שהם י"ט ת' וי"א למחזורנו אם כן המרחק בין קדימה לקדימה הוא
 ז' • ב' • ז' שנים • ועכשיו אומר לך שכל אחד מג' שנים האלו של
 מחזורם יש לו מותרו הנקרא איפק"טא ומולדו קבועים כמו שאקרה

לפניך •
הל"א אחת רואה שנאמר
 מולדות אלו פסולים
 לנו מפני שנעשים קודם י"ב
 מאר"נו •

מחזור קטן	מותר	מולד
י"ד :	כ"ג :	ח' מאר"נו :
ג' :	כ"ב :	ט' זו :
י"א :	כ' :	י"א זו :

רכ"ג א"הב לפי דבריך קודם שנת אלף ת"ס היו קודמין אותנו שני
 פעמים בכל מחזור קטן ואחר השנה הפ"א מפני שלא
 עיברו את חדש פיבר"ירי יקדמונו ג' פעמים שהם ט"ו פעמים בכל ק'
 שנים • עוד אמרת שלא יעברו את פיבר"ירו של שנת אלף ת"ת ולא
 שנת אלף תת"ק • אם כן מת"ת עד תת"ק יקדמונו עשרי פעמי ומת"תק
 עד ז' אלפים כ"ה פעמים בק' שנה ואתה אמרת שלא יהיה עוד שום חידוש
 והפרש בינינו וביניהם עד שנת אלף תת"ק • והלא דבריך סותרין זה את זה •
רל"ד א"הח לא אדוני המלך לא תקום ולא תהיה כאשר אברר תחלה
 בניסיון וא"חפ בראיה • ועל הראשונה אומר שכשם שמשנת
 אלף ת"ס עד שנת אלף ת"ת אינן קודמין אותנו אלא ט"ו פעמים כך משנת
 ת"ת עד תת"ק • והרי לך השנים ערוכים לפניך •

אלף תש"ז • תש"טו • תש"יח • תש"כו • תש"לד • תש"לז • תש"נג •
 תש"נו • תש"סד • תש"עז • תש"עה • תש"פג • תש"לא • תש"לד •
שהם לנו התק"סז • תק"עה • תק"עח • תק"פו • תקל"ד • תק"לז • תר"ה •
 תר"יג • תר"יו • תר"כד • תר"לז • תר"לח • תר"פג • תר"נב •

ועל

ועל הראיה לריד שתעלה על לבך מה שאמרתי פעמים רבות דהיינו שמספר ימי מחזור קטן של יול"או ליום"אר הוא כשל שמואל לא פחות ולא יותר והן ששה אלפים ותת"קלע יום וי"ח שעות • ושל רב אדא שעלנו סימך כל אשר בשם ישראל יכונה ועל פיו נלא ועל פיו נבוא לקבוע כל חגי חדשי ומועדי השנה מספר ימיו ו' אלפים ותת"קלע יום וי"ו שעות ונ"ב דקים מס' בשעה • שקורין בלעז מינו"טוש • של האפיפיור גריגו"ריאו ו' אלפים ותת"קלע יום כמו כן וי"ד שעות ונ"ד דקים מס' בשעה ודע שאעזוב הימים לפי שמספרם שוין לכל הסדרות והעזוב ג"כ הסדרים לפי שאינן מעלין ולא מורידין לענין :

ועתה פקח עיניך וראה כי מחזור יולי"או ליום"אר הוא ארוך ממחזורנו שעה וחלי • ושל רב אדא משל גריגו"ריאו שתי שעות • נמלא שמחזור יולי"או הוא ארוך ממחזור גריגו"ריאו ג' שעות וחלי • (סימון ק"ד) עור לריד שתדע שכשגריגו"ריאו תקן השנה לא תיקנה מדי שנה בשנה כי זה אי אפשר יען ששנתו היא שס"ה יום ה' שעות ומ"ט דקים ומכירא להו לנוצרים כמונו נמים אשה מוכה לחדשים ואי אשה מוכה שעות • כמ"ש (סימון ק"ה) וכן אכחנו עושים • לפי שאם תקח שנותינו ותשתכל בהן שנה שנה לא תמלא גם אחת שתהיה משס"ה יום ה' שעות כ"ה דקים או תת"קלע חלקים ומ"ח רגעים אלא משנ"ג • שנ"ד • שנה ימים בפשוט • ומש"פג שפ"ד שפ"ה • במסוברות כמו שהודעתוך • בסו' פ"ב • וכשאיני אומר ששנתנו היא שס"ה יום ה' שעות ונ"ה דקים ר' לשאם תחלק המחזור קטן לי"ט חלקים שוין דהיינו שנים • יגיע לכל שנה ושנה הימים והשעות והימים הנ"ל [סי' קנ"ו] וכן שנות גריגו"ריאו אם תקחם שנה בשנה תמלא ג' רגעים של שס"ה יום וא' של שס"ו בשנות יולי"או ליום"אר אבל אם תקח ד' מאות ותחלקם לחלקים שוים יגיע לכל חלק או שנה שס"ה ימים ה' שעות ומ"ט דקים • וכיון שמחזור קטן של יולי"או גדול משל גריגו"ריאו ג' שעות וחלי • נמלא שנכל ק' שנים עודף של יולי"או הנ"ל י"ח שעות בקירוב ולפי שד' פשמים י"ח הם ע"ב • נמשך שנת' שנים של יולי"או תמלא ע"ב שעות או שלשה ימים יותר ממה שתמלא בה' שנים של גריגו"ריאו • ולכן הסירם האפיפיור הנ"ל וסידר שלא יעברו את חדש פיבר"רו של חלק ת"ש • ת"ת • ותת"ק • כדי שהת' שנה שעברו יהיו של שס"ה יום ה' שעות ומ"ט דקים ולא של שש שעות כמו שהיו קודם התקון :

דכ"ה א'חב עדין קושיתי במקומה עומדת :
רכ"ו א'הח כבר התפוררה והתמוטטה כאלה תראת • יען לפי מה שהנעתי אם המחזור שלנו ארוך משל גריגו"ריאו שתי שעות בק' שנים • עודפות עשר שעות • במאתים שנים • עשרים • בשלש מאות • ג' • בד' מאות • ק' • ואם המחזור קטן של ליום"אר ארוך משלנו שעה וחלי • בק' שנים יעדיף ח' שעות • ואינן בלמלוס [כי אינו חושש לסכריום] במאתים • י"ו • בג' מאות • כ"ד • בד' מאות • ל"ב • נמלא שכשגריגו"ריאו פוחת ע"ב שעות שתי שנים פוחת ל"ב בין לפי חשבוננו בין לפי חשבוננו יען אנו מודים שהן יתרות

ויכוח חמישי

יתרות • אבל הארבעים הנשארות פיתחן לפי חשבוננו לא לפי חשבוננו •
 כי מ' שעות הללו נתהוו ונתחברו מהששה דקים שיתר שנתנו על שנתם והן
 עושין הפרשים בין ת' שנות גריגו"ריאו לת' שנות ישראל. ר"ל שנת'
 שנים שלנו יש מ' שעות יותר ממה שיש בת' שנים של גריגו"ריאו •
ונמשך מזה שאחר עבור ת' שנה נתחיל מחזור קטן שלנו מ' שעות אחר
 התחלת מחזור גריגו"ריאו וזה יארע ראשונה בב' אלפים
 לחשבונם • ובב' אלפים ת' יאחר מחזורנו פ' שעות ממחזורם • ובב' אלפים
 ת"ת ק"ך שעות שהם ה' ימים ולא תקופת ניסן שלנו שהיא קבועה היום
 בב"ו מאר"ל תדחה לל"א בו • אבל בעגלא ובזמן קריב יבוא לניון גואל
 והיה ה' למלך על כל הארץ :

רכ"ז א"הב יחולו על ראשך ברכות שמים מעל עד שיבולו שפתותיך מלומ'
 די יען העמדת כל זה הענין דבר דבור על אפניו טולתא
 בטעמא והולאת לאור העלומות חכמה אשר עד כה לא שזפתן עין כל חי •
רכ"ח א"הח עדין לריך אני להליג לפניך מה שתקן גריגו"ריאו בחדש
 הלבנה • דע איפוא שאע"פי שהוא גריגו"ריאו תקן סידור
 שנתם באופן שפירשתי לענין החמה נשאר לו עדין לתקן את אשר עותו
 באימור חשבון המולד אשר בכל שי"ב שנים וחלי היה מתאחר יום אחד כמ"ש
 (כיוון קפ"ו) ולפיכך משנת ש"ב עד שנת אלף תק"פב לחשבונ' היה קוד'
 המולד ברקיע ד' ימים לחשבונם • באופן שהיו קורין ראש חדש
 הלבנה היה באחת יום חמישי למולד • הילכך כדי לתקן הטעות הגדול הזה
 ק"דר שמשם ואילך לא יורה עוד המחזר קטן יום המולד כמלפנים אלא
 שבמקומו יעשו מחזור של שלשים מותרות חמה על הלבנ' שקורין איפאק"טלש
 וישתמשו מי"ט מהם לזמן מה • וכשיפסלו הראשונים יכנסו אחרים תחתיהם
 גדולים או קטנים מהם כפי הצורך כדי להשוות החשבון לטולד וכן חוזרין
 חלילה לעולם :

רכ"ט א"הב אי אפשר להבין הענין הזה בלי משלו עדין כולי האי ואולי •
ד"ל א"הח בן אעשה בזמן הראוי • ועתה אומר כי כיון שראה שהיו
 קודמי' המולדו' ברקיע לחשבונם יום אחד בכל שי"ב שנים
 וחלי ראה גם כן שהיה הגון וראוי שיעשה התקון בכל שי"ב שנים וחלי אלא
 שבקשנו דרך אחרת והכל הולך אל מקום אחד :

דח"א שמשם שנכל ב' אלפים ות"ק שנים היה קודם המולד לחשבונם ת'
 ימים ולכן עשה מחזור של שני אלפים ות"ק שנים וחילקו את"ב
 לשמונה מחזורי' קטנים • שנעה מג' מאות שנים • והשמיני מד' מאות
 באופן שיעשה התקון ח' פעמים בב' אלפים ות"ק שנים אשר אם תחלקם
 לת' חלקים שוים יגיע לכל חלק שי"ב שנים וחלי •

דל"א א"הב עאיטתי התחיל זה התקון •
דנ"ב א"הח עדין לא התחיל • כי הראשון יתחיל בשנת אלף ת"ת
 לחשבונם • ה"ב מב' אלפים ק' • ה"ג מב' אלפים ה' •
 דרביעי מב' אלפים ה"ש • ה"ה מב' אלפים • ה"ו מב' אלפים ש' • ה"ז מב'
 אלפים

אלפים ת"ר • הח' מד' אלפים דהיינו ת' שנים אחר השביעי • ויועיל זה
ההקון כדי להקדי' או לאחר המולדו' כפי לרכס והרי לך המשל שבקשת ממני •
אם בשנת הלף ת"ס לא נספלו הי"ט מותרות או איפס"קטאש ששימשו
משנת הלף תק"פ • המותר של שנת הלף ת"ס היה עשר' חבל שפני
שנפסלו הראשונים ונכנסו אחרים תחתיה' קנרים מהם יום א' • מותר
היתה שנה היה ע' ולז' עשרה • ודע שלא בלבד מותר אותה שנה הוא קנר
משנה שקדטה אלא שכל א' וא' מהמותרות החדשים קנר יום א' מהי"ט
שקדמו משנת הלף תק"פ עד שנת הלף ת"ס • וכדי שתנין הענין על בורין
הנני נותן לפניך לוחות המותרות ערוכות על העבר על ההווה ועל העתיד •
לוח המותרות הנקראים איפס"קטאש משנת הלף תק"פ עד תחלת שנת הלף ת"ס •

טו	יד	יג	יב	יא	י	ט	ח	ז	ו	מחזור קטן
ה'	כ"ד	י"ג	ב'	כ"א	י'	כ"ט	י"ח	ז'	כ"ו	מותר
ה	ד	ג	ב	א		יט	יח	יז	יו	מחזור קטן
ט"ו	ד'	כ"ג	י"ב	א'		י"ט	ח'	כ"ז	י"ו	מותר

לוח המותרות מתחלת שנת הלף ת"ס עד תחלת הלף תת"ק •

יט	יח	יז	יו	טו	יד	יג	יב	יא	י	מחזור קטן
י"ח	ז'	כ"ו	ט"ו	ד'	כ"ג	י"ב	א'	כ'	ט'	מותרות
	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	מחזור קטן
	כח	י"ז	ו'	כ"ה	י"ד	כ"ב	י"א	* י"א	*	מותרות

לוח המותרות מתחלת שנת הלף תת"ק עד תחלת ב' אלפים ומאתים •

י	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	מחזור קטן
ה'	כ"ז	י"ו	ה'	כ"ד	י"ג	ב'	כ"א	י'	כ"ט	מותר
	יט	יח	יז	טו	יד	יג	יב	יא	י	מחזור קטן
	י"ז	ו'	כ"ה	י"ד	ג'	כ"ב	י"א	* י"א	י"ט	מותרות

עתה תנין הכל בנקלה שהרי אם תעיין במספר ראשון של לוח ראשון
שהוא ו' שנ מחזור קטן תמצא תחתיו במותרות כ"ו • עיין בלוח הג'
ותמצא תחת ו' כ"ה וכן בכל מספרי שלשה הלוחות • והנה עיניך רוחות
שמותרות לוח השני פחותין מהראשון אחד ומספרי לוח שלישי פחותין מן
השני אחד ומן הראשון שנים •

ר"ג א"הב ולמה איחדו תקון הלכנה עד הלף ת"ת והלא דבר הנראה
לעין הוא טעותם שהיו קורין ר"ה ליום ה' צמחש וכבר הלכנה
נראית בעליל מכמה ימים? ועוד שאם לא תקנוה מיד באלף תק"פ איך
בשחל הפסח ביום ה' או ביום שבת קדש עושין חגם ביום ראשון הסמוך
לו מלאחריו? היה להם להמתין עוד שבוע אחד?

ר"ל א"הח

ויכוח חמישי

רל"ה א"הח על ידי לוח המותרות תקנו המעוות מאלף תק"פנ עד אלף ת"ח ומאלף ת"ח ואילך יתחיל התקון החדש והראיה שקודם אלף תק"פנ היו מאחרין חגם מפסחנו חדש ימים ועוד כמ"ט (בסיון קט"ג)

רל"ה א"הב אכתי קושיא בשקושה עומדת דאיך אפשר שלא תקנו מולד הלבנה ולא יקדים להם ד' או ה' ימים ?

רל"ו א"הח על ידי המשל חבין הענין בנקלה דע שתקון הלבנה הנעשה בשנת אלף ת"ח התחיל מאלף ת' ובאלו הת' שנים יקדים מולד הלבנה ברקיע יום אחד בלבד לחשבונם כגון ומולד הלבנה ברקיע הוא בשנת אלף ת"ח ביום כ"ט לפיברי'רו וכפי השבועים לא יהיה המולד אלא באחד לחדש מארל"ו אבל לפני שאינם חושבין לפיברי'רו אלא כ"ח יום לפני תקון החמה אומרים שהמולד יהיה בא' מארל"ו ועלידי זה תקנו המולד והלוח שלהם יום המולד לפי שבאמת היה ביום כ"ט פיברי'רו שהם קורין א' מא"רל"ו ותקנו הלוח לפי שמורה המולד באחד לחדש מארל"ו בלי שינטרכו לעשות לוח חדש :

רל"ז א"הב עתה תלמדני הכללים להבין לוחות המותרות :

רל"ח א"הח כשמבקשים לידע באיזה יום מחדש החמה נכנס חדש הלבנה מוכין מותר אותה הנה ומוכין גם כן יוסו לחדש מחדש מארל"ו עד לחדש שמבקשין בו החידוש ועד בכלל וכן מוכין לידע לידע יום הניגוד או יום אחר מימי חדש הלבנה ומחצרין הכל יחד ואח"כ מוליחין מספר המקובץ מן ימי החדש וביום שכלה בו הוא יום של לבנה המבוקש :

רל"ט א"הב כבר אמרתי לך פעם אחרת שכללים בלי משל בגוף בלי נשמה :

ר"ע א"הח בוא יבוא ולא יאחר מי שרובה לידע בלמה לחדש יוני"ו יהיה מולד הלבנה להם בשנה (הוא שיהא) אלף תש"יג להם והת"עג לנו יקח מותר השנה שהוא ג' וד' ימים עוד בשביל הד' חדשים שעת'ארלו ועד יוני"ו ועד בכלל ויחצרו יחד והרי שבעה יסיר ז' משלשים שהם כל ימי חדש יוני"ו וישארו כ"ג זכבן בכ"ג יוני"ו יהיה מולד הלבנה אבל דע כי זה החשבון אינו מדוייק ולא אחיית' אלא קרוב אל האמת והפעם הוא שלפי חשבון זה הם עושים מותר כל שנה ושנה י"א ימים גמורים ובאמת שאינן מגיעין שהרי לפי חשבון שמואל זיול"ו לים"אר אינן אלא עשרה ימים כ"א שעות ור"ד חלקים ולפי חשבון רב אדא עשרה ימים כ"א שעות וקב"א חלקים א"ס כן אינו מכוון זה החשבון לא לנו ולא להם וכ"ש לרקדוק חילוקי חבמת התכונה :

רמ"א א"הכ נפשי נהלה ושמה נמה שהודעתני ההפרש שיש בין זמן חגם לפסחנו באופן שלא נשאר לי שום ספק בזה ולא שום פקפוק אבל עדין צריך שתגיד לי ההפרש שיש בין הנוצרים עצמם לענין חגם כי הנני רואה שהם יותר דחוקים זה מזה מעה שרחוקים עשנו וזה נראה לי חמיהם גדולה :

הע"ב א"הח

ויכוח המישי פא

רמ"ז א"הח אע"פ שיש בין הנוצרים כמה ספרות חלוקות צעיקרי
 אמונתם • הנה לפי זרכי אחלק אותם לשתי כתות בלבד
 ואקרא אתהן צדק יוניס ורומיים • תחת פוג היוניס אכניס כל האומות
 והמדינות שעושין חגם עם היוניס אע"פ שאינן מסכימים עמהם בקלת
 עיקרי אמונתם כגון מלכות אינגלא"טירא • וכן אקרא רומיים לכל החוגגים
 עם הרומיים אע"פ שאינם מודים להם בכל עיקרי אמונתם • כגון
 מדינת הולא"נדא יקלת אשכנז היא גירמ"ניא שמשנת אלף ת"ש החלו לעשות
 חגם עם הרומיים אע"פ שיש בה שריס רבים ועלומים וכרכים ועיירות
 גדולות שאינם שומעים בקול האפיפיור ויעשו כן מפני שהיה לער גדול
 לקומרים שהיו מפסידים זמן הרבה לפי שזה היה חוגג בשבוע זו וזה
 בשבוע אחר • ולפעמים זה בחדש זה וזה בחדש אחר • ולכן כוועדו ונמרו
 להסיר העשרה ימים העודפים לפי חשבון גריגז"וריאול ולמנות השנה
 כסידורו • ומלך סויל"יית לוא שיסירו בכל ד' שנים העיבור של פיזר"ירו
 עד שישתוו לרומיים וכך הם עושין בלופן שהסירו כנר ד' ימים ואין ביניהם
 ובין הרומיים אלא ששה • וכן בשנת אלף תש"ס ימנו ג"כ השנה ויעשו חגם
 עם הרומיים לא נשאר באיבר"ופה אלא מלכות אינגלא"טירא ומוסקו"ווייא
 ורו"סיא וארץ יון ששומרין עדין חשבון הישן :

ועתה דע שמיד שאפיפיור גריג"וריאול י"ג הסיר העשרה ימים
 מחדש אוקט"וברי כמ"ס (סיוון ח"ג) נולדו בין הרומיים והיוניס
 ד' הפרשיות גדולות ועלומות :

הא' שלרומיים אותו החדש לא היו לו אלא כ"א יום אבל היוניס עשו
 אותו של ל"א כמשפטו :

הב' כי קודם התקון היו מנקשין ר"ח הלבנה ע"י המחזור קטן אבל
 אחר התקון מנקשין אותן על ידי המותרות או איפא"קעאיש
 (סיוון קפ"ח) :

הג' שמעת התקון התהילו לחשוב המולדות ארבעה ימים קודם היוניס :

הד' שהאביב של הרומיים נקבע ביום כ"א מאר"נו ושל יוניס נשאר
 קבוע בכ"א זו כבראשונה שהרומיים קורין ל"א וזה משנת אלף
 תק"פז לחשבונם היא תחלת הש"מג לחשבוננו עד תחלת אלף ח"ס • כי
 משם ואילך נולדו עוד חידושים אחרים ביניהם כאשר אפרש בע"ה :
רמ"ג א"הב הודיעני נא תולדות זה התקון :

רמ"ד א"הח מזה התקון נולדו מחלוקות גדולות בין הרומיים והיוניס
 לענין זמן חגם וכוחתו גוי בגוי לפי שבכל מחזור קטן
 שלהם שהוא א' לשניהם קודמין הרומיים ליוניס ד' פעמים חדש או
 חמשה שבועות ולפעמים ח' ימים בלבד ובשאר שני המחזור עושים חגם
 יחד כגון בשנת אלף ת"ש • ת"שג • ת"שו • ת"שז • ת"שי • ת"שיג •
 ואם אירע שיתחברו יחד שני המרחקים האלו של חדש ושל ח' ימים אזי
 יוליד משניהם המרחק אשר אני קורא מרחק גדול שהוא של ה' שבועות
 או ל"ה ימים • וזה גורם תמיהה גדולה לעולם עד שלא גליתי טעמו :

ויכוח חמישי

רמ"ה א"הכ סי הכניסך בחגר זה :

רמ"ו א"הח בשנת הת"נג היא אלף תר"נג לחשבונם הנולדים עשו חגם בכ"ב מאר"נו יום פורים ואנחנו לא חגגנו את חג

הפסח עד יום ג' כ"א אב"רינ' ואני הייתי אז תושב בעיר המפורת ליו"רני ויתמהו כל יושבי העיר איש את רעהו כי לא ידעו מה הוא ויבואו אלי כולם כאחד גוים ויהודים ויאמרו עליך המלאכה לבקש טעם החידוש הזה • ואמרה להם זה אינו חידוש כי זכורני שאירע כזה כשה פעמים ואע"פכ אני אעשה בדבריכם • אזי שנסתי עתני ובינותי במחברינו ובמחבריהם ואין גולה את אזני עד שברוב השקידה והעיון מצאתי טעם קדימת חגם לפסחנו בקלת שני' כאשר הודעתוך כבר (בסיוון קי"ח) אבל עם כל זה לא שקטו ולא נחו כי אמרו שהיו רולין לידע גם כן טעם שינוי הרומיים גהיונים • אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב בלשון איטלקי אשר בו פירשתי כל הנוגע לענין הזה וטעם הוצאתי כל מה שאמרתי ושאלו לעתיד בויכוח הזה • אלא ששם הוכרתי להודיע לנוצרים קלת דברים חדשים מקרוב באלו להם וישנים נושנים לנו כגון עידי ראיה • קידוש ב"ד ביום ל' יכו' • אבל כאן השמטתי כל אלו וכיוצא בהן והכנסתי תחתיהן עניינים אחרים רבי התועלת לנו ולבנינו עד עולם וחידושים שעלו בדעתי אחר כך :

רמ"ז א"הכ עליך אמרו חז"ל יגעת ומצאת האמן :

רמ"ח א"הח המרחקי' האלו תמצאם בשנת ג' • ח' • י"ד • וי"ט • למחזור קטן שלהם ודוקא משנת אלף תק"פב עד אלף ת"ש לפי שמעם ואילך הוסיף עוד פעם אחרת כעו שאפרש • נמצא שכיון שנכלמה שנה יש ה' מחזורים אירע זה השינוי בהכרח עשרה פעמים משנת אלף ת"ר עד אלף ת"ש :

רמ"ט א"הכ איזו היא הסנה הקרובה של שינוי הגדול הזה :

ר"ן א"הח העשרה ימים שהוחסרו מחדש אוקט' וברי • טעום שכשם שהרומיים פוסלין מולד הבא קודם ח' מא' רלו מפני שהניגוד שלו חל בעשרים בו דהיינו קודם האביב שלהם שהוא בכ"א בו כך היונים פוסלים המולד הבא קודם י"ח מא' רלו שהם קורין אותו ח' מפני שהניגוד שלו חל קודם ל"א מאר"נו שהם קורין אותו כ"א • ולפיכך כיון שנשנות ג' • ח' • י"ד • וי"ט • המולדות נעשין לפי הרומיים קודם י"ח מאר"נו • היונים מעברין את השנים ההם ואין עושין חגם אלא בחדש שלאחריו • וכדי שתשמור הכלל הזה בידך

מחזור קטן	מותר או איפא"קטא	מולד
ג' :	כ"ג :	ח' מאר"נו :
ח' :	י"ח :	י"ג בו :
י"א :	כ"א :	י' בו :
י"ט :	י"ט :	י"ב בו :

הרי לך לוח :
הרי לך שד' מולדות
האופקולין ליונים
מהטעם שאמרתי • ודוקא
משנת אלף תק"פב עד
תחלת אלף ת"ש :
רנ"א א"הכ

דנ"א א"הב ולמה לא חשבת בין המולדות הפסולים ליונים הנעשים גם כן בט' ונ"א מאר"נו כיון שהם בין הח' והי"ח ו ועוד למה לא חשבת אלא י"ב? ועל מי נעשת הי"ד • ט"ו • י"ו • וי"ז • אשר גם המה פסולין להם כפי מה שהוריתני?

דנ"ב א"הח כבר אמרתי לך (סי' קפ"ח) שאע"פ שמתפר הטותרות או איפא"קטאש הן שלשים אע"פ אינם משמשים אלא י"ע מהם לקצת זמן • כגון לק' או לר' או לש' שנים • ואח"כ נפסלין ונכנסין אחרים לשמש תחתיהם כפי הצורך • הילכך בי"ע מותרות שימשו משנת אלף תקפ"ב עד אלף ת"ש לא ישמותר שיורה שום מולד בט' וי"א מאר"נו ולכך לא הזכרתים בלוח :

ועל מה ששאלת למה לא הזכרתי גם כן הי"ד • ט"ו • י"ו • וי"ז צריך אני להודיעך שאע"פ שאמרתי שהמולד הנעשה קודם י"ח מאר"נו פסול ליונים עם כל זה הצא מט"ו ואילך כשר לחלו ולאלו :

דנ"ג א"הב קשיא דידך אדידך דהא אמרת שקודם י"ח מאר"נו פסול להם :

דנ"ד א"הח לא אדוני • והעעם הוא לפי שהמולד הנעשה ביום ט"ו מאר"נו כשר ליונים מחמת שהם חושבים שלא נעשה אלא ד' ימים אחר כך דהיינו בי"ח • וכן הי"ו בי"ע • הי"ז בכ' אך האמת היא שאינן מכשירין אותו מפני שנעשה בט"ו אלא מפני שאומרים שנעשה בי"ח • אבל מכל מקום חובגין בו :

דנ"ה א"הב משול משל לקיים הענין בזכירה :

דנ"ו א"הח בשנת אלף תר"פז שלהם וי"ו לסחזורם היה המולד ביום שנת ט"ו מאר"נו לפי הרומיים שהוא ה' כפי היונים : ואע"פ שחשבו היונים שאותו המולד היה בח' מאר"נו לחשבונם ונכון הרומיים עשו חגם בל' בו • והיונים בכ"ז בו לפי חשבונם הישן שהוא ו' אבר"יל לרומיים :

דנ"ז א"הב ולמה לא עשומגם יחדיו ?

דנ"ח א"הח מפני שכפי הרומיים הניגוד היה ביום שנת כ"ט מאר"נו ועל כן חגנו ביום א' בשנת שלאחריו ל' בו כמשפטם • אבל היונים חשבו שהניגוד לא נעשה עד יום ג' א' אבר"יל ולכן המתונו עד יום א' בשנת שלאחריו ו' אבר"יל :

דנ"ט א"הב הוספת חכמה וטוב צרוך טעמך וצרוך אתה לה' :

ר"ס א"הח הנה עד הנה דברתי במחלוקות הנולדות בין הרומיים והיונים לענין חגם משנת התקון אלף תק"פב עד שנת אלף ת"ש • צריך לדעת עכשיו מה יהיה משפט מחלוקתם משנת אלף ת"ש עד סוף העולם :

ואומר ראשונה שהאניני של היונים שעד אלף ת"ש היה נופל בכ"א מאר"נו ליונים שהם ל"א לרומיים נדחה משם והלאה ליום ראשון של אבר"יל • ונמשך גם כן שאם שלעבר קודם אלף ת"ש היו קודמין הרומיים

ויכוח המישי

הרומיים ליונים שחגס ד' פעמים במרחק הגדול בכל מחזור קטן כמו שהוריתי (צטו' ריו' ד') • אחר שנת ת"ס קודמין אותם ה' פעמים בכל מחזור קטן • ובכן שתחלת אלף ת"ס עד תחלת אלף ת"ת קודמין הרומיים ליונים כ"ז פעמים דהיינו כ"ה בהכרח וסתים במקרה • וקרי לך הלוח :
לוח השנים שחג הרומיים קודם לחג היונים משנת אלף ת"ס עד שנת אלף ת"ת :

מחזור קטן	שנות השבוע	חג הרומיים	חג היונים	ימי החדש הרומיים
י"א	אלף תש"א	כ"ז מא"רנו	כ' אב"ריל	אחד מא"יו
י"ד	תש"ד	כ"ב מא"רנו	י"ו אב"ריל	כ"ז אב"ריל
י"ט	תש"ט	ל"א מא"רנו	כ"ד אב"ריל	ה' מא"יו
ג'	תש"יב	כ"ז מא"רנו	כ' אב"ריל	א' מא"יו
ח'	תש"יז	כ"ח מא"רנו	כ"א אב"ריל	ב' מא"יו
י"א	תש"ך	ל"א מא"רנו	י"ז אב"ריל	כ"ח אב"ריל
י"ד	תש"כג	כ"ח מא"רנו	י"ד אב"ריל	כ"ה אב"ריל
י"ט	תש"כח	כ"ח מא"רנו	כ"א אב"ריל	ב' מא"יו
ג'	תש"לא	כ"ה מא"רנו	י"ח אב"ריל	כ"ט אב"ריל
ח'	תש"לו	א' אב"ריל	כ"ה אב"ריל	ו' מא"יו
י"א	תש"לט	כ"ט מא"רנו	כ"ב אב"ריל	ג' מא"יו
י"ד	תש"מב	כ"ה מא"רנו	י"ח אב"ריל	כ"ט אב"ריל
י"ט	תש"מו	ב' אב"ריל	י"ט אב"ריל	ל' אב"ריל
ג'	תש"ן	כ"ט מא"רנו	ט"ו אב"ריל	כ"ו אב"ריל
ח'	תש"נה	ל' מא"רנו	כ"ג אב"ריל	ד' מא"יו
י"א	תש"נח	כ"ו מא"רנו	י"ט אב"ריל	ל' אב"ריל
י"ד	תש"סא	כ"ב מא"רנו	ט"ו אב"ריל	כ"ו אב"ריל
י"ט	תש"סו	ל' מא"רנו	כ"ג אב"ריל	ד' מא"יו
ג'	תש"סט	כ"ו מא"רנו	י"ט אב"ריל	ל' אב"ריל
ח'	תש"עד	ג' אב"ריל	כ' אב"ריל	א' מא"יו
י"א	תש"עז	ל' מא"רנו	י"ו אב"ריל	כ"ז אב"ריל
י"ד	תש"ק	כ"ו מא"רנו	י"ט אב"ריל	ל' אב"ריל
י"ט	תש"פה	כ"ז מא"רנו	כ' אב"ריל	א' מא"יו
ג'	תש"פח	כ"ג מא"רנו	י"ו אב"ריל	ג"ז אב"ריל
ח'	תש"כג	ל"א מא"רנו	כ"ד אב"ריל	ה' מא"יו
י"א	תש"לו	כ"ז מא"רנו	כ' אב"ריל	א' מא"יו
י"ד	תש"לט	כ"ד מא"רנו	י"ז אב"ריל	כ"ח אב"ריל

רס"א א"הב אל יהיה עליך למשא להודיעני העיקרים הכלליים אשר הלוח נכון עליהם :

רס"ב א"הח הטעם שאחר אלף ת"ט יש שינוי אחר יותר ממה שהיה קודם לו הוא מפני שמתחלתו נפסלו המותרות הראשונים ונכנסו אחרים תחתיהם • ונכוז באלו החדשים נכנסו חמשה שהן מכלול כל פסולים ליונים • ואלו הן :

מחזור קטן	מותר או איפאק"טא	מולד
ג' :	כ"ב :	ט" מא"רלו :
ח' :	י"ז :	י"ד בו :
י"א :	כ' :	י"א בו :
י"ד :	כ"ג :	ח' בו :
י"ט :	י"ח :	י"ג בו :

רס"ג א"הב הנה אמת נכון הדבר • אמנם אשאלך והודיעני אם יהיו עוד שינויים חדשים בין היונים והרומיים משנת אלף ת"ת עד כ' אלפים :

רס"ד א"הח בודאי : לפי שהרומיים עושים את פיבר'ירו של שנות ת"ת ותת"ק חסר של כ"ח ימים בלבד • ובכן יארע שהאביב של יונים שהיה חל לפי חשבון החדש בא' אבר'יל • יחול בשנת אלף ת"ת בב' בו ובאלף תת"ק בב' בו וואע"פכ לא יהיה ציניהם שינוי חדש לענין זמן חגם • לפי שא"עפי שבשנת אלף תת"ק ישחנו המותרות או איפאק"טאש כאשר הראית (בלוח ג' סימן ר"לכ •) לא יולידו עם כל זה שום שינוי לפי שאינם מורים המולדות בימים הפסולים ליונים • וזוה די ואין לי להאריך יותר בענין הזה מפני שאלו העיקרים כדאיום ומספיקים להורות זמן חגם ושינוייהם לכמה וכמה מאות שנים :

רס"ה א"הב אין דעתי להעריחך יותר אלא לידע אם יחודש דבר בין היונים ובינינו :

רס"ו א"הח לא אדוני אלא יתמידו איחור יום האביב והמולדות כימי קדם :

רס"ז א"הב יש לי טורח ועמל גדול לזכור כל זה הענין עם תנאיו ומילוקיו כי הוא קשה לשמוע ונוח לאבד ובכן אם אמלא חן בעיניך חזור עליו בקיצור נמרץ :

רס"ח א"הח אדוני המלך רצוני לעשות רצונך כי אין לי אלא גדולה וכבוד לשמוע בקול דבריך • ובכן אתחיל ואומר שהרומיים מסכימים עמנו במקלת תנאים לענין זמן חגם ומגנו ומולקים במקלת • מסכימים

א' שלא לחוג חגם קודם האביב : ב' ולא קודם הכניגוד : ג' שאנו והם נוכל לחוג בכל חדש האביב ואפילו בקופו • אף שלא יבנס כל החג בחדש האביב כמו שאירע להם בשנת אלף ת"רף שחל חגם בכ"א אב"ריל ויארע גם כן בשנת אלף תש"טו ולנו בשנת הת"נג חל הפסח בכ"א אב"ריל • ובשנת הת"שא בכ"ג בו :

רס"ט א"הב זוהי דרך נכונה וקלה ללמוד וללמד :

ר"ע א"הח

זיכוח חמישי

ד' ע א' הח כאלו התנאים מסכימין עמנו: אבל חולקים
א' בקביעת יום האביב שחל לפי תקון גריגו' ריאו לעולם בכ"א מא' ר"ו •
 אע"פ שקודם התקון היה חל ני"א • אמנם האביב שלנו היה חל
 בזמן הקונל' יליאו ני"א ינו בכ"ה מא' ר"ו • אבל אח"כ היה הולך וכסוג אחר
 עד שהגיע לע"ו • ואילו לא נעשה התקון היה חוזר לאחוריו עד שהיה
 חוזר חלילה בכל חדשי השנה • אחר שנת התקון חלף תק' פז וראש הש"מג
 עד תחלת חלף ת"ש חזר להיות נקבע בכ"ה מא' ר"ו • מאז עד חלף ת"ק
 לחשבונם בכ"ו • מאז ועד ב' אלפים ק' יבוא מ' שעות (דהיינו יום א' ושני
 שלישים) אחר יום כ"ה • וכן לסקוף כל ת' שנה יתאחר מ' שעות כמו שפירשתי
 (בסימון רכ"ו •)

ב' הם אינן רשאי' לחוג ביום האביב שלהם אבל אנו חוגגין בו כמו
 שעשינו בשנת הת"ן שחל הפסח ביום כ"ה מא' ר"ו • ובשנת הת"סע
 שהיא חלף תש"ט בכ"ו • ביום יום אביב שלנו אחר חלף ת"ש :

ג' הם חוגגין בין ביום כיגוד הלבנה בין בחסרונה • אבל אין אנו
 חוגגין אלא ביום הכיגוד דוקא לפניו ולא לאחריו :

ד' פעמים הם חוגגים אחר עבור חדש האביב שלהם כדי שיפול יום
 ראשון של חגם ביום א' בשבת כאשר עשו בשנת חלף תר"סו
 לחשבונם שחגנו בכ"ה אב"ריל וכן עשו בחלף תרפ"ה ובחלף תר"ו בכ"ב
 בו • מה שאין כן לנו כי לא נוכל לעשות הפסח אם לא יכנסו לפחות ג' ימים
 הראשונים בחדש האביב • וכן עשינו בשנת הת"שכ בכ"ג אב"ריל • בשנת
 הת"קא בכ"ב • ובשנת ה'תף נעשה בכ"ג בו :

ה' זמן הראוי להם לחוג בו מתחיל בכ"ב מא' ר"ו ומסיים בכ"ה אב"ריל
 ושניהם בכלל • ובתוך זה הזמן נכללים ל"ה ימים או ה' שבועות
 אשר כל יום א' בשנת שלהם ראוי לחוג בו • אבל לנו אין לנו אלא חדש א'
 שקודם תקונם היה מתחיל בע"ו מא' ר"ו ומסיים ני"ג אב"ריל ושניהם בכלל •
 אחר התקון עד חלף ת"ש היה מתחיל בכ"ה מא' ר"ו ומסיים בכ"ג אב"ריל •
 מחלף ת"ש עד תחלת חלף ת"ק מתחיל בכ"ו מא' ר"ו ומסיים בכ"ד אב"ריל
 וכולן בכלל • ומשם ואילך יתאחר מ' שעות כידוע • ואם תרצה להתחיל מי"ד
 מא' ר"ו קודם התקון • מכ"ד ט"ז ועד חלף ת"ש • ומכ"ה משם ועד חלף
 ת"ק הראות בידך • אלא שמגמת דברי אינה אלא על הרוב ולכן
 השטעתיכם • אבל לך הרשות נתונה :

ו' המולד הראוי להם לחוג בחדשו מתחיל מח' מא' ר"ו • אבל הראוי לנו
 קודם תקונם היה מתחיל בא' • אחר התקון בי"א • בו עד חלף ת"ש •
 ט"ז עד חלף ת"ק • בי"ב • בו • ומשם ואילך יולד הפרש הידוע של מ' שעות
 כאשר אשרתי כמה פעמים :

ז' ע א' הב הרי שמרת את מליות חז"ל שאמרו לעולם ישנה אדם
 לתלמידיו דרך קצרה :

ד' ע א' הח מזה החילוק תדע ותשכל אם אנו קודמין להם בחגיגת
 פסחנו או אם קודמין לנו • ויהא כלל זה מסור בידך שאם
 המולד

המולד שלהם בא מח' ועד י"א מאר"ז ועד בכלל דע בודאי שהם קודמין אוחנו
חדש א' אבל אם יבוא אח"כ אנחנו קודמים אוחם :

גם תדע כי משנת אלף תק"פכ עד חלף ת"ש היינו קודמין אוחם י' פעמים
בכל מחזור קטן והם היו קודמין לנו ב' פעמים בלבד • אבל עכשיו
אחר שנת אלף ת"ש אנחנו קודמים י"ו פעמים בכל מ"ק והם שלש פעמים
כאשר שמענו וכן ראינו בשנת הת"קא היא חלף תש"א שהם חגגו בכ"ז
מאר"זו ואנחנו בכ"ג אבר"יל • בשנת הת"קד היא חלף תש"ד • הם בכ"ג
מאר"זו ואנחנו בי"ט אבר"ריל • ובשנת הת"עב היא תש"יב • הם בכ"ז מאר"זו
ואנחנו בכ"א אבר"ריל :

ודע שה"יו פעמים שאנו קודמין הן על ידי ד' מרחקים קטנים הא'
כשחל פסח ביום שנת שהם חונגין ביום א' בשנת הספוך לו סיד •
השני כשחל פסח ביום ה' • הג' כשחל ביום ג' • הד' כשחל ביום א' בשנת •
שאו ממתינין עד יום א' בשנת הספוך לו עלאחריו כדי שלא יראו המולה
כמתיהדים ושעושים חגם זכר ליציאת מצרים כמונו :

רע"ג א"הב אל שדי יברכך ברכות שמים מעל כי הבאת עלי ועל
ממלכת יחדוה גדולה בעולם טענותיך ובאמתת ראיותיך :
רע"ד א"הח עוד יש להודיעך חידוש גדול אשר נעלם מעיני כל מי עד
היום הזה • ובודאי שיפלא בעיניך ובעיני כל בקי
במלאכת העיבור כי לא שמע בזאת ולא ראה כאלה טימיו :

רע"ה א"הב תזל בטל אטרתיך ואקבלנה כשעירים עלי דשא :

רע"ו א"הח בשנת הת"פד לחשבוננו היא חלף תש"כד לחשבונם אנחנו
עם בני ישראל נחוג את חג ה' ביום שנת ת' אבר"ריל אבל
הם לא יחוגו חגם עד י"ו בו שהוא אסרו חג לנו • וזהו נגד מה שהלעתי
בחילוק הששי • וכן יעשו גם כן בשנת הת"קד לנו היא חלף תש"מד להם
שחל הפסח ביום שנת כ"ח מאר"זו והם לא יחוגו אלא עד ה' אבר"ריל ט'
ימים אחריו • וזה לא אירע משנת התיקון חלף תק"פכ עד השנים הנ"ל •
ומודה אני לפניך אדוני הסלך כי זה החידוש גרם לי מצובה גדולה ואשתומם
על הדבר פעם ושתיים ואין מבין ואמרת לי בלבי אולי קלקול חשבונות יש כאן
אבל אח"כ נתיישבתי על הדבר ומלאתיו (תהילות לאל) וניעוקו עמו ומובטחני
בך שייטב בעיניך כי אמת ויציב הוא :

רע"ז א"הב פתח פיה ויאירו דבריך :

רע"ח א"הח כבר ידוע כי יום א' של פסח אנו מוכיין ט"ו ללבנה והם
י"ד אבל בשתי השנים האלו אינם מוכיין אלא י"ג ביום
שנת שהוא א' של פסח ויום ט"ו לנו • נמלא ביום א' בשנת שהוא שני של
פסח הם מוכיין י"ד ללבנה ויום שני בשנת הוא ט"ו ללבנה לפי מניינם •
ולפי שאינם חונגין אלא ביום אחד בשנת דוקא לריכין להמתין עד יום אחד
בשנת שהו אסרו חג של פסח וזהו טעם האיחור הזה שהוא נגד מנהגם :
רע"ט א"הב הבא ראיה שיום ט"ו שלנו בשנים ההם הוא י"ג שלהם ועוד
למה לא אירע כך משנת התיקון עד השנים הנ"ל :

ר"פ א"הח

ויבוח חמישי

ר"ף א"הח נקל לי לתת טעם לשתי שאלותיך • ועל השניה אומר ראשונה שכבר אירע כזה בשנת הת"סה היא אלף תש"ה שחל הפסח ביום ה' ה' • אב"ר"ל • והם עשו חגם ביום א' בשנת הקמ"ך לו מלאחריו ח' אב"ר"ל :

רפ"א א"הב וכי אתה מביא ראיה לכתור ?
רפ"ב א"הח אינה ראיה לכתור אלא לחזק מה שאמרתי • שהנה יום א' של פסח שהיה ט"ו של לבנה לנו היה להם י"ג •

וביום שנת היה בניגוד לפי חשבונם • הרי שאינן מסכימין עמנו לא במולד ולא בניגוד ואילו חגנו באותה שנה ביום שנת לא היו חוגגין הם אלא ביום אפרו חג • וזוהי פתח פתוח ליכנס בהננת הפרש או חידוש שנות הת"פד והת"קד לנו הן תש"כד ותש"מד להם • כי בשנת הת"פד היא תש"כד נחוג ביום שנת ח' אב"ר"ל • אבל הם לא יחוגו עד י"ו צו • והטעם הוא מפני שיום א' של פסח שאנו עוקבין ט"ו ללבנה הם עוקבין י"ג • ולפי שחל פסחנו ביום שנת הם לא חגגו ביום אחד בשנת שהוא שני של פסח לפי שלחשבונם לא היו אלא י"ד ללבנה ולפי שאינן חוגגין אלא ביום א' בשנת הולכנו לאחר חגם עד אפרו חג של פסח וכן יעשו בשנת הת"קד שחל הפסח ביום שנת כ"ח מאר"נו והם יאמרו שהוא י"ג ללבנה ומהטעם שאמרתי בשנת הת"פד לא יחוגו עד אפרו חג שהוא חמשה לחדש אב"ר"ל :

רפ"ג א"הב מי הגיד לך שאינם מסכימים עמנו במולדות ובניגודים :

רפ"ד א"הח כך מלאתי במדבר ספריהם ומחבריהם אשר הם סומכין עליהם ומיין מפיהם :

רפ"ה א"הב ולמה לא אירע כזה עד תש"ח • ותש"כד • ותש"מד ?
רפ"ו א"הח אירע ואירע אלא שנבלע ברוב הימים שבין פסחנו לחגם :

רפ"ז א"הב אני שמעתי ולא אבין מה אמרית דבריך :
רפ"ח א"הח עתה אשיב על השאלה הראשונה לאמר חגם קודם שנת אלף ת"ש מנו י"ג ללבנה כשאנו עוקבין ט"ו • וזה היה בשנת הת"מד לנו היא אלף תר"פד להם שחל פסחנו ביום ה' ל' מאר"נו שהוא ט"ו ללבנה לנו והם קראוהו י"ג • ויום ששי מנו י"ד • יום שנת ראשון של תש"מ ט"ו • וחגגו ביום א' בשנת שני של תש"מ ואילו היו קורין ליום שנת שהוא א' של תש"ס י"ג ודאי שהיו מאחרין חגם עד יום א' בשנת ב' ימי' אחר הפסח • כמו שאירע בשנת הת"מ אלף תר"פח שחל הפסח ביום ה' שמנוהו הם י"ג ללבנה • וכן בשנת הת"נט אלף תרל"ט שחל הפסח ביום ג' ולכן לא איחרו חגם • כי ברוב הימים שבין יום א' של פסח לא' בשנת שהוא יום חגם בא בניגוד בזמן שיכולים לחוג ביום א' בשנת של תש"מ • אבל מאלף ת"ש ואילך לפעמים חל כבראשונה י"ג ללבנה שלהם ביום ט"ו לנו שהוא יום ה' א' של פסח וכיון שהניגוד נעשה לפי חשבונם בשנה ההיא ביום ש"ק כמו בשנת הת"סח היא אלף תש"ח • עשו חגם ביום א' בשנת הקמ"ך לו בלי הפסק • וכן היה ראוי להיות בשנת הת"פד היא תש"כד אבל מפני שחל הפסח ביום ש"ק שהם

מונים

שוניס בו י"ג ללכנה נמלא שיום א' בשבת הוא י"ד ואינן חוגגין בו מפני שהוא קודם ניגוד הבא אחר האביב • ומפני שלפי כימוסם אינם יכולין לחוג אלא ביום א' בשבת צריכין להמתין עד יום א' בשבת השני שהוא אסרו חג לנו • וכן יארע בשנת ה"ח קד לנו היא תש"ח להם מהטעם הזה עממו • ורניתי להודיעך זה כי ידעתי שלא עלה על לב איש לא מישראל ולא מאומות העולם החידוש הזה ולכן בימים ההמה ונעתה היא יגרום תמיהה גדולה להם ולנו :

רפ"ט א"הב שאבת צעזע עיונך מי החכמה ממעייני שכלך :
 ר"ז א"הח כל מה שאמרתי ודאי וברור וקיים כי ראיתי לוחותינו ולוחותיהם וערכתי אלו לאלו ובכך אחר עמל ועורח ושקידה דנה נספר הנקרא מהם שחרטי"רולוגיו זאת מלאתי • ועתה אשוב אל הענין :

ו' הם אינם עושים חגם אלא ביום א' בשבת דוקא אבל אכחנו חוגגין בימי א' • והו' ופוסלין ימי ב' • כדאמרינן בעלמא לא ב' ד' פסח :
 ז' ד' ה' הלוח מהשנים שקודמין לוחנו משנת חלף ת"ס עד חלף ת"ח דהיינו משנת ה"ס עד שנת הת"ק :

לוח השנים שקודם חגם לחגנו משנת א"ת היא הת"ס עד א"ת היא הת"ק :

שנים	חגם	מ"ק שלהם	חדשים	פסח	שנים	מ"ק שלנו
חלף תש"א	כ"ז מא'רזו	י"א	כ"ג אב"ריל	יו"ש"ק	הת"סא	ח'
תש"ב	כ"ג	י"ד	י"ט	יו"ש"ק	הת"סד	י"א
תש"ג	כ"ז	ג'	כ"א	יום ה'	התע"ב	י"ט
תש"ד	כ"א	י"א	כ"ג	יום ג'	הת"ף	ח'
תש"ה	כ"ח	י"ד	כ'	יום ג'	הת"פג	י"א
תש"ו	כ"ה	ג'	כ"א	יו"ש"ק	הת"לא	י"ט
תש"ז	כ"ט	י"א	כ"ג	יום ה'	הת"לט	ח'
תש"ח	כ"ה	י"ד	י"ט	יום ה'	הת"קב	י"א
תש"ט	כ"ט	ג'	כ"א	יום ג'	הת"קי	י"ט
תש"י	כ"ו	י"א	כ"ג	יום א'	התק"יח	ח'
תש"יא	כ"ב	י"ד	י"ט	יום א'	התק"כא	י"א
תש"יב	כ"ו	ג'	כ"ב	יו"ש"ק	התק"כט	י"ט
תש"יג	ל'	י"א	כ"ב	יום ג'	התק"לז	ח'
תש"יד	כ"ו	י"ד	כ'	יום ה'	הת"קמ	י"א
תש"טו	כ"ב	ג'	כ"ב	יום ג'	התק"מח	י"ט
תש"טז	כ"ז	י"א	כ"ג	יו"ש"ק	התק"צ	ח'
תש"טז	כ"ד	י"ד	כ'	יו"ש"ק	התק"נט	י"א

2010 Ministerio de Cultura

ויכוח חמישי

ר"א א"הב עדין צריכים לנו למודעי :

ר"ב א"הח דעת העיבור קנית מה חקרת ?

ר"ג א"הב בלו הכללים שספרת לי מונעת אני שהבנתי ענין העיבור על צוריו לענין הפסק אבל כדי לידע כל מה שיש לידע בזה הייתי רוצה שתניד לי

המחלוקות שכולדו אחר התקון בין הרומיים והיוונים לענין חגם בקיבור :

ר"ד א"הח הרומיים והיוונים אחר התקון : מסכימים

בבבל החילוקי הנמלאים בהקמת הסידור של קונלי' ליאו כי'ינו :

(הלא הם כתובים בפיוון קכ"ח) הולקים

א' בזה שהיוונים קורין י"א מאר"נו ליום שהרומיים קורים כ"א • ומאף ת"ש ואילך הרומיים קבעו האביב בכ"ב בו עפני יום כ"ע של פיבר"ירו שחפרו

באותה שנה • על כן יש ביניה' מרחק של י"א יום עד תחלת אלף ת"ת •

ב' האביב שלהם שמיד אחר התקון נדחה ליום ל"א מאר"נו של רומיים

עשנת אלף ת"ש ואילך נדחה לא' אבר"יל ונוסף אז המרחק עד י"א

יום ועד בכלל • באלף ת"ת ידחה לכ' אבר"יל ואז יתרחקו י"ב יום • באלף

ת"תק לג' בו ואז יתרחק האביב שלהם משל רומיים י"ג ימים :

ג' הולקים גם כן ביזם חגם ועל זה יש ביניהם ג' מרחקים • גדול •

בימני • וקטן • גדול כשיעשה המולד קודם ע"ו מאר"נו לרומיים

וקודם יום חמישי בשנת שאז היוונים עושים חגם ה' שבועות שהם ל"ה

ימים אחר הרומיים • כמו שאירע בשנת אלף תר"ח למשכונם שהרומיים

חגגו בל' מאר"נו והיוונים בכ"ד אבר"יל שלהם שהיה יום ד' שא"יו לרומיים •

וכן באלף תש"א הרומיים בכ"ז מאר"נו והיוונים בל' מאר"נו

ליונים • וכן באלף תש"ד הרומיים בכ"ג מאר"נו והיוונים בכ"ז אבר"יל

לרומיים שהוא להם י"ז אבר"יל • ובאלף תש"ע הרומיים בל"א מאר"נו

והיוונים בל' שא"יו שהוא להם כ"ד אבר"יל זהו המרחק הגדול :

המרחק הנינוני הוא כשאין בין חגיהם אלא ד' שבועות • כגון בשנת אלף

תש"ך שהרומיים יחגגו בל"א מאר"נו והיווני' בכ"ח אבר"יל לרומיים הוא י"ז

בו ליונים • וכן בשנת תש"ט הרומיים יחגגו ביזם ב' אבר"יל והיוונים בל'

בו שהם קורין י"ע בו • הרי לך ב"ה ימים שהם ד' שבועות בין או ללו :

המרחק הקטן הוא של ה' ימים בלבד • והוא כשהניגוד בל' מיום

חמישי בשנת ואילך שאז היוונים אינם חוגגין עם הרומיים

מפני שחושבים שאתו הניגוד לא היה אלא ד' ימים אחר ענין הרומיים •

בכך סיבירים שלא נעשה עד יזם שני בשנת שהוא שני לחג הרומיים • ולכן

היוונים ממתינים עד יום א' בשנת שלאחריו והוגגין ה' ימים אחר הרומיים •

אבל כשהניגוד בל' קודם יום חמישי בשנת כמו שאירע בשנה הזאת הת"עג

לנו היו אלף תש"יג להם שהניגוד לנו ולרומיים היה ביום ג' יום א' של

פסח והיה משם עד יום א' בשנת שלאחריו ה' ימים כולם חוגגין יחד :

שני המרחקים הגדולים האלה קודם אלף ת"ש הן באין ד' פעמי' בכל

מחזור קטן שלהם דהיינו בג' • ח' • י"א • י"ע • ובאותן השנים

המולדות של רומיים היו פקולים ליונים מפני שהיו ביום ח' • י"ג • י"ד • י"ז •

מאר"נו

מאר"ו לרומיים • אבל אחר האלף ת"ש יש מולד אחר פסול ליונים מלנד
 אלו הד' והיינו בשנת י"ד למ"ק שלהם שמולדו ביום ח' מאר"ו לרומיים :
אם תרצה לידע אם שתי האומות חוגגות יחד או אם יש ביניהם ח'
 או ב' מהג' מרחקים • לריך שתדע תחלה אם אותה הסנה היא
 א' מחמש הנ"ל • ואם תהיה אחד מאלה לריך שיהיה בין חגיגה המרחק
 הגדול או הבינוני • ועדין אפשר שיהיה המרחק הקטן בכל שאר השנים :
ואם תרצה לידע אם יש המרחק הגדול נקוט האי כללל בידך • אם
 הניגוד של רומיים יחול ביום חמישי או אחריו עד יום אחד בשנת
 אזי יהיה ביניהם המרחק הגדול של ה' שבועות מפני שמלטרפי' מרחק
 חודש ומרחק ניגוד הלבנה שהוא ח' ימים • ואם יהיה הניגוד ביום ב'
 בשנת או ג' לא יהיה אלא הבינוני • ואם יהיה הניגוד ביום ה' בשנת
 אפילו בשנה חוץ מחמש שנים הנ"ל יהיו ביניהם ח' ימים • והרי לך
 בקילור כל כללי היונים והרומיים :

רנ"ה אה"ב עדין יש לך להגיד בקילור ההפך שיש בינינו ובין היונים :
 רנ"ו א"הח מסכימים בכל מה שמסכימים עמנו כת הרומיים חוץ מן
 המולדות והניגודים :
 חולקים

במה שהם פוסלים הניגוד הנ"ל בין ט"ו וכ"א מאר"ו שלהם דהיינו
 לתשנון היסן • ובכן אזי קודמין לנו להם במרחק הגדול כמו שאירע
 בשנת אלף תר"נח אשר אנחנו עשינו את חג הפסח ביום ה' כ"ז מאר"ו
 לרומיים וי"ז בו ליונים • וכן בשנת אלף תש"ס אנחנו חגגנו ביום ג' כ"ו
 מאר"ו לרומיים ט"ו בו ליונים • והם עשו חגם כ"ד אבר"יל להם שהיה
 לרומיים ה' טא"יו כאשר ראיתי בעיר הגדולה לונדריש • וזה דרכם ב'
 פעמים בכל מחזור קטן שלהם בשנת ח' וי"ט שהם ה' וי"ו שלנו • ושנת
 אלף תר"נח היא הת"נח היתה ח' למ"ק שלהם וה' לנו • ושנת אלף תש"ע
 היא הת"סט היתה י"ע למחזור קטן שלהם ו"יו למחזורינו : והרי לך לוח :
 לוח השנים שחגנו קודמת לחג היונים משנת אלף ת"ש עד שנת אלף ת"ת :

מ"ק שלנו	שני הנוצרים	חג הפסח	חשבון חדש	מ"ק שלהם	חגם משנון ישן	חשבון חדש
י"ו	אלף תש"ט	יום ג'	מאר"ו כ"ו	י"ט	אב"ריל כ"ד	מא"יו ה'
ה'	אלף תש"י	יו"ש"ק	מאר"ו כ"ז	ח'	אב"ריל כ"א	מא"יו ב'
י"ו	אלף תש"כח	יום ה'	מאר"ו כ"ה	י"ט	אב"ריל כ"א	מא"יו ב'
ה'	אלף תש"לו	יום ג'	מאר"ו כ"ז	ח'	אב"ריל כ"ה	מא"יו ו'
י"ו	אלף תש"מז	יום א'	מאר"ו כ"ו	י"ט	אב"ריל י"ט	אב"ריל ל'
ה'	אלף תש"נה	יום ה'	מאר"ו כ"ז	ח'	אב"ריל כ"ג	מא"יו ד'
י"ו	אלף תש"סו	יום ג'	מאר"ו כ"ה	י"ט	אב"ריל כ"ג	מא"יו ד'
ה'	אלף תש"עו	יום א'	מאר"ו כ"ז	ח'	אב"ריל כ'	מא"יו א'
י"ו	אלף תש"פה	יו"ש"ה	מאר"ו כ"ו	י"ט	אב"ריל כ'	מא"יו א'
ה'	אלף תש"נג	יום ה'	מאר"ו כ"ח	ח'	אב"ריל כ"ד	מא"יו ח'

ויכוח חמישי

דל"ז א"הב ה'ש חידוש לענין איחור המולדות והניגודים שלהם משלנו ?
דל"ח א"הח א"ס הניגוד שלנו יהיה ביום המישי בשנת או אחריו אנו
 קודמים אות' בעשר' או ע' ימים אבל א"ס יהיה ביום א' או
 ג' לא יהיו בינינו וביניהם אלא המרחקים מהמשה או שנעה ימים :
דל"ט א"הב הייתי חושב שהיה בינינו וביניהם איזה הפרש מדש :
ס' א"הח אי אפשר להיות כן שהרי אנו לא שנינו את לוחותינו והם
 עדין עומדים בשלהם כי לא שמעו בקול האפיפיור גריגו' ריאן
י"ג ונזה א"ס קנלי למילין בענין עיבורנו ועיבורם כי אתה נחריפות
 שכלך תדע ותשכיל מן מולא דברי לעתיד עד סוף העולם :
ס"א א"הב דע אהוני החבר כי לא אעזבך עד אשר תגיד לי טעם
 שני כללים ששמעתי על עיבורנו :
ס"ב א"הח דבר אדוני כי רלוני רלוך ושחשבותי מחשבותיך :
ס"ג א"הב כלל גדול אמרו פ"ק דר"ה דף י"ט בגמ' אדר סמוך לניסן לעולם
 חסר ועוד כלל אחר אמרו שם דף כ' וזויות עזרא ואילך לא מוכיח
 אלול מעובר * וקשה לי געה אדר ואלול שניהם מקרים לעולם מה פשעם
 ומה חטאתם ?
ס"ד א"הח דבר ותקון גדול עשו חז"ל בזה :
ס"ה א"הב הלא תגיד לי מה התקון הגדול הלז ?
ס"ו א"הח כבר ידעת שכשעלה עזרא מן הגולה לא עלה עמו אלא
 ששע מזער מעט ישראל ככתוב בנחמיה כל הקהל כאחד
 ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים * ושאר כל העם שהיו אלפי אלפים
 ורבי רבנות היו מפוזרים בכל רוחות העולם אחד הנה ואחד הנה ונפרע
 במלכות בבל ובארץ ספרדים היה מספר גדול ועלום כידוע מדברי היוסיפון
 לרומיים וידידיה אלכסנדרי הנקרא פי' לון :
ידעת גם כן שבירושלים היו ב"ד מקדשין יום ל' על פי תראיה א"ס
 באו עידי ראיה וא"ס לאו היו עושין ר"ח ביום ל"א מבלתי
 העדאת עדים כי יום ל"א מקודש מעצמו שער קדוהו שמים * ולפי
 ששני ימים אלו דהיינו ל' ול"א ראויים והגונים לקבוע בהם ר"ח ור"ה
 צמה יודע איפוא לבני ישראל הרחוקים אימתי ר"ה ואימתי יום הבסורים
 וסוכות ופסח והכתוב אומר תורה אחת יהיה לכם? ובכן אין אנו יכולין לחוג
 את מועדי ה' בשני ימים חלוקין כגון קלת ביום א' בשנת וקלת ביום
 שני כי אז אחד לכלנו ואל אחד בראנו ולכן חז"ל שכל יקר ראתה עינם
 עשו תקון גדול לרחוקים כדי שלא יהיה לכם נוקפם והיינו שני שני
 חוזה לארץ לא יעברו מעולם לא את אדר ולא את אלול ושיעשו שני ימים
 יום טוב ונזה מובעת להם שיהו את חגי ה' עם בני ארץ ישראל בהכרח :
ס"ז א"הב כבר אמרתי לך פעם אחרת שענין בלי משל כגוף בלי נשמה :
ס"ח א"הח הנני * הגע עלמך שבני ח"ל עיברו את אלול * ועתה ממה
 נפסק או עושים שני ימים יום טוב או יום אחד א"ס עושין
 יום אחד ודאי שיעשו יום ל' ואפשר שבני א"י עשו יום ל' כמלא שלל

תגנו

ויכוח חמישי

פז

חגגו יחד והכתוב אומר תורה אחת יהיה לכם • ואם יעשו שני ימים עדין לא זנאו מידי ספק כי שאל בא"י חגגו ביום ל' והם עשו ר"ה כל"א ול"ב הרי שאין דרך לחוג כולנו יחד אלא על ידי חקרין אלול ועשות שני ימים • והוא הדין באדר לגבי פסח •

ש"ע א"הב לריך לומר שרות ה' דבר גם ומלתו על לשונם • אבל תמהני איך לא עשו תקון הזה בחג השבועות ?

ש"י א"הח הרי הוא מתוקן ועומד מעצמו כי אייר שהוא קודם לסיון בקדר החדשים הוא חסר מעצמו כידוע • פי מניסן עד תשרי כל החדשים כסדרן א' מלא וא' חסר • כגון ניסן מלא אייר חסר • קיון מלא תמוז חסר • אב מלא אלול חסר •

ש"א א"הב איך היו נוהגין בע' שנה של גלות בבל לגבי המועדים ?
ש"ב א"הח איני יודע כי לא נמלא בחוב בספר סדר הנהגתם בימים ההם • אבל כל ישראל לפי דעתי היו קובעין כפי המולד כמונו היום בהקמת נביאים שביניהם • ואפשר שהש"ית קיים

הקבמתם כמו שקיים ואישר הד' לומות בנראה בזכריה ח' י"ט •
ש"ג א"הב וכי אי אתה טאמין שהקביעה על פיה המולד נתקבלה מסיני ממר'עה ?

ש"ד א"הח אין ספק שבין החשבון ובין הראיה נתקבלו שניהם מסיני •
ש"טו א"הב למה אמרת אם כן שהק"נה קיים ואישר הקבמתם שנראה שהם הקבימו תחלה וא"חכ נתקיימה הקבמתם מאת הק"נה ?

ש"ו א"הח מסיני קבלו שמצוה לקדש עפ"י הראיה היכא דאפש' כדאיתא בפ"ק דר"ה דף כ' וכשאי אפשר מפני העבים או מפני החלמה וכו' יתנהגו על פי החשבון • והנה בשגלו לבבל היו מסתפקים בדת טה לעשת ובמרו בחשבון בהסכמת הנביאים • ועל צחירת החשבון אמרתי שהק"נה קיים על ידם לא על החשבון עצמו שכבר נתקבל מסיני •

ש"ז א"הב מאן מוכח שישראל צמרו בחשבון ועצבו הראיה ?
ש"ח א"הח השכל והקברא • שהרי אחד חרבן בית ראשון היו צנבל

מספר גדול ועלום של ישראל וכן במדי ופרס כנראה במגלת אסתר • ורבים מהם ירדו מלרימה עם יוחנן בן קרח ככתוב בירמיה מ"ג • ומלכות מצרים הוא באורך ס' צ מעלות • ונבל צק"ט • ופרס קרוב לתשעים • נמלא אורך הרצוע' הזאת ממצרים לפרס דהיינו ממערב למזרח קרוב לשלשים מעלות וכן במלכות פרס יזרח השמש ויעריב שתי שעות קודם מצרים ולכן אפשר שתראה הלכנה בשקיעת החמה של ליל שבת שהוא ליל שלשים ולא תראה בפרס עד שקיעת החמה של מולאי שבת פמ"ט (סימון ח"ד) ואם היו קובעין על פי הראיה נמלא שבמצרים עשו ראש השנה ביום שבת ובפרס ביום א' בשבת והיאך אני מקיים תורה אחת והיה לכם ? אלא ודאי לריך לומר שהיו קובעין ע"פ החשבון דהיינו המולד שהנח שיה לטעמים לנבל ולפרס ולכל העולם כוונתו •

ש"ט א"הב

ויכוח המישי

ש"ע א"הב דבריד טובים ויכוחים ומתיישנים על הלב אבל לא יאמנו
 כי יאמרו הנא רחיה ותאמן :
ש"כ א"הח כך נראה לי • אבל איני אומר קבלו דעתי אטנם אין ספק
 שהיו לריכין לאיזה קדר בגלות • ולפי דעתי אין קדר נכון
 מזה מפני שהוא שוב לכל :
שכ"א א"הב ומאימתי נראה לך שהתחילו לעשות שני ימים טובים של
 גליות ?
שכ"ב א"הח אחר שעלה עזרא מבבל וגלותו עמו ואחר שנתיישבו בארץ
 ישראל נולדו הספקות בהכרח לבני ח"ל אם בני ח"י קדשו
 יום ל' או קבעו ציוס ל"א :
שכ"ג א"הב ואי אפשר שהתחילו השני ימים משהוסיב ירבעם בן נבע
 פרדסאות על הדרכים כדי שלא יעלו לרגל והותיקין|שנהם
 גמרו ציניהם בהסכמת ורשות הסנהדרין לעשות שני ימים ?
שכ"ד א"הח איני יכול לחלוק עליך ולא אתה יכול לחלוק עלי כי שנינו
 טוענין שפא :
שכ"ה א"הב והשתא דבקיאינן בקיבועא דירחא טאי עעמא עבדינן
 תרי יומי :
שכ"ו א"הח פנר ההזרתי לך תשובה על זה (ויכוח ג' סיוון ח"ל)
 ולע"פי שאמרתי אז שאהריך כאן אין לי להאריך כי
 שם טענתי כל מה שיש לי לטעון ואין לי להוסיף :
שכ"ז א"הב ומה נשיב לקראים הטוענים עלינו שאנו עונרים על
 כל תוסף :
שכ"ח א"הח אין להם הפיסה עלינו כלל ועיקר • כי אין כונננו
 לעשות שני ימים יום טוב אלא יום א' בלבד • והראיה
 שבכל יום שני של יום טוב מפטיר קורא וציוס הראשון • ונככות
 אינו קורא וציוס השני עד יום ראשון של חול הטועד :
שכ"ט א"הב הנה ציוס שנת יש הפרש גדול בין יושבי המזרח ובין
 המערב • כי כשכלה יום שנת בקלה המזרח אזי מתחיל
 שחרית של שנת בקלה המערב וא"כ היאך אני מקיים תורה אחת יהיה לכם ?
ש"ל א"הח קרוב לזה מלאתי בס' הכוזרי הראשון [ומהר"ג סו' ל"ח]
 שה'חר יהודה מום"קאעו ז"ל מפרשו הביא דברי קראי
 המפעט נגדנו והבל יפלה פיהו לאמר ששם ששנת יש צון וקום לוחם שעה ושמוס
 ובלא לא איכפת לן כי כל אום ישראל וקדם השנת כפי וקומו ושעהו כן ראון לאות בקידום
 השדס בכל וקום וקום וקדם ציוס לאותו ואם השמיט מתקשרים צעבים ועשו כפי ההקדמה
 ה"ל כפי ווא שהכל כותו וע"כ תמלית דבריו :
ש"א א"הב הרמז פיד בפירוש דברי הקראי וא"כ תודיעני מה בידך
 להשיב :
ש"ב א"הח יש מחלוקת גדולה בין ה'חר יהודה הלוי בעל הכוזר והרב
 ר' אברהם בר חייא וה'חר ילחק ישראל בעל יסוד עולם
 אם הנקר והערב מתחילין עיהושלים שהיא סמוכה לעבור הארץ בכדי

כ"ד מעלות לפאת מערב דהיינו שעה וחלי בקירוב • או מקלה המזרח
ונפי שאין עסק לשלוקת זו בענין שאנו בו אנו הדבר כמו שהוא :

שנ"ג א"הב עשה כל אשר בלבבך כי ה' עמך :
שנ"ד א"הח דע ראשונה שהמשלים שאניא סיום ולילה אני מדבר
בתקיפת ניסן שהימים והלילות והשעות שוין כדי שלא
תעריח עלמך להפוך שעות כלתי שוות לשוות : ואומר

כי מקלה המזרח לקלה המערב יש ק"ף פעלות אשר השמש הולך
עליהם צי"ב שעות היום וכשהשמש יונה על הארץ בקלה המזרח
אזי הוא תחלת הלילה בקלה המערב של היום שהוא במזרח • לנו בני
ישראל שהיום הולך אחר הלילה • בגון תחלת ליל שבת במזרח היא
תחלת בקר של ערב שבת במערב • חזי ליל שבת במזרח הוא חזי יום ערב
שבת במערב • בקר של שבת במזרח הוא תחלת ליל שבת במערב • חזי יום
שבת במזרח הוא חזי ליל שבת במערב • וקוף דבר מולאי שבת במזרח הוא
שחרית של שבת במערב • הרי לך שכלי ישראל שובתין יחד י"ב שעות ואין הפרש
ביניהם אלא שכשהוא ליל שבת במערב אזי הוא יום שבת במזרח • אבל הוא
שבת קדש לאלו ולאלו • עוד יש יתרון אחר והוא שאם איש היושב בקלה המזרח
יאמר ליושב בקלה המערב יום שבת ה' ניסן של שנת התע"ג קריתי פפר
ההילים בשעה אחת או שיאמר כך היושב במערב לבא מן המזרח באזניו ישמע
ולבבו יבין סיום ה' ניסן חל ביום שבת לזה ולזה • כי שבת ראשונה של ניסן
של שנה זו היתה ה' לחדש אליבא דכולי עלאזא ונמצינו שקיימין תורה אחת
יהיה לכם • אמנם אם כל אחד ואחד היה מקדש על פי הראיה כפי מקומו
ושעתו היינו עושין חג הפסח בשני ימים חלוקין זה אחר זה :

שנ"ה א"הב עשול לנו עשל זיאמינו דבריד :
שנ"ו א"הח זכור אל תשכח את אשר ראיתי בעיר ליו'רני שנראתה הלבנה
החדשה בליל כ"ע אדר (סימן קי"ח) • ועתה הנני מחדש
המעשה ההוא במשל אחר להכריח שאי אפשר שישראל יקדשו כל א'
ואחד עפ"י הראיה כפי מקומו • הסכת ושמע :

דג"ע עלמך שהמולד היה בקלה המזרח ביום שבת אחר חזי היום מיד ואז
הוא במערב אחר חזי ליל שבת סיד • ולפי כלל בולד אחר חזות בידוע
פאינו בראה סמוך לשקיעת החמה בודאי הגמור שלא תראה הלבנה בליל מולאי
שבת במזרח מפני שאין לה זמן להתרחק מהשמש בפחות משש שעות • באופן
שחראה אורה ליושבי המזרח • ובכן אינן יכולין לקדש את החדש במולאי שבת
ונריך שימתינו עד ליל יום שני בשבת שאז יראה ויקדשוה • אבל יושבי המערב
ששעת המולד היא להם אחר חזי ליל שבת כיון שיש קרוב ל"ח שעות
מהמולד ללילה יראה ויקדשוה במולאי שבת • נמצאו יושבי מערב חוגגין
ביום א' בשבת ויושבי מזרח ביום ב' בשבת • הלזה תקרא תורה אחת
יהיה לכם ?

שנ"ז א"הב יכחשו אויביו לך ויאמרו דלעולם אימא לך דכקידוש שבת
בן קידוש ראש חדש והחגים :

שנ"ח א"הח

ויכוח חמישי

שנ"ח א"הח אין משנת ראיה • שאע"פי שכל שנת של מזרח הוא יום
ע"ש של מערב ויום שנת של מזרח הוא ליל שנת של מערב
ואע"פכ אינו משתנה לא שם יום השנת ולא שם יום החדש אלא בשעות
ולא הוושא מלתא • משא"כ בקידוש החדש דאוושא מילתא טובא נומר
פקנת בני ישראל יעשו את הפסח ביום א' וקנתם ביום ב' • וסיום י"ד
לקנתם הוא יום ע"ו לקנתם :

של"ט א"הב ולדידן סי ניחא? והלא בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראיה
מעשים בכל יום שט"ו של ח"ל היה י"ד לבני א"י כדאיתא

בפ"ק דר"ה דף כ"א רבה כוכ ותיב בתענותא תרו זווזי זווזא חדא אשתכח כוותיה רב נחמן
ותיב בתענותא כולי זומא דכפורי לאורקתא אחא הכוח נכרל ח"ל לומר וזומא רבא כווערב ח"ל וכו' •
וכתב רש"י ז"ל תרו יומא פס לילותיהם שווא עובדו ב"ד את החדש זיוס י"א שלכו הוא עסור
שלהם • לר"י חוקלע לנכל נחל פד בתפלו אער נהים תכשולא דנכלאיו בוזומא רבא דווערבא •
ר"שי :

בס"ח תכשולא דנכלאיו • אכלו לפס לעעלנוס ביו"ה של ח"י פה"ז ב"ל עיצו את החדש
והיו ותעכו"ב :

הרי שפעמים כשהיה י"א תשרי בח"ל היה י' בא"י ואע"פכ אין פולה
פה זמלפנק • ולמה לא יהיה כך כשכל א' וא' יקדש ע"פי ראיתו
ולא יסמוך על ראית ארץ ישראל :

ס"ט א"הח אין לדמות זה לזה פי בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה
כל מגמת בני ח"ל היתה לתוג יחד עם בני א"י ואם באולי
לפעמים לא עלתה צידם אין להאשימם כי היכא דאפשר אפשר היכא
דלא אפשר לא אפשר ועוד דלגבי זום כפור אי אפשר לעשות שני ימים
משום פיקוח נפש • ועל זה זכירולא בזה אמרו לא ניתנה תודה למלאכי השדת
אבל אם היו מקדשין כרעון הקראי אזי היתה נעשית תודה בשתי תורות •
שמ"א א"הב אחתי קושיא במקומה עומדת :

שמ"ב א"הח ביון דלא ניחא לך בכל אלו התירושים הרי לך תירוץ
חדש אשר אין להרהר אחריו :

שמ"ג א"הב לקראת נמא מוסה וקבא מי תשובתיך •
ס"ד א"הח כתיב והפיץ ה' אתכם בעמים • וכתיב השמר לך פן
תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה • נמלא שבשם
שהש"ית לזה שלא יקריבו אלא במקום אשר יבחר ה' בין בזמן שב"ה קיים
בין בזמן שאינו קיים כך כשהגזים לנו גלותנו הורנו גם כן ע"י הקבלה
אופן הנהגתנו בו בעיבור החדש זהשנה זקידוש הסועדים •

שמ"ה א"הב זוהי סברא בעלמא ואינה ראיה :

ס"ו א"הח התשובה שאטרתי לך שאין להרהר אחריה היא מה שאמר
הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' על פי התורה
אשר יורוד • הגע עצמך שכולד הספק בימי ידבעס או אחר גלות עשרת
השנתיים או בחיזה זמן שיהיה כי לא מן השם הוא זה • וגלו י' השנתיים
ללחלח ולהבור נהר גוזן וערי מדי ולא היו יכולין לידע מתי קידשו ב"ד
את החדש כי רב הדרך ביניהם לירושלם ושלחו שלוחים לב"ד הגדול

להודיע

להודיע להם איך יתנהגו בדבר הזה והסנהדרין שלמו להם שיעשו שני ימים להסתלק מן הספק ויורו להם סדר העיבור שיש בידנו היום • אמור לי אדוני המלך היש מי שיכול לומר דבר נגד תקנת הסנהדרין מכת הכתוב על פי התורה אשר ירוך •

שט"ז א"הב אתה מלייר הדבר באופן שיהיה לעזר ולהועיל לך אבל אפשר שלא כך היה המעשה :

שט"ח א"הח אם כן איך היה הדבר • שט"ט א"הב שטא יחידים מישראל עשו כך :

ש"ן א"הח והסנהדרין מה עשו הסכימו על ידם או לא • והיאך הדע אם הסכימו או לא הסכימו •

שנ"א א"הב אם כן אתה טוען שטא ואין טענת שטא טענה כמו שאמרתי (בווכוח ב' סימן כ"ו וס') כמה פעמים :

שנ"ב א"הב וכי אתה טוען בריא • וכי יעלה על דעתך שיחידים מישראל חידשו איזה דין מעלמס בזמן סנהדרין קיים וחכמי הסנהדרין לא שמו לב •

שנ"ג א"הב טודה אני ולא מסתברא :

שנ"ד א"הח אם כן שני ימים טובים של גליות אם לא נתקבלו פסיני נתקנו במלות הסנהדרין ובהסכמת הש"ית שנוה ע"פי התורה אשר ירוך • לא תסור וגו' :

שנ"ה א"הב יפה אמרת שאין להרהר על תשובתך :

שנ"ו א"הח תעלה חמתי באפי כשאני קורא בדברי הקראי הנ"ל הכתובים בפירוש הח"ר יהודה פוסקאעוז"ל שאמר בידוע

כי ישראל היו מקדשין עפ"י הראיה כפי המקום וכו' • ועתה אשאל מאת האיש הלזה מי הם המשובשים ומי הם הטועים אם אנחנו או הם •

שהרי הוא אומר שבידוע שישראל היו מקדשין כפי ראית המקום פי הגיד לו ומהיכל תיתי יתנו עידיהם וילדקו • ואם אנחנו נותנים עידינו חכמי המשנה והגמרא שכתבו שכך היו נוהגין בימיהם ובימי אבותיהם

ואע"פ אינם מאמינים בדבריהם למה נאמין אנחנו בדבריהם שהם דברים בעלמא בלי עדות לא מענו ולא מהם עלמס • ועוד שמוצטח הוא

שישראל היו מקדשין כפי ראית המקום והנה הכת שלהם לא התחילה אלא מזמן המורדים עכן ושאלו זה תתק"נג שנה בימי הגאון רב יהודאי

בשנת ד' אלפים תק"ך ואם כן היכן היא הקבלה שאבות אל בניס יודיעו אסתתה • ואם אומר כך דרך השערה העונה השערות מעדותנו אשר

לריד שיודה בו בעל כרחו שהוא אינו יכול להכחיש שהיו נוהגין כך בימי התנאים וקלת האמוראים • אלא ודאי שכל דבריו אינן אלא הכל ורעיון

רוח ואם מרגלא בפוס חכמינו ז"ל הרואה לסקר מרחיק עידיו מה יש לנו לומר על מי שאין לו עדים כל עיקר ורואה להכחיש כמה וכמה עדים

כשרים ונאמנים באמרום בלי ראיה אלא שזדון לנס השיאם לאמר רוח ה' דבר בנו ובהרצנים הלכו אחרי שרירות לבם •

2010 Ministerio de Cultura

ויכוח חמישי

שנ"ט א"הב אל תטריח עמך יותר כי כבר גלויה ומפורסמת פתיחתם
וסכלותם וגילית לעיני כל חי כי הנל ותמו דבריהם יען
צטחו על משענת קנה רצון ענן ושאלו זכרו מהר סן הדרך אשר למדום
אבותינו ואבותם הקדושים וילכו אחרי ההבל ויהבלו האל ברמיו יפקח
עורות שכלם וכסלם וישיבם אל כן האמת כבר אשונה :

ש"ס א"הח יקם ה' את דבריך • והנה היום שלמתי נדרי והשלמתי
ויכוחי • ועתה תפול נא תחנתי לפניך אדוני המלך שלחתי
ואלכה אל מקומי ולא רלי :

שס"א א"הב רצונך שהדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים
דיברי זהב כי קשה עלי פרידתך מאד :

שס"ב א"הח אפילו אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם איני יכול
להתעכב יותר בי רריך אני לשים לדרך פעמי לילך לעיר
הגדולה לונד"ריש לעמוד לשרת לפני ק"ק של ספרדים יל"ו • כאשר עשיתי
מתחלת שנת הת"סב :

שס"ג א"הב הלא כל הארץ לפניך כטוב בעיניך שב והיה לי לאב
ולכהן כי אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי :

שס"ד א"הח אי אפשר אדוני המלך כי נדר נדר ענדך לק"ק הנ"ל לשוב
שם • ומי שפרע מדור המצול ומדור הפלגה הוא עתיד
ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו :

שס"ה א"הב אם כן לך לשלום • והאל ברוב רחמיו וחסדיו ידריכך
בדרך זו תלך כאשר הדרכת אותי ואת עמי בדרך הטובה
והישרה להנין אמרי בינת תורתנו הקדושה והתמימה על ידי אמתת
קבלת חכמי המשנה והגמרא • הוא יהיה בעזרך ויילך עכף כל אויב
ואורב בדרך :

שס"ו א"הח הק"נה יתן לך אדוני המלך חיים ארוכים חיים של שלום •
של טובה • ושל ברכה • וימלא כל משאלות לבך ותנשא
מלכותך ויגדל את כסאך מעל כסא אבותיך • עד ינא חטר מגזע ישי
ויורה נדק לנו בעגלא ובזמן קריב אב"יר :

תושלבע

על ידי הפועל הזעציר העוסק במלאכת הקודש באמונה נאם
ליב בן כה' אלי הדר ז"ל מק"ק מיץ

על ידי הפועל הזעציר העוסק במלאכת הקודש באמונה נאם
מאיר בן כהרר משה לאנדוי ממ"ץ :

